

קונטרס

ספר דברים

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שני'

ה'תשנ"ז

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
חודש אלול תשנ"ז לפ"ק

בס"ד

נרפס לע"נ הרב החסיד
מו"ה שאול יחזקאל גרינפעלד ז"ל
בן הרה"ח ר' זאב ז"ל
ראש הקהל דקהלתינו
נפטר כ"ו אדר א' תשנ"ה לפ"ק
תנצב"ה

*

נרשם מפי השמועה - הוצאה בלתי מוגה

*

יצא לאור ע"י
הרב חיים פרענקל
4802 14-th Avenue
871-1733

הקדמה

בעזה ש"ת

הקדמת המעתיקים והמוציאים לאור

- א -

ברוך המקום ברוך הוא, אשר חבלים, היינו שתיים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה (כמאחז"ל מדרש שוחר טוב תהלים ט"ז) נפלו לנו בנעימים, לנו התלמידים, חברים מקשיבים, אשר בצל כ"ק עט"ר שליט"א אנו חוסים, ולקחנו על שכמנו להוציא לאור לתועלת הרבים, כבקשת טובים וידידים, לחזק הברכים, באמרים היקרים, מאירות כספירים, ח"ב על ויקרא, במדבר, דברים ומועדים, אשר להם זכינו, בימי עלומינו, ויראו עינינו, וישמח לבנו, ותגל נפשינו, באור חדש אשר לנו האיר, בתורה ועבודה אור המאיר, מדי שבת בשבתו ומועד כהלכתו.

משימה כבידה נטלנו על שכמנו להעתיק הני מרגניתא טבין דמתאמרין בבי מדרשא מפי רבינו שליט"א, אף כי יודעים אנחנו שלא הגענו כלל לידי מדה זו, להיות דולה ומשקה מתורת עט"ר שליט"א לאחרים. אולם בכל זאת אמרנו אל לבנו לא נמנע הטוב - ואין טוב אלא תורה - ולא נחזיק טיבותא לנפשינו לבד. ומדי עסקינו בהעתקת וסידור החידושי תורה אשר רשמנו לעצמינו מפי השמועה, אמרנו להנות בהם בני אדם ולזכות את הרבים.

לפעמים לא יכלנו להעתיק הדברים כראוי, ובודאי לא ירדנו תמיד לעומק המכוון, והוא דבר המצוי תמיד, שא"א לקלוט כל הדברים מפאת סיבות שונות. אי לזאת בקשתנו שטוחה לפני כל לומד ומעיין שאם ימצא איזה טעות וגמגום בלשון או שנלקה בחסר ויתר, לא יאשים אותנו וידון אותנו לכף זכות, ובפרט אם ימצא איזו שגיאה וטעות הדפוס, שכבר אמר נעים זמירות ישראל "שגיאות מי יבין".

- ב -

מצאנו לנכון להביא כאן דברים ששמענו מעט"ר שליט"א בנוגע לחדש חידושי תורה וקביעתם בספר:

בספר חסידים (סימן תק"ל) כ' שהקב"ה גוזר מי יהי' חכם, ומה חכמתו וכו' וכמה ספרים יעשה, יש שגוזר עליו שיעשה ספר אחד או שנים וכו' וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גוזל מי שגילה לו כי לא גילה לו אלא לכתוב וכו' עכ"ל.

נראה להסביר מדוע חידושי תורה שהאדם מחדש הוא במקום קרבן, בהקדם דברי הראשית חכמה שער הקדושה פ"ד, שכתב וז"ל: כמו שצריך לפרות ולרבות במין הגשמי, כן צריך שיפדה וירבה גם ברוחני ולא יהי' שכלו שכל עקר שאינו מוציא פירות, ואל זה כווננו במאמר ודלא מוסיף יסיף, שלא יהי' אדם לומד היום מה שלמד אתמול ונמצא עוסק כל ימיו בהלכה אחת ואין בידו שום חידוש, ואם ח"ו אינו מוסיף כדי להוציא פירות, דומה לעץ יבש שאינו עושה פרי וכורתים אותו, מפני שאין בו כל תועלת ולא יצלח לשום דבר, רק יהי' לבער עכ"ל.

ובספר נשמת אדם פירש מה שאמר הכתוב פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם, ר"ל כי עיקר פרי צדיק הוא בתורה שנקרא "עץ חיים" כי מוליד חידושים בתורה והם הם עיקר תולדותיו באשר תולדות הגופניות אינם רק דברים ארציים, שאין להם תנועה עצמית רק הש"ת נותן בהם נשמה ורוח ויהי' לנפש חי', לא כן המה תולדות התורה, אם הוא מוליד דבר רוחני, נותן נפש רוח ונשמה למלאך, וזה שאמר ולוקח נפשות חכם, כי הוא מוליד נפשות רוחניות.

- ג -

מובא בזוה"ק שעל ידי חידושי תורה בוראים רקיעים חדשים, כל מלה דמתחדש באורייתא עביד רקיע חדא.

ועיין מהר"ם שיף ליקוטי אגדה שמפרש הפסוק "האזינו השמים ואדברה", היינו השמים שנעשו ממה שאדברה, "ותשמע הארץ", ולאיזה ארץ אני אומר, "אמרי פי", שנעשית מאמרי פי, ולפי"ז לא המדרש עיקר, היינו "עקר" שלא יהי'

המדרש עקר שאינו מוליד, רק יוליד בשכלו חידושים בתוה"ק.

עיינן בבעל הטורים על הפסוק (דברים ז') לא יהי' בך עקר ועקרה, בגימטריא בדבר"י תור"ה, והוא כמו שאדם מצוה לפרות ולרבות, כן מצוה שיהי' תורתו עושה פרי, היינו שיחדש חידושי תורה וזה פרי, וכמו שהדין דמי שיש לו בן שאינו מוליד אינו יוצא מצות פו"ר, כן בד"ת ג"כ מי שחלק לו השי"ת בבניה וזכה לחדש חידושי דאורייתא עליו לתת זרע לזרע להולידה ולהצמיחה, שדברי חידושו בהתורה המה פרו, שגם המה יעשו פרי ויולידו תולדות בהתורה, וזה א"א זולת אם ישלח דברו על פני תבל, ואז התלמידים לומדי תורה הבאים אחריו בידם לדלות תושי' ומזימה ממעין גנו, לחדש בסיבתו חידושי תורה, וזה יהי' כל פרוי אשר ח"ו לא ישבות מעיינו, וכנחלים נטיו וכגנות עלי נהר ילכו יונקותיו עד עולם, ובזה לא יהי' עקר בדברי תורה, זולת יוליד ויצמיח פרי ישוה לו לטובה, עכ"ד.

ולפי"ז שהחידושי תורה שאדם מחדש הוא פרוי, ואם העלם על מזבח הדפוס הרי הם בניו הרוחניים יובן שפיר שהחידושי תורה הם במקום קרבן, דבכל עת הרי הוא כאלו מקריב קרבן, דהא החידושינן הם לנגד עיניו לעולם, לו ולכל העולם עד עולם.

- ד -

בגמרא יבמות (דף צ"ו) בשם ר"י א"ר וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמות, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יה"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז, דאמר ר"י משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר ע"כ. וכאלו בעל המימרא אומר אז דבר זה בעצמו, וכאלו לא ביטל מלימוד תורה גם בעולם העליון.

וכן מצינו בזהר הק' בפ' ויחי (דף רי"ז) שבקש ר' יצחק מר' יהודה דכד תימא מילי דאורייתא ומתדכר מאינון מלין דאנא אמינא דתימא משמי בגין לאדכרא שמי ע"כ. ויובן שעי"ז נחשב כאלו בעל המימרא אומר בעת ההוא דבר זה בעצמו, ממילא נחשב כאלו מקריב אז הקרבן ע"י חידושו.

- ה -

ידוע דברי הרמב"ם ז"ל בסוף הל' מזוזה שכתב: שאין לך דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולמים עי"ש. וכדי לבוא לידי הכרה וידיעה זו הי' מחסדו הגדול לתת לנו התורה והמצות, וכמו שכתב הרמב"ן בפרשת בא וזל"ק: וכוונת כל המצות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו והוא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו עי"ש. וכן כתב הרמב"ם בספר המצות מצוה ר"ט, שעיקר היות בריאת אדם היא מפני החכמה כדי שיכיר בוראו, עי"ש.

העולה מזה שהתורה הקדושה מאירה עיני האדם להכיר האמת ולידע ולהודיע שכל העולם ומלואו וכל הצלחתה וכל עושרה וכל כבודה וכל תענוגה הכל הוא הבל ורעות רוח וכחלום יעוף עובר ולא קיים "בין לילה הי' ובין לילה אבד".

ובזוה"ק פ' ויחי (דף רכ"ג ע"ב) איתא תניא אמר ר' אלעזר אפילו אי בר נש קיים אלף שנין ההיא יומא דאסתליק דמי לי' כאלו לא אתקיים בר יומא חד עכ"ל.

וכבר צווח שלמה המלך ע"ה "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", ואמרו רבותינו ז"ל תחת השמש אין יתרון בעמלו, אבל למעלה מן השמש שהיא התורה הקדושה יש יתרון, שהוא עמל קיים ונצחי שהוא מודיע לו את קונו ואת בוראו אשר בשבילה בא לעוה"ז, והוא הוא אשר חי וקיים לנצח ולנצח נצחים ועומד לעולם ולעולמי עולמים.

- ו -

מובא באלשיך הקדוש שיש תקנה להעלות כל מה שלמד לבחינת לשמה אף שלא הי' בכוונה רצוי' כמו דקיי"ל דשם שלא נכתב בקדושה מעביר עליו בקולמוס ומקדש, כ"כ כל תורה שלא למד לשמה יתפלל להשי"ת שיעלם ויקדשם לשמה ובזה יתוקן שיהי' הכל למפרע לשמה.

המהר"ל מפראג ז"ל בהקדמת ספרו תפארת ישראל מפרש שתפלת דוד המלך ע"ה אגורה באהלך עולמים, שביקש שיהי' לו זכות שישפיע תורה לאחרים. וע"ז אמר "יהיו לרצון אמרי

פי", שיהיו מקבלים את דבריו, ובמדרש יהיו לרצון אמרי פי, שיעשו לדורות ואל יהיו קורין בהם כקורא בספר וכו', רק יהיו קורין בהם ונוטלין שכר כנגעים ואהלות. ולכך אמר יהיו לרצון אמרי פי אל הבריות והגיון לבי לפניך, ר"ל כל הלבבות דורש הש"ת וידעת שכוונתי לשם ה' ולכך ידריך אותי בדרך אמת, ה' צורי וגואלי, כלומר, כיון שאתה יצרתני אין אתה מואס ביצוריק, ואם מעשי גרמו להרחיק אותי, הרי אתה גואלי מכל דבר אף כי רחקתי, עד שאינו לרצון בכל התפלה אל מי שאינו מואס בשפלים ואינו מרחיק שיהי' רחוקים, שיהיו לרצון אמרי פי לפני כל ויורני דרך אמת ויסעדני בימין צדקו נצח אמן עכ"ל.

- 2 -

המהרש"א בח"א (ב"ב י' ע"ב) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, כתב וז"ל: כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא בכתבת היד אשר על כן נקראו החכמים סופרים עכ"ל. ובפשטות זה עולה על מי שעוסק בתורה מחדש חידושים הן בשמעתתא הן באגדתא וכוונתו בזה לעשות קשוטין לאורייתא לשם יוצרו, ואף שלא כיון האמת בכולם, מ"מ הוא עכ"פ יגע בתורה וקב"ה חדי בפלפולא.

יהא רעוא מן קדם שמיא כאשר זכינו לסדר ולהעתיק את תורת אלקים חיים מעט"ר שליט"א, כן יחיינו ויקיימנו לשמוע וללמוד לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת, ומאן יהיב לן נגרא דפרזלא ונשמעינך, ולאורו נסע ונלך לקבל פני משיח צדקנו ומלכנו בראשינו בב"א.

תלמידי המתאבקים בעפר רגלי הטהורים

פרשת דברים

סיום משניות ליום השלושים של האשה החשובה

מרת רחל בת אליעזר ע"ה

נפטרה ו' פרשת חוקת, ו' לחודש תמוז תשנ"ז לפ"ק

שב"ק פרשת דברים, ו' אב תשנ"ז לפ"ק

- א -

נתאספנו יחד בקיבוץ כל בני המשפחה ומתפללי בית מדרשינו ביום השלושים לפטירת האשה כשרה, החשובה והצנועה מרת רחל בת אליעזר ע"ה, ודבר בעתו הוא להזכיר לעת קצת ממעשיה הטובים, מידותיה הנעלות, ולהעלות זכרונה לטובה, במעמד כל בני המשפחה הקרובים, ובוודאי יהיה לנחת רוח לנשמתה, וממנה ילמדו וכן יעשו להתחזק בתיקון המידות וכשרון המעשים, ויתקיים בנו מקרא שכתוב ויאמר אלי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

- ב -

איתא בגמרא (שבת דף קנ"ג ע"א) "אחים בהספידא דהתם קאימנא", שהנפטר נמצא בשעת ההספד.

על כן הרהבתי לנפשי עוז לתאר אותה בתואר אשה כשרה, כי כלפי שמיא גליא שעטרה זו הולמתה, וראוי היא לאותה איצטלא, ומן השמים קא זכו לה שנפטרה ונקברה בערב שבת סמוך לכניסת השבת, שכידוע שמי שנקבר סמוך לכניסת השבת פטור מחיבוט² הקבר, שהיא אחת

(א) ובספר יסוד התשובה פ"ד כתב ז"ל (מפ"ג במסכת חיבוט הקבר), ועיי"ע ר"ח שער היראה פ"ב באריכות), אמר ר"י משום ר"א, קשה הדין שהקביה דן את האדם בקבר יותר מדין גיהנם. דין גיהנם מכו שנה ולמעלה. אבל דין הקבר אפילו צדיקים נידונין בו, אפי' גמולי חלב, אפי' יונקי שדים נידונין בו. אבל אמרו חז"ל, הדר בא"י ומת בע"ש, אינו רואה דין הקבר, ומה יעשה וינצל מדין הקבר, יהי אוהב צדקות, ואוהב תוכחות וגמ"ח, ומכניס אורחים תוך ביתו, ומתפלל תפלתו בכוונה, אפי' מת בחוץ לארץ, אינו רואה דין חיבוט הקבר.

מהיסורים הגדולים, שהרבה צדיקים לא רצו לבוא חזרה בגלגול שלא יטעמו עוד הפעם חיבוט הקבר, ויום השלושים ג"כ חל בשבת, וכידוע שביום השלושים דנין את האדם בדינים קשים כמבואר בראשית חכמה ומזה ג"כ נפטרה (ועיי"ע במעבר יבק שם).

ולזאת במעמד זה בהתאסף כל בני המשפחה ליום השלושים לפטירתה חובה להכיר חשיבות הכינוס הזה, ולדעת כי בינינו מצויה עתה נשמתה הזכה.

- ג -

ליום השלושים סיימנו משניות מסכת עוקצין לטובת נשמתו.

בסיום ששה סדרי משנה, אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אמר ר' שמעון בן

ובשם האריז"ל כתב, ששמע מחכם גדול, שכל הנקבר ביום ששי אחר ה' שעות ביום והשעה החמישית בכלל, אינו רואה חיבוט הקבר, כי קדושת השבת מפרידה ממנו בלי צער. וזה סוד יום הששי ה' יתירה, כי מאז ולמעלה הוא ערב שבת ממש.

בספר תולדות יעקב יוסף בקוני"א כתב וז"ל, רז"ל חשבו דברים שהעושה אותן ניצול מחיבוט הקבר, וחד מהם אם מת בערב שבת וכו'. והקשה מורי הא כוונת רז"ל להשמיענו איך לעשות תקנה להנצל מחיבוט הקבר, משא"כ בזה שימות בערב שבת אין זה בידו לעשות. וביאר שהוא מוסר גדול שימות בערב שבת, ר"ל לפנות את עצמו מכל עסקי עוה"ז כאילו מת כדי לעשות הכנה לשבת, ובזה ניצול מחיבוט הקבר.

(ב) וידוע גודל העונש של חיבוט הקבר בספר מעבר יבק (שפתי רננות פ' מ"ב) כתב וז"ל, מצאתי בדרושי גורי האר"י, כי אחרי הקבורה באים ד' מלאכים המשפילים הקבר ומעמיקים אותו בארץ כגובה קומת האדם. ולהיות כי הקליפה קשורה עם הנשמה ועם הגוף, לכן מחברים אותם יחד, ואז אווזים אותם המלאכים באותו האדם כל אי מן הקצה שלו ומנערים אותו, וחובטים אותו במקלות של ברזל כדרך שחובט אדם כסותו ומנערה להסיר ממנה העפר הדבק בה. וכך הם עושים עד שתפרד מעט מעט אותה קליפה מן האדם עד שנעקרת לגמרי. וזהו פירוש חיבוט הקבר ממש. אמנם הצדיקים אשר עשו מעשים טובים בחייהם היו חובטים עצמן ומתפרדת קליפה זו מעליהם ע"י היסורין והצער שסובלין בחייהם על ידי התורה שמתשת גופו של אדם. ברם להפרידה בחיים לגמרי, אי אפשר, ואין איש ניצול מחיבוט הקבר. אך הרשעים צריכים טרחא יתירה.

חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

- ד -

א. צ"ב שייכות ב' המאמרים בחתימת המשנה, המימרא של ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, עם דברי ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

ב. וגם **לכל צדיק וצדיק**, מדוע כפל את לשונו, הלא הי' די שיאמר לכל צדיק.

ג. גם צ"ב הפסוק ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, מהו השייכות בין עוז לשלום, הלא אם מתנהגים בעוז אין מתנהגים בשלום עם בני אדם, כמובן ופשוט, וא"כ איך יתכנו שניהם ביחד, עוז ושלום.

ד. ועוד צ"ב, הלא בצדיקים עסקינן שכל מהותם הוא שלום, כי כל רצונם הוא לעשות נחת רוח להקב"ה שנקרא שמו ית' שלום, וא"כ יש לדקדק מדוע לא יוכלו להיות כולם בצוותא חדא, ולא בעולמות נפרדים.

ה. צ"ב דהלא ר' יהושע בן לוי היה אמורא, כדמצינו בגמרא כמה פעמים שנחלקו ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי, וכן הי' בר פלוגתא של רב, וא"כ מדוע סידר מסדר המשנה המימרא של ר' יהושע בן לוי דעתיד הקב"ה להנחיל וכו' קודם למימרא של ר' שמעון בן חלפתא, שהי' תנא.

ו. גם צ"ב, דר' יהושע בן לוי מיירי בשכר עולם הבא, כמו שאמר עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, ור' שמעון בן חלפתא מדבר אודות מעלת מדת השלום, ששייכת לכל אדם בעולם הזה, שעל בני ישראל בעולם הזה להיות בשלום ובאחדות זה עם זה, וא"כ מטעם זה הי' לו ג"כ למסדר המשניות לסדר תחילה מימרא של ר' שמעון בן חלפתא, לפני המימרא דר' יהושע בן לוי דמיירי משכר עולם הבא.

ז. לנעוץ סופן בתחילתן, סיום המשניות, ה' **יברך את עמו בשלום**, עם תחילת המשניות, **מאימתי קורין את שמע**

בערבית, מהו השייכות בין מדת השלום למצות קריאת שמע שקורין אותה בערבית.

ח. לא מצא הקב"ה **כלי מחזיק ברכה** לישראל אלא השלום, מדוע קרא ר' שמעון בן חלפתא למדת השלום בשם כלי מחזיק ברכה, הול"ל שיש בו ברכה, וכדומה.

- ה -

ואפ"ל בהקדם דברי זקיני הברטנורא בביאור המשנה **להנחיל אוהבי יש - יש** בגימטריי שלש מאות ועשרה, כלומר שההנאה וקורת רוח שיש לכל צדיק וצדיק בעולם הבא הוא שלש מאות ועשר פעמים כנגד כל העולם הזה.

וזקיני התוספות יום טוב מבאר **אוהבי יש** "בין האוסר ובין המתיר הגם ששניהם היו חולקים, הואיל וכוונתם לשם שמים, אוהבי השם הם".

והתפארת ישראל כותב **לכל צדיק וצדיק** היינו אפילו לצדיק שאינו גמור, שאם יעסוק בסדרי משנה וחוזר חלילה, בכלל יראי ה' הוא, הנה שכרו אתו בעולם הבא, ופעולתו לפניו גם בעולם הזה, שגם עולמו יראה בחייו.

- ו -

ואפשר לפרש, דהנה ידוע גודל חשיבות מדת האחדות והשלום בין אדם לחבירו, שכל אחד מישראל יאהוב את חבירו כנפשו ממש, ואיתא בתנא דבי אליהו דאם ישראל הם בשלום ובאחדות זה עם זה, אפילו אם הם עובדי עבודה זרה ח"ו הקב"ה מוחל עוונותיהם.

- ז -

ונבוא אל הביאור, דהנה באמת קשה מאוד להבין איך שייך כדבר הזה, דאע"ג שהם עובדי עבודה זרה ח"ו מ"מ הקב"ה מוחל עוונותיהם רק בגלל השלום, וכי איזה חשיבות יש להם אם עובדים עבודה זרה, הלא הוא היפוך התורה כאמרם ז"ל (מגילה י"ג ע"א) כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי, משמע דמי שמודה בעבודה זרה ח"ו הוא היפוך היהדות, וגם אחז"ל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה, וא"כ איזה חשיבות יש לאחדותם של ישראל אם הם עובדי עבודה זרה.

- ח -

ואפשר לומר בביאור הענין, דהנה ידוע דישראל הם עלמא דיחודא, עולם האחדות, ועשיו ובניו הם עלמא דפירודא, תכלית הפירוד, וכמו שכתב רש"י ז"ל (בראשית מ"ו, כ"ו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו' וז"ל, ומצאתי בו יקרא רבה עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן נפשות ביתו (בראשית ל"ו, ו') לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש לפי שהיו עובדים לא-ל אחד עכ"ל.

ולפי זה מובן דאם ישראל הם באחדות זה עם זה, אז אף אם ח"ו עבדו עבודה זרה מ"מ כיון שהם באחדות סימן הוא ששייכים ליעקב וביתו שהם תכלית האחדות והשלום, וזה שנכשלו בחטא עבודה זרה הי' רק לפי שעה, אבל בעצם טבעם הם טובים וקדושים והם דבוקים בה' אחד, משא"כ אם לא היו באחדות זה עם זה, אז סימן הוא ששייכים לבית עשו ח"ו ולא לצד הקדושה של יעקב ובניו. ולכן אם הם באחדות הוא סימן אמיתי ששייכים לבית יעקב, וממילא שייך שימחול הקב"ה את עוונותיהם.

- ט -

והנה על המשנה אמר ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. מבאר התוספות יום טוב, שסוף הפסוק הוא פירוש לראשו: ה' עוז וחוזק ירצה ליתן לעמו, ומה עשה, ברכם בשלום, שכל הברכות שבעולם אינן מתקיימות אם אין שלום.

ובפי' הלכתא גבירתא לבעל תפארת ישראל, כתב בביאור לכל צדיק וצדיק אפילו צדיק שאינו גמור, אם רק עוסק בתורה בכל זמן שאפשר לו ומקיים מצוותיה, ורק לפעמים נכשל בקטנות או מתרשל ואינו נזהר לקיים מצוותיה כראוי, אף על פי כן לו יובילו המלאכים ש"י בעולם הבא, כפל כפליים מטובותיו שישפיע עליו הקב"ה גם בעולם הזה, אם רק יהיה שלום במעונו ועם חבריו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

ואפשר לפרש המשך ב' המאמרים, וגם לבאר ההמשך ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום, דהנה איתא בספח"ק ישמח משה (פרשת שמות) בשם ספר בית שמואל אחרון, לפרש מ"ש בגמרא (שבת דף ל"א ע"א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, אתא לקמיה דהלל גייריה, אמר ליה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושא היא זיל גמור ע"כ.

וכתב וז"ל, והנה לכאורה תמוה מאוד על הגר, מה ראה לשטות זה לומר שילמדנו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחד, גם צ"ב האיך נכלל כל התורה כולה במצות ואהבת לרעך כמוך. ופירש דהנה איתא שכל אחד מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיים הכל, מוכרח הוא שוב להתגלגל לזה העולם כדי לקיים כולם. וידוע גם כן דכל מצוה הוא מכוון כנגד אבר אחד שבגוף האדם, ומכל מצוה שהאדם מקיים נעשה מזה לבוש וחלוקא דרבנן וטלית נאה לעולם הבא בגן עדן, והיות שיש רמ"ח אברים ושס"ה גידים באדם, ע"כ ע"י שמקיים כל התרי"ג מצוות קונה ועושה לו חלוקא דרבנן לנשמתו בעולם הבא, ולכן מי שלא זכה בחייו לקיים כל תרי"ג מצוות, מוכרח הוא להתגלגל שנית לזה העולם ולקיימם כראוי. ופירשו בזה הכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שצריך האדם לקיים כל מצות ה' בשלימות, שתהיה תמימה ולא יחסר ממנה כלום, דאל"כ משיבת נפש, מוכרח הוא שוב להתגלגל בזה העולם עד שישלימו שנית. ואת זה לא רצה הגר שיצטרך להתגלגל שנית בזה העולם, ע"כ ביקש עצה ודרך שיוכל לתקן כל התרי"ג מצוות בפעם הזאת שהוא בעולם. והנה רגל הוא לשון פעם, כמו (במדבר כ"ב) שלש רגלים, ועל כן אמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, שאוכל לקיים כל התורה בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא אצטרך שוב להתגלגל.

ולכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי איך אפשר שאדם יקיים כל המצות, הרי יש מצות שניתנו רק לכהנים או ללוויים

וישראלים, ויש שאינם שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואיך יתכן שיקיים הכל בעולם הזה. אולם כשבא לפני הלל, נתן לו על זה ב' עצות, חדא, מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר דעיי שכולל עצמו עם כלל ישראל ביחד ויש אהבה ואחדות בין איש לרעהו, עיי' נחשב המצוה שמקיים הוא כאילו גם חבירו קיימו, וכן מה שמקיים חבירו נחשב כאילו הוא מקיימו ג"כ, עיי"ש.

וע"כ כיון שיש לו אהבת ישראל ממילא נחשב לאדם כאילו קיים כל התורה כולה, דעיי אהבת ישראל נחשב לאדם כאילו קיים בפועל כל המצוות ממש, ודו"ק.

- יא -

והנה התורה נקראת עוז, כמו שאמרו חז"ל (מד"ת ז, ג, ויק"ר לא, ה) אין עוז אלא תורה שנאמר ובזרוע עוזו וכו'. וזהו ה' עוז לעמו יתן, שהקב"ה נתן את התורה לכל עמו, שכולם יקיימוהו, ולכאורה איך אפשר שיקיימו את כל התורה כולה מא' עד ת' בלי שיצטרכו להתגלגל ח"ו, הלא יש כמה מצוות ששייכים רק לכהנים, או רק ללוים, או רק לישראלים, וא"כ איך אפשר לקיים כל התורה כולה. לזה נתן עצה, ה' יברך את עמו בשלום, שהקב"ה נתן לעמו ישראל את מדת השלום והאחדות, ואם יש ביניהם אחדות ואוהבים זה את זה, עיי' נחשב להם כאילו קיימו את כל התורה כולה, אף המצוות שאין שייכים אליהם, כי עיי האחדות נחשבים כל ישראל כגוף אחד כנ"ל, ובאופן זה ה' עוז לעמו יתן, וכנ"ל.

- יב -

ועל דרך זה יש לפרש הפסוק שהביא ר' יהושע בן לוי, להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, דהנה ראיתי בספר של ש"ב תפארת חיים שכתב בסיום משניות (עמוד רי"ב) וז"ל: ושמעתי אומרים בשם הצדיק הקדוש מוויזניץ בעל ההילולא זי"ע (בעל אהבת ישראל) שהתנצל לאחד ממקורביו שעשה חשבון הנפש בעצמו, ורעדו כל אבריו בראותו את עצמו כי מכף רגל ועד ראש אין בו מתוס, אמנם באותו רגע צהלו פניו הקדושים וניחם את עצמו ואמר, הלא דברי חכז"ל שרירים וקיימים והם אמרו (אבות פ"ג מי"ג)

כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, ואני יודע בנפשי שאני אוהב את כל איש אשר בשם ישראל יכונה, וממילא גם הם אוהבים אותי כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם (משלי כ"ז, י"ט), וכמו שכתבו המפרשים מה שאמרה רבקה ליעקב (בראשית כ"ז מ"ג-מ"ה) קום ברח לך וגוי עד אשר תשוב חמת אחיך ממך, היינו שאם אתה לא תכעוס על אחיך וישוב חמת אחיך ממך, זה יהיה לך אות ומופת שגם אחיך לא יכעוס עליך. אמנם כן מורא יעלה על ראשי אפשר שאהבה זו היא אהבה התלויה בדבר ואינה מתקיימת, אבל אחרי שובי נחמתי שאי אפשר שתהא אהבה התלויה בדבר אם אני יודע שאין אני שום בעל דבר, כיון שאינני מחזיק את עצמי בהתנשאות, ואם כן ניחא שפיר שרוח הבריות נוחה הימני ורוח המקום נוחה הימני, עכ"ל עיי"ש.

- יג -

ועפ"י יתבאר כפל הלשון שאמר עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק, דהכוונה על צדיק כזה שאינו מסתפק במה שהוא צדיק, אלא שהוא עושה נפשות צדיקים עוד ועוד וזהו עיקר חפצו ורצונו, מחמת אהבתו לישראל, **שנאמר להנחיל אוהבי יש**, י"ש ראשי תיבות ירא שימים, דכיון שהוא אוהב את הקב"ה (אשר קראו **אוהבי**) על כרחך שהוא גם אוהב את ישראל, וכדברי האהבת ישראל הנ"ל, וזהו עיקר יראת שמים שלו, וכנ"ל.

ובספרי חסידי סלונים מובא בשם הרבי ר' זושא זי"ע דבכל ערב קודם שהלך לנוח הי' אומר א גוטע נאכט באשעפער א גוטע נאכט אלע אידן, איי וועט מען פרעגן ווי קומט עס צו זושא צו רעדן אזוי א גוטע נאכט באשעפער, נאר אז מ'האט ליב די קינדער האט מען ליב דעם טאטן, ע"כ תוכן הלשון. והיינו כדברינו, דאהבת ישראל קשורה באהבת השי"ת, והא בהא תליא, וא"א לאהוב את השי"ת אם אינו אוהב את ישראל.

- יד -

ובזה יש לפרש פסוקי קריאת שמע, שהוא קבלת עול מלכות שמים, אומרים תחילה **שמע ישראל ה' אלקינו ה'**

אחד, ואהבת את ה' אלקיך וגו', דמרומו ג"כ ענין הנ"ל, דמקודם אומרים שמע ישראל, והיינו שמראים בזה גודל אהבתינו לישראל, ורק אז יש חשיבות למה שאומרים ה' אלקינו. וזהו שמרמזים כשאומרים אח"כ ה' אחד, דאורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא, וכמו שהשי"ת הוא אחד, כמו כן ברצונו ית' שכל ישראל יהיו כגוף אחד, ואח"כ אומרים ואהבת את ה' אלקיך וגו'.

- טו -

ואפשר לבאר יותר, דהנה ידוע דקודם קריאת שמע צריכים לקבל עול מלכות שמים, וגם קודם התפילה בבוקר מובא מהאריז"ל לקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך, והטעם כנ"ל, דבלי מדת השלום עם כל ישראל אי אפשר לו לקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות.

- טז -

ועל פי דברי הבית שמואל אחרון הנ"ל דע"י שאוהב את כל אחד ואחד מישראל נחשב לו כאילו קיים כל התורה כולה בעולם הזה ולא יצטרך לבוא עוד בגלגול, יובן שפיר מאמר ר' יהושע בן לוי, עתיד הקב"ה להנחיל **לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות**, אשר לפי הנ"ל קאי על האחדות שהוא רוצה שכל אחד מישראל יהי צדיק ואינו מסתפק במה שהוא בעצמו צדיק, וזהו ש"י עולמות שמחזיק את עצמו שאינו רק כחצי שיש כת"ר מצוות (תרי"ג מצוות דאורייתא וז' דרבנן) כדברי המפרשים דש"י הוא חצי מכת"ר, לרמז שכל אחד ואחד מישראל צריך להחזיק את עצמו רק כחצי הא', וחצי השני של שלימותו יושלם לו ע"י חבירו, וכמו שכתב האלשיך הקדוש ז"ל בביאור מצות מחצית השקל, דהוא להורות לנו שכל אחד מישראל הוא רק כחצי ורק בצירוף עם חבירו הוא מביא שקל שלם, וזהו ג"כ ענין ש"י שהוא חצי מכת"ר, שצריך האדם לדעת דאי אפשר לו לקיים תרי"ך מצוות בשלימות רק בצירוף חבירו. וזהו **לכל צדיק וצדיק** (שרומו לענין האחדות כנ"ל) **ש"י עולמות**.

- יז -

ועל זה הביא ר' יהושע בן לוי הפסוק **להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא**, דאם קראו הכתוב אוהבי, שהוא אוהב

ה', סימן הוא שהוא גם אוהב ישראל, שאם אינו אוהב את ישראל, אי אפשר לו לבוא לידי אהבת ה', וכיון שאוהב את ישראל הרי נחשב לו כאילו קיים את כל התורה כולה, וזהו **להנחיל אוהבי יש**, דכיון שהוא אוהב את ה' ואוהב את ישראל (דהא בהא תליא כנ"ל) ממילא יקבל ש"י עולמות לעולם הבא, ולא יצטרך לבוא עוד בגלגול, והטעם בזה, כי **ואוצרותיהם אמלא**, שכבר מילא את אוצר התורה ויראת שמים שלו, דאיתא בגמרא (שבת ל"א ע"א) אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, שנאמר יראת ה' היא אוצרו, והוא אוצר האמיתי של האדם, וזהו **ואוצרותיהם אמלא**, דכיון שה"י באחדות עם כל ישראל, ע"י זה מילא אוצרות תורה ויראת שמים שלו כבר בעולם הזה, וע"כ לא יצטרך לבוא עוד בגלגול ח"ו, ושפיר יכול לקבל שכרו בעולם הבא ש"י עולמות.

- יח -

וזהו הסמיכות ה' **יברך את עמו בשלום**, להתחלת הש"ס **מאימתי קורין את שמע בערבין**, דהלא קריאת שמע מורה על האחדות כנ"ל, דמקודם אומרים **שמע ישראל** לשון יחיד, שכל ישראל הם באחדות כאיש אחד בלב אחד, ורק אז ה' **אלקינו ה' אחד**, וע"י האחדות, ה' **יברך את עמו בשלום**, יש חשיבות לקריאת שמע שקוראים ישראל.

- יט -

וזהו שאמר התנא **מאימתי קורין את שמע בערבין**, דהנה ידוע העובדא שהרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע למד משנה זו ביחד עם הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע, וכשהתחילו ללמוד מאימתי קורין את שמע, נפל אימה ופחד על הרבי ר' זושא וצעק בקול גדול - מאימתי, מתוך אימה ופחד קורין את שמע, והסיפור ידוע.

ולענייננו יש לפרש המשנה, **מאימתי קורין את שמע בערבית**, דערבית רומז לגלות כדאיתא במדרש (פרשת בראשית, על פסוק ולחושך קרא לילה) דהגלות דומה ללילה. וזהו מאימתי קורין את שמע בערבין, דבעת הגלות קורין ישראל קריאת שמע מתוך אימתה ופחד, דהלא אמרו חז"ל (יומא דף ט' ע"ב) דמקדש שני חרב משום עון שנאת חינם,

וע"כ היות ובני ישראל יודעים דקריאת שמע הוא סוד האחדות, היפוך השנאת חינם, ע"י קוראין את שמע באימה, לאמור, מתי נזכה כבר שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ונהי' כולנו באחדות הגמור ונזכה לראות כהנים בעבודתם ובאכילת תרומה בשלימות.

- כ -

וזהו כוונת הסיום **משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן**, ודייק שם בגמרא ליתני משעת צאת הכוכבים. ולהני"ל מובן, דעיקר קריאת שמע הוא לעורר בנו מדת האחדות, דע"י שוב יבנה בית המקדש במהרה בימינו ונזכה לראות כהנים בעבודתן, ולכל זה נזכה ע"י שישרה שלום בין אדם לחבירו.

- כא -

ועל דרך זה באופן אחר קצת אפשר לבאר עוד מאמר ר' יהושע בן לוי **עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות**, ודקדקנו במה שאמר לכל צדיק וצדיק. ויש לומר בביאור הענין שלעולם הבא מקבל כל צדיק וצדיק ש"י עולמות בפני עצמו, דהנה מסופר עוד על הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי ז"ייע שביקש שימציאו לו היראת שמים של הרמב"ם, נענו לו ונפל עליו פחד כזה, שכמעט בטל במציאות מרוב רעדה, עד שביקש שיסירו זאת ממנו. רואים אנו מעובדא זו, דהגם שכולם אהובים, כולם ברורים, כולם קדושים וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם, בכל זאת כל אחד הוא עולם נפרד בפני עצמו, וכל אחד צריך לעבוד את השי"ת לפי מדרגת עצמו, ולא לפי מדרגת חבירו, וכמו שמסופר ג"כ על הרבי ר' זושא ז"ייע ששאלוהו אם הי' רוצה להיות אברהם אבינו, והשיב, הלא העיקר הוא מה ירויח הקב"ה מזה, כי איזה ריוח יהי' להקב"ה מזה, הלא בין כך ובין כך יהי' רק **אברהם אחד וזושא אחד**, ואנו צריכים לעמול על מנת לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו, ואיזה ריוח יהי' להקב"ה מזה שאני אחי אברהם ואברהם יהי' זושא.

- כב -

וזהו לכל צדיק וצדיק, דהקב"ה רוצה שכולם יהיו צדיקים לפי מדרגתם, ועי"ז מובילים ש"י להקב"ה, ומדה כנגד מדה יקבלו בתורת מתן שכר ש"י עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי יש, דכיון שאוהבים את הקב"ה, ע"כ רוצים לעבוד את השי"ת כל אחד ואחד לפי מדרגתו, ואינו הולך במעלות ובנפלאות ממנו, רק לפי מדרגתו, וזהו ואוצרותיהם אמלא, דכיון שכל אחד מצדיקים אלו עבד על זה כל ימיו למלא את אוצרו בתורה ויראת שמים, ע"כ מדה כנגד מדה הקב"ה ימלא את אוצרותיהם במתן שכר של ש"י עולמות, וכנ"ל.

- כג -

ויש להוסיף עוד בביאור הכתוב להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, עפימ"ד בקונטרס דרך חיים בשם מחותני כ"ק אדמו"ר הגה"ק מקלויזנבורג זצ"ל (פרק ו', עמוד נ"ג) וז"ל: כדבר הזה היה להם גם בהשגת חכמת התורה. אחרי רוב יגיעתם בתורה הקדושה זכו לסייעתא דשמיא, בבחינת יגעת ומצאתי, להשיג ולמצוא יתר על המדה [נראה בספר "שם הגדולים" (מערכת ספרים אות שי שימן קלד) על רבינו שבתי כהן הנודע בעולם התורה בשם השי"ך, שהיה יודע שם המציאה, דהיינו שם קדוש לכיון בו ולמצוא הבקיאות שרוצה תיכף ומיד"] עכ"ל.

- כד -

ולדעתי נראה להוסיף על זה, דהנה יש לכל אחד מישראל אוצר של תורה שניתן לו בשעת מתן תורה, דלכל אחד מישראל יש חלק בתורה שאינו שייך לתבירו, ורק שהוא באתכסיא ואינו באתגליא, ואם זוכה האדם לאהוב את השי"ת ולאהוב את ישראל, מגלים לו סתרי תורה מה ששייך לחלק נשמתו שקיבל בהר סיני שהי' עד עתה בהתכסות ממנו, וזהו להנחיל אוהבי יש, ועי"ז ואוצרותיהם אמלא, ודו"ק.

- כה -

ובזה אפשר לבאר גם מקראי קודש שבפרשתינו (א, א) אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף וגו'.

ולהלן בפסוקים, ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותו אליהם, אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי וגו' ואת עוג מלך הבשן וגו'.

והנה המפרשים הביאו כמה דקדוקים בפסוקים אלו:

א. הלא ידוע דכל מקום שנאמר אלה ממעט ופוסל את הראשונים, ומה פוסל הכתוב כאן באמרו אלה הדברים.

ב. גם צ"ב אמרו אל כל ישראל, והלא כל התורה דיבר משה אל כל ישראל, ומה היתה כוונת הכתוב לפרט כאן, שהדיבור נאמר לכל ישראל.

ג. אל כל ישראל, פירש"י אילו הוכיח מקצתו, היו אלה שבשוק אומרים, אתם הייתם שומעין מבן עמרם ולא השיבותם דבר וכו', אילו היינו שם היינו משיבין אותו, לכך כנסם כולם, ואמר להם הרי כולכם כאן, כל מי שיש לו תשובה ישיב, עכ"ל. והקשו המפרשים הלא בודאי משה רבינו ע"ה לא לאהבת הנצחון כנסם כולו, רק כל רצונו היה שיקבלו תוכחתו וישובו על חטאם, וכל כוונתו היתה לשם שמים, ואם כן מה הרויח במה שכנסם כולם, וממה נפשך, אם יש להם טענה צודקת וניצחת, בלאו הכי לא יקבלו תוכחתו, ואם אין בפיהם מענה להשיב, אם כן מה לו ולאמירתם, והיה יכול להוכיח גם את מקצתו ואלו שבשוק לא יערערו בלאו הכי על תוכחתו, אחרי שאין להם תשובה נכונה.

ד. במדרש רבה על פסוק אלה הדברים וגו', זה שאמר הכתוב מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, וצ"ב שייכות פסוק זה לפרשת אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל.

ה. ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש וגו', מדוע האריך הכתוב לספר לנו בדיוק באיזה זמן הוכיח

משה את כל ישראל. וגם מדוע צריך להודיענו דכל תוכחתו נאמר לישראל אחרי הכותו את סיחון וגו', מאי נפקא לן מינה, ועיין רש"י ז"ל מה שכתב בזה.

ו. על פסוק ה' אלקיכם הרבה אתכם (להלן פסוק י') איתא במדרש (מובא בספה"ק ישמח משה) זה שאמר הכתוב אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, וצ"ב שייכות מקרא זה לכאן.

- כו -

ויתיישבו כל הדקדוקים בס"ד, דהנה רש"י ז"ל כתב אלה הדברים, לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל עכ"ל.

- כז -

ואפשר לפרש עפ"י"מ שכתבנו למעלה מגודל מעלת מדת האחדות, דאם יש אחדות ואהבה בתוך כלל ישראל נחשב להם כאילו קיימו כל התורה כולה. ולפי זה מיושב שפיר מדוע כינס משה את כל ישראל דייקא, דכיון שרצה להוכיחם על עוונותיהם שהכעיסו לפני המקום, ע"כ הקדים להם עצה מיוחדת איך שיתכפרו להם עוונותיהם, והוא ע"י אל כל ישראל, שיהיו כולם באחדות גמור ויאהבו זה את זה כנפשם, וזהו העצה הראשונה שנתן להם איך שיתכפרו להם מה שהכעיסו לפני המקום ב"ה בכל אותן המקומות.

- כח -

ומיושב דקדוק הראשון דכל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ומה פסל ומיעט כאן, אך להנ"ל בא לרמז שמשא רצה לפסול את מה שהיו עד עתה במדבר שלא היו כל כך באחדות זה עם זה, וע"כ הי' מקום שיחטאו ח"ו כיון שלא היו באחדות, משא"כ כעת שהוא הכניס את כולם ביחד לרמז להם שעיקר התשובה הוא האחדות, לחיות בשלום זה עם זה, ע"כ אמר הכתוב לשון אלה פוסל את הראשונים, דמה שהוא מזכיר להם עוונותיהם שחטאו במקומות ההם, הוא רק מחמת שלא היו באחדות גמור כמו שהם כעת

בבחינת אל כל ישראל, אבל עתה שהם באחדות יתכפרו עוונותיהם ויחשב להם כאילו קיימו את כל התורה כולה.

- כט -

ומיושבים ג"כ קושיות בי וגי, שהקשינו מדוע הוצרך לכנוס את כל ישראל. ולהנ"ל שפיר מיושב, דכדי שיתכפרו להם עוונותיהם שרוצה להזכיר להם ברמז כאן, הוצרך לרמז להם דעיקר הכפרה על זה הוא האחדות, דע"י האחדות יחשב להם כאילו קיימו כל התורה כולה ולא חטאו מעולם, דהלא אף חטא עבודה זרה (שנרמז ג"כ בפסוק כאן, כמו שכתב רש"י ודי זהב, הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל) נמחל ע"י האחדות וכמו שכתב בתנא דבי אליהו שהזכרנו לעיל, וע"כ כינס כאן את כל ישראל, להודיע להם שאם יהיו כולם ביחד באחדות גמור, ימחול להם הקב"ה עוונותיהם שחטאו באלו המקומות, וכנ"ל.

- ל -

וזהו מה שהביא המדרש כאן פסוק מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, דהנה מקרא מלא דיבר הכתוב (ויקרא י"ט, י"ז) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, וביארו המפרשים, דהמוכיח את ישראל על עוונותיהם צריך ליזהר מאוד בכבודם שלא לביישם, ורק יוכיחם על עצם העבירה אבל לא יביישם ברבים לומר כך וכך עשית, וכנודע מהרבי ר' זושא זי"ע שה"י אומר לבני אדם את כל מה שחטאו, אך ה"י אומר כן על עצמו, זושא פארוואס האסטו

ג) בספר נועם המצות מצוה רל"ט כתב, עצם התוכחה בא מחמת אהבה לכן סמכה התורה התוכחה ללא תשנא. והטעם שסמכה התוה"ק מצות תוכחה להלאו דלא תשנא את אחיך, יען כי באמת התוכחה באה רק מחמת אהבה שיאהב את חברו, ע"כ יחמול עליו להציל את נפשו מדינו של גיהנם, אבל אם ישנא אותו לא יוכיח לו, כי מה איכפת לו אם השונא שלו יענש מן השמים.

ובספר נועם אלימלך פי אמור כתב וזתוכי"ד, וע"ע בפי תולדות). דרך הצדיק להוכיח עצמו תמיד בכל עת, ואומר בפני בני אדם תמיד הוא קלקול מעשיו, והוא פורט לפנייהם חטאים שעשו אותם שאר בני אדם, והצדיק תולה אותם חטאים בעצמו כאלו הוא עשאים, ועי"ז הוא מכניס בלבם יראה גדולה והם שבים מעוונותיהם.

אזוי געטוען, והדברים עתיקין ואכמ"ל בזה. וזהו הוכח תוכיח את עמיתך, שכאשר תוכיח את חבירך תדע שהוא עמיתך, עמך בתורה ובמצוות, ועיי"כ לא תשא עליו חטא, לומר אתה חוטא ואין לי שייכות עמך, רק אדרבה, תוכיחו בדרכי נועם וימצא אצלך חן אף בעת שאתה מוכיחו על מעשיו.

- לא -

וכך היתה דרכו של משה רבינו ע"ה, דגם כשהוכיח את ישראל הראה להם אותות חיבה ואהבה יתירה, וכינה אותם הכתוב ישראל שהוא מדריגה גדולה יותר מיעקב כנודע

ובספר גנזי ישראל שבת תשובה (עמ' לד) וזתוכי"ד, איתא בשם הבעש"ט זי"ע, דמי שמוכיח את חבירו צריך להזהר מאד שהוא בעצמו יחזור בתשובה ויפשפש במעשיו ויוכיח לעצמו תחילה, ואז אחי"כ יהיו דבריו נשמעים כדברים היוצאים מן הלב ויכנסו ללב השומעים. אבל כשח"ו המוכיח בעצמו עדיין לא נשלם ואינו תמים עוד במעשיו, אזי לא לבד שאינו עושה שום פעולה להעם השומעים תוכחתו, אלא יוכל עוד ח"ו לעורר דינים על ישראל חנים, ודבריו לא יעשו פרי.

ובספר צרור החיים (דף י" ע"ב), וזתוכי"ד, שמעתי מפי אבי זצ"ל, אשר בפני הבעש"ט פעם אחת דרש דרשן אחד ובעת הדרשה דיבר לא טוב על ישראל, ובא הרב הקדוש ר"ד מחסידי הבעש"ט ודחפו מעל הבימה, ובא הדרשן עליו בקובלנא לפני הבעש"ט, ושאל הבעש"ט להר"ד הני"ל למה עשית כך, ואמר שדיבר סרה על ישראל. אמר הבעש"ט: כך אמר הקב"ה, מוסר ה' בני אל תמאס (משלי ג'), היינו מוסר יש לך רשות לאמר לישראל, אבל בני אל תמאס, היינו שלא תמאס את בני.

ובספר שבחי בעש"ט (עמוד קכ"ה) וזתוכי"ד, שמעתי מהרב דקהלתנו ששמע מהחסידי ר' זאב דקי' אליק. פעם אחת שבת הבעש"ט בקי"ק הני"ל אצל בעל בית אחד, והוא היה פרנס החודש. בשבת במנחה הלך הבעה"ב לביהכ"נ לשמוע תוכחה מאורח אחד בעל דרשן. והמתין עליו הבעש"ט בסעודה שלישית שיבוא מביהכ"נ. ובתוך כך, שמע שהדרשן מקטרג על ישראל, ורגז הבעש"ט ואמר להגבאי שילך ויקרא להבעה"ב, וגילה הגבאי לכמה אנשים שרגז הבעש"ט על הדרשן, וראה הדרשן שהעולם נשמטין אחד אחד, ופסק מלדרוש, וביום מחר בא הדרשן להבעש"ט ונתן לו שלום. ושאל אותו מי הוא, ואמר, אני הדרשן, מפני מה רגזתם עלי. קפץ הבעש"ט ממקומו וזלגו דמעות מעיניו ואמר, אתה תדבר רע על בר ישראל, תדע, שבר ישראל ההולך כל יום ליומא דשוקא, ולעת ערב שנוגה לו מתחרד ואומר אוי לי שאעבור זמן מנחה. והולך לבית אחד ומתפלל מנחה ואינו יודע מה שמדבר, ואפילו הכי מזדעזעים שרפים ואופנים מזה.

מחז"ל, דישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, והא ראי, שהרי הזכיר הכתוב את עוונותיהם רק ברמז בעלמא ולא בפירוש, וכל זה משום כבודן של ישראל.

- לב -

ובשבוע הזו (פרשת דברים) שחל בו שבת חזון, ואח"כ ביום המר והנמהר תשעה באב אשר בו נחרבו בתי מקדשינו, נוהגים בני ישראל ללמוד בפרק הניזקין (גיטין דף נ"ז ע"א) עובדא דקמצא ובר קמצא, ושם אנו רואים כמה צריך האדם לזהר בכבוד חבירו שלא לביישו, דהלא אמר שם ר' אלעזר בא וראה כמה גדול כחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו. חזינן מזה שבית המקדש נחרב בגלל יחיד אשר בגלל הבושה שלו הפך ל"רודף" נגד ישראל למוסרם למלך רומי, ואפילו אדם פחות כזה, הבושה שלו מגיע עד לשמים, והיא זו שגרמה לבית המקדש להיחרב. ותסמר שערות ראש עד היכן הדברים מגיעין.

ובגמרא (ברכות דף כ"ז ע"ב) ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע, אמר לו תפילת ערבית רשות או חובה א"ל רשות, בא לפני רבן גמליאל אמר לו תפילת ערבית רשות או חובה אמר לו חובה, אמר לו והלא רבי יהושע אמר לי רשות אמר לו המתן עד שייכנסו בעלי תריסין לבית המדרש, כשנכנסו בעלי תריסין עמד השואל ושאל תפילת ערבית רשות או חובה אמר לו רבן גמליאל חובה, אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שחולק בדבר זה אמר לו ר' יהושע לאו, אמר לו והלא משמך אמרו לי רשות אמר לו יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת, עכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי (רש"י - על כרחי אני צריך להודות שאמרת לי רשות). הי רבן גמליאל יושב ודורש ור' יהושע עומד על רגליו, עד שריננו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן (שהי' עומד ומשמיע לרבים את הדרשה מפי רבן גמליאל - רש"י): עמוד (רש"י - שתוק), ועמד. אמרו עד כמה נצערי וניזיל? בראש השנה אשתקד ציעריי, בבכורות במעשה דר' צדוק ציעריי, הכי נמי צעריי, תא ונעברי (בואו ונעבירו מהנשיאות - רש"י), מאן

נוקים לי, נוקמי לרי יהושע, בעל מעשה הוא (ודבר זה הי מצער את רבן גמליאל ביותר), נוקמי לרי עקיבא, דלמא עניש לי (רבן גמליאל) דלית לי זכות אבות, אלא נוקמי לרי אלעזר בן עזריי, שהוא חכם והוא עשיר.

חזינן ג"כ כמה גדול כוחה של בושה, שכדי לא לצער ולבייש את רבן גמליאל היו צריכים לבחון ולבדוק בייג נפה את מי למנות לנשיא במקומו של רבן גמליאל, וכל זה משום כבודו של רבן גמליאל.

- לג -

וכבר אמרתי לפרש הפסוק (דברים י"ב, כ"ג) רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר. וצ"ב מדוע צריכים חיזוק כל כך על זה שלא לאכול הדם. ואמרתי דהכוונה על דמו של חבירו, דצריך לזוהר מאוד שלא לבזות את חבירו ח"ו דאזיל סומקא ואתי חיורא, וזהו **רק חזק לבלתי אכול הדם**, שלא יבזה את חבירו ולא ישפוך דמו ח"ו, ואף אם רואה שחבירו חטא ח"ו לא יאמר שנפשו מלוכלכת כבר ואין לו תיקון, רק אדרבה אעפ"י שחטא ישראל הוא, וזהו סיוס הכתוב **ולא תאכל הנפש עם הבשר**, שלא תאכל את נפשו לומר שנפשו מזוהמת כבר ואין לו תיקון, רק אדרבה, נפשו בטוב תלין, ואלא שנכשל בשעת מעשה בחטא אבל נפשו טהורה היא ואין בה סיג ופגם ח"ו.

- לד -

וזהו שאמר בפסוק שלאחריו, (שם שם כ"ה) **לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים**, דהנה איתא בכתבי האריז"ל (שער הגלגולים הקדמה כ"ב) וז"ל: מי ששופך דמים בעולם הזה מתגלגל במים^ד, וסימנך **על הארץ תשפכנו כמים**, ועונשו הוא

ד) ובזוהר תרומה דף קע"ד כתב, כל נשמתין אתו מהאי גופא קדישא, והוא על דרך שאמז"ל בגמרא, עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ופירשיי חדר ששמו גוף. (הגהות מהרצ"א להגאון הקדוש מדינוב זצוק"ל).

ובספר לב שמח (בראשית) פי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שיש חלילה נדחים בגופים בבהמות ובעופות ובשרצים ורמשים, ועיי ישראל נתעלו. וכשיכלו הנשמות שבאותן גופים, אז יבא בן דוד. וזו הבטחה, וירדו בדגת הים ובעוף וכי. ובכל הארץ היינו אותן הנדחים בארץ בעפר ואשפה, ובכל הרמש היינו בשרצים ורמשים, תהיו מושלים להעלות הכל. ופי ג"כ

שעומד בקילוח המים ושם המים נקלחים עליו תמיד והוא רוצה לקום ולעמוד והמים מפילים אותו בכל רגע ואין לו מנוחה כלל ותמיד הוא מתגלגל סביב במקום קילוח המים ההם, עיי"ש בדברי קדשו.

- לה -

וזהו יש לומר לפי דרכינו, לא תאכלנו, פי' שלא תבזה את חבירך, דאם תביישנו ח"ו, על הארץ תשפכנו כמים, כמו שכתב האריז"ל דענשו שמתגלגל במים ח"ו וכנ"ל.

ומוראכם וחתכם יהי על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמוש האדמה, היינו מה שנידח במה שתרמוש הארץ אפילו בשרצים. ובכל דגי הים, שיש מהם דגים טמאים שאין בקל להתעלות, ג"כ בידכם ניתנו להעלות הכל. כירק עשב, מה שהי' בכח אדם להעלות כמה מדרגות מצומח למדבר, נתתי לכם את כל, להעלות ולברר. מעין שפי' בהסידור על ונתתי עשב בשדך לבהמתך, יתעלה מצומח לחי, והדר ואכלת ושבעת, החי יתעלה למדבר. וזה כל שתה תחת רגליו, יש שמגולגלים בדגים ובעופות, ופעמים חלילה בעופות טמאים, כמבואר כמה מעשיות בזמן האריז"ל, ועיי' הצדיקים נתקנים, אפילו עובר ארחות ימים, אותן נשמות שמשליכין אותן בכף הקלע בימים ובהרות, גם כן "שתה תחת רגליו", להיות תקינין וברירין.

ובספר דברי שאול (שיר השירים) כתב בשם המגיד מישרים, דגי פעמים האדם מתגלגל ולא יותר, ואסמכי' אקרא דעל שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו. ועי' מהרשי"א בחי"א (שבת קנ"ב) דאסמכי' אקרא הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש, עיי"ש. והטעם בזה, דהנה בעל עקידה (פרשת צו) מדמה חטאי אדם לכלי מתכות וכלי חרס, שיש אשר לא יתרחץ כמו כלי חרס, והנה גם כלי חרס קיי"ל דבשלש פעמים יצא הגיעול ממנו בדרבנן (ועי' עיטור ביו"ד סימן קכ"א ובחק יעקב ריש סימן תנ"א בשם הרוקח). ואם כן בשלש פעמים יוכל להתנקות, ולכך הגלגול אינו רק עד שלש פעמים.

ובספר רבינו בחיי (ברכה) כתב וז"ל, יחי ראובן ואל ימות, הזכיר יחי על חיי העוה"ב. ואל ימות, שלא ישוב משם עוד בגוף למות מיתה שניי'. וזהו שתרגם אונקלוס ע"ה ומותא תניינא לא ימות. וגילה לנו בזה כי נשמות מתגלגלות לשוב בגוף, אחר שקבלו שכרם ועונשם בגן עדן או בגיהנם. וזה ידוע ומקובל, כי כשם ששמיטות העולם חוזרות ומתגלגלות, כן הנשמה אחר שקיבלה שכרה בגי'ע או עונשה בגיהנם הנה היא חוזרת אחר זמן בגוף לקבל הראוי לה במדה כנגד מדה. והגלגול הזה נקרא אצל רז"ל תחיית המתים. ותמצא בירושלמי, אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון (ישעי' כ"ב), זו מיתה שניי', וכן תרגום יהונתן, אם ישתבק חובא הדין לכוון עד תמותון מותא תניינא.

- לו -

ובזה יש לפרש מאמר המשנה (אבות פ"ג) אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים אמר לו על דאטפת אטפוך, פ"י שראה נשמה אחת שהיתה בגלגול (כן מובא בספרים) שצפה **על פני המים**, פ"י שבייש את חבירו בחיים חיותו ועי"ז שפך את דמו כמים, ועל זה אמר לו על דאטפת אטפוך, פ"י על שביישת את חבירך ע"כ נתגלגלת במים, כדברי האריז"ל.

- לז -

וע"כ כשבא משה רבינו ע"ה להוכיח את ישראל, ולא רצה לביישם רק לומר להם דברי תוכחה בדרכי נועם ובדרכי שלום, הזכיר הכתוב שהיה כאן **מול סוף**, פ"י דהתנהגות משה רבינו ע"ה בתוכחתו לישראל היתה מול (פ"י נגד) המים, שראה נגד עיניו דאם מבייש את חבירו מתגלגל ח"ו במים, וע"כ הוכיח את ישראל בדרכי נועם, שלא לביישם, ולכן הזכיר עוונותיהם רק ברמז.

- לח -

ועל זה שפיר הביא המדרש כאן אלה הדברים וגוי זש"ה **מוכיח אדם אחרי חן ימצא**, פ"י דאף אחר שמוכיח את חבירו, **חן ימצא**, צריך שיהא לחבירו חן בעיניו, שלא יוכיחו אלא על מעשיו, כדי שישב מחטאו, אבל לא עצם היותו בעל עבירה ח"ו. וכל זה צריך להיות אף אחרי שהוכיח כן את האדם, וזהו **מוכיח אדם אחרי**, פ"י אף אם עומד כבר אחר התוכחה שהוכיח את חבירו, מ"מ **חן ימצא**, שימצא חבירו חן בעיניו.

- לט -

והנה ראיתי בספר מתוק מדבש (לידידינו להבחל"ח הרה"ח ר' דוד דוב גוטער ז"ל, שהשבוע חל ג"כ יום השלשים לפטירתו, תנצב"ה) שכתב על פסוק **אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל**, לבאר הענין מדוע דוקא כעת דיבר משה אל כל ישראל, דכתיב אלה דבכל מקום שנאמר אלה בלא וא"ו פוסל את הראשונים, משום שדינים והלכות אין כל תלמיד ראוי וזוכה לקבל מפי רבו שלא כל אחד עומד על דעת

רבו, אבל כשבאו לעבר הירדן והרגישו באוירת והארת ארץ ישראל נפתחו מעיינות החכמה, כמו שאמרו חכמז"ל (ספרי פרשת עקב) אין תורה כתורת ארץ ישראל, וממילא יכול לומר כל התורה עם כל הדינין והלכות לכל ישראל, ואפשר דזה ההמשך בעבר הירדן הואיל משה באר את כל התורה לאמור התחיל מכח הרגשת באוירת ארץ ישראל, ואפשר דזה הטעם שהיה משה רבינו רוצה כל כך ליכנס ממש לארץ ישראל, דשם היה מבאר להם את התורה ביותר והיה התיקון שלם. ואפשר דזה הכוונה ואתחנן בעת ההוא מאי הלשון דוקא בעת ההוא משום כשנכבשה ארץ סיחון ועוג ועבר הירדן והתחיל לבאר התורה אז נשתוקק ביותר ליכנס, כמו שאמר אתה החילות להראות את עבדך, דמכח הרגשת אוירת ארץ ישראל יכולין להשיג כל ישראל את חכמת התורה, לכך רצה לסיים ביאור התורה בשלימות ועיי"ז יהא התיקון השלם ויהא הגאולה השלימה, עכ"ל ספר מתוק מדבש.

- מ -

ונראה לבאר הענין מדוע השתוקק משה כעת ליכנס לארץ ישראל, דהנה ביארנו לעיל באריכות דמשה רבינו ע"ה רמז כאן לישראל גודל מעלת האחדות, דעל ידי שישראל הם באחדות הקב"ה מוחל עוונותיהם.

והנה ארץ ישראל מסוגלת ג"כ לעורר את ישראל שיהיו באחדות, דהנה מובא בשם הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעבסק זי"ע שכתב במכתב מארץ ישראל, על פסוק (במדבר י"ד ז') טובה הארץ מאוד מאוד, דתיבות **מאוד מאוד** רומזים לענוה, ע"ד המשנה מאוד מאוד הוי שפל רוח, ומסוגלת ארץ ישראל להשפיע ענוה על בני אדם שלא יתגאו אחד על חבירו. וזהו **טובה הארץ מאוד מאוד**, עכתדה"ק.

- מא -

ויש לבאר יותר, דהנה אמרו חז"ל אוירא דארץ ישראל מחכים, והחכמה באה לאדם ע"י הענוה, דכתיב והחכמה מאין תמצא, ואמרו חז"ל (פסחים ס"ו ע"ב) כל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו, וע"כ היות ואוירא דארץ ישראל

מחכים, ממילא בא האדם מזה למדת הענוה ולאהוב את כל ישראל כנפשו.

והנה האחדות והענוה אחת הם, דמי שאינו מתגאה על חבריו ממילא הוא באחדות עמו ואוהב את חבריו כמו שאוהב את עצמו, וע"כ כתב משה רבינו ע"ה ענין האחדות כאן קודם כניסתן של ישראל לארץ ישראל, לרמז להם דשם בארץ ישראל אשר אורא דארץ ישראל מחכים, יבואו ג"כ לאחדות אחד עם חבריו, ואז ימחול להם הקב"ה את עוונותיהם. וזהו הענין שדוקא כאן, טרם כניסתן לארץ ישראל, רמז להם משה מדת האחדות ע"י שאמר את הדברים האלה **אל כל ישראל**, ודו"ק.

- מב -

ויש להוסיף עוד על זה, דהנה כבר כתבנו דאורא דארץ ישראל מחכים, ואפשר לומר דחכמה זו מרמזת ג"כ לאחדות בין אדם לחבריו, דהלא אמרו חז"ל (אבות פרק ד' משנה א') איזהו חכם הלומד מכל אדם, ונמצא דבארץ ישראל אשר אורא דילה מחכים, הכוונה בזה דשם יהי" מוכן ביותר ללמוד מכל אדם, וזהו יגביר אצלו מדת האחוה והשלום עם חבריו, דכיון שילמוד ממנו ממילא יבא לאהוב אותו כנפשו.

- מג -

ויש לומר דלכן כינס משה דוקא כעת את **כל ישראל**, בחשבו ברוב ענוותנותו דכעת יהיו מוכנים לשמוע כבר את כל דבריו אף אם עד עתה לא שמעו בקולו, דכיון שיש עליהם כבר השפעת קדושת הארץ שעומדים ליכנס בה, בודאי יש להם כבר החכמה שהוא הלימוד מכל אדם, וכמו כן יהיו מוכנים לשמוע את דברי המוסר שישמיע להם.

- מד -

ובזה יש לפרש שייכות פרשה זו לשבת חזון, שחל בכל שנה בפרשת דברים, דהנה בספר דברי אלימלך להרה"ק ר' אלימלך מגראדזיסק זצ"ל כתב, דשבת חזון נקרא על שם עין ה' הפקוחה עלינו בימים אלו.

וכתב שם בזה הלשון: "טעם למה נקרא שבת חזון, יש לומר על פי מה שבארנו הכתוב (תהלים לג, יח): "עין ה' אל

יראו למיחלים לחסדו", היינו כי יראו המיחלים אך לחסדו, חסד חנם כי אין מחזיקים טובה לעצמם, והמה בבחינת עני - דלית לי מגרמי כלום, הם עושים מעני צירוף עין להשיי"ת כביכול, כי רם ה' ושפל יראה להשיגח בעינא פקיתא עליהם".

"והנה בימים האלה ודאי כל איש ישראלי לבו נשבר ונדכה, אשר זה כמה שנים אשר הבית נחרב בעוונינו ועדיין לא נושענו, וכל אדם הוא בבחינת עני, ועל ידי זה נעשה בחינת עין להקב"ה, להשיגח עלינו בעינא פקיתא וחמלה. והנה הקב"ה נקרא שבת כי שבת שמא דקוב"ה כנודע, לכן נקרא שבת חזון שאנו מעוררים אליו ית' בחינת ראי' (-חזון), שענינו יחזו בשפלותינו ולנשאינו כימי עולם, אמן סלה", עכת"ד.

- מה -

ולפי זה מובן שפיר השייכות של שבת חזון לפרשת דברים, דגם בפרשת דברים רואים אנו חשיבות הענוה והאחדות בין ישראל אחד לחבירו, וזהו השייכות לשבת חזון, דמרמז ג"כ על זה שכל אחד מישראל יחזיק את עצמו שהוא עני בדעת וחבירו חשוב יותר ממנו, ועי"ז יבואו לאחדות וזהו יקרב את גאולתם מן הגלות, אשר על חורבן הבית מקוננים בימים אלו, ודו"ק.

- מו -

וכבר אמרתי לפרש הכתוב (תהלים ק', א'-ג) מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ, עבדו את ה' בשמחה וגוי' דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו, וצ"ב השייכות בין מה שאמר תחילה, הריעו לה' כל הארץ, למה שסיים אח"כ דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו.

גם צ"ב מה שכפל הכתוב את לשונו לומר הוא עשנו ולו אנחנו, הלא כבר אמר מקודם דעו כי ה' הוא אלקים, וא"כ מובן מאליו שהוא עשנו.

- מז -

ואפשר לומר דהנה מובא בספר רזין דאורייתא בשם מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע על מה דמבואר בכתבי האר"י

הקי' זי"ע דתיבות ה'ריעו לה' כ"ל ה'ארץ הוא ר"ת הלכ"ה. וביאר הבעש"ט ז"ל דאינם מובנים לכאורה דברי האריז"ל על מה זה ולמה השמיענו כי הריעו לה' כל הארץ הוא ר"ת הלכ"ה.

ואמר הבעש"ט הסבר על זה בטוב טעם ודעת, כי נודע דכל ענין מחלוקתם של התנאים והאמוראים היה הכל לשם שמים, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, רק זה הבין שכך הוא דרך עבדות השם יתברך והשני הבין כי הדרך הוא כך, משל למה הדבר דומה, לבוני פלטרין למלך, שבאו והתקבצו הבונים לצייר את הפלטרין, וזה אומר ככה יש לצייר את תואר הבנין וזה אומר ככה, וכל אחד ואחד מכוון לאהבתו את המלך, לעשות בנין היותר מפואר למלכו, כן הם תלמידי חכמים הנקראים בניך (ברכות דף ס"ד ע"א), ואל תקרי בניך אלא בוניך, שהם בונים עולמות בתורתם בשביל כבודו יתברך שמו, וכל אחד משער כפי אמת הבנין שבידו, ולזה אמרו חז"ל (מגילה דף כ"ח ע"ב) אל תקרי הליכות אלא הלכות, ואז אם יעשה כן כל הליכתו הוא הלכה לה', ולא למען כבודו ח"ו, ומתי יכול להיות זה, אם האדם אינו לומד בגאווה והרמת ראש ח"ו, רק בשבירת הלב, ולזה אמר הריעו בלשון שבירה, על דרך (תהלים ב', ט"ו) תרועם בשבט ברזל, לשון שבירה, היינו שישבר בשביל השם יתברך וכבוד שמו את כל הארציות, היינו הגאווה ותאוות הכבוד וכו' עכלה"ק (בספר רזין דאורייתא) עיי"ש.

- מח -

ונראה להוסיף לדברי קדשו, לפי מה שכתבנו לעיל דהענוה והאחדות אחת הם, אפשר לומר דהנה הריעו מלשון שבירה כדברי הבעל שם טוב, אך י"ל הריעו ג"כ מלשון ריעות, אהבה ואחוה ושלוש וריעות, ובאמת אחד הם, דמי שלבו נשבר בקרבו אינו מתגאה על חבירו וע"כ הוא באחדות עם כל אחד מישראל.

וזהו הריעו לה' כל הארץ, שיהיו לבותיהם נשברים בבחינת הריעו, ואז ממילא יהיו ג"כ באחדות גמור כאיש אחד בלב אחד, בבחינת הריעו, דשניהם אחד הם. ועיי שהם בענוה לבבם נשבר בקרבם וצועקים את השי"ת שיעזור להם,

ואז באמת יוכלו לעבדו יתברך בשמחה, וכמו שאמר בפסוק שלאחריו, עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה.

- מט -

ואפשר לומר דזהו הרמז בראשי תיבות **הלכה**, דהנה אמרו חז"ל במדרש ילקוט הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב. ולפי זה י"ל דכדי לבטל **הלכה** זו של עשו שונא ליעקב, שלא יוכלו שונאי ישראל להרע להם ח"ו, צריכים ישראל לקיים **הלכה** זו של ה'יריעו ליה' כ"ל ה'ארץ, לאהוב את כל אחד מישראל כנפשו, דע"י שיש שלום ואחווה בין ישראל אחד לחבירו, לא יוכלו אומות העולם להרע להם, דהלכה זו מבטלת הלכה זו, ודו"ק.

- נ -

וכבר אמרתי דיתכן שבגלל זה קירב הבעל שם טוב הק' זי"ע ביותר את אנשים הפשוטים, וידוע שכמה מגדולי דורו המתנגדים צווחו ככרוכיא על זה, דבדורות הקודמים ידעו שיש חשיבות רק ללומדי תורה והוגים בה, אמנם לא היו מכבדים את אנשים הפשוטים, ובא הבעש"ט הק' זי"ע והתחיל לקרב מאוד אנשים פשוטים, והראה את גודל חשיבות אנשים הללו, ובפרט העניים ונשברי לב.

ה) ושמעתי מידידי הגה"צ כ"ק אדמו"ר רבי יעקב מספינקא מבא"פ שאמר בשם זקינו הרה"ק בעל אמרי יוסף זצ"ל, שהיה שולח להתפלל לפני העמוד אנשים פשוטים שאינם יודעים הרבה, ואמר כל פעם ווי **נעמט מען אזעלכע פשוט'ע אידן**, ואמר שהוא מתקנא בהם, ואמר שבעשטה"ק היה אוהב מאוד את האנשים הפשוטים.

ובספר קובץ מכתבים מובא וז"ל: וברור הדבר אשר האנשים הפשוטים המצטיינים באמונתם הטוהרה בתמימות אמירתם מזמורי תהלים, בהשתתפותם לשמוע שיעורי הלימודים, בהשתתפותם בועידת רעים ומקיימים מצות אהבת ישראל בחיבה ובחזרה הן המה השעשועים דגן עדן, והן המה אשר בהם האדמוריים יתפארו.

וכתב שם עוד וז"ל: **"כ"ק מורנו הבעש"ט ני"ע הי' מקרב את האנשים פשוטים היראי אלקים ומחבבם ביותר, ושיטתו זאת היתה ידועה ומפורסמת לכל, וזאת היתה סיבה גדולה שהתרחבו מקושרי כ"ק מורנו הבעש"ט ני"ע בתוככי ההמון בזמן קצר, כידוע כמה סיפורים בזה.**

אמנם גדולי התלמידים הצדיקים הגאונים לא הי' דעתם הקדושה יכולה לקבל זאת, ואף כי פעמים רבות שלחם כ"ק מורם ורבים מורנו הבעש"ט,

להתלמד עניינים שונים במדת התמימות, בטחון, אמונה פשוטה, אמונת חכמים, אמונת צדיקים, אהבת ישראל והדומה, מאנשים פשוטים, בכל זה לא יכלו לקבל הנהגה זו בכלל, ובפרט אשר גם הן יעשו כן.

כנהוג אצל כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, היו האורחים הבאים סועדים אצל כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע רק שתי סעודות מהשלש סעודות דש"ק, כי סעודה אחת מיוחדת רק בשביל התלמידים חבריא קדישא ואז לא הי' הרשות להאורחים לבוא, גם לא לעמוד מרחוק.

פעם באחד משבתות הקיץ אירע מאורע אשר הבהיל והרעיד את כל תלמידי כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע והחבריא קדישא.

על ש"ק ההוא באו הרבה אורחים ובהם אנשים פשוטים בעלי מוסך, עובדי אדמה, בעלי מלאכה, סנדלרים, חייטים, נוטעי כרמים וגנות, מגדלי בהמות ועופות, וכדומה.

בשבת קודש ההוא בסעודת הלילה הראה כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע התקרבות גדולה להאורחים האנשים הפשוטים, להאחד נתן בכוסו מעט מיין הנשאר בכוסו מקידוש, להשני נתן הכוס המיוחד שלו אשר יקדש, לאחדים נתן פרוסת לחם מאותן הלחמים אשר בירך עליהם ברכת המוציא, ולאחדים נתן דגים ובשר מאת המונח בקערתו ועוד קירובים שונים שהפליא את כבוד קדושת החבריא קדישא למאד.

האורחים בידעם כי לסעודה השני' אין להם רשות לכנוס לכ"ק מורם ורבם מורנו הבעש"ט נ"ע להיותה הסעודה המיוחדת בשביל החבריא קדישא, הנה אחרי אכלם סעודת ש"ק התקבצו בבית הכנסת של כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, ולהיותם אנשים פשוטים ביותר, שלא ידעו מאומה רק אמירת עברי חומש ותהלים, התחילו כל אחד ואחד לאמר תהלים.

המאורע הלזה הי' בשנות תקי"ג-תקט"ו, בעת אשר בין תלמידי כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע כבר היו הגאונים המפורסמים כמו הרב המגיד ממעזריטש והרב הגאון מפולנאה ועוד.

כשישב כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע לסעודה שני', סידר את כ"ק התלמידים החבריא קדישא איש על מקומו בסדר מסודר כרגיל אצל כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, אשר הכל הי' בסדר מעולה, וכשישבו מעט זמן התחיל כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע לאמר תורה והחבריא קדישא מתענגים בנועם אלקי.

הסדר הי' שהיו מזמרים בשיר וניגונים שונים, וכראות החבריא קדישא אשר כ"ק מורם ורבם הבעש"ט נ"ע רוחו טובה עליו, הנה גדל שמחתם ועליצות נפשם הקדושה, בחדוה ובטוב לבב על כל הטוב והחסד אשר עשה הו"י אלקינו עמם, וזכו להיות מתלמידי קדוש ה' מורנו הבעש"ט נ"ע.

ואחדים מהחבריא קדישא הרהרו אשר עתה הוא טוב מאד, אבל לא כן הוא כאשר מתקבצים האנשים הפשוטים, הבלתי מבנינים כלל מה ש"ק מורם ורבם מורנו הבעש"ט נ"ע אומר, והרהרו מדוע כ"ק מורם ורבם מורנו הבעש"ט נ"ע מקרב את האנשים בקירובים נעלים ונשגבים כאלו, לתת מינו

בהכוסות שלהם, ומה גם לתת את כוסו המיוחד לאחד מהאנשים הפשוטים.

עודם טרודים במחשבותיהם אלו, ראו אשר פני כ"ק מורנו הבעש"ט נייע נעשו רציניות, והתדבק בדביקות גדולה, ומתוך הדביקות התחיל להגיד: שלום שלום לרחוק ולקרוב, ואמרז"ל מקום שבעלי תשובה עומדים שם, צדיקים גמורים אינן עומדין שם, ודקדק הנוסחא צדיקים גמורים, וביאר כי ישנם ב' דרכים בעבודת השי"ת עבודת הצדיקים ועבודת הבעלי תשובה, ועבודתם של האנשים הפשוטים הוא בדרגא דבעלי תשובה, להיותם בהכנעה ושפלות בעצמם כעין חרטה על העבר וקבלה טובה על ההבא.

כשגמר כ"ק מורנו הבעש"ט נייע את התורה התחילו לזמר שירים ונגונים שונים, והתלמידים מהחבריא קדישא אשר הרהרו תחלה אודות הקירוב הגדול שהראה כ"ק מורם ורבים מורנו הבעש"ט נייע להאורחים האנשים הפשוטים, שהוא במעלה נפלאה כעין מעלת עבודתם של בעלי תשובה על מעלת עבודת הצדיקים גמורים.

כ"ק מורנו הבעש"ט נייע הי' בדביקות עצומה, וכאשר גמרו לנגן פתח את עיניו הקדושים, והסתכל בפני קדש כ"ק התלמידים החבריא קדישא בהסתכלות מרובה, ואמר כי כל אחד ואחד מהחבריא קדישא יתן יד ימינו על כתפו של חברו היושב אצלו, באופן אשר כל החבריא קדישא היושבים סביב השלחן, יהיו משולבים אלו עם אלו כמו שישבו משני עברי השלחן הקדוש והטהור.

כ"ק מורנו הבעש"ט נייע ישב בראש השלחן, ואמר להם לנגן איזה ניוגונים כשהם יושבים משולבים, וככלותם לנגן ציוה עליהם כי יעצמו עיניהם ולא יפתחום עד אשר יצוה להם, וישים את שתי ידיו הקדושים, יד ימינו על כתף התלמיד היושב מימינו, ויד שמאלו על כתף תלמידו היושב משמאלו.

לפתע פתאום שמעו כל התלמידים שיר וזמרה נעימה ועריבה בלולה עם קול תחנונים המחריד את הנפש, זה מזמר ואומר, אוי, רבונו של עולם, אמרת ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים, וזה מזמר ואומר, אוי, רבש"ע, בחנני ה' ונסני, צרפה כליותי ולבי, זה ישיר ואומר, טאטע הארציקער חנני אלקים חנני כי בך חסי' נפשי ובצל כנפיך אחסה עד יעבור הוות, וזה ישיר ואומר, אוי געוואלד זיסער פאטער אין הימל, יקום אלקים יפוצו אויביו וינסו משנאיו מפניו, זה יצעק בקול מר ואומר, טייערער טאטע, גם צפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה אפרוחי' את מזבחתיך ה' צבאות מלכי ואלקי, וזה יצעק בקול תחנונים ואומר, ליבער פאטער דערבארעמדיקער טאטע, שובנו אלקי ישענו והפר כעסך מעמנו.

החבריא קדישא השומעים קול השיר והזמרה של אמירת תהלים זוחלים ורועדים, ואם כי עיניהם הקדושים עצומות, הנה דמעותיהם נגררות מעצמם, ולבם שבורה ורצועה מקול תחנוני בעלי השיר והזמרה וכל אחד מהחבריא קדישא מתברך בלבבו כי יעזרוהו השי"ת שיזכה לעבוד את ה' בכעין זה.

כ"ק מורנו הבעש"ט ני"ע הסיר את ידי קדשו מעל כתפי שנים התלמידים אשר ישבו מימינו ומשמאלו ואטם אזניהם מלשמוע עוד בקול השיר והזמרה באמירת מזמורי תהלים כבתחלה, ויצו להם כ"ק מורנו הבעש"ט ני"ע אשר יפתחו עיניהם הקדושים ואשר ינגנו כפי אשר אמר להם איזה ניגונים לנגן.

בעת ההיא ששמעתי את השיר והזמרה דאמירת מזמורי תהלים - מספר כ"ק מורנו הרב המגיד לכ"ק רבנו הזקן - הי' לי כעין שפיכת הנפש וגעגועים גדולים באהבה בתענוגים אשר כמוהו לא זכיתי עדיין עד אז והפאנטאפעל שלי היו רטובים מזיעה ודמעות של תשובה פנימית מעומקא דלבא.

כשפסק כ"ק מורנו הבעש"ט ני"ע לנגן כרגע נשתתקו כל החבריא קדישא וכ"ק מורנו הבעש"ט ני"ע הי' בדביקות גדולה משך זמן, ואחרי כן פתח עיני קדשו ויאמר: השיר והזמרה אשר שמעתם הוא השיר והזמרה של אנשים פשוטים האומרים תהלים בתמימות מקרב לב עמוק באמונה פשוטה.

ואתם תלמידי קדושי עליון הביטו וראו, ומה אנחנו שאין אנו אלא רק שפת אמת (ראה תניא פ"יג, לקו"ת ר"פ בהר, שיחת שמח"ת תר"ץ מהד"ת אורת ד) כי הגוף אינו אמת, ורק הנשמה היא אמת, וגם היא אינה רק חלק מן העצם שלכן נקראת שפת אמת, בכל זה הנה גם אנחנו מכירים את האמת, מרגישים את האמת ומתרגשים מן האמת בהתפעלות עצומה, כל שכן וק"ו השם יתברך ויתעלה שהוא אמת לאמתו, מכיר את האמת דאמירת תהלים של אנשים פשוטים.

כ"ק רבנו הזקן מספר להוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, אשר כ"ק מורו ורבו מורנו הרב המגיד אמר לו, אשר זמן רב הי' בצער גדול על אשר הרהר אז אחרי רבו, ועשה כמה תיקונים לתקן דבר זה ולא יכול להרגיע את עצמו מדוע הרהר אחרי רבו.

באחד הלילות ראה מחזה נעלה ונשגב, - מה המחזה לא סיפר אז כ"ק רבנו הזקן לכ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, כי אם בשבוע שקודם הסתלקותו סיפר לו, - בהלכי חזרה - מספר כ"ק מורנו הרב המגיד לכ"ק רבינו הזקן - בהיכלות דגן עדן עברתי דרך היכל אחד אשר תינוקות של בית רבן יושבים ולומדים חומש, ומשה רבינו יושב בראש השולחן.

כל התינוקות אשר בהיכל ההוא למדו פרשת לך, ואחד התינוקות אמר בקול רם הכתוב ויפול אברהם על פניו ויצחק, ויאמר בלבו הלכן מאה שנים יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד, ומשה רבינו מסביר להם להילדים כי כל הפירושים (ראה בראשית רבה פמ"ז, ד.) אמת הם, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואם תאמרו איך אפשר הדבר אשר אברהם יהי מסתפק במאמר השם, תדעו אשר זהו מצד הגוף ואשר גם גוף קדוש בשר הוא.

אז - מספר כ"ק רבינו הזקן לכ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק - כשמוע כ"ק מורי ורבי אשר מצד הגוף יכולים להיות כמה מחשבות והרהורים הבאים בדרך ממילא ומאליו, הנה זה הרגיע את רוחו של כ"ק מורי ורבי ני"ע.

- נא -

ובקונטרס דברי תורה על הגדה של פסח פירשתי מה שאומרים בליל הסדר קדש ורחץ, פיי קדש, אם האדם רוצה להתקדש לפני הקב"ה, העצה היחידה היא, "ורחץ", שירחוך אנשים אחרים, כמו שאמר הרה"ק רבי נחמן מבאר זצ"ל, וכמובא בספר אמרי פנחס להרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, שהבעל שם טוב הקדוש זי"ע צוה לכל חסידיו לתקן העולם. ושאל אותו הרבי מבאר, הלא יצא שכרו בהפסדו, שבשעה שהוא עוסק בתיקון נפשות יכול הוא בעצמו להכשל בכמה וכמה מכשולים, כידוע שהשטן מקטרג בדרך, וכשרוחץ את חבירו מתלכלך בעצמו. על זה ענה לו הבעש"ט זי"ע: משל למטאטא שמנקים בו הבית, בשעה שמנקה הוא מתלכלך, מה עושים? מנקים המטאטא וממשיכים לנקות הבית. כך האדם המטהר אנשים אחרים, אמנם מתלכלך באמת קצת, אבל נותנים לו כוח מן השמים שיוכל להתגבר, להטהר ולהתקדש בחזרה עוד יותר מקודם, ע"כ.

וכאמור היתה זו דרכו של הבעש"ט הקדוש זי"ע, בהכירו חשיבות כל אחד מישראל, אף אדם פשוט ביותר, והי' מלמד

למותר להגיד כי מאז ועד עתה הנה נשתנו הדברים, ואם כי בחסדי א-ל עליון בדורותיהם של הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקי' זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע הוסללה המסילה והתרחבה ת"ל הדרך סלולה דתורת החסידות ודרכי החסידים, אבל בזמננו זה הלא נתמעטו המוחות ונתקטנו ונתכווצו הלבבות הן בהשכלה הבנה והעמקה והן בההתעסקות בעבודה שבלב ובתיקוני המדות.

אמנם האמונה הטהורה והתמימות החביבה, הנה בחסדי א-ל עליון ובזכות הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, הנה כמאז כן עתה כוחן רק להחיות בחיות פנימי בתורה, קיום המצות וקנין המדות טובות.

(1) וכבר פירשתי מה שמובא באבות דרבי נתן ובמדרש הנעלם על בא ליטהר מסייעין אותו, רבי נתן אומר נשמות הצדיקים מסייעין אותו עכ"ל (ועיין בשער המצוות פרשת ואתחנן). ולדרכינו יש לפרש, דנשמות הצדיקים הכוונה על נשמות בעלי תשובה שגרם להם לעשות תשובה על עוונותיהם, והם נעשו אח"כ צדיקים גמורים, והם מסייעים לצדיק זה שיוכל לעבוד את השי"ת כראוי, וכמו שביארנו לעיל מ"ש לכל צדיק וצדיק, דכל אחד מישראל נקרא צדיק, עיי"ש.

את תלמידיו שאף עובדא אחת או תפילה אחת של לב נשבר
שבישראל אינה תוזרת ריקם.

ובספה"ק באר משה להרה"ק רבי משה אליקים בריעה
מקאזניץ זי"ע (רמזי שמיני עצרת) הביא (וכן הביא בספר
כתר שם טוב דף י"ז ע"ב) עובדא שהיה בימי הבעש"ט זי"ע,
שפעם אחת נעצרו הגשמים, וגזרו תענית וזעקו בתפלה
ובתחנונים הרבה ולא נענו, וראה הבעל שם טוב איש אחד
מעמי הארץ ופשוטי עם שהיה אומר פרשת קריאת שמע,
וכשהגיע לפסוק ועצר את השמים ולא יהיה מטר היה אומר
בכוונה גדולה, ובכי וזעקה הרבה, ושאל אותו הבעל שם טוב
אחר כך מה היה כוונתך באמרך הפסוק הזה, והשיב לו
שהיה מכוון פירוש הפסוק ועצר את השמים שהשם יתברך
יעצור ויסחוט את השמים העליונים, על דרך עצירת הזיתים
והענבים, ואז לא יהיה מטר כלל למעלה בשמים כי אם שירד
למטה הכל לארץ, וכן (בפרשת וישב) ואסחט תרגומו
ועצירת, ועל ידי תפילה וכוונה זאת נענו כל העם וירד להם
הגשם לברכה, שהבורא יתברך שמו הוא הבוחן לבבות ויודע
נסתרות, ורחמנא לבא בעי (סנהדרין דף ק"ו ע"ב), על כן
ערבו עליו דברי האיש הזה, יען היו בגודל כוונת הלב,
באמיתית ופנימיות כוונתו, וענהו בתפלתו, עכ"ל.

וידוע מ"ש בזוה"ק בראשית (דכ"ג ע"ב) וזל"ק: ואי
צלותא לאו איהי שלימא כמה מלאכי חבלה רדפין אבתרה
כד"א (איכה א) כל רודפיה השיגוה וגו'. ובגין דא מצלין (תהלים
ע"ה) והוא רחום יכפר עון דא סמאל דאיהו נחש. ולא ישחית
דא משחית והרבה להשיב אפו דא אף ולא יעיר כל חמתו דא
חמה בגין דלא ירדפון בתר צלותא וכמה מלאכי חבלה תליין
מנייהו שבעה ממנן אינון ותליין מנייהו שבעין ובכל רקיעא
ורקיעא אנון מקטרגין ותליין מנייהו עשרה אלף רבוא.

ואי צלותא סלקא שלימא בעטופא דמצוה ותפילין על
רישא ודרועא אתמר בהו (דברים כ"ח) וראו כל עמי הארץ כי
שם ידו"ד נקרא עליך ויראו ממך. שם י"י אוקמוה דאיהי
תפלין דרישא ומאן דחזי שם ידו"ד על רישא בצלותא דאיהו
(ידו"ד) אדנ"י מיד כלהון ברחין הה"ד (תהלים צ"א) יפול
מצדך אלף וגו', עי"ש.

ומכל מקום כל מלאכי חבלה אלו בטלים ע"י שבירת הלב אמיתית של איזה אדם מישראל, ואין נפקא מינה באיזה מדריגה הוא, אף אם הוא איש פשוט ביותר, מ"מ אין יכולים להשטיין ולקטרג נגד התפילה של לב נשבר, דהלא כתיב לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה'.

וכן מצינו בזוה"ק בראשית שם עוד על פסוק תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, וז"ל הזוה"ק בראשית שם"

(ז) ועיין מה שכתב הרה"ק רבי נחמן מבראסלאוו זצ"ל בליקוטי עצות, ערך עינים, (ס"ק ח') וז"ל: "על ידי לימוד זכות שהאדם מלמד על הרשע, על ידי זה האדם ניצול מרע עין של הרשע", עכ"ל.

ובערך תלמוד תורה (ס"ק ט"ט) כתב וז"ל: "להזהר שלא ידבר על שום אחד מישראל, רק אדרבה ישתדל בכל כחו למצוא זכות וטוב בכל אחד מישראל, ואפילו אם נדמה ח"ו לרשע ישתדל למצוא בו נקודות טובות ששם אינו רשע", עכ"ל.

ובערך תוכחה (ס"ק ט"ז) כתב וז"ל: "ועל ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות ויוכל להשיבו בתשובה על ידי זה", עכ"ל.

ובספה"ק פלא יועץ כתב (בערך כף זכות): "ונהי דלאדם רע אפילו עושה טוב יש לדורשו לכף חובה שעושה להראות טלפיים, מיהו זה בלב ובמחשבה, אבל לא לדבר באדם רע כי אין סניגור וכו' ועוד שלא יעורר קטרוג על עצמו ח"ו" עכלה"ק.

חזינון מדברי הפלא יועץ דאף במי שהוא בעצם אדם רע בטבעו, שידועים כבר בכירור שהוא אדם רע, מ"מ אסור לדבר עליו לשון הרע, ואף אם קשה ללמד עליו זכות, יעשה כן רק במחשבה ולא בדיבור, והדברים מבהילים.

(ח) דוד המלך ע"ה ראה את הגלות חרבה ויבשה היה לוקח חלק בצער השכינה – אחר שראה שישראל חוזרין בתשובה תיקן עשרה מיני תהלים – מגלה סודות נוראות בפרקי תהלים, תפלה לעני כי יעטוף, ותפלה לדוד הטה ה' אזנך ענני.

ודוד בגין גלותא אמר, רעב ועיף וצמא במדבר, בגין דחמא שכינתא חרבה יבשה הוה נטיל צערא בגינהא: ועל הגלות הזה, אמר דוד על השכינה, רעב ועיף וצמא במדבר, משום שראה אותה חרבה ויבשה היה לוקח חלק בצער השכינה. פירוש, אע"פ שבחינת דוד עצמו, הוא מחזה ולמעלה, כי הוא מבני לאה וענין גלות אדום הוא על בחינת מלכות דמלכות שמחזה ולמטה השתף בצערה והתפלל עליה אע"פ שאינה בחינתו עצמו.

לבתר דחמא דהדרין ישראל בתשובה בחדוה תקין עשר מיני תהלים, ובסוף כלהו, אמר תפלה לדוד וגו', אחר שראה את ישראל חוזרים בתשובה בשמחה, תיקן עשרה מיני תהלים ובסוף כולם אמר תפלה

דוד בגין גלותא אמר (שמואל ב' ז) רעב ועיף וצמא במדבר בגין דחמא שכנתא חרבה יבשה הוה נטיל צערא בגינהא

לדוד הטה ה' אזנך ענני כי עני ואביון אני. (ה"ג בתק"ח) חזא דכולהו צלותין דנגונא הוו מתעטפין קדם מלכא ולא הוו עאלין עד דייעול צלותא דעני, ראה שכל התפילות שהם בניגון היו מתאחרות להתקבל לפני המלך, ולא היו נכנסות אליו עד שנכנס תפלת העני. ובגין דא צלותא דעני אקדים לכלהו, ומשום זה הקדים תפלת העני לכל התפילות פירוש, כי אחר שישראל חזרו בתשובה, והעלו מ"ן ע"י תורה ומעש"ט והחזירו את זוי"ן פב"פ, כי נשלמה בנין פרצופה של הנוקבא, הנה אז תיקן דוד עשרה מיני תהלים (כמ"ש בת"ז תק' י"ג) שהם כנגד עשר ספירות דנוקבא והנה מובא לעיל שג' בחינות הן בע"ס דפרצוף הנוקבא, שהן: לאה, רחל ושפחות. ובזמן שתא אלפי שני רק לאה ורחל, שהם ט"ס שלה, יכולות להתתקן בשלימות, אבל בחינת השפחות שהיא מלכות שלה, לא תתקנה בכל השלימות רק בגמר התיקון. וע"כ נקראת המלכות הזאת בשם אחרית הימים ולפי זה נמצא שרק ט' מיני תהלים שהם כנגד לאה ורחל, תיקן בשלימות הראוי, אבל העשירית, שהיא כנגד המלכות לא היה יכול דוד יכול לתקן כראוי לה.

וזה אמרו, ובסוף כלהו אמר תפלה לדוד וגו' כי עני ואביון אני, כלומר, שבסוף כלהו, שהיא כנגד המלכות לא היה יכול לתקן אותה ולומר תהלים בניגון כראוי, וע"כ אמר תפלה בלא ניגון, ואמר שבחינה זו הוא עני ואביון, ואינו יכול להמשיך לה שום שפע, וזהו מטעם הנ"ל, כי היא עומדת להתתקן רק בגמר התיקון, ולא מקודם לכן.

אמנם עכ"ז יש לה תיקון במקצת גם בשתא אלפי שני מטרם גמר התיקון, כמ"ש הזהר לפנינו, בסוד עטיפא דמצוה. ולא עוד, אלא מטרם שבחינה אחרונה זו מקבלת תחלת תיקונה הזה, לא יעשה שום תיקון גם בט"ס הראשונות של המלכות וזה אמרו חזא דכלהו צלותין דניגונא הוו מתעטפין קדם מלכא ולא הוו עאלין עד דייעול צלותא דעני. ראה שכל התפילות השלימות, שהם בניגון, דהיינו הטי' מיני תהלים, שהם כנגד ב' בחינות הראשונות דנוקבא, לאה ורחל, אשר ראויות לקבל כל תיקוניהם גם בשתא אלפי שני, ועכ"ז הן מתאחרות מליכנס לפני המלך, ולא יכנסו לקבל תיקונם עד שבחינה ג' האחרונה, שהוא מלכות שלה הנקראת תפלה לעני תכנס מתחלה, לקבל את תחילת התיקון שלה הנ"ל בסוד עטופא דמצוה, וז"ש, הה"ד תפלה לעני כי יעטוף דעטף כל צלותין קדמאי עד דעאל צלותא דעני, וז"ש תפלה לעני כי יעטוף, שפירושו, שהעני מעטף ומאחר כל התפילות הקודמות עד שנכנס תפלתו תפלת העני יעטוף, פירושו יאיר מלשון העטופים ללבו ובגין דא צלותא דעני אקדים לכלהו, וע"כ נמצא שמקדים תפלת העני לכל התפלות, ולכן נאמר תפלה לעני כי יעטוף, משום שהוא צריך להכנס מקודם, הוא נמצא מעטף האחרים.

לבתר דחמא דהדרין ישראל בחדוה תקין עשר מיני נגונים ובסוף כלהו אמר (תהלים ק"ב) תפלה לעני כי יעטוף (נ"א תקין יי מיני תילים ובסוף כלהו תפלה לדוד הטה יי אזנך ענני חדא דכלהו צלותין דבגינייהו מתעטפין קדם מלכא ולא הוו עאלין עד דייעול צלותא דעני אמר תפלה לעני כי יעטוף) והיא צלותא דעטיף כל צלותין קדמה' עד דייעול צלותא דיליה ובגין דא אקדים עני לכולהו, עיי"ש.

ומובא בספרי תלמידי בעל שם טוב דכדי לנצח מלחמה צריכים לחיל רגלי וחיל היס, ואם יש רק חיל אחד, זה או זה, לעולם לא יוכלו לנצח את המלחמה דהלא אפשר שהשונא יש לו כל החיילות, וכמו כן מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, שהקב"ה צריך לכל החיילות, והיינו שהוא אוהב את הצדיקים וגם את אנשים הפשוטים, וכמובא בשם החוזה מלובלין זי"ע שאמר **הלוואי זאל דער גרעסטער צדיק האלטן ביי דעם וואס א פשוטער איד זאגט**, ואכמ"ל בזה.

- נב -

וכעת נבוא לתרץ קושיא ה', על פסוק ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש וגו', דצ"ב מדוע האריך הכתוב לספר בדיוק באיזה זמן הוכיח משה את כל ישראל, ושזה הי' ביום אי' לחודש שבט.

ואפשר לומר דבא משה רבינו ע"ה ליתן טעם על מה שדיבר דייקא **אל כל ישראל**, כנ"ל להורות להם חשיבות מדת האחדות, וזהו שרצה לרמוז להם דאף אם חטאו מ"מ יוכלו לתקן מעשיהם ע"י האחדות, דהנה ידוע דחודש טבת ובי' חדשים תמוז אב נשדדו ע"י עשיו שהם עמו ולחלקו, וע"כ נחרב בית המקדש בתשעה באב, וחורבן הבית התחיל בעשרה בטבת ונמשך בשבעה עשר בתמוז, כנודע כל זה מספרים. וכתבו בספרים דבחודש שבט (שהוא לאחר חודש טבת) מתחילים הארות גדולות וחסדים מרובים להופיע על העולמות, וכידוע דשב"ט ראשי תיבות שימ"רם ב'רכם ט'הרם.

והרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע הי' שמח מאוד כשהגיע ראש חודש שבט, באמרו שמעתה עד חודש תמוז כבר לא יהי' חודש שלם בלי יומא דפגרא בכל ט"ו יום

(והיינו ט"ו בשבט, ר"ח אדר, פורים (גדול וקטן), ר"ח ניסן, פסח, ר"ח אייר, פסח שני, ר"ח סיון, שבועות, ר"ח תמוז), והוא חסד גדול לישראל.

- נג -

וע"כ כדי לרמז לישראל שיוכלו לתקן את מעשיהם ולא יתייאשו מלחזור בתשובה על עוונותיהם, בא הכתוב ורימו כאן שדיבוריו של משה רבינו ע"ה לישראל נאמרו בעשתי עשר חודש, הוא חודש שבט, לרמז דכמו שבחודש שבט שהוא אחר חודש טבת מתחילים להתגלות החסדים על ישראל, כמו כן יש תקוה לישראל דאף אם נפלו ממדריגתם ע"י העבירות, מ"מ יש תקוה לאחריתם.

- נד -

ואפשר לומר דזהו שרמז הכתוב ג"כ שהיה באחד לחודש, דהנה ידוע דבראש חודש הוא העת שבו מוסיפה הלבנה לחדש אורה כבראשונה, דמט"ו ואילך נתמעטה ומיום א' בחודש חוזרת אורה אלי, ובני ישראל מחדשים אותה בכל חודש.

והנה איתא בספיה"ק עבודת ישראל (פרשת יתרו, ד"ה והיו נכונים לחודש השלישי) בטעם לשבת מדוע הוסיף משה יום אחד מדעתו (שבת פ"ז ע"א), כדי שתנתן התורה בשבת ואז תתקיים אצל ישראל. אמנם הקב"ה רצה לתת התורה לישראל ביום ו' מימי החול, כדי שתתקדש החול גם כן ואז לא יהיה ירידה בשום אופן.

וכתב עוד בעבודת ישראל וזה לשונו: "וראיה לדבר מצינו, כי לפי דעת משה שהוסיף יום אחד, ממילא כלו מ' יום בששה עשר בתמוז, ואז עשו מה שעשו רח"ל, כי אחר חצי החודש הוא תגבורת סטרא אחרא רחמנא ליצלן, אבל לפי דעת השי"ת היה כלה חשבון ארבעים יום בט"ו לחודש, דקיימא סיהרא בשלימותא, ואין כח לחיצונים, ואפשר שלא באו לידי מעשה הידוע, ומחמת שאי אפשר לאדם להשיג רצון הבורא ב"ה עד תכליתו, ותחסרהו מעט מאלקים, ודרשו חז"ל (נדרים ל"ח ע"א) על משה רבינו ע"ה. ממילא שלא הבין רצון הבורא ברוך הוא, ורצה כנ"ל גם כן לתוספות

קדושה לקבל התורה ביום הקדוש מכל הזמנים ומבורך מכל הימים והבן^י, עכלה"ק.

טו) ודבר נחמד מאוד כתב לפי"ד העבודת ישראל אלו, בספר אמרי יוסף (במאמרי חג השבועות) להרה"ק מספינקא זצ"ל, לפרש מקרא קודש (דברים י"ט, כ"ד) ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם, והוא פליאה שיאמר כן משה לעם ה' וכו'. ולהני"ל יתפרש בטוב טעם ודעת, דהנה כתב בספה"ק הני"ל בפרשת דברים דהמוכיח כשמוכיח את חברו, מחויב להוכיחו באופן שלא יעורר ח"ו קטרוג על הנוכח בהזכירו עוונותיו, והנה הוא מחויב להוכיחו בהשכל שלנוכח יהי מובן דברי קנטורין על אשר לא טוב עשה, ובכדי שלא יתעורר קטרוג יהיו דבריו בהשכל, שיהיה במובן בדבריו ללמד עליו זכות לפניו ית"ש. וזה פי הפסוק (ויקרא י"ט, י"ז) הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, עיי"ש בסה"ק הני"ל.

והנה משה רבינו ע"ה הזכיר מקודם שם בפרשת עקב לישראל מעשה העגל וכו', ולכן כדי שלא יעורר קטרוג ח"ו אמר "ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם", וישראל הבינו כפשוטו, ואמנם תוכן כוונת משה רבינו ע"ה היתה ללמד עליהם זכות לפניו ית"ש, וזהו "ממרים הייתם עם ה'", ר"ל מה שהייתם ממרים עם ה', הוא מיום "דעתי" אתכם, רצונו לומר אני החייב בדבר שהוספתי יום אחד מדעתי, וזה מיום "דעתי" אתכם, ולזה באתם לאותה המעשה שכלו הארבעים יום בששה עשר בחודש אחר חצי חודש זמן התגברות הסטי"א כני"ל בעבודת ישראל^י, עכ"ל האמרי יוסף עיי"ש.

ובאמת הראה משה רבינו ע"ה בזה דרך נכון למוכיחים בעם, שלא יתלו הקולר על ראשי עם קודש ח"ו, רק יתלו האשמה בהם, היינו בראשי העם, דאי רישא דעמא טב כולא טב כמו שאמר חז"ל, ואם היו הם מתנהגים בקדושה יתירה היו משפיעים גם על פשוטי העם שיתנהגו בדרך הטוב, וכל זה למדים ממש רבינו ע"ה שתלה כל האשמה של ישראל בעצמו, וכני"ל.

ועיין בספה"ק תולדות יעקב יוסף פי קדושים שכתב וזתוכי"ד, תלמידי חכמים ראשי ישראל המוכיחים העם בשער בת רבים, צריכים לזהר בתוכחת מוסר שיאהבו אותם ומצד אהבה מוכיחים, וכמו אב האוהב בנו שחרו מוסר, וכמו שכתוב את אשר יאהב ה' יוכיח (משלי ג' י"ב) וכיוצא בזה. אבל אלו שרוצין להתגדל ח"ו על ידי זה וכיוצא בזה, כגון להנאת ממון וכדומה שאינו לשם שמים ומעורר בקול. וכמו ששמעתי הי' לי דמעתי לחם (תהלים מ"ב ד') ושמעתי ממורי שח"ו גורם על ידי זה וכו'. ח"ו גורם מדנים בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו שהזכרתי (עי' לעיל בסימן ה') בביאור וידבר העם בה' ובמשה וגו' וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים (במדבר כ"א), שהם שני מיני מוכיחים. והוא על פי משל ששמעתי ממורי ששלח המלך בנו יחידו מעל פניו ושילח את שני עבדיו, וחזר אחד והלשין הבן אל אביו וכו', והשני אמר כדברים האלה רק שדיבר מצד שהיה צער לו בצער המלך ובנו ששלח מעל פניו זמן רב עד שנשכח ממנו נמוסי המלכות וכל מכבדו הזילוהו, ואז נתמלא המלך רחמים וכו', כך יש מוכיח בשער שמדבר

מבואר מדבריו דבחצי הראשון של כל חודש קיימא סיהרא בשלימותא ואז אין כח לחיצונים לשלוט ח"ו, משא"כ בחצי השני של החודש.

- נה -

ולפי זה יתבאר שפיר מה שהודיענו הפסוק כאן שהיה **בעשתי עשר חודש באחד לחודש**, פ"י שהיו כאן תרתי לטיבותא, הן מה שהיה חודש שבט שמתחילים החסדים להתגלות לישראל, וגם מה שהיה **באחד לחודש**, שהוא ג"כ ראשית התגלות החסדים שאין כח לחיצונים לשלוט ח"ו. ולכן בחר משה דוקא זמן זה להוכיח את ישראל בשבט מוסר, דרק אז הי' ביכלתו לראות בשבחן של ישראל בעת שמוכיחן, כי הזמן ההוא מורה שלא אבדה תקותם של ישראל ח"ו, ויש להם תיקון לעולם ע"י שיחזרו בתשובה כראוי, וכנ"ל.

- נו -

והנה כבר כתבנו לעיל דעשו הוא עלמא דפירודא, ויעקב הוא עולם האחדות, וע"כ כתיב ביעקב שבעים נפש לשון יחיד. ולפי זה יש לומר דעל כן הזכיר הכתוב כאן שתוכחת משה לישראל נאמרה **אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי וגו' ואת עוג מלך הבשן**, פ"י כיון שמשה רבינו ע"ה רצה לעורר בישראל מדת האחדות שיאהב כל אחד את חבירו אהבת נפש, שלא כמו אומות העולם ששונאים זה את זה תכלית שנאה, ע"כ הזכיר הפסוק שהיתה תוכחה זו **אחרי**

בגנות ישראל וח"ו על ידי זה גורם נחש הקדמוני וכו'. וזה שכתוב וישלח ה' בעם הנחשים השרפים ששורפין בארס שבפיהם וכו' יעו"ש, ואם כן פ"ו ולבו אינן שוין שמכוין להנאתו ואומר בפיו שעושה למען כבודו ית', וח"ו מעורר רעה כאמור, שנית שמלבין פני חבירו ולא אי"ע שנאמר ולא תשא עליו חטא, שהוציא עצמו מהכלל, ובאמת שצריך לכלול עצמו עמהן, וכמו שכתבתי (פ') תצא סי' י"ב) הוכח לעצמך כשתוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא וכו' יעו"ש.

ובספ"ק ישמח משה על תני"ך, (דף כ"ז ע"א) וזתוכ"ד, שנאו בשער מוכיח (עמוס ה' יז). יש לפרש עפ"י מ"ש הבעש"ט בהוכח תוכיח (ויקרא י"ט י"ז) [נל"כ הוכח את עצמך בשעה שתוכיח את אחרים] עיי"ש. והנה הדמיון מי שעומד בשער ומוכיח אותן שבפנים, היינו שאינו כולל עצמו עמהן, והבן.

הכותו את סיחון מלך האמורי וגו' ואת עוג מלך הבשן וגו', דכיון שהיכו כבר את סיחון ועוג, שהם שייכים לעשו שהוא עולם הפירוד, ע"י רצה לעורר בישראל שהם בעצמם יתנהגו באחדות אחד עם חבירו ויאהבו זה את זה כנפשם, וע"כ דיבר את הדברים האלה אל כל ישראל, וכנ"ל.

- נז -

ובזה יתבאר המדרש שהובא בספר ישמח משה על פסוק ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, (שהבאנו לעיל קושיא ו'), זה שאמר הכתוב אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, וצ"ב שייכות מקרא זה לכאן.

ואפשר לפרש לפי מה שהבאנו בתחילת הדרוש דע"י שנתת חנם חרבה בתינו ושמים בית מקדשינו, כמו שאמרו חז"ל. והנה ממה שהרבה הקב"ה את ישראל רואים אנו חשיבות כל אחד ואחד מישראל, דלא עביד קוב"ה שום דבר למגנא, וע"כ משום דרוב עם הדרת מלך, ואצל הקב"ה חשוב עבודת כל אחד ואחד מישראל, אף הפשוט ביותר. ואם יודעים דבר זה באים ג"כ לאהוב את כל אחד ואחד מישראל, דהלא אצל הקב"ה כולם אהובים כולם ברורים.

- נח -

וזהו ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, עפימ"ש רש"י ז"ל (שמות א' א') ואלה שמות בני ישראל, אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים שמוציא ומכניסן במספר ובשמותם שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא ע"כ.

- נט -

ובזה הראה להם משה רבינו ע"ה חשיבות כל אחד ואחד מהם, כדי שיבאו לאהוב כל אחד את חבירו אהבת נפש, ולכן המשילים לכוכבים דזה מראה חיבתן לפני המקום ב"ה כנ"ל, וכאשר יאהבו כל אחד את חבירו, לא יחרב בית מקדשם בארץ ישראל לעולם, ועל זה הביא המדרש הפסוק אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, דאם יאהבו כל אחד את חבירו,

יזכו לעבוד את השי"ת ולהשתחות לפניו בהיכל קדשו
אנסי"ו.

- ס -

ואפשר לפרש בזה סמיכות פסוק זה לפסוק שלפניו, ה'
אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם
כאשר זיבר לכם, דהנה מובא בספר קרני ראם שהרה"ק ר'
לייבעלע אייגער זצ"ל מלובלין הקשה על פסוק זה, דאמאי
לא ברכן משה רבינו ע"ה בזמן אחר, רק בעת התוכחה.
ותירץ עפ"י עובדא שהי' אצל רבינו הקדוש התוזה מלובלין
זי"ע בשבתו על שולחנו הטהור בשבת קודש התחיל להוכיח
את עצמו בבזיונות וחירופין אשר לא נאמרו אף על אחד
הריקים עד אשר נלאו התלמידים לשמוע והתחיל לשמוט
אחד אחד, וכאשר ראה הרבי ז"ל זאת חזר ואמר יעזור לכם
השי"ת שלא יהי' לכם בנים גרועים ממני ותיכף נתפייסו
ודפח"ח. לכן כעת אצל משה רבינו ע"ה ג"כ הי' כזאת,
כשהתחיל לומר להם התוכחות הנרמזים במדבר בערבה
ראה שנפלו בעצבות חזר תיכף וברכן יוסף ה' עליכם **ככם**
אלף פעמים, פירוש כמותכם ירבו בישראל שיהי' הרבה
ישראל כמוכם, ותיכף נתפייסו, עכ"ד ודפח"ח.

- סא -

ועפ"י? יש לבאר סמיכות הכתובים, דאף שהוכיחם מ"מ
אמר להם ה' **אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים**,
דכמותכם ירבו בישראל, וכל זה מחמת חשיבותם בעיני
הקב"ה, שהמשיל אותם לכוכבים, וכמו שאמר בפסוק
שלאחריו, **והנכם היום ככוכבי השמים לרוב**, ודו"ק.

- סב -

ועל פי דברי הרה"ק ר' לייבעלע אייגער זצ"ל הנ"ל אפשר
לפרש הפסוק (תהלים קט"ו, י"ג) יברך יראי ה' הקטנים עם
הגדולים, יוסף ה' עליכם עליכם ועל בניכם, דצ"ב מה שאמר
הקטנים עם הגדולים, הי' די שיאמר יברך יראי ה', יוסף ה'
עליכם וגו'. אך להנ"ל מובן שפיר, דכשברך יראי ה' הקטנים
עם הגדולים, שמא יאמר אדם הלא במדרגת קטנים ישנם
כמה סוגי אנשים פשוטים ופחותי ערך, ואי"כ איך מברך
אותם שיוסף ה' עליכם. אך התירוץ על זה, דאף הקטנים

שבישראל הם גדולים, שכולם אהובים כולם ברורים לפני המקום ברוך הוא, כל אחד לפי בחינתו ולפי מדריגתו, וזהו **יברך יראי ה'**, שכולם נקראים יראי ה', **הקטנים עם הגדולים**, דאף הקטנים נקראים יראי ה', ולכן מתפללים **יוסף ה' עליכם עליכם ועל בניכם**, דגם הקטנים שבכם, כמותם ירבו בישראל כי כולם גדולים באמת וחשובים לפני המקום ב"ה.

- סג -

ובלכתינו בדרך הזה נראה לבאר עוד באופן אחר קצת מדוע הזכיר הכתוב כאן דתוכחת משה רבינו ע"ה לישראל היתה **בעשתי עשר חודש באחד לחודש**, דהנה מבואר באור החיים הקדוש ובש"ך על התורה דכאן היו גלגולי נשמות מדור הקודם' וכמבואר בספר הגלגולים שדור המדבר הי' דור דעה, ואליהם דיבר משה רבינו ע"ה והוכיחם בדרכי נועם, ועי"כ הרגישו מה שחסר להם התיקון מדור הקודם.

ועיין בספר אזור אליהו להרה"ק מדראהביטש זי"ע על פסוק אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן וגוי' (א, א) ובתרגום אונקלוס: "בעברא דירדנא אוכח יתהון על דחבו במדברא" וגוי', נראה לפרש הענין שפרט כאן המקום שהוכיח אותם, דהנה מנהג ישראל הוא לעשות יארציית' לכל נפטר בכל שנה ושנה, ואומרים קדיש ומשניות ומתפללים עבורו לפני התיבה. ושמעתי הטעם, כי בכל שנה אדם הולך ממדרגה למדרגה, ובשעה שעולה למדרגה העליונה צריך דין ומשפט אם ראוי הוא לעלות לאותה מדרגה עליונה, לכך נקרא יום היארציית' - יום

(י) בספר נפלאות הרבי (אות צ"ה) כתוב: נודע כי הגה"ק מו"ה שלום מבעלזא זי"ע תלמידו, אמר: למדתי לקרוא פתקא שמות בני האדם ממורי ורבי הרבי מלובלין, הראני בפתקא של אדם אחד שורש נשמתו מאדם הראשון, אם מקין אם מהבל, וכמה פעמים הי' אדם זה בגלגול, ומה פגם וקלקל בכל גלגול, ובאיזה חטא נשתרש ונסתבך בו, ואיזה מצוה אחוז בו. כן הראני באיזה מזל והצלחה נולד, ואם יצליח במעשה ידיו או לא. והי' דרכו בקודש, כי כאשר בא לפניו פתקא של אדם כשר וירא שמים, הי' מסתכל ומתבונן בו, וכאשר בא לפניו פתקא של אדם חוטא, העבירו מעל פניו מהר, לבל יראה בגנות של בני אדם.

המשפט' גבי הנפטר, וצריך לבקש עליו רחמים בלימוד משניות ואמירת קדיש וכו'.

וזהו הענין גם כאן, דכיון שבאו לעבר הירדן והיו צריכים ליכנס לארץ ישראל, שהיא נקראת מדרגה עליונה לעומת מדרגת המדבר, לכך ה' משה צריך להוכיח את ישראל, כדי שיתזרו בתשובה ויהיו ראויים לעלות למדרגת ארץ ישראל. ולכן כתוב המקום שהיא במיצר ארץ ישראל, שהיא היא הגורמת להוכיח את ישראל קודם כניסתן לארץ ישראל, עכת"ד.

- טד -

ואפשר לבאר שכיון שגילה להם משה רבינו ע"ה סוד הגלגול ומה שמוטל עליהם לתקן, ודור ההוא ה' דור דעה, וזכרו היטב מה שחיסרו וקלקלו בגלגול הקודם והבינו שמשה רע"ה מדבר לטובתם, והנה אף אחד מישראל אינו רוצה להתגלגל עוד הפעם, וכמובא בגמרא ברכות (דף ה' ע"א) דאחד העצות נגד היצר הרע הוא יזכיר לו יום המיתה, וע"כ מפחדים גם מגלגול שלא יצטרכו לבוא בגלגול ח"ו.

- טה -

והנה איתא במסכת ראש השנה (דף ב' ע"א) באחד בשבת ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, ובית הלל אומרים בחמשה עשר בו. וכתבו המקובלים **דאילן** רומז לנשמות ישראל, שכולם כלולים ותלויים באילן העליון.

- סו -

ונראה לפרש עפ"י מאמר המשנה **כדברי בית שמאי, ובית הלל אומרים בחמשה עשר בו**, דלכאורה צ"ב מ"ש כדברי בית שמאי, ומדוע שינה משאר דוכתי דאיתא במשנה סתם דברי בית שמאי.

ואפשר לומר דהנה במסכת עירובין (דף י"ג ע"ב) נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו שלא נברא משנברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו וכו'.

ומובא בקדמונים דמ"ש בית שמאי דנוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, היינו בגלגול השני שנתגלגל בו, אבל בגלגול הראשון נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, כיון שלא חטא עדיין ולא נתגלגל מחמת חטאו, דהלא הוא בגלגול הראשון.

- סז -

ולפי זה יובן מ"ש התנא באחד בשבט ראש השנה לאילן, דרומז לנשמות ישראל שכלולים באילן העליון כנ"ל, כדברי בית שמאי, פי' כדברי בית שמאי דס"ל נוח לו לאדם שנברא בגלגול הראשון אבל לא בגלגול השני, ואז צריך כבר תיקון כי נוח לו שלא נברא יותר משנברא כנ"ל, והזמן המוכשר לקבל את תיקונו הוא באחד בשבט, כדברי בית שמאי, ובית הלל אומרים, בחמשה עשר בו, דאז הוא זמן התיקון לנשמות ישראל שתלויים באילן, כי גם בית הלל מודים דאף אם נוח לו שנברא יותר משלא נברא (לפי שיטתם, אף בגלגול השני) מ"מ אם נתגלגל כבר בשני צריך תיקון לנשמתו כמובן, דהלא על כן בא פעם שנית לעולם.

- סח -

ולפי"ז יתבאר ג"כ מדוע סיפר הכתוב ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש וגו', דאף לשיטת בית שמאי דסבירא להו בגלגול השני דנוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, מ"מ הרי אז באי בשבט הוא זמן התיקון לנשמות ישראל כנ"ל דהוא ראש השנה לאיל"ן, ולכן הואיל משה אז לבאר את התורה הזאת באר היטב, לרמז לישראל ענין האחדות דע"י האחדות אין צריכים להתגלגל עוד הפעם כנ"ל מדברי הבית שמואל אחרון, דע"י האחדות מקיימים כל ישראל מצוות התורה "על רגל אחת", דהיינו בגלגול זה ולא יצטרכו להתגלגל ח"ו עוד.

- סט -

וכעת נלכה ונשובה לבאר מאמר ר' יהושע בן לוי, עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, ולא יצטרך להתגלגל עוד הפעם בעולם הזה, והטעם בזה משום להנחיל אוהבי יש, שהוא אוהב את השי"ת וע"כ שאוהב את ישראל כנ"ל, דאורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא, וכיון שכן

ואוצרותיהם אמלא בעולם הזה (כמ"ש בברטנורא), כבר בגלגול הראשון טרם עלות נשמתם למרומים, ולא יצטרכו לבוא עוד הפעם בגלגול.

- ע -

ולפי זה יתבאר שפיר מדוע סידר בעל המשניות תחילה מימרא דר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק וכו' קודם שהביא מימרא דר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא שלום, דר' שמעון בן חלפתא הי' תנא וא"כ הי' לו לסדר תחילה מימרא של רשב"ח.

אמנם לפי הנ"ל דלכל צדיק וצדיק רומז שצריך כל אחד להיות באחדות עם חבירו בחשבו שהוא צדיק יותר ממנו, מובן שפיר, דהרי לבוא לכלי מחזיק ברכה שהיא השלום, צריך מקודם להיות בבחינת להנחיל אוהבי יש, לאהוב את כל ישראל כנפשו, ואז יוכל לחיות בשלום אתם, דראשית צריך לדעת דכל אחד מישראל הוא צדיק יותר ממנו, ואז יוכל להיות בשלום עם כל אחד ואחד מישראל, וזהו הכלי מחזיק ברכה לישראל שהוא השלום, דלא די לאדם לחיות בשלום עם כל אחד, אלא שצריך להיות דבוק באחדות עמהם.

- עא -

וזהו הלשון כלי מחזיק ברכה, דכל"י ראשי תיבות כיהנים ליוים יישראלים כמו שכתבו בספרים, והכוונה בזה, דצריך לזכור דבכלל ישראל יש כמה סוגים, כהנים לויים וישראלים, וכולם חשובים מאוד לפני הקב"ה, ועי"ז יבא לאהוב את ישראל ומזה יבא לאהבת השי"ת כנ"ל.

- עב -

וזהו ענין לכל צדיק וצדיק, דהצדיק יודע שכל אחד מישראל הוא צדיק יותר ממנו, ובאמת מובא בשם הרה"ק ר' ישכר בער מראדאשיץ זי"ע שאמר בדרך צחות על ענין ש"י עולמות, והקשה מדוע צריך הצדיק ש"י עולמות, והשיב שהוא כדי לחלקו לחסידים שלו, ע"כ.

- עג -

ולפי דרכינו הכוונה בזה, דבאמת צריך הצדיק לשׁיׁי עולמות כדי לזכות בהם את הרבים שיהיו גׁׁׁׁ במחיצתו, וכמו שידוע שכאשר נסתלק הבׁׁׁׁ זיׁׁׁׁ לחיי עולם הבא ציננו את הגיהנם ארבעים יום לכבודו, וגם העלה אתו כל הנשמות שהיו נמצאים שם, שכולם קיבלו תיקון בזכות הבׁׁׁׁ.

- עד -

ובזה מובן ענין השׁיׁי עולמות, דעׁיׁי שמתקן נשמות ישראל לדורותיהם שחיכו עד עתה לתיקון, עׁיׁׁׁ ממילא צריך עולמות הרבה כדי להושיב שם את כל אלו שקיבלו תיקונם על ידו. ולפׁיׁׁׁ מובן גׁׁׁׁ דאף שהוא כשלעצמו די לו בעולם אחד, מׁׁׁ כיון שכל אלו הנשמות נתתקנו על ידו, ומושיבים אותם בעולמות אלו ששייכים לצדיק זה, ממילא אף אם הצדיק עצמו אינו נמצא שם, מׁׁׁ כיון שהם יושבים כבר עתה בגׁיׁׁׁ העליון בזכותו של הצדיק, עׁיׁׁׁ שפיר נחשב כאילו כל אלו השׁיׁי עולמות ניתנו להצדיק, ודוׁׁׁׁ.

- עה -

ובזה יש לפרש מאמרם זׁׁׁׁ (יומא עה:): **זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן**, דלכאורה מדוע יטול חלקו של חבירו שמגיע לחבירו. אך להנׁׁׁׁ יש לומר הרמז בזה, דקאי על הצדיק שמזכה את נשמות ישראל שיקבלו תיקונם על ידו, ונמצא דגם חלקם שמקבלים כעת בגן עדן, שייכת גם כן להצדיק דהלא הוא זיכה אותם בזה. וזהו **זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן**, דגם חלק חבירו (שקיבל חבירו בזכותו) נחשב לחלקו, וכל זה הוא עׁיׁי שהיה באחדות עם חבירו כנׁׁׁׁ.

- עו -

וזהו השייכות למימרא דרׁי שמעון בן חלפתא, **לא מצא הקבׁׁׁׁ כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום**, דעׁיׁי שכלליות ישראל הם בשלום עם הצדיק ואין חולקים עליו, הוא יכול לזכות את נשמתם דאף אם לא יהיו ראויים מצד עצמם, מׁׁׁ יזכו לחלוקא דרבנן בגן עדן ״עם הצדיקים״, פׁיׁ בזכות הצדיק שיזכה אותם שיבואו גׁׁׁׁ למנותתם בגן עדן,

וכל זה מחמת שהם בשלום עם הצדיק, ועי"ז יכול לזכותם שיזכו ג"כ לבוא אל המנוחה ואל הנחלה. וזהו הכלי מחזיק ברכה לישראל ע"י השלום, דע"י השלום יכול הצדיק להחזיק אותם ג"כ בברכת עולם הבא שלו.

- עז -

ויש להוסיף עוד במ"ש כלי מחזיק ברכה, עפ"י"מ ששמעתו בשם הגאון ר' שאול בראך זצ"ל אבד"ק קאשוי, שאמר לפרש הפסוק (במדבר כ"ב, ו') כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר. וצריך ביאור דהלא בלק רצה שבלעם יקללם, וא"כ מדוע הקדים לומר את אשר תברך מבורך, הלא בעיקר רצה רק שיקלל את ישראל ח"ו.

וביאר עפ"י מעשה שהי' באיש אחד שהלך לשאול בעצת הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל אודות שידוך אם יעשה אותו או לא, ומהרי"ד הסכים לשידוך וברכו שיצליח בזיווג זה. אח"כ הלך הלה לגאון וצדיק אחר, ושאלו ג"כ אם יעשה השידוך, והגדול ההוא אמר לו שלא יעשה את השידוך, ולא עוד אלא שקיללו ח"ו אם יעשה את השידוך, ולא ידע הלה מה לעשות, והלך לשאול בעצת הרה"ק מהרי"ד מבעלזא, ובתמימותו סיפר לו ששאל גם בעצת הגדול ההוא והלה קיללו אם יעשה השידוך, ואמר לו מהרי"ד שיכול לעשות השידוך, והוסיף על זה, דרק מי שיודע לברך את בני אדם יכול ג"כ לקלל, אבל מי שמעולם לא בירך את בני אדם, אין בכחו לקללם.

ובזה פירש הגר"ש בראך זצ"ל הפסוק, כי ידעתי את אשר תברך מבורך, דרק כיון שיש לך הכח לברך את כל מי שתחפוץ לברך, על כן ואשר תאור יואר, יש לך ג"כ הכח לקלל, ולכן רצה בלק שיקללם בלעם, עכ"ל ודפתי"ח.

- עח -

וזהו לדעתי הכוונה במה שאמר התנא ר' שמעון בן חלפתא, לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, דאף אם הוא צדיק גדול כשלעצמו, אמנם כדי שיוכל להיות בשלום ובשלוה עם כל אחד ואחד מישראל, צריך להיות כלי מחזיק ברכה, שיברך את ישראל בכל עת

ועידן, ויחזיק תמיד ברכה וטובה לישראל, ורק באופן זה יוכל להיות בשלום אתם ולהשפיע עליהם ברכה ושלוש.

- עט -

וזו היא עבודת הצדיקים לאהוב את כל ישראל ולומר עליהם ועמך כולם צדיקים, ללמוד תמיד זכות על ישראל, ואנו יכולים לראות חשיבותו של כל יהודי, דאפילו אם יש תשעה צדיקים לא יוכלו להתפלל בציבור לומר קדיש וברכו ואם יבא יהודי עשירי, אפילו איש פשוט ביותר, מצרפין אותו למנין, ואפילו אם הוא מחלל שבת ח"ו בשוגג ג"כ יכולים לצרפו למנין, ולא עוד אלא שמחויבים לקרבו בכל מיני קירבות להחזירו למוטב, כמבואר בפוסקים שהמחלל שבת בפרהסיא אע"ג דדינו כעכו"ם ואינו מצטרף אפילו לעניית דברים שבקדושה. אולם להרבה פוסקים אפשר לצרפו לאמירת דברים שבקדושה, ויש אומרים אף לתפילה בציבור² ויש חולקים³.

(א) היינו באיסור תורה בידיעת עשרה מישראל, וי"א אפילו פעם אחת בלבד - מ"ב שפה, ד שייך יו"ד, ב ולענין המחלל באיסור דרבנן, אף שלבית הלל יו"ד, ב נחשב כמומר, ע"י שדי"ח מערכת מ כלל פו ושו"ת חתן סופר, כט. בהגדרת מחלל שבת בפרהסיא מספר שיטות: א. דוקא כשעשה מלאכה בעבודות הקרקע (הגהות רע"א ליו"ד, ב). ב. המתבייש לחלל בפני ת"ח או רב חשוב, אינו נקרא מח"ש בפרהסיא (תוספת שבת, שפה עפ"י עירובין סט ע"א). ג. העובר על דבר שנודעה חומרת איסורו, דוקא, אזי נקרא מח"ש (שבת רע"א, צו). ד. הנמנע לאחר זמן מחלל, אף שלא נודע ששב בתשובה, ספק אם נקרא מח"ש בפרהסיא (שו"ת חתן סופר, כט).

(ב) שו"ת מלמד להועיל ח"א, כט. ובשו"ת אג"מ או"ח א, כג (עכ"פ בשעת הדחק, לאמירת דברים שבקדושה ולקריאת התורה), ע"י גם תשובתו באו"ח יב, יט. יסודות ההיתר לצרפם: ע"י שו"ת רשב"ן, צ ועוד, שבזמננו אין עושים להכעיס, ובשו"ת בנין ציון (החדשות), כג ומהר"י (אסאד) חיו"ד, נ שאין דעתן לכפור באמונתנו אלא שכך חינוכום, וכל שלא העידו בבי"ד שחיללו שבת בפרהסיא אינם אלא כתינוקות שנישבו, ובשו"ת משפטים ליעקב (פאפא) או"ח, יט שהמזלזלים באיסור הוצאה יש לצרפם, מאחר שלרוב הפוסקים בזמן הזה אין רשות הרבים, והם חושבים שאין האיסור אלא מידי דחסידותא. ובילקוט יוסף חלק א' עמוד צג כותב שכשאומר קדיש בבית הכנסת הידוע כמחלל שבת בפרהסיא, יאמר השי"ח או אחר גם כן קדיש, כדי להוציא הרבים ידי חובתם.

והנה פשוט דאותן האנשים שעוברים על איסור הוצאה, תלוי האשמה בזה על ראש הרבנים שאינם עושים עירוב" שהתקין שלמה המלך ע"ה.

(ג) שו"ת חכם צבי, לח שו"ת משיב דבר, ט שו"ת לבושי מרדכי, טז אות יג, שו"ת פרי השדה ג, ג ושו"ת מנח"י ג, כו. ובשבט הלוי או"ח א, כ לענין הגר בישוב קטן שרוב הבאים לבית הכנסת מחללי שבת, שאף שלרמב"ם באגרת השמד "אין ראוי להרחיק מחללי שבתות אלא לקרבם למצוות וכו" מ"מ כשרובם מחללי שבת ויש לחוש שימשך הוא או ילדיו אחריהם, יסע למקום מנין שראוי להצטרף עמו, אבל לא יתפלל משום כך ביחידות, בפרט בימים הנוראים.

(ד) עיין בשו"ת אבני צדק מבעל ייטב לב זי"ע, שפעם אחת הלך בשבת ברחובה של עיר וראה יהודי זורק אבן מרשות היחיד לרשות הרבים, וחשב בלבו תיכף ומיד, שאם האבן תפול לרשות הרבים יחלל הלה את השבת ויעשה מלאכה דאורייתא, ואם הוא (הייט"ל) יתפוס את האבן אז יהי "שנים שעשאוהו" ופטורים, וקפץ ותפס את האבן כדי שהשני לא יחלל את השבת. וידוע שבעל הייט"ל זי"ע מסר נפשו ממש לעשות עירוב בעירו, סיוגוט, כדי שגם האנשים הפשוטים שאינם יודעים להזהר, גם הם לא יבואו לידי חילול שבת בעניני הוצאה מרשות לרשות.

וכמו שהבאתי בספרי תיקוני עירובין כהלכתה (נדפס ב"שמירת המצוות כהלכתן" כרך ד') דף ז', מה ששמעתי עובדא נוראה משי"ב הרה"גה"צ ר' משה ארי' לעזו זצ"ל, האדמו"ר מטעמעשוואר, ומעוד כמה רבנים זקנים שליט"א, שהייט"ל זי"ע השתוקק כל ימיו לעשות עירוב בסיוגוט, והי' לו הרבה מתנגדים (מהמתנגדים לחסידות בימיו) שעמדו נגדו בכל תוקף ועזו ולא הצליח לעשות העירוב. ובסוף ימיו, כמה ימים לפני פטירתו אמר להראש-הקהל (הוא הרה"ח מוהר"ר משה ארי' פריינד זצ"ל, שמוכן ליתן לו כל עוה"ב אם יעשה את העירוב. ואח"כ נסתלק הגה"ק זי"ע. ובעת הלוי אמר הרה"ח ר' משה ארי' פריינד זצ"ל, שהוא מבקש מרבו הייט"ל זי"ע ב' דברים: א. שיקיים הבטחתו שאמר שאם יעשה את העירוב יתן לו כל עוה"ב, ב. שיהי' לו לעזר מלמעלה שיוכל לגמור את העירוב. ואכן בתוך השלושים להסתלקות הייט"ל כבר נתקן העירוב בסיוגוט, זי"ע.

מכאן אפשר להבין גודל קדושת בעל הייט"ל זי"ע ומסירת נפשו לתיקון עירובין. ועוד אפשר ללמוד מכאן גודל המצוה של תיקון עירובין, כי שמירת שבת היא יסוד היהדות, ועון חילול שבת באיסור טלטול והוצאה מלאכה גרועה היא, נורא מאוד מאוד, היא אשר התריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ומפני חטאינו זה גלינו מארצנו בחורבן בית ראשון, כמ"ש אביי (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת כו.

ולאלו השומרים שבת כדין גם כן צריכים לדעת דברי הטו"ז שאין לצרף למנין אנשים המפסיקים בתפילה בשיחה בטילה. וזה לשון הטו"ז (או"ח סימן נ"ה סעיף ד'): "שחלילה להצטרף עם אנשים פושעים כאלה כשאין מנין זולתם".

ומסופר על רב גדול אחד שאמר להרה"ק ר' אברהם מסטרעטין זצ"ל: הנה שמעתי אומרים על כבודו שנותן סגולות, וסגולותיו מועילות, לכן אבקש ממנו לתת לי סגולה ליראת שמים.

השיב לו הרה"ק מסטרעטין: ליראת שמים אין לי סגולה, רק לאהבת שמים יש לי סגולה.

אמר לו הרב: אדרבה, אהבת שמים היא מדרגה גדולה יותר מיראת שמים, יתן נא לי סגולה על זה.

השיב לו הצדיק: סגולה גדולה לאהבת שמים היא אהבת ישראל, מי שיש בו אהבת ישראל יכול לבוא בנקל לאהבת שמים.

- פא -

ובזה אפשר לפרש להנחיל אוהבי שהשי"ת יתן לאוהביו אלו שאוהבים אותו, איך ע"י שאוהבים את הבריות, יש ייראת שמים וכמו שכתבנו למעלה, פי' כיון שהם יראים מהקב"ה על כן אוהבים את כל ישראל, דזהו רצונו של הקב"ה, שיאהבו את ישראל ומזה יבואו לאהבת ויראת השי"ת כנ"ל.

ומובא בשם החוזה מלובלין זי"ע שאמר פעם, דאנשים הפשוטים מוכנים כבר לגאולה שלימה, אלא שהרבנים ומנהיגי הדור מעכבים כי כל אחד מהם אומר "אני אמלוד", והדברים ידועים.

ועדיין השטן מרקד בינינו, כי אלמלא שמרו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין, כמ"ש בשי"ס שם (ק"י"ח ע"ב).

היוצא לנו מזה, דאפילו אחד שמחלל את השבת (ואולי היי אפי' במזיד), אעפ"י חשב הייטב לב לעשות איסור דרבנן (לתפוס את האבן) כדי שחבירו הרוצה לחלל שבת לא יעבור עבירה חמורה דאורייתא.

- פב -

ובזה מובן מה שכתבו הספרים שלפני ביאת המשיח יהי רוב הרבנים מהערב^{טו} רב, כי הם הם הגורמים עיכוב ביאת

טו) ובספר דברי חיים בהשמטות לפרשת ויקהל (דף ס"ט) כתב וז"ל, דלפני ביאת המשיח יהיו רוב הרבנים מהערב רב כו', וז"ל הדברי חיים שם: כי ישראל בעצמן קדושים אך הערב רב כל חסדים דעבדי לגרמייהו עבדו כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבעלי בתים שבדור המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הציבור וכל מעשיהם רק לגרמייהו לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר רק אם עובדים באמת שמוסרים נפשם לדי לא לקבל שום תועלת לעצמם, ע"כ עיי"ש עוד.

ובספה"ק אור החמה (פי' נשא בשם הרמ"ק) כתב וז"ל, הערב רב הם גויי הארץ נשמת החיצונים. ושם (על זוה"ק משפטים דף ק"כ ע"ב) וז"ל מלחמה לה' בעמלק שהם ערבוביא בישא שכולם נתערבו אלו באלו וזרע עמלק נתערב בהם ויש רשעי ישראל שהם נחשבים מכולם שהם פריצי ישראל מהרסיך ומחריביך ממך יצאו וכו'.

ונמצא מכל זה דברים נוראים, דרוב הרבנים ובעלי בתים הם של הערב רב, וצריכים ללחום נגדם במלחמה גדולה, ובעוה"ר לא די שאין נלחמים נגדם אלא הרבה אנשים יש להם קשר אתם ובונים להם בנינים ופלטרין גדולים, ונותנים להם ממון כסף רב, ויש להם שם כבוד ויקר וגדולה, והצדיקים האמיתיים המקושרים לה' יושבים בעניות ל"ע ואי"א להם לפעול ולעשות לצרכי שמים כראוי, להרבות פעלים לתורה וליראת שמים.

טו) וכמה נוראים הדברים שכתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת נשא, ד"ה העולה) וז"ל:

"העולה מזה דראוי העושר לילך אל החכם לקבל ממנו חכמה כמו שהחכם הולך אצל העושר לקבל ממנו חסד מעשרו כי זה תכלית הבריאה כמ"ש במדרש (שותר טוב) (תנחומא משפטים ט"ו) על פסוק ישב עולם לפני אלקים ר"ל שאל שיהיה כולם שוין בעושר וחכמה שלא יצטרכו לקבל זה מזה, והשיבו רוח הקדש אם כן חסד ואמת מן ינצרוהו, כי במה יזכה זה עם זה, משא"כ עכשיו החכם מקבל חסד מהעושר והעושר מקבל מן החכם תורה וחכמה הנקרא אמת, ובשכר שמשפיעים זה לזה בחכמה ובעושר כך מלמעלה יורד השפע וכמ"ש בשי"ס ולמוכיחים יונעם ועליהם תבוא ברכת טוב, כל זמן שתוכחה בעולם ברכה בעולם וכו' (תמיד כ"י ע"א) ור"ל שגורם שפע כנ"ל, וכמ"ש בתיקונים (תיקון מ"ד) יעו"ש"י.

"ובזה יובן חסד ואמת נפגשו, ר"ל כשעושין להשפיע זה לזה החכמים מקבלין חסד מהעושר והעשירים שומעין חכמה ומוסר הנקרא אמת מהחכמים שהוא עיקר התכלית כמ"ש חסד ואמת מן ינצרוהו כנ"ל, אז גורמים לייחד ב' מדות הגורמין שפע וברכה בעולם, וזהו צדק ושלוש נשקו וכו'.

יבזה יובן דברי נעים זמירות ישראל בפתח דבריו, למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק יתיצבו מלכי ארץ וגו' ור"ל שלא אמר זה דרך תרעומות להתרעם למה רגשו וכי רק שאמר דרך מוסר לעמו ישראל בטוב טעם ודעת להבינם למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק להתעלל עלילות בריק והבל על בחירי אומה ישראל, כאשר באזינו שמענו עלילות שונאינו בכמה מיני תחבולות אין מספר להעלותן אשר האומות מעלילין והם המוני האומות הנקראים גוים שרגשו וגם השרים של המדינה מאומות העולם הנקראים לאומים יהגו ריק, היאומן כי יסופר להאמין מחכמי אומות העולם על דברי הבל וריק כזה, אבל זה נמשך מצד כי יתיצבו מלכי ארץ מאן מלכי רבנן (גיטין ס"ב ע"א) שמעמידין על פי השר שארץ שלו, וזה שנצב לרב שנקרא מלך על פי מלכי ארץ שהארץ והעיר שלו אחר חורבן הבית [ותיבת מלכי משמש לכאן ולכאן] ויתיצבו מלכי ארץ ורוזנים שהם המנהיגים של הרב הנ"ל נוסדו יחד על ה' ועל משיחו, כי מיד יועצים עצות על ה' בענין מאכלות אסורות להעביר שוחטים טובים ולהעמיד רעים לפי רצונו וכיוצא בזה לפי מה שראתה עיני ועל משיחו שהם הלומדים העוסקים בתורה ועבודה אין לגרשם מהעיר ולבטל מנין שלו יעשו כעובדא דאחו המלך שאחו בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמר אם אין חכמה אין הקב"ה משרה שכיתו בישראל שנאמר חתום תורה בלימודי וכו' (ישעיה ח'), ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו, ור"ל כי עצתם איך להשליך עבותות האהבה שבינם לבניו ית' ע"י שיש להם מקום מיוחד להתלמד ולהתפלל ולהסיר מוסרותימו שע"י תורה ומוסר כולם נכנעים לפניהם ולהסיר עול מעלינו זהו תוכן עצתם".

י"הנה באלו יש ב' תרות כנ"ל שיש יראי השם לשם שמים וכנ"ל, ובה אמר יושב בשמים ישחק ר"ל כי זה שהוא ברום המעלות בשמים שכבר נתקשר באהבה ית' גם עתה ישחק וישמח ולא יחוש כלל לעצתם, משא"כ אד' ילעג למו, כי כת ב' הנ"ל שהי' במדרגה תחתונה הנק' אד' כנודע שלא היה לשם שמים רק ליטול את השם שהוא מחסידי ארץ, וכעת שרואה שיועצים עליהם הרוזנים וכו' מיד הוא עצמו ילעג למו על היראים כדי שלא ימצא בו שום דבר מחסידים שלא ילכד בעצת רוזנים, וזה הוא השמירה של מעלה לבל יכנס פנימה כל מי שיהי' כי מי שאינו הגון אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו כדי שיהיו נרפים מהתורה והעבודה לכוונה הנ"ל, אבל ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי, ור"ל שדוד אמר על עצמו ואני שעמדי בניסיון כל הבזיונות והשפלות, וכעת אני נסכתי מלכי, שאינו נצב ממלכי ארץ עפ"י השררה רק ואני נסכתי מלכי שהוא אלקי עולם ה' על ציון הלומדים המצויינים בהלכה שעיקר מלכותי ונסיכותי הוא על הלומדים העוסקים בתורת ה' ועבודתו כמ"ש חבר אני לכל אשר יראוך וכו' (תהלים קי"ט) ועל זה הוא סמוך לשון חיבור כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ב') כי הם נטורי קרתא (פתיחתא דאיכ"ר א') וא"צ לומר שלא לגרשם מהעיר רק שהם עיקר ממשלתי. וגם על הר קדשי שהם ראשי קציני אלופי ישראל שהם נקראים הר, והם גורמים קדושתו כמ"ש (דברים ב') והיה כאשר תמו וידבר ה' אלי שאין קדושת שמו על נביאים כי אם בזכות ישראל, ומה שהעמיד ית' אותי לנסיך ומלך הוא בזכות ישראל שהם נקראין קודש ישראל לה' ראשית תבואתו (ירמיה ב')

המשיח, בגלל שכל אחד רוצה למלוך כמ"ש הרבי מלובלין זי"ע.

ובאמת צריך להיות עיקר עבודת הצדיקים ללמוד תמיד זכות על ישראל, ואף כאשר מוכיחים את העם בשער, מ"מ צריכים ללמד עליהם זכות שכל מעשיהם לשם שמים, והיינו דאף שמוכיח את העם בדברי תוכחה ומוסר, מ"מ כאשר מתפלל בינו לבין קונו יעורר זכותים על ישראל וימליץ בעדם לפני השי"ת.

- פג -

ובזה יתבאר הפסוק שהביא ר' שמעון בן חלפתא, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, פ"י כשהצדיק מדבר **לעמו**, לבני ישראל, הוא אומר להם **עוז** פ"י אין עוז אלא תורה, שצריכים לקיים את התורה בכל פרטיה ודקדוקיה, ומוכיחם בעוז ותעצומות שיקיימו את התורה, אמנם כשהוא מדבר ומתפלל בינו לבין קונו, אז מקיים ה' **יברך את עמו בשלום**, שהוא מעורר רחמים על ישראל שהקב"ה יברכם בשלום.

ומובא בספה"ק תשואות חן בזה הלשון: קבלתי מרבותינו **שבחינת משיח יהי שביכלתו ללמד זכות על כל ישראל**, וע"י הלימוד זכות יפיל הרהורי תשובה בכולם ויהיו כולם צדיקים.

ופ"י בזה כוונת הפסוק סוף מלאכי, הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, כי בבעלי המחלוקת הושדא נרגא, דממה נפשך, אם ילמד זכות על אחד משני בעלי הדין, ממילא זה שכנגדו נשאר חייב. ואם בהיפך, נמצא זה חייב. ולצורך כל זה ישלח הקב"ה את אליהו לעולם יום אחד לפני בואו **לעשות שלום בעולם**, ואז

וחס על כבודם שיהיה להם רועה נאמן לבל יגיס דעתו עליהן כמו שאמרו (וימא כ"ב ע"א) אין ממנין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלוין אחורוי", עכל"הק הנוגע לעניינינו.

רואים אנו ג"כ מדברי התולדות יעקב יוסף שהצדיקים ועובדי ה' יושבים בעניות ובדחקות, משא"כ אותם שדורשים רק כבוד עצמם יושבים על מי מנוחות ולא חסר להם כלום וכנ"ל.

יבוא משיח בב"א ללמד זכות על כולם, ויהי כל העולם זכאי, ע"כ.

מזה אנו רואים שעיקר העבודה של אליהו הנביא יהי ללמד זכות על כל אחד מישראל.

- פד -

וזה שמסיים המשנה, **אמר ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום**, שהוא עוסק בשלום לעשות שלום בין ישראל לאבינו שבשמים, אמנם בתחילה ה' **עוז לעמו יתן**, שמשתדל ששני הבעלי דינים יקיימו התורה דאין עוז אלא תורה כנ"ל, ואחר כך ה' **יברך את עמו בשלום**, וכנ"ל.

וראיתי בספר קרן אורה על מאמר הכתוב בתורה (דברים ל"ג, ח') תומיך ואוריך לאיש חסידיך, דקאי על אהרן הכהן, ורק במקום זה כתיב בתורה תואר **חסיד** על אדם. והטעם בזה, כי אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, והוא החסידות האמיתית, ולכן נתכנה בתואר חסיד, עי"ש.

- פה -

ואפשר להוסיף על דבריו, דהלא אמרו חז"ל **איזהו חסיד המתחסד עם קונו**, וכבר כתבנו לעיל דאי אפשר להתחסד עם קונו כי אם על ידי שאוהב את כל אחד מישראל כנפשו. (ועי' רש"י תהלים פ"ו ב' על פסוק שמרה נפשי כי חסיד אני).

- פו -

ולפי מה שביארנו לעיל דע"י האחדות אדם הישראלי הוא שלם בתכלית השלימות, יתבאר ג"כ כוונת הכתוב, **תומיך ואוריך**, איך תוכל להיות בשלימות שיאיר עליך אור התורה ולא תצטרך להתגלגל עוד ח"ו, על זה אמר, **לאיש חסידיך**, אם הוא הולך בדרכי החסיד אהרן הכהן ע"ה שנקרא כהן וחסיד, והוא אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, אז הוא בתמימות ושלימות.

ובילקוט שמעוני (עמוס רמז תקמח) איתא עה"פ ואגודתו על ארץ יסדה, **כשישראל שוין בעצה אחת מלמטה שמו**

הגדול **משתבח מלמעלה וכו'**, וכן הוא אומר, ואגודתו על ארץ יסדה ולא שהם עשויים אגודות אגודות.

וכן אנו מתפללים בשמו"ע בימים נוראים **ויעשו כולם אגודה אחת**, ודוקא אז **לעשות רצונך בלבב שלם**.

- פז -

ולפי הנ"ל דע"י הענוה באים לאחדות ולאהוב את כל ישראל כנפשו, אפשר לפרש הפסוק **ואגודתו על ארץ יסדה**, דידוע דאר"ץ רומז לשפלות הרוח, שמשפיל דעתו עד לארץ, וזהו **ואגודתו**, איך יכול להיות באגודה אחת עם כל ישראל, על זה אמר, **על ארץ יסדה**, אם הוא עניו בתכלית הענוה בבחינת ארץ, אז יכול להיות באגודה אחת עם כל ישראל (ועיין בספה"ק נועם אלימלך פרשת דברים מ"ש בזה).

- פח -

וזהו הטעם דלולב צריך אגד (סוכה ל"א ע"ב), דאיתא במדרש דארבעה מינים שבלולב הם נגד ד' כתות שבישראל, והרמז בזה, דצריכים להיות באגודה אחת דהיינו שכל ישראל צריכים להיות באחדות ובשלום זה עם זה, ואם לאו לא יצא. וכמו בד' מינים אם חסר אחד מהם פסול, כך אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל, ג' מינים אלו חד הוא, אם אחד מישראל חושב על חבירו שהוא חסר, אז סימן שהוא בעצמו חסר בשלימות, כי כל הפוסל פסול - במומו פוסל (קידושין דף ע' ע"א), כיון שמפריד עצמו מהאגודה של אורייתא קודשא בריך הוא וישראל חד, וע"י שבאמת יודע ומאמין שהקב"ה הוא אחד עם כלל ישראל ועם התורה, ע"י הוא באמת אוהב את כל ישראל, כי כולו חד והם חלק אלוקי ממעל.

- פט -

אמנם האחדות היותר מועילה לאדם הוא על ידי שהאבות והבנים הם באגודה אחת, כהבטחת הקב"ה (מלאכי ג') הנני שולח לכם את אליהו הנביא זכור לטוב והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, וברא מזכה אבא, וכמו שדרשו חז"ל (קידושין דף ל), אפילו האב ובנו אינן זזין משם עד שנעשו אוהבין זה לזה שנאמר את והב בסופה, ועי"ז אפשר

לקיים מצות השם גם אחר אריכת ימים בעולם הזה, שע"י השלום יהיו לו בנים טובים וברא מזכה אבא, וע"י שהבן אומר קדיש ומקיים מצות יש מזה ברכה לההורים בעוה"ב, וזהו ההמשך בין ב' מאמרים אלו צדיק ושלום, וכך האדם זוכה לש"י עולמות נגד כל התורה כולה.

- ז -

ובזה אפשר לפרש הפסוק (תהלים י"ט, ח') **תורת ה' תמימה משיבת נפש**, פ"י אם רוצה האדם שהתורה תהיי אצלו בתמימות ושלימות ויקיים את כולה כראוי ולא יצטרך להתגלגל, אז **משיבת נפש**, יראה להשיב נפשות אחרים, דהיינו שיאהב את כל ישראל וידאוג עבורם כמו שדואג לעצמו, ולכן נאמר **נפש** לשון יחיד, כמו שהבאנו לעיל מ"ש רש"י בפרשת ויגש דביעקב כתיב נפש על שם ישראל עובדים לא' אחד, וזהו **משיבת נפש**, שיהי' באחדות עם כל אחד ואחד מישראל.

וכעין זה מובא בשם הגאון הקדוש המקובל בעל משנת חסידים זי"ע בספרו חושב מחשבות על פסוק הנ"ל, **תורת ה' תמימה**, בשביל שתורת ה' צריכה להיות תמימה, לפיכך משיבת נפש, צריך האדם לבא בגלגול"ם עוד הפעם כדי

(טז) ובספר ערבי נחל (פרשת שלח) כתב לבאר הפסוק (תהלים מ"ט) כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחרים חילם, על פי מה דאיתא בזוה"ק, ששאלו לרשב"י, נשמות המגולגלות עבור שלא השלימו חוקם ומתגלגלים כמה פעמים, אותם גופים ראשונים מה יהי' בהם לתחיית המתים. והנה יש דעה שניצוצי הנשמה מתחלפים לכל הגופים הללו וכולם עומדים בתחיית המתים. אבל האמת דגוף אחרון לבד שהשלים חוקו הוא עומד לתחיית המתים, וגופות הראשונים נאבדו. וכל מצוות שעשו גופות הראשונים, יורש זה הגוף האחרון. והקדמונים הנביאים ובעלי רוה"ק בראותם זה תסמר שערותם מגודל הרחמנות על גופות הראשונים שהמה נאבדים לגמרי, ועל זה אמר הכתוב כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחרים חילם, היינו שכר המצוה שעשו גופות הראשונים יורש הגוף האחרון הלוה.

וכתב עוד שם, ביאור הפסוק (קהלת א') הולך אל דרום כו', על פי משארז"ל הרוצה להחכים ידרים, להעשיר יצפין, שהחכמה בדרום והעושר בצפון. והנה האדם נברא בשביל החכמה ללמוד ולעשות, ואח"כ הוא מבקש ומסבב לעשירות יומם ולילה לא ינות, ואינו משלים עי"ז חוקו וחיובו בזה העולם, מוכרחת הנשמה להתגלגל. ולזה אמר הולך אל דרום, ר"ל הנשמה הולך לזה העולם בשביל **דרום**, דהיינו **חכמה**, והוא אינו עושה כן אלא סובב אל צפון,

ולזה אמר ועל סביבותיו, ר"ל על ידי סביבותיו אלו ששובב תדיר לעשירות, שב הרוח, שמוכרחת נשמתו להתגלגל, ע"כ.

בספר "אורות מרדכי" מובא מעשה נורא מה שחסיד אחד סיפר שהי' נוכח פעם אחת בעת שנכנסו לחדרו של רבנו לאחר ההדלקה כל הקהל הקדוש הי' נדחק להכנס אל הקודש פנימה, לחדרו של רבינו, בין האנשים היו הרבה שבאו עם כלי זמר כגון כנורות ותופים והי' מזמרים לכבוד היום, אח"כ נחלקו לשני שורות ארוכות ורבינו הי' רץ באמצע, הלך ושוב, והי' מפזם לעצמו בתנועות נוראות באימה ופחד, בזה"ל: **פינצטער און ביטער איז דער מענטש וואס ער זינדיקט קעגן דעם הייליקן בורא, וואויל איז דעם מענטש וואס ער טוט תשובה צום הייליקן בורא נאר מיט דעם גוף נאר מיט דעם גוף (=מר וחושך היא לאיש אשר חטא נגד הבורא אשרי האיש אשר ישוב לפני הבורא רק בגוף זה רק בגוף זה).**

אימה ופחד גדול נפל על כל הקהל שהי' נוכח שם וכולם נתעוררו בהרהור תשובה כמו ביום הכפורים, וכולם פרצו בבכיות נוראות מגודל התשובה ולבבם הנשבר.

ובספר לב שמח מהרב הצדיק הקדוש מאלעסק צוק"ל (פרשת מקץ) כתב שהמגיד אמר להביי שכולם יעמדו באורות מצוות שעשו, רק שזה הגוף שנשלם על ידו הוא יהי' הרועה, והם יתנהגו על ידו כמו הצאן ע"י הרועה, ע"ש.

ובסי' טע"ה בקו"א אות תתרי"ח מביא, ובסי' קרבן שבת כתב בשם קלף ישן הנקרא עטרת שלמה, וז"ל, והנה לפי דעת הזוהר, שהאחרון מי שהשלים המצות הוא הזוכה בנשמה ומתלבשת בגופו. אבל כל הבאים אחריו סוברים, שכל הגופות יעמדו, והחכם הפרדס בראשם, ונותן טעם לדבר, כי אחרי שהנשמה דומה לנר, והנר יכול להדליק כמה נרות ואינו חסר מראשונה כלום, כך כל הנשמות האלו. ואומר אני, שזה לדעתי רמז לנו הכתוב סוד זה באמרו, נר הי' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן, ר"ל אחרי שר הי' נשמת אדם, מזה אתה יכול לידע שהוא חופש כל חדרי בטן, כל דייקא, ר"ל שהיו מקודם בכמה גופות, היא חופשת אותם לעתיד ומתלבשת בכולם אחרי שהיא דומה לנר כו'. ובדאי צ"ל כמ"ש בשם הפרדס, שכל הגופים יעמדו, והמגולגל נוטל אור מנשמה כפי חלק מצות שעשה, והשאר הוא נשאר לאיש הראשון, וכן כולם, ע"ש.

ובספר משכנות הרועים סי' ג' מביא מהגאון אי' קדוש שעשה שאלות חלום על אשר על פי ד"ת חייב את הזכאי ממון הרבה, והשיבו לו שאבותיו של זה גזלו לאבותיו של הזכאי, על כן חשב השי"ת מחשבות לבל ידח ממנו נדח ואמרה התורה שתחזור הגזילה ליורשים.

ובספר דברי יחזקאל (שופטים) כתב בשם הרב הגאון הקי' מו"ה נתן אדלער זלה"ה על פסוק לא יהי' כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, מה ששינה הכתוב כאן ולא כתב לא תלבש אשה שמלת גבר כמ"ש אח"כ, כי ידוע מסה"ק מי שהוא הולך במחשבות של זנות ח"ו הוא מתגלגל אח"כ

להשלים מה שחיסר ממנה, כמ"ש בכתבי האר"י זלה"ה. ובספר אספקלריא המאירה (ויחי) כתב בשם הזוהר חדש שאחת מן השאלות לאדם בבואו לעוה"ב, אם יודע מגלגולו, ע"ש.

ובספר טעמי המצוות לרדב"ז סי' קכ"ט כתב שרבינו יצחק בנו של הראב"ד ז"ל הי' מכיר בפני האדם אם הוא מן הנשמות החדשות או מן הישנות".

וכתב בספר ישמח משה (נח) בשם ספרי חכמי אמת, דאף דנשמה המגולגלת באדם אינה יודעת ואינה זוכרת כלל בהיותה בגוף האדם למה היא באה ולמי היתה בגלגול הקודם, אבל הנשמה המגולגלת בבעלי חיים שאינם

באשה, על כן אמר הכתוב לא יהי' כלי גבר על אשה, כלי הוא לשון מחשבת, מלשון נכליהם או מלשון ויתנכלו, שלא יהיו מחשבותיו של גבר על אשה, על ידי זה ינצל ולא ילבש גבר שמלת אשה, שלא יצטרך להתגלגל באשה.

ובש"ע האריז"ל כתב, האדם כשחייב גלגול ומת ונולד לו בן אחר מיתתו, הוא מתגלגל באותו בן. וזה שנקרא אביי, על שם אביו שנתגלגל בו. וזה שכתוב אשר בך ירוחם יתום, שר"ת אביי, שהי' יתום, עכ"ל.

ובספר שם הגדולים להגאון הקדוש מוהר"ר חיד"א זצוק"ל (אות א') כתב, שרבינו יצחק בן הראב"ד דהגם שהי' סגי נהור הי' מכיר באדם בגלגוליו, והי' מרגיש בהרגשת האויר, לומר זה חי וזה מת, והי' גדול בתפלתו כרבי חנינא בן דוסא, כמ"ש הרב יש"ר בסי' מצרף לחכמה דף ט"ו.

ובספר אור צדיקים כתב שסיפר תלמיד של האריז"ל הי"ה החכם ר' גדליי הלוי ז"ל, שבימי האריז"ל בכל ערב שבת היו הולכים חוץ לעיר לקבל את השבת, וראה פעם אחת על בית החיים של צפת חיילות נשמות שעלו מן הקברות לעלות למעלה לגן עדן העליון, וכן להיפך, ראה רבי רבבות נשמות שירדו כנגדן, ואלו הן הנשמות היתירות הנתוספות לישראל בשבת, ומתוך רוב בלבול וערבוב הנשמות הוכרח לעצום עיניו, ואע"פ כן ראה כל הדברים בעיניו סגורות.

וכן פעם אחת הלך האריז"ל ללמוד תורה עם תלמידיו בשדה, וראה שעל האילנות היו יושבות עליהן נשמות לאלפים ולרבבות, וכן סמוך לשם הי' נהר, וראה על כל פני המים היו שטות ונגרות נשמות לאלפים ולרבבות, כיון שראה אותן, שאל להן מה טיבן, והשיבו לו ששמעו מקדושתו שיש כח בידו לתקן אותן, ושהן הנשמות שנדחו מחוץ לפרגוד, שלא עשו תשובה בימי חייהם בעולם הזה, והאריז"ל הבטיחן להעלותן בכל מה דאפשר.

מדברים, יודעת וזוכרת משל מי היא ואת אשר עייתה ואת אשר נגזר עליי.

ובספר הגלגולים פרק י"ג כתב מ"ש בשם ספר המגיד שמי שיש בידו להיטיב לעניים ולנדכאים או לאחד מישראל או שהוא עשיר והוא כילי, או שהוא בעל תורה ואינו רוצה ללמד לאחרים, כל אלו יתגלגלו בנשים".

ובספר יסוד האמונה בליקוטי קהלת פי' הפסוק "אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי", על פי מה שכתב האריז"ל בספר הגלגולים שנשים אינן מגולגלות, בסוד הפסוק "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר", וזה הפסוק נאמר על ענין גלגול הוא דוקא עם גבר ולא עם אשה. וכן כאן פירוש הפסוק הוא כך, ואשה בכל אלה, היינו בסוד הגלגול, בכל אלה יפעל אל וגוי לא מצאתי, שנשים אינן מגולגלות.

יח) ובספר דבש לפי כתב וז"ל, דגלגול הוא לזכרים, כי הנקבות מקבלות עונשן לעוה"ב ובגיהנם, ולפעמים תתגלגל האשה בעבור בעלה, בסוד ויצאה אשתו עמו, ע"כ.

ובש"ע האריז"ל כתב, שאדם הבא פעם אחת לעולם הזה והי' חדש, ואז באה בת זוגו עמו כנודע, והנה כשבא הזמן שראוי לישא אשה, אז מזדמנת לו בת זוגו בלי שום טורח כלל ועיקר. אמנם אם חטא והוצרך להתגלגל עליו והוא מאותם שכתוב בהם ויצאה אשתו עמו שמגלגלים גם לבת זוגו פעם אחרת בעבורו, הנה האדם כזה, כאשר תבא לו אשה, לא תזדמן בת זוגו אליו אלא ע"י צער גדול וקטטות ומלחמות גדולות שיהי' לו קטרוגים, וזה נקרא זיווג שני.

ובספר דודאים בשדה (בהר) פירש בשם ספר עמק המלך, נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, היינו שלא נברא יותר, משנברא כבר פעם אחת, שלא יתגלגל יותר.

כתב בספר מעבר יבק, דבעולם האמת יש להאיש שייכות עם אשתו הראשונה. ועי' בזוה"ק (בראשית דף כ"א ע"ב), דאשה שנשאת לבי' אנשים זה אחר זה, חוזרת לעתיד לבעלה הראשון. ועיין באוה"י על התורה פסוק הפעם ילוה אישי אלי. ועי' במדרש שמואל בפסוק נפלאה אהבתך כו', אביגיל בעוה"ז ומיכל לעוה"ב, עכ"ל.

- צא -

וזהו הענין שאומרים היתומים קדיש אחר הנפטר, דאין לשער גודל התועלת שיש לנשמת הנפטר ע"י אמירת הקדיש של היתומים.

וזה לשון ספר כל בו כתוב וז"ל, טעם שאומרים קדיש, משום שפעם אי' פגע רבי פלוני במת אחד שהי' מהלך ומקושש עצים ונושאן על כתפיו, אמר לו, בני, כל זה למה לך, אמר לו, רבי כה משפטי כל הימים להביא באשה של גיהנם להיות נידון". אמר לו, ואין מי יוכל להצילך מן הצער הגדול הזה. אמר לו, אין מי שיצילנו אם לא שיאמר בני קדיש³ או יפטיר בנביא לכבוד השם בעבורי. ואם יעשה זה,

(ט) הקדיש מועיל לשעתא ופלגא, ובשירי ברכה סיי שע"י כתב וז"ל, רבים נהגו לצוות לבניהם לומר ח' קדישים ביום, משום מ"ש בווה"ק דהקדיש מועיל לשעתא ופלגא, ולהכי יאמרו ח' קדישים להציל לייב שעות, אמנם רבינו מהרח"ו זצ"ל גילה סודו שכוונת שעתא ופלגא אינו כפשוטו, אלא מדריגה בגיהנם שנקראת שעתא ופלגא.

(כ) בספר קיצור שלי"ה (והמעשה ידוע שרמזו עליי כל הפוסקים המדברים ממעלת אמירת קדיש אחר אב ואם [עיין דרכי משה ורמ"א יורה דעה סימן שע"י, ומובא באריכות באור זרוע (הלכות שבת סימן נ), ובסי' מנורת המאור (נר אי' כלל אי' חייב פ"א) ושם מובא בשם מדרש תנחומא, והמעשה הי' ברי"ע עם עוד כמה שינוים, ועיי"ע בספר מקדש מעט פרק ג', אות ג') מביא מהזוהר חדש במדרש הנעלם מביא מעשה גדול ונורא בתלמיד חכם אחד שהי' הולך בהרי אררט ושמע קול צוחה קול מר שצוח וי וי, עד שראה אדם אחד, ושאלו מן את, וא"ל יהודי חייבא [ר"ל רשע] אנא ודנין אותי זה כמה שנים על עבירות גדולות שעשיתי בעודני בחיים, ושאלו מה שמו והשיב ששמו לא נודע לו, כי הרשעים שוכחים שמם, על דרך שם רשעים ירקב, אבל מ"מ הודיע לו מקום מושבו שהי' בגליל העליון, בעיר פלוני, ושם אשתו. והלך אותו החכם לעירו ושאל אחריו, והשיבו איך שהי' רשע גמור שלא הניח עבירה שלא עבר, ובן קטן הניח אחריו והוא ג"כ רשע כאביו, ולקח אותו החכם בנו עמו לביתו ורצה ללמוד עמו אי' ב', ולא הי' רוצה לקבל, והתענה אותו החכם ג' פעמים מי יום והתפלל עד שהי' הנער מתחיל לקבל. והלך הנער ממדריגה למדריגה עד שהלך וגדל בתורה עד שנסמך.

אחי"כ בא אותו אביו של הנער בחלום לאותו החכם, ופניו הבהיקו מאד כשמש בצהרים בתקופת תמוז, מזיו השכינה שזרח עליו. וחרד החכם ההוא מאד, ואמר מי אתה, ואמר לי' אשריך מה טוב חלקך ומה טוב גורלך שזכיתי והבאתני לכל הכבוד הזה ע"י בני, כי ידעתי שהתענית קי"ך ימים הי' מועיל, אודות שעוונתי היו כ"כ גדולים, שבאו שדים ומלאכי תבלה והיו

ידעתי כי זכותו תעמוד אלי ויגן בעדי. ויבא רבי פלוני ויגד זה לבנו של מת, ויעש ככל אשר אמר. לימים נגלה^כ המת אל

מכסין המוח של בני שלא לקבל, שלא יהי לי זכות, כי לפעמים עוונות האבות גורמים שאין לבניהם לב להבין בתורה (ובאים) שדים ומניחים ידיהם על המוח שלא יקבל, אלא כאשר נהרגתי ע"י עכו"ם לא המיתוני מיד אלא בחץ הכוני, והייתי עודני חי שני ימים ומכח יסורים גדולים הרהרתי בתשובה, כי היתה לי זכות כי כאשר הייתי משומד הצלתי איזה יהודים מהריגה. ועתה בכל פעם ופעם שעלה בני למעלה, היו מקילין בדיני, וכאשר הי' בני בר מצוה ועלה לתורה וקידש שמו של השי"ת ברבים ואמר ברכו את ה', העלוני מגיהנם, והי' הנקרא הבן ההוא הפקולי, ר"ל שגיהנם נקרא פלילה על דרך פקו פלילה. ור"ש הפקולי שסידר הברכות לפני ר"ג ביבנה הי' ממשפחתו, ע"כ. ממעשה הזה יכולים ללמוד, מה זה שהי' רשע גמור, מכל מקום הבן ע"י תורתו הצילו מגיהנם והכניסו לגן עדן, על אחת כמה וכמה מי שאינו כך ומגדל את בניו לת"ת, שיהי' לו זכות שאין לו שיעור וערך. עכ"ל.

כא) ספר "האיש על החומה" חלק א' עמוד 345 מובא מעשה מהגה"צ ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שאשה מכובדת ובעלת עסק מבוסס בעיר פרשבורג שבהונגריי, היתה נוהגת במשך שנים רבות להביא מידי פעם בפעם תרומה הגונה לישיבה, בתנאי שיגידו בשיבה קדיש תמידי לעילוי אותן נשמות גלמודות שאין מי שיגיד אחריהן קדיש, והישיבה העמידה בחור מיוחד שאמר קדיש לטובת נשמות אלו.

לימים הסתלק לעולמו בעלה של אותה אשה. ומכיוון שהוא ניהל את העסק ביחד איתה, פגעה פטירתו בעסק שנצטמק והלך עד שנסגר כליל. מצבה הכלכלי של האשה הלך והחמיר וברבות הימים נפל עלי' עול נוסף - כאשר הגיעו שתי בנותי לפרקן, וכסף מנלן?

נשאה האשה את סבלה בדומי, קיבלה עלי' את הדין באומץ והשלימה עם גורלה. אולם על דבר אחד לא יכלה לוותר ולבה הי' מר עלי' ביותר והכאיב לה עד מאד, וזהו ענין שמירת הקדיש שעלול להתבטל אחרי שהפסיקה את הקצבתה למטרה זו. במר נפשה עלתה להנהלת הישיבה ושטחה את בקשתה שהישיבה תאות להמשיך גם הלאה את שמירת הקדיש לעילוי נשמות גלמודות, עד שירחיב ה' גבולה ותחזור לתמוך בישיבה כמקודם.

נתרגשו מאד ראשי הישיבה מתוס-לבה וצדקת-נפשה של אלמנה זו והבטיחוה למלאת מבוקשה לשמור את אמירת הקדיש כמו עד כה. הבטחה זו מילאה את נפשה אושר אין קץ, וכשברק של אושר מנצנץ מעיני הנוגות, נפרדה מראשי הישיבה ופנתה ללכת לדרכה. מעתה שוב לא העיק עלי' כל כך מצבה היא, ואפילו מצב שתי בנותי שהגיעו כבר מזמן לפרקן. כי מרגע שענין הקדיש לנשמות הגלמודות הובטח לה, כמעט שלא חסר לה כלום בעולמו של הקב"ה. ובענין שתי בנותי שמה מבטחה בה' אבי יתומים ודיין

אלמנות. והוא הרחום וחנן יראה בוודאי בעוניין של שתי בנותי, ויזמין להן את זיווגן ואת כל צרכיהן.

בצאתה לרחוב בא למולה יהודי ישיש בעל הדרת פנים נדירה, כשזקן צח כשלג יורד לו על פי מידותיו ובירכה לשלום. הופתעה האשה מהסברת הפנים הלבבית של הזקן הבלתי מוכר לה. הפתעתה גדלה שבעתיים בעת שהזקן התקרב אליי וכנס איתה בשיחה תוך התעניינות במצבה ובמצב בנותי.

נאנחה האשה קשות ושטחה לפניו את מר גורלה ואת נפילתה מאיגרא רמא לשפל המדרגה, עד שאין לה האמצעים ההכרחיים להשיא את בנותי הבוגרות. "מהו הסכום המשוער הדרוש לך, להוצאות נישואיהן של בנותיך?" שאל הזקן. "לשם מה חשוב לכבי לדעת, למאי נפקא מינה?" השיבה האשה בתמהון ונקבה בסכום המשוער. שלף הזקן גליון נייר ורשם הוראה לבנק המקומי לשלם לאשה את הסכום שנקבה. אולם בטרם שם את חתימתו, הביע משאלתו, שהיות ומדובר בסכום רציני מאד, רצוי שתהא חתימתו בנוכחות עדים שיראו במו עיניהם כשהוא חותם אישית על ההמחאה, ויאשרו זאת בחתימת ידם.

נרגשת ומופתעת ממה שהתרחש, עלתה לאולם הישיבה ובקשה משני בחורים להילוות אליי. משראה אותם הזקן, הציע להם שיתבוננו איך שהוא שם את חתימתו על הוראת התשלום. וליתר בטחון ביקש מהם פיסת נייר ורשם עליי את חתימתו למזכרת ולדוגמא. במוסרו את ההמחאה על הסכום הנכבד לידי האשה, הורה לה שתלך לפדות את ההמחאה למחרת בבוקר.

כל הענין נראה לאשה ההמומה תמוה ומוזר. מה ראה הזקן הזר הבלתי מוכר להסביר לה פנים כל-כך ולהראות רוחב לב כזה, עד כדי כיסוי הוצאות השאת שתי בנותי. אף על פי כן נזדרזה למחרת לסור אל הבנק ובלב פועם ניסתה את מזלה.

כשבחן פקיד הבנק את ההמחאה, תקע בה ובאשה מבט תוהה, מסתכל פעם ופעמיים וכלו נבוך ומשתאה. תוך הבעת סימני המבוכה ביקש מהאשה להמתין, והוא נכנס עם ההמחאה למנהל הבנק שהי גם בעליו. וכאן התרחש משהו דרמטי ביותר: כשראה מנהל הבנק את ההמחאה, צנח מכסאו והתעלף...

בבנק קמה מהומה, הפקידים שמעו על המתרחש, הכניסו מיד את האשה לחדר צדדי והפקידו עליי שומר לבל תתחמק, תוך חשד שהי כאן ענין עם מעשה מרמה.

אחרי ששבה רוחו של מנהל הבנק ביקש לראות את האשה שהגישה את ההמחאה לפרעון. בהכנסה שאלה בבהילות, אימתי וכיצד קיבלה את ההמחאה, "רק אתמול קיבלתיו מיהודי מכובד בעל הדרת פנים, וישנם אפילו שני בחורי ישיבה היכולים לשמש כעדים, שראו איך כותב ההוראה חתם על ההמחאה", ענתה האשה כמתנצלת.

החכם הנזכר פעם אחרת ואמר תנוח דעתך שהנחת דעתי²², ועל זה פשט המנהג לומר בנו של מת קדיש בתרא, גם להפטיר בנביא.

- צב -

והנני לעורר בזה בענין הקדיש שאומרים כמה אנשים ביחד, וכמה פעמים ע"י אמירת הקדיש בחטיפה מקלקלים מה שרצו לתקן ואין גורמים מנוחה להנפטרים, רק אדרבה ע"י שכולם אומרים קדיש בפעם אחת והקהל אין יכולים

"האם תוכלי לזהות את האיש אם אראה לך אותו בתמונה?" שאל המנהל. "בוודאי אזהה אותו ואין לי כל ספק שגם שני הבחורים יוכלו לזהות אותו", ענתה. הורה המנהל להביא לפניו את תמונת דיוקנו של אביו המנוח, וכשהוצגה התמונה בפני האשה, הצביעה ללא היסוס עליו כעל האיש שנתן לה את ההמחאה.

ציווה המנהל לפרוע את ההמחאה ושיחרר את האשה. אחרי שהאשה הלכה, סיפר המנהל לנוכחים את פשר הפרשה המוזרה שהתחוללה לנגד עיניהם.

האיש שמסר את ההמחאה לאשה, אינו אלא אביו שהלך לעולמו לפני עשר שנים. כלילה הקודם הופיע אביו בחלום ואמר לו בזו הלשון: "דע לך שמאז שסרת מדרך הישרה והתחנתנת עם נכרית והפסקת לשמור את הקדיש, לא מצאה נשמתי מנוחה. עד שבאה אשה אלמונית וציוותה להגיד קדיש לנשמות שאין אומרים קדיש אחריהן. וזכותי עמדה לי שהקדיש הזה שאמרו בישיבה לפי פקודת האשה גרם לי עליוי ונחת רוח לנשמתי. אשה זו תופיע מחר בבוקר בבנק שלך עם המחאה שמסרת לי לכיסוי הוצאות נישואי שתי בנותי". כשקמתי בבוקר נפעם מהחלום, ספרתי לאשתי שלעגה לכל הענין. אולם משהופיעה האשה עם ההמחאה נתאמת לי שאכן החלום אמת הי'.

וסיים מורנו מורנו (הרה"ג ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל): "מי היו שני הבחורים? אני הקטן וחברי ר' יהודה גרינוואלד".

האיש עשה תשובה, אשתו נתגיירה כדן, וזכו להקים בית נאמן בישראל.

(כב) ובספר אור ישראל להרב המגיד הקדוש מוהר"ר ישראל מקאזניץ זצוק"ל כתב על מה שכתוב בתיקונים דף ל"ה ע"א, ואית לון קטטה באינון מארי דגיהנם דנגונין ביי. שיש בני אדם שבחיהן יורדת הנשמה לגיהנם ונידון ואז בוערת האש בקרבו ומתקוטט עם כולם, ויש שהם בשלוה בחיהם, ולאחר מיתה נידונים שם.

לענות אמן כראוי, גורמים ח"ו שאין מכניסים את אבותיהם לגן עדן. וע"י שאין אומרים קדיש כראוי ואין הקהל עונים אמן יהש"ר כראוי, גורמים בזה שכל נפטר גרם לחבירו שלא יהא לו מנוחה שלימה, ויש בזה עון גניבה ח"ו, ואף שאין דבר כזה עולה על דעת היתומים שאומרים קדיש, מ"מ ע"י שאין נזהרים לומר קדיש באופן שיוכלו הקהל לענות איש"ר, אז לא די שאין גורמים נחת רוח לנשמות קרוביהם, רק אדרבה, גורמים להם שיכניסו אותם לגיהנם ח"ו מחמת איסור גניבה שעברו בניהם בעוה"ז.

- צג -

ולכן צריכים היתומים לזהר מאוד שלא לחטוף כולם באמירת קדיש, רק שיאמרו באופן שיוכלו הקהל לענות, ולפעמים מוטב שלא יאמרו כולם בבת אחת, רק יתחלקו ביניהם, לפעמים יאמר יתום אחד ולפעמים יאמר יתום אחר, ובודאי יגרמו בזה נחת רוח לנשמות קרוביהם הנפטרים, דהלא אדרבה דבר זה יגרום ג"כ אחדות בין הקהל, ואין לך נחת רוח יותר לנשמות הנפטרים ממה שבניהם הולכים בדרכי שלום ובדרכי נועם זה עם זה.

- צד -

ועל דבר זה צריך כל רב ומנהיג בבית המדרש לעורר את הקהל ולהזהירם על זה מאוד מאוד, שינהגו כבוד זה בזה ולא יחטפו את הקדיש אחד מחבירו, וג"כ שלא יאמר בקול גבוה יותר כדי שישמעו הקהל רק את קולו, וכדומה, דכל זה גורם קטטה ומריבה בין הנשמות ומורידן את הקרובים שלהם לשאול תחתיות רח"ל, ויצא שכרם בהפסידם ח"ו, אלא שמי שיש לו קול חזק, יאמר הקדיש בקול, ושאר היתומים יאמרו בלחש יותר ממנו, וביחד אתו.

ובפרט שיש נוהגים ששוכרים איזה איש שיאמר קדיש לטובת נשמת הנפטר, ובאם אומרים כולם קדיש ביחד ואין הקהל שומעים את אמירת הקדיש של כולם, אי"כ גם בזה יש איסור גזילת ממון מחבירו, דהלא קיבל כסף ממשפחת הנפטר לומר קדיש לעילוי נשמתו, ואם אין שומעים את הקדיש הרי הוא גזל בידו, וגם גוזל את החיים דהיינו קרובי הנפטר שקיבל מהם כסף מלא לומר קדיש אחר נשמת

קרוביהם, וגם הוא גוזל מנשמות האחרות דע"י שצועק בקול או חוטף את הקדיש במהירות יתר מהשני שאומר קדיש, הרי אין שומעים מה שאומר השני ואין תקומה לנשמת הנפטר השני, וגם בזה עובר על איסור גזילה, וגם גוזל את הרבים ח"ו ע"י שהוא גורם לדבר שיאמרו אמן חטופה ואמן יתומה ח"ו, וגם יש בזה מעילה בהקדש ח"ו דנשמות ישראל הם בבחינת הקדש, כדכתיב קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, ואם מונע מהם את תיקון נשמתם, הרי הוא בבחינת מועל בהקדש ח"ו.

- צה -

ולתועלת הרבים נפרט מפי סופרים וסופרים המעוררים על מכשולות אלו, לתועלת הרבים.

- צו -

המנהג ביש כמה חיובים שכמה בני אדם אומרים יחד קדיש, והנה זהו מנהג ישן (עיי' ס"י יעביץ ושו"ת חת"ס) ומבואר בפוסקים דבכה"ג אם כולם אומרים יחד טוב, ואם לאו יבחר לו הסמוך לו וישמע היטב היוצא מפיו ויענה אחריו אמן.

אולם זהו טוב כל זמן שאומרים כהלכתה במתינות ונחת, אבל כשממהרין וחוטפין אז נעשה בלבול גדול וקשה לצמצם לשמוע ולכוין לאחד וראוי לכל יחיד לידע דאם א"א לו לשמוע ולדעת באיזה מקום עומד ועל מה עונה אמן, שאסור לענות, דהו"ל אמן יתומה.

הנה כי כן מה תועלת באמירת קדישים הרבה כשאין עולה לרצון כלל כי מקצת העונים אמן מבלי לדעת באיזה מקום עומדים והשאר אין עונין מחמת חוסר ידיעת מקום שעומדים, וכל הקדישים ממש לבטלה.

וע"כ אם רוצין תכלית ותועלת הנשמה העצה לסדר שיענו כולם בשוה ואז יאמרו כולם כל הקדישים, או שיטילו גורל וזה יאמר קדיש זה והאחר יאמר קדיש האחר וכן להלאה (בכה"ח ס"י נ"ו או"י העצה לומר בשוה, ובשלחה"ט קאמארנע ס"י נ"ה ס"א להטיל גורל כמנהג האשכנזים, ועיי"ע בספר בן איש חי שעורר הרבה על זה, ובספרי על ניקור במכתב מהחפץ חיים שעורר בזמנו על זה, ואין הסי' כעת תח"י).

בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' מ"ח, שנשאל, לפעמים אומרים ג' וד' בני אדם קדיש ביחד ואחד מקדים לחבירו, עם מי יענה אמן יהא שמ"י רבא, והשיב אם באים כל אחד תוך כדי דיבור של חבירו, יענה עם הראשון. ואם יש הפסק ביניהם, יענה אחר כל אחד ואחד.

וע"י בשו"ת דברי אגרת סי' ז', שבמדינתו תיקן שכל האבלים יאמרו כולם קדיש ביחד, ע"ש טעמו ונימוקו (וע"י פ"ת סי' שע"ו ס"ק ו'). ובסידור יעב"ץ כתב, מה טוב וישר מנהג הספרדים בזה, שאם רבים המה, כולם זוכים בו ואומרים אותו כאחד, ובטלה מחלוקת וטורח דיני דינים שאין להם שורש ועיקר.

בספר אשל אברהם סי' נ"ג כתוב דבחיטת קדישים לא הועיל כלום החוטף, כי אמירתו שייכת למי שראוי על פי הנכון. וכן בתפלה, כשהבן הי' שם אם אמרה אחר, שייכת ממילא התפלה של אחר כאלו הבן. (ועי"ע פ"ת סי' שע"ו סק"ז מה שכתב בשם הי"ג שב יעקב עי"ש).

בספר אשל אברהם (בוטשאטש סי' נ"ג) כתב דאם היתום מתעכב לפעמים ומתפלל אחר, והוא בא בזמן שאפשר לו לילך להתפלל בציבור, כגון בין תפלה דלחש לחזרה, שנכון הי' שיעמוד אז, כי אין קפידה במה שעמד אחר לפני העמוד בלחש, וכן בשירה חדשה הי' נכון שיעמוד הוא, רק שאין נוהגין לשנות המתפלל בין לחש לחזרה או קודם שירה חדשה, ע"ש.

ובפחד יצחק אות ק' (קדיש), דאם אירע שאיחר האבל לבא לביהכ"נ ואין לו שהות להתפלל קודם שיגיע הצבור לסדרי קדושה, יכול האבל לירד לפני התיבה ולומר סדר קדושה עם קדיש שתקבל הגם שהוא גמר התפלה והוא עדיין לא התפלל, אין לחוש שיאמרנה מי שירצה, כי סדר הקדושה מצוה²² בפני עצמה היא, ובשבתות וימים טובים ממתנינים

(ג) בספר זרע קודש להרה"ק מראפשיץ ז"ע (פרי' כי תצא ד"ה כי תבנה) כתב: "שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצ"ל, שכשעשה עליות נשמה ראה שנושאים את כלי הבית המקדש, ואמר לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופעם אחת אמר: שנפלה בית טומאה אחד בצורה וגדולה מאד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש

לאומרה עד קודם תפלת מנחה. ונוסח צלותהון משמע כלל תפילותיהן של ישראל, והאומרו זריז ונשכר, והגם שאיחר לבא לבית הכנסת.

- צז -

ובזכות רבינו הקדוש האריז"ל (שהזכרנו לעיל כמה מאמרים שלו) אשר אתמול, יום ה' מנחם אב, היה יומא דהילולא דילי, יגן עלינו ועל כל ישראל, שיחוס וירחם השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו ויאמר די לצרות ישראל, כי בעו"ה נתקיים בנו במלוא מובן המלה כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו, ובודאי יתקיים בנו גם סוף הפסוק קומה עזרתה לנו ופדינו למען חסדך, ומתוך חסדים טובים ומגולים יחיש לגאלינו גאולת עולם במהרה בימינו אמן ואמן.

- צח -

ידוע, שכל חיותה של הנפטרת, מותה ולבה היו שקועים בזה איך לגדל את ילדיה לתורה ויראת-שמים, וכל דאגתה היו על בניה, ואהבה אותם אהבת אם על בנים. ולכן לטובת נשמתה, מוטל על בניה להמשיך לעשות רצונה בזה, ובפרט שכל ענינים אלו היו חשובים אצלה מאוד, ואמרו חכמינו ז"ל בירושלמי (ברכות פ"א) רצונו של אדם זהו כבודו.

ועתה שנתאספנו ליום השלושים, לסיום משניות, מוטל עלינו לעשות רצונה, ואנו מבקשים שתמליץ טוב בעד בעלה ובני החשובים, שהיתה מסורה אליהם לשמש אותם באמונה בכל נפשה, ותגין זכותה בעדם ובעד כל בני משפחתם ועבור כלל ישראל, ובודאי תפלתה לא תשוב ריקם, עד אשר נזכה כולנו לקבל פני משיח צדקנו, בב"א.

לי שומר טוב, שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפילת שמו"ע מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים. והבנתי דבריו הקדושים שמפיל זה על ידי זה שע"י תפילתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נפלי".

- א -

לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא גוי.
(א, יז).

- א -

יש לפרש בהקדם דברי חז"ל (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, עיי"ש.

וצ"ב איך אפשר לומר שהתנאים הקדושים בזמן המקדש לא קיימו מצוות תוכחה, ואם הם לא קיימו ופחדו, איך אנחנו יכולים לקיים? וכמו שאיתא (ערכין דף ט"ז ע"ב) תמיהנו אם יש בדור הזה שיודע להוכיח.

ויל"פ בהקדם דברי חז"ל (פסחים כג): דאיתא י"על גי דברים חייב אדם למסור נפשו על ע"ז ג"ע שפרכת דמיס", דאם אומרים לו לאדם שיעבור על אחד מגי דברים הנ"ל, ואם לא יעבור יהרגו אותו, הדין הוא שצריך למסור נפשו ואל יעבור וכו'.

ואיתא ברבינו יונה, דצדיק וחסיד מפורסם יכול למסור נפשו אפילו על איסור דרבנן.

וכך יסופר על בעל התניא כשהי' בבית האסורים ברוסי', שמסר נפשו ולא רצה לאכול אפי' פת עכו"ם,

(ועיין בס' והחי יתן אל לבו מה שדברתי עם להבחל"ח עם כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש (שליט"א) [זצוקללה"ה] בענין זה).

- ב -

ובזה יובן למה אמרו חז"ל שירושלים נחרבה בגלל שלא הוכיחו זה את זה, דהאמת הוא שבוודאי קיימו מצוות

כד) ועיי"ע שם נ"ד ע"ב; נ"ה ע"ב. ירושלמי שבת פ"ה. סנהדרין דף ק"ג ע"א. תנחומא תזריע ט'. שם בלק י"ט. ילקוט שמעוני שופטים ס"ח. אותיות דרבי עקיבא א'. רמב"ם הל' תשובה פ"ד ה"א. רמ"א נו"ד סי' שלי"ד סעיף ס"ח. ילקוט רות על הכתוב וימת אלימלך. שערי תשובה לר"י שער ג' אות נ"ט. חנוך מצוה רל"ט. ועיין עוד בשלי"ה תחילת ספרו. חיד"א בספרו חומת אנך פ' נח. ועיי"ע פתחי תשובה יו"ד סימן שלי"ד בשם בכור שור. זוה"ק ח"א דף רל"ט. ועוד.

תוכחה, עד שהגיעו עד כדי הכאה ועד כדי קללה, וממילא אחר זה היו באמת פטורים מלהוכיח, אבל לפי גודל מעלתן של התנאים הקדושים היו צריכים למסור נפשם ממש על מצוה זו.

וכמו שמצינו על פנחס במסכת סנהדרין שכשהלך להרוג את זמרי נעשו לו ייב ניסים (ראה סנהדרין פ"ב: עיי"ש במהרש"א בחידושי אגדות), והלך במסירת נפש ממש³⁷. ואם לא היי הורג את זמרי היי ח"ו כליי, ורק עיי המסירת נפש שלו הציל את הכלל ישראל, כמבואר בפרשת פנחס בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כיליתי את בניי בקנאתי כו'.

וראה בגמ' סנהדרין שם (פב:) עה"פ "ויכפר על בני ישראל": ראוי כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם, ובחדא"ג מהרש"א שם פי' עיי שזה מרומז בפסוק מדלא כתיב וכפר על בניי וגו', בלשון עבר, וכתוב ויכפר, בלשון עתיד, וראה בבניי שמביא בשם המדרש קצת בסגנון אחר, שראוי שתהא כפרה זו מכפרת עד סוף כל הדורות (ועיין בח"ת בפרשת פנחס).

- ג -

והנה ידוע דהשי"ת לא נותן נסיון להדור בדבר שאינם יכולים לקיימו, רק שהשי"ת חכה שלכל הפחות אחד יעורר ויוכיח את הכלל כדי להסיר הכעס של השי"ת על הכלל ישראל שעוברים עבירות בפרהסיא, ולכן כשבא פנחס ומסר נפשו להוכיח את הנשיא ואת הכלל, אמר הכתוב "השיב את חמתי מעל בניי בקנאו את קנאתי בתוכם" ועייז ולא כיליתי את בניי בקנאתי".

כה) כדאיתא במד"ר פי' בלק ובמדרש תנחומא עה"פ ויבא אחר איש ישראל: דקר שניהם זה על זה וקינא לשמו של הקב"ה וכו', כשיצא עמדו בני שבטו לפגוע בו ירד המלאך ונגף בהם. וכן מובא בש"ס סנהדרין דף פ"ב: שבא מלאך והשחית בעם, פרשיי והוטרדו בני שבטו ולא הרגו לפנחס וגם פרחו נשמתו מפחד עייכ. וכן איתא בירושלמי שם פרק כל ישראל הרי דפנחס היה עומד בסכנה ליהרג.

- ד -

וכמו כן חכה השי"ת אז בזמן הבית שהתנאים ימסרו נפשם לה' ויוכיחו את הכלל ישראל על העבירות העצומות שעברו אז, אבל לפי מצב הדור אז (כמו שרואים בזמנינו מה שעושים להרבנים המוכיחים בשער), פחדו התנאים הקדושים שאם יוכיחו יותר יהרגו אותם ממש, ועל פי ההלכה לא היו צריכים למסור נפשם רק על ג' עבירות, לכן לא הוכיחו יותר.

אבל השי"ת מדקדק עם סביביו [צדיקים ההולכים אחריו] כחוט השערה שנאמר (תהלים נ') וסביביו נשערה מאד (יבמות דף קכ"א ע"ב), והיינו דלפי ערך קדושת הנפש יש דקדוק יותר על המעשה, ולפי גודל קדושתם נחשב להם העבירה כאילו לא קיימו כלל מצוות התוכחה, ועד כדי כך שהחורבן נקרא על חשבונם כדרשת חז"ל "שלא הוכיחו זה את זה".

[נועין עוד ברא"ש (ב"מ דף ל"א ע"א וע"ב) בענין השבת אבידה בזקן ואינו לפי כבודו, אם רוצה דוקא לקיים המצוה אם מותר או אסור? שיטת הרא"ש היא, דכיון שפטרה תורה את הזקן, אין לו לזלזל בכבודו, ואיסור הוא לו שמזלזל בכבוד התורה במקום שאינו חייב. והרמב"ם בהל' גזלה ואבדה (פ"א הי"ג) כתב, דאם הי' חכם או זקן מכובד כו' אינו חייב להטפל להאבדה. ולהלן שם (פ"א הי"ז) כתב שמותר להחזיר את האבדה אע"פ שאינו לפי כבודו. וז"ל שם: **ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפני משורת הדין מחזיר את האבדה בכל מקום אע"פ שאינו לפי כבודו, עכ"ל.**

ואמרתי לפרש בדברי הרמב"ם, דמ"ש שההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפני משורת הדין מחזיר את האבדה בכל מקום אע"פ שאינו לפי כבודו, אינו מחולק בענין זה עם הרא"ש, כי הרא"ש קאי בזקן סתם, שעושה הכל ע"פ שורת הדין, ואכן זקן כזה אין לו לזלזל בכבודו ואיסור הוא לו להחזיר את האבדה. אכן הרמב"ם קאי במי שעושה בכל דבר לפני משורת הדין, שאיש כזה נכנס לגדר אחר לגמרי, ולכן גם בנדו"ד צריך הוא לעשות לפני משורת הדין ולהחזיר את האבדה כו'. וכעין זה פי' הב"י (חו"מ סו"ס

רס"ג) בדעת הרמב"ם, וז"ל: ולדעת הרמב"ם ז"ל יש לומר, דלא מיקרי מזלזל בכבוד התורה בשביל כך, אדרבה הוא כבוד שמים, שאין דרכו בכך בשלו והוא מטפל בשל חבירו לפניו משורת הדין].

- ה -

וזהו שאמר הפסוק לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא, שלא תפחד כשאתה צריך להוכיח שהמוכח יקלל אותך או יתן לך מכות בידיים ממש וכו', כי המשפט לאלקים הוא, ואם באמת תקבל ממנו מכות או קללות על התוכחה, תדע שהכל מהשי"ת לבד, כמו שאמר דוד המלך ע"ה "ה' אמר לו קלל" וכו', והמקל שמרביץ לך הוא המקל מן השמים שממילא היית צריך לקבל, רק אם תקבל את הקללות או המכות עבור שקיימת מצוות השי"ת במצות עשה של תוכחה, אז השכר יהי' כמו שפנחס קבל הברכות לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום.

- ו -

והנה בסיפור דפנחס יש לדקדק, דאף שאמרו חז"ל (רש"י בלק כה, ו') שנתעלמה ממנו [ממשה] הלכה דכל הבעל ארמית קנאים פוגעים בו, אבל אחר שפנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, ואמר לו למשה מקובלני ממך כו', אי"כ למה לא הלך אז משה לקיים את המצוה בעצמו, רק אמר לו לפנחס קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא (רש"י שם פסוק ז'). ויל"פ, דהנה מבואר בזוה"ק פרשת משפטים דא רזא דגלגולא, גלגל החוזר בעולם. ובמפרשים פירשו דעל עבירות שבין אדם לחבירו אין תיקון ח"ו רק להתגלגל. וכמו"כ איתא בעץ חיים שאם אחד לא קיים מצוה אחת צריך לבוא עוה"פ בגלגול עד שיקיים כל המצוות, והיות שכל ישראל ערבים זה בזה, יכול אחד לצאת בהמצוה שעושה השני, וכן אנו יוצאים כל המצוות ששייך בכהנים לווים ועוד. וכמו"כ אפשר לומר ג"כ כך דהמצוה הזאת של הצלת הכלל ישראל היתה שייכת לשורש נשמתו של פנחס, ועל כן נתעלמה הלכה זו ממשה רבינו עה"ש.

- ב -

**לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא גוי.
(א, יז).**

עוד יש לפרש, לא תגורו מפני איש כו', כי התוה"ק אומרת כי אם לא תוכיח ע"י שאתה מפתח, תדע שהמשפט לאלקים הוא ובשמים תצטרך ליתן דו"ח על כל העבירות שעשו הכלל ישראל^י, ותצטרך לבוא עוד הפעם בגלגול, כמבואר בזוה"ק פרשת משפטים דא רזא דגלגולא, גלגל החוזר בעולם. ובמפרשים פירשו דעל עבירות שבין אדם לחבירו אין תיקון ח"ו רק להתגלגל.

ואיתא בגמרא (שבת קנ"א:) א"ל ר"ח לדביתהו כי אתי עניא אקדים לי ריפתא כי היכי דליקדמו לבניך אמרה לי מילט קא לייטת לחו א"ל גלגל הוא החוזר בעולם שנאמר (דברים ט"ו) בגלל הדבר הזה כו'.

וזה מרמז כאן הפסוק **כי המשפט כו'**, כי אם לא תקיים הלא תגורו תצטרך לבוא עוה"פ בגלגול כדי לקיים מצוה הזאת, דענין הגלגול מובא בזוה"ק שצריך לקיים כל מצות התורה ואם לא יקיים יצטרך לבוא עוה"פ בגלגול.

- ג -

**לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא גוי.
(א, יז).**

עוד אפ"ל הפסוק לא תגורו וגו', בהקדם דברי רש"י ז"ל עה"פ פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, וז"ל: לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, עכ"ל.

וידוע הקושיא על מה שהיו השבטים מבזים אותו

כו) כמבואר בילקוט רות דאין הגזירה אלא על מי שיכול למחות ולא מיחה. ובילקוט שמעוני יחזקאל (רמו שמ"א) וילקוט דברים (רמו תתב) כתב: אשמיהם של ישראל תלויים בראשי דייניהם. ובשבת (גי' ע"ב): כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה, נתפס על אנשי ביתו; באנשי עירו, נתפס על אנשי עירו; בכל העולם כולו, נתפס על כל העולם.

"הראיתם בן פוטי זה כו", דמשמע מזה שעצם הריגת זמרי ע"י פנחס הוא מעשה טוב. ותירצו, דאף שסברו השבטים שעצם הריגת זמרי הוא מעשה טוב, אבל טענתם היתה, דלפי מעלת יחוסו של פנחס לא נאה לו מעלה זו. ואח"כ כשיחסו הכתוב אחר אהרן, אז נראה הדבר שאין בו שום עוולה, כי הוא נין אהרן, ולכן שפיר עשה בהריגת הנשיא. ולכאורה קשה, דמה ענין יחוס לזה, הלא אם עצם מעשה הריגת זמרי היי טוב, אי"כ למאי נפק"מ מי עשה פעולה זו.

- ב -

ויש לפרש בהקדם דהנה איתא במד"ר פ' בלק (ובמדרש תנחומא) עה"פ ויבוא אחר איש ישראל: דקר שניהם זה ע"ג זה וקינא לשמו של הקב"ה וכו', כשיצא עמדו בני שבטו לפגוע בו, ירד המלאך ונגף בהם. וכן איתא בסנהדרין (דף פ"ב), שבא מלך והשחית בעם, פרש"י והוטרדו בני שבטו ולא הרגו לפנחס, ע"כ. וכן איתא בירושלמי סנהדרין (פרק חלק). ומבואר במדרש די"ב נסים נעשו לו, וגם שפרחה נשמתו מפחדם. הרי דהיי פנחס עומד בסכנה ליהרג, וא"כ איך סיכן עצמו ונכנס לסכנת נפשות, הא האי דינא דקנאין פוגעין בו הוא הלכה ואין מורין כן, וא"כ לא הוי בכלל יהרג ואל יעבור, וא"כ איך הכניס פנחס את עצמו לסכנת נפשות.

ואין לומר דסמך על הנסים שיעשה עמו השי"ת, דאדרבה הסומך על הנס עון יחשב לו, כדאיתא בגמרא דאין סומכין על הנס מתרי טעמא, חדא שמא לא יעשה לו נס, ועוד דכל שעושין לו נס מנכין לו מזכיותיו. ויתירה מזו שכל המוסר עצמו ע"מ הנס אין עושין לו נס, כדרשת חז"ל עה"פ (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל", והביאו רש"י ז"ל עה"פ, וז"ל: וכשהוא מוסר עצמו, ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס, שכן מצינו בחנניה מישראל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס, שנאמר (דניאל ג, ח) והן לא, ידיע להוי לך מלכא וגו', מציל ולא מציל ידיע להוי לך וגו', עכ"ל רש"י ז"ל.

- ג -

ואפשר לומר, דהא דאין סומכין על הנס, או שמנכין לו מזכיותיו, או שאין עושין לו נס, הוא רק אם הוא מוסר נפשו

בשביל עצמו, אבל אם הוא מוסר נפשו כדי להציל את הרבים, אז מותר לסמוך על הנס, בבחינת אם רבים צריכים לו מותר. (ביצה כ"ה ע"ב). וכן אפשר ללמוד מחז"ל (פסחים דף כ"ד ע"ב) דאפילו ביחיד צריך למסור נפשו ויהרג ואל יעבור. וכש"כ כאן דאם הוא לא ימסור נפשו יהרגו עי"ז ציבור גדול כזה, אז בודאי צריך למסור נפשו, כי ע"י קנאתו קנאת ה' עי"ז הציל את בני ישראל מכלי ח"ו. וע"כ בוודאי שהי' מצוה לסכן את עצמו ואפילו אם יסמוך עצמו על הנס, כמו שאנו רואים אצל הרבה צדיקים שמסרו נפשם עבור כלל ישראל.

ולפי דברי הסמ"ע (סימן תכ"ו סק"ב) דבירושלמי מסיק דצריך להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל חבירו, עי"ש (ואפילו אם לא יעשו לו נס), כש"כ להציל רבים מכלי ח"ו, בוודאי שהיא מצוה גדולה להציל את כל הכלל ישראל. והא דאסור לסמוך על הנס מדובר רק לסמוך על הנס לצורך עצמו, אבל לצורך הכלל לא מצינו שאסור יהי' לסמוך על הנס, אדרבה אנו רואים שהשי"ת עשה לנו נסים ונפלאות כל הימים.

ועוד, דזה דכל הנעשה לו נס מנכין לו מזכיותיו, הוא מזכיותיו שלו, אבל לא הזכיות של הרבים, ואפילו אם לא יעשו לו נס, הלא הציל את הרבים וישארו לו כל הזכיות של הרבים עד סוף כל הדורות, כמו שאיתא בסנהדרין (דף פ"ב ע"ב) ראוי" כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם.

- ד -

ועוד יש לומר, שפנחס ראה זאת אצל משה רבינו ע"ה, שאמר במעשה העגל (תשא ל"ב ל"ב) "ועתה אם תשא חטאתם (הרי טוב, רש"י) ואם אין מתני נא מספרך אשר כתבת", ואיתא בזהר חדש (מדרש הנעלם) פ' נח שנתן משה נפשו על ישראל מן העוה"ז ומן העוה"ב, ומזה למד פנחס שצריך למסור נפשו עבור כלל ישראל. ועוד, דהי' לו ג"כ פסק מרבן של ישראל משה רבינו ע"ה שאמר לו "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא".

- ה -

עוד אפשר לומר, דכיון דכל ישראל ערבים זה בזה, לכן

סבר פנחס, דכמו דכל אחד צריך למסור נפשו על ג' עבירות החמורות שהן ע"ז ג"ע ושפ"ד שהדין בהם הוא יתרג ואל יעבור, כמו כן צריך כל אחד למסור נפשו עבור כל אחד מישראל שלא יעברו הם על ג' עבירות אלו.

ובפרט שהמדובר כאן הוא בעבירה ברבים ובפרהסיא שיש בזה חילול השם שהרואים ילמדו מזה לחלל בקדושת השם, וע"ז כתיב (אחרי כב, לב) ולא תחלללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל^ל. ועל אחת כמה וכמה כאן שלא רק שלמדו ממנו אלא ג"כ עברו בפרהסיא, בוודאי שהי' צריך למסור נפשו עבור הכלל ישראל ולא לעבור הלאו והעשה של "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל".

ועפ"ז מתורצת קושיא הנ"ל, איך סמך פנחס על הנס כו', ודו"ק.

וכמו שהשי"ת עשה לנו נסים כל הימים, כן יעשה לנו נסים וישלח לנו משיח צדקנו, בבי"א.

- 1 -

ובזה מתורץ ג"כ מה שאמרו חז"ל (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, וכמבואר במדרשים שעברו על גילוי עריות בפרהסיא, שהנשים והבתולות יצאו לרחובות העיר כו' כדי שיתנו עיניהם בהם, ועוד, עיי"ש, וע"ז בוודאי היו התנאים הקדושים צריכים למסור נפשם ולהוכיחם אע"פ שהי' יכול להגיע עד כדי סכנת נפשות, כנ"ל אצל פנחס, והיו צריכים לקיים הלאו ד"לא תגורו מפני איש", והיו צריכים להתבונן כי אם לא יקיימו "לא תגורו מפני איש", יקיים השי"ת "כי

(כו) ועיין רמב"ם הלכות יסודי התורה (פ"ה ה"א). סנהדרין (דף ע"ד ע"ב). תוס' ע"ז (דף נ"ד ע"א) בדי"ה הא, וכ"כ הר"ן בסנהדרין שם. ועיין סמ"ג עשין ה' וסמ"ק סי' מ"ד באריכות. וראה בשע"ת לר"י (שער נ' סימן קמ"ג) שע"ז נאמר (במדבר טו, ל) "והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו'", שפורק עול אפי' בסתר. ועיין יראים השלם (סימן ש"מ) שכל המבזה אפילו מצוה אחת ומיקל כל שהוא בכבוד שמים נקרא מחלל את השם. ובפרט כאן שהי' חוטא ומחטיא את הרבים והי' חילול השם גדול מאד (ועיין רש"י יומא דף פ"ו ע"א ד"ה חילול השם, וברע"ב ותו"ט יומא (פ"ח מ"ה)). וראה בתו"ט (אבות פ"ד מ"ד) שאמר אפילו באיש אחד שלמד ממנו נקרא בפרהסיא.

המשפט לאלקים הוא, שתבוא ח"ו מדת הדין, וכדרשת חז"ל (דברים רבה פ"ה, ה) דאם נעשה הדין למטה אין הדין נעשה למעלה, ואם לא נעשה הדין למטה נעשה למעלה, כי השי"ת מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, והיו צריכים לחשוב שאפילו אם יוכיחו את ההמון ויעשו להם משפטים בל ידעום, הלא המשפט לאלקים הוא, שהכל הוא מאת ה', כמו שאמר דוד המלך ע"ה ה' אמר לו קלל כו'. וע"כ היו התנאים הק' צריכים למסור נפשם לה', כנ"ל, ודו"ק.

פרשת ואתחנן

דרשה שדרש כ"ק אדמו"ר שליט"א בסעודת הודאה לרגל הצלת
ר' בנימין דהפריז מתאונה באויר

שבת קודש פ' ואתחנן, שבת נחמו, י"א מנחם-אב תשנ"ו לפ"ק

ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום
(דברים ד', ד')

- א -

ומדייק בזה באוה"ח הק' עה"פ, דצריך להבין למה אמר
"ואתם", בתוסי וא"ו, כמוסיף על ענין ראשון. ועוד הקשה,
מהו אומרו "הדבקים", בה"א הידיעה, דלא מצינו שקדס
זכרון דביקות זה שיוצדק לומר עליו הדבקים. ומבאר זה
בהקדים דרשת חז"ל בסנהדרין (דף ק"ח ע"א) עה"פ (נח ו,
ח) "ונח מצא חן בעיני ה'": "ונח", פירוש, אפילו נח
שנשתייר מהם לא הי' כדאי, אלא שמצא חן, ע"כ, עיין
באוה"ח הק' שם בארוכה.

גם צריך להבין השייכות ד"ואתם הדבקים בה' אלקיכם"
ל"כולכם" (וכמו שדייק גם באוה"ח הק' שם).

- ב -

והנה בכתב סופר עה"ת הביא מסורה, ג' פעמים **ואתם** :
(ואתחנן ד, ד) ואת"ם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם
היום, (נח ט, ז) **ואת"ם פרו ורבו**, (יתרו יט, ו) **ואת"ם תהיו**
לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.

וכתב על זה, וזה לשונו: כי בן עזאי אמר^ט נפשי חשקה
בתורה ולא נשא אשה^ט, כי ידע שהתורה מגינה עליו ומצלת

(כח) ז"ל השי"ס יבמות (דף ס"ג ע"ב): כל מי שאין עוסק בברי' ורבי' . . . בן עזאי
אומר כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר ואתם פרו ורבו. אמרו לו
לבן עזאי, יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה
נאה דורש ואין נאה מקיים. אמר להן בן עזאי, ומה אעשה שנפשי חשקה
בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים, עכ"ל.

(כט) עיין תוסי יבמות שם, וז"ל: אע"ג דמשמע בפרק אע"פ (כתובות דף ס"ג ע"א
ושם) שנשא בתו של ר"ע, דקאמר התם ברתיה של ר"ע עבדא ליה לבן עזאי
הכי. הא אמר בפ"ק דסוטה (דף ד' ע"ב) דנשא וגירש, עכ"ל.

אותו מן החטא^א. אבל מכל מקום ישא אדם אשה, כי מי שיש לו בנים והולכים בדרכיו הרי הוא כאילו לא מת, וכמו שאמרו חכז"ל^ב כל המניח בן כמותו כאילו לא מת, וברא מזכה אבא גם לאחר מותו בעשותו מצות ה'^ג. והיינו ואתם פרו ורבו, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, הגם שתהיו קדושים, מ"מ פרו ורבו, ולמה, יען ואתם הדבקים בה' אלקיכם, גם אם מתו, אם הנשמה חזרה למקום מחצבתה חלק אלקי ממעל ודבוקה במקורה, מ"מ חיים כולכם היום, עומדים חי לפני ה' ע"י בניכם יוצאי חלצים שמזכים אתכם, וק"ל. עכ"ל.

- ג -

והנה איתא בבעל הטורים עה"פ, וז"ל: ואתם הדבקים. תגין על הקו"ף, רמז לק' ברכות שצריך לברך בכל יום (מנחות דף מ"ג ע"ב), עכ"ל.

והנה בבעה"ט כאן לא ביאר שייכות המשך הכתוב (חיים כולכם היום) לענין מאה ברכות שצריך לברך בכל יום.

ונראה לבאר זה ע"פ המבואר בסי' ו'ואמרו אמן"י^ד (חלק שני, אות כ"ד - ע' מ"ז), וז"ל: אודות הק' ברכות כתב בספר

(ל) עיין ג"כ סוטה (דף כ"א ע"א).

(לא) עיין ב"ב (דף קט"ז ע"א): דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה, עכ"ל, עיי"ש בארוכה, ובחדא"ג מהרש"א שם.

ועיין ב"ר (פמ"ט, ה), וז"ל: כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאילו לא מת כו', עכ"ל. וכ"ה בתנחומא באבער תולדות א'. פס"ז עה"פ (וירא יח, יט) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט גו'.

(לב) עיין סנהדרין דף ק"ד ע"א. זהר פי' וירא (דף קט"ו סע"א). תוספת לזהר ח"ב (דף רע"ג ריש ע"ב). פי' אחרי (דף נ"ז רע"א). ז"ח פי' יתרו (דף ל"ה ריש ע"ד). קונטרס "חסדי עולם" (להר"ר ראובן מרגליות) שבסוף סי' חסידים (הוצאת הני"ל) לסימן תרי"ה (ע' תקצ"א ואילך). ועיין בארוכה להלן אות ח' מסי' אור זרוע, ובהנסמן שם העי' יח.

(לג) להצה"ק ר' יהושע אלתר ווילדמאן זצ"ל, שעורר הרבה על ענין עניית אמן וקדושת תפילין ומזוזות וציצית. נדפס לראשונה בשנת תרס"ה, בירושלים עיה"ק, ובשנת תשכ"ה הדפסתיו מחדש, ואח"כ נדפס עוד הרבה פעמים בג' לשונות: לשון-הקודש, אידית ואנגלית.

אוצר החיים סוף פ' וילך, שבכל יום שהוא מברך מאה ברכות בכוונה ינצל ממגפה וְדָבָר וּמְכַל דְּבַר רַע ר"ל, עכ"ל. ובספר שערי אורה שער א' כתב, וז"ל: ובעוד שישראל צדיקים ומברכין בכל יום מאה ברכות כהוגן, אז כולם עשירים מלאים כל טוב ושואבין מים חיים כפי צרכם, ע"כ. עכ"ל סי' וואמרו אמין".

וזהו המשך הכתוב ואתם הדבקים גוי חיים כולכם היום, דע"י ואתם הדבקים, היינו ע"י מאה ברכות שמברכים בכל יום, ע"י חיים כולכם היום, כנ"ל שינצל ממגיפה וכו' ושואבין מים חיים וכו'.

- ד -

והנה אמרו רז"ל (ברכות דף נ"ג ע"ב) גדול העונה אמן יותר מן המברך, והטעם לזה מבואר בס' הגן ודרך משה"ל (ליום אחד עשר - דף י"ד ע"ב), וז"ל: כי אמן בגי' צ"א, הוי"ה אדנ"י ג"כ צ"א, והמברך אינו יכול להזכיר כ"א השם אדנ"י, ושם הוי"ה במחשבתו כנ"ל, אבל מי שהוא עונה אמן מזכיר מנין ב' שמות, כנ"ל, וק"ל"ה. עכ"ל"ל.

[ועיין בס' וואמרו אמין" (חלק שני, אות ע' - ע' צ"ז-צח), דיש ליתן טעם לשבח על מה שאמרו חז"ל גדול העונה אמן יותר מן המברך, דיש לומר עוד טעם בפשיטות, לפי שלפעמים יתכן שהברכה עצמה תהי' מדרבנו, ועניית אמן על הברכה תהי' מדאורייתא, עיי"ש].

ובס' הגן ודרך משה להלן שם (דף ט"ו ע"א) כתב, וז"ל: כל איש מישראל ששומע הברכה מישראל מחוייב לענות אמן,

(ד) ספר זה הוא ממחברים הקדמונים, והמגי"א (סי' ר"ס) והמטה משה מביאו. (ה) וכן כתב בספר חסידים (סימן י"ח): גדול העונה אמן יותר מן המברך כו', המברך אינו מזכיר אלא שם אחד והעונה אמן מזכיר ב' שמות, כי אמן עולה בגימט' כשם י"ה ושם א"ד, ע"כ. וראה מקור חסד שם, ובס' המנהיג הלי תפילה.

(ו) ועיין רש"י ברכות דף מ"ז ע"א (ד"ה עד שיכלה אמן מפי העונים), וז"ל: דאף עניית אמן מן הברכה היא, עכ"ל.

אפילו שומע מאשה או מקטן^ל, עכ"ל. וממשיך שם, וז"ל: **וכל איש מישראל מחוייב לומר הברכות בקול רם, כדי שישמעו בני הבית או שאר העומדים אצלו ויכולים לענות אמן^ה, עכ"ל.**

ועפ"ז נמצא, דעניית אמן הוא ענין עיקרי בכל הברכות, ובפרט באמירת המאה ברכות. וכמפורש בספר הגן ודרך משה שם (דף י"ז ע"ב) בהמשך לענין חייב אדם לברך כל יום מאה ברכות, וז"ל: **וכשמברך על איזה פרי או שום ברכה, מחוייב לברך בקול רם כדי שחבירו יענה אמן^ה, כנ"ל, עכ"ל.**

וכידוע, דפירוש וכוונת "אמן" הוא **אמת ואמונה**, וכדרשת חז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב): **מאי אמן, א"ר חנינא אל מלך נאמן, ופי' רש"י שם: כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן.** וכמבואר בשו"ע (או"ח סימן קכ"ד סעיף ו'), וז"ל: **ויענה אמן כו' ובכוונה שיכוין בלבו אמת הוא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה, עכ"ל^ה.** ובספר הגן ודרך משה שם

לז) וממשיך שם, וז"ל: **ואם שומע ואינו עונה חייב מיתה.** וסימן אמ"ן נוטריקון אנ"י מוסי"ר נפ"ש, שכל אי מישראל מחוייב למסור נפשו על עניית אמן, עכ"ל. ועיי"ש בארוכה ב' סיפורים נפלאים בענין זה.

לח) ובספר חסידים (סימן רנ"ד) כתב, דהאומר בלחש ברכות התורה ושאר ברכות הוא חוטא וגוזל את המקום, שהרי לא נמצא מי שיענה אמן אלא אי"כ מרים קולו בברכה.

לט) וממשיך שם: **ואם יעשה כך, אזי אם ח"ו נגזר עליו קללה, אזי מהפך הקללה לברכה, עכ"ל, ומביא שם מכתבי הארז"ל פי ראה, עיי"ש.**

מ) ובמג"א שם (ס"ק י'): **וזהו בברכת הודאה . . . אבל בתפילה צריך שיכוין אמת היא ואני מתפלל שיאמנו דבריו כו', עכ"ל.**

ומקור הדברים הוא בשלי"ה (דף רנ"ג ע"ב), וז"ל: **העונה אמן אחר המברך צריך לכוין: אמת ואמונה הוא השבח והברכה שבירך המברך, ואני מאמין בה . . . [ובברכות הודאה] יכוין העונה: אמת הוא הברכה והודאה שבירך והודה המברך כו', ואני מודה ומאמין בזה . . . [ובברכות השיר והשבח כו'] יכוין: אמת הוא הברכה והשבח שבירך המברך . . . ואני מודה ומאמין שהשבחים לו יתברך הם נאים ויאים. והאמן של ברכות הנהנין יכוין העונה: אמת הוא השבח והברכה שבירך המברך שהוא יתברך ברא והמציא זה הפרי, עכ"ל.**

ובט"ז שם (ס"ק ג'): **ובברכות הבקשות על העתיד יכוין ג"כ שיהי רצון מלפניו יתברך שיקיים דבר זה, עכ"ל.**

כתב, וז"ל: שמילת אמן עדות הוא על הברכה שהוא אמת^מ, עכ"ל. ועד"ז כתב בס' הפנים אות מ"ד (דף כ"ב), וז"ל: העונה אמן אחר המברך הברכות, כאילו אמר: אמת ואמונה הוא השם והברכה שברך המברך ואני מאמין בה, עכ"ל.

- ה -

והנה אמרו חז"ל (שבת שם) כל העונה אמן יהא שמי רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של עי שנה^נ, ופירשו הראשונים, שבכל כוחו, היינו: בכל כח כוונתו^נ. ובתוס' שם (ד"ה כל העונה איש"ר בכל כחו) כתבו, וז"ל: ור"י אומר, דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע, דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמי רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות, עכ"ל.

ובספר מרכבת שלמה לר' ישמעאל כהן גדול (דף ג' ע"א בסופו) מובא ענין נורא, וז"ל: אמר ר' ישמעאל שח לי סגיא"ל שר הפנים, ידידי שב בחיקי ואגיד לך מה תהא על ישראל. וישבתי בחיקו והי' בוכה והי' דמעות יורדות מעיניו ונופלות עלי. אמרתי לו הדר זיוי מפני מה אתה בוכה? אמר לי, ידידי, בא ואכניסך ואראך מה גנוז לישראל עם הקודש. תפסני בידו והכנסני לחדרי חדרים ולגנוזי גנוזים ולאוצרות ונטל את הפנקסין, הראני אגדות כתובות צרות משונות זו

(מא) שלכן יאמר בלחש, הוא כמו שמעלים להעיד על הדבר" (ספר הגן ודרך משה שם). ועיין ג"כ להלן שם (ליום תשעה ועשרים - דף ל"ו ע"ב), נעתק להלן אות ל"א.

(מב) בש"ס שבת כאן: "קורעין לו גזר דינו", סתם. אבל כ"ה (של עי שנה) בזח"ג כ, א (ברע"מ). תקו"ז בהקדמה (ד, ב). תי"ט (מ, א). זו"ח קיא, ג. רי"ף לברכות פ"ג (כא, ב). ראי"ש שם (סי' יט). טור או"ח סיניו. שו"ע הרב שם ס"ב. ועיין ג"כ שערי זהר לשבת דף ל"ג ע"א (דף כ"ח ריש ע"א).

(מג) כ"ה בפרש"י שם (הובא בתוס' שם). וכן פי רבינו יונה לרי"ף שם, הובא בטור אור חיים סימן נ"ו. שו"ע הרב שם סעיף ב'. ובהר"ב במקומות הנ"ל: בכל כחו סתם.

ובתוס' שם (מפסיקתא, נעתק להלן) פירש "בכל כוחו" - בקול רם. וכ"ה גם בזהר ח"א (פי' נח דף ס"ב ע"ב), נעתק להלן אות ל"ו. ולהעיר ממ"ש בשל"ה הקי' (הובאו דבריו בבאר היטב או"ח סימן תרמ"ג ס"ק א'), דכל אדם ירגיל עצמו לומר כל הברכות בקול רם, כי הקול מעורר הכוונה, ע"כ.

ועיין בספר הגן ודרך משה שם (דף י"ז ע"א) שמבאר מה היא הכוונה.

מזו. אמרתי לו, הללו למי הן, אמר לי לישראל. אמרתי לו, יכולין ישראל לעמוד בהן? אמר לי בא למחר ואודיעך צרות משונות מאלו. למחר הכניסני לבית גנזי גנזין ולחדרי חדרים והראני צרות משונות מן הראשונות וקשות, אשר למות למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר לרעב לרעב, ואשר לשבי לשבי. אמרתי לו, הדר זיוי כל כך חטאו ישראל! אמר לי **בכל יום מתחדשות גזירות קשות מאלו, וכיון שנכנסו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהש"ר אין אנו מניחין אותן לצאת מחדרי חדרים, עכ"ל.**

- 1 -

וזה י"ל הרמז **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום**, פירוש, על ידי **"אתם"**, שהוא ר"ת **"אמן, תפילין, מזוזה"**, עי"ז **"חיים כולכם היום"**, כנ"ל שקורעין לו גזר דינו של ע' שנה, ומבטלים גזירות קשות, ואין מניחין לגזירות קשות לצאת מחדרי חדרים.

והוא ע"ד הידוע בפירוש הכתוב **ואברהם זקן בא בימים**, דסופי-תיבות **"ואברהם זקן בא"** הוא **"אמן"**, היינו שע"י עניית אמן זוכין להיות **"בא בימים"**, היינו שזוכין לאריכות ימים.

[ולהעיר גם מהא דאיתא בספר **"הפנים"** אות כ"ב (דף י"א ע"ב), וז"ל: איתא בספרים הקדושים, **מי שנזהר מלדבר בשעת התפילה, מסוגל לאריכות ימים ושיבה טובה. "שיבה" ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, עכ"ל.** וכן מובא זה בשם הרמ"ק זקוק"ל. ועד"ז כתב בספר הגן ודרך משה (ליום תשיעי - דף י' ע"ב), וז"ל: **באתי לעורר לבבכם הטהורים. . . לגזור על השמש להזהיר העם בשעת התפילה שלא ידברו, דהיינו שיצוה להכריז שתיקה יפה בשעת התפילה, ואז שיהי' להם שיב"ה טובא שהוא ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, עכ"ל.**

ומובן דכן הוא במכ"ש וק"ו כאשר האדם (לא רק שנזהר מלדבר בשעת התפילה, אלא) גם עונה אמן ואמן יהש"ר [כדבעי].

- ז -

והנה איתא בסי' י"א אמרו אמין (חלק שני אות כ"ג - ע' מ"ו), וז"ל: מצאתי בספר קדמון פ"י הפסוק וצדיק באמונתו יחי', כלומר מי שהוא צדיק, כלומר שעונה צ' פעמים באמונתו, עניית אמון, יחי', ומשלימין לו שניו באריכות ימים ושנים טובים וארוכים וכו', עכ"ל.

ויש לקשר זה גם עם מה שהבאנו לעיל מבעל הטורים, ד"תגין על הקו"ף שבתבת "הדבקים" הם "רמז לק' ברכות שצריך לברך בכל יום".

דהנה מבואר בסי' הגן ודרך משה הנ"ל (דף י"ג סע"ב), וז"ל: כתבו חכמי אמת, שלעתיד נשאל לכל אדם אם הי' צדיק, דהיינו אם קיים בכל יום אותיות צדי"ק, דהיינו צ' אמון ד קדושות י קדישים ק ברכות, עכ"ל^מ (ועיין שם בארוכה הסדר של כוונת צדי"ק).

וזהו הרמז בתיבת "הדבקים", דמלבד הרמז לק' ברכות שבתגין שעל הקו"ף דתיבת "הדבקים", מרומז בה גם ד' הקדושות - באות ד' שבתבת "הדבקים", וי' הקדישים - באות י' שבתבת "הדבקים". [וצ' אמנים כבר נכללו בק' הברכות, כנ"ל שעניית אמון הוא ענין עיקרי בברכה בכלל, ובפרט בק' הברכות].

- ח -

ויש להוסיף עוד ברמז הכתוב ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, דהיו"ם רומז ליום שכולו טוב ויום שכולו ארוך, והיינו דבזכות קיום מצוות הנ"ל הרמוזים בתיבת הדבקים, יאריכו ימים גם בעולם הבא, וינצלו מדינה של גיהנום.

ויובן זה ע"פ המובא באריכות בספר אור זרוע (הלכות שבת, סימן נ"מ), וזה לשון קדשו:

מד) ובתיקוני זהר תיקון י"ט (דף מ' ע"ב): אין צדקה אלא תפילה, צ' אמנים, ד' קדושות, ק' ברכות, ה' חמשה חומשי תורה.

מה) ועיין ג"כ מנורת המאור (נר א', כלל א', ח"ב פ"ה); שו"ת הריב"ש (סימן קט"ו) (ממדרש תנחומא ומס' כלה [רבתי פ"ב]) - הובאו ברמ"א יו"ד סימן

מעשה ברבי עקיבא שראה אדם אחד שהיה ערום ושחור כפתם, והיה טעון על ראשו מטען כעשרה טעונים, והיה רץ כמרוצת הסוס. גזר עליו רבי עקיבא והעמידו, ואמר לאותו האיש, למה אתה עושה עבודה קשה כזאת, אם עבד אתה ואדונך עושה לך כך, אני אפדה אותך מידו, ואם עני אתה, אני מעשיר אותך. אמר לו, בבקשה ממך אל תעכבני שמא ירגזו עלי אותם הממונים עלי.

אמר לו, מה זה ומה מעשיך. אמר לו, אותו האיש מת הוא, ובכל יום ויום שולחים אותי לחטוב עצים ושורפין אותי בהם. ואמר לו, בני מה היתה מלאכתך בעולם שבאת ממנו. אמר לו, גבאי המס הייתי, והייתי מראשי העם, ונושא פנים לעשירים והורג עניים. אמר לו, כלום שמעת מן הממונים עליך אם יש לך תקנה. אמר לו, בבקשה ממך על תעכבני שמא ירגזו עלי בעלי פורענות, [שמעתין] שאותו האיש אין לו תקנה, אלא שמעתי מהם דבר שאינו יכול להיות, **שאלמלי היה לו לזה העני בן שהוא עומד בקהל ואומר ברכו את ה' המבורך, ועונין אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד, או יאמר יתגדל ועונין אחריו יהא שמיה רבא מברך, מיד מתירין אותו האיש מן הפורענות, ואותו האיש לא הניח בן בעולם, ועזב אשתו מעוברת ואינו יודע אם תלד זכר מי מלמדו, שאין לאותו האיש אהוב בעולם.**

באותה שעה קיבל עליו רבי עקיבא לילך ולחפש אם הוליד בן כדי שילמדו תורה ויעמידו לפני הציבור. אמר לו: מה שמך, אמר לו: עקיבא, ושם אנתתך? אמר לו: שושבינא, ושם קרתך? אמר לו: לודקיא. מיד נצטער רבי עקיבא צער גדול והלך ושאל עליו.

כיון שבא לאותו מקום שאל עליו, אמרו לו, ישחקו עצמותיו של אותו הרשע. שאל על אשתו, אמרו לו, ימחה זכרה מן העולם. שאל על הבן, אמרו: הרי ערל הוא, אפילו

שע"י ס"יה (קרוב לתחילתו), ובביאור הגר"א וגליון מהרש"א שם. כלבו - הובא בב"י שם ס"י"ס שע"י. מחזור ויטרי סדר מוצאי שבתות (סימן קמ"ד). ועוד. ועיין בארוכה סיפור כעין זה בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ג) - הובא בביאור הגר"א שם. ובאופן אחר - שם פ' אחרי (דף מ"ט ע"א ואילך). תנא דבי אליהו זוטא שבהערה הבאה.

מצות מילה לא עסקנו [בו]. מיד נטלו רבי עקיבא ומלו, והושיבו לפניו ולא היה מקבל תורה, עד שישב עליו ארבעים יום בתענית. יצתה בת קול ואמרה לו, רבי עקיבא לך ולמד לו. הלך ולימדו תורה וקריאת שמע ושמונה עשרה ברכות וברכת המזון, והעמידו לפני הקהל ואמר ברכו את ה' המבורך, וענו הקהל ברוך ה' המבורך לעולם ועד, יתגדל יהא שמה רבא. באותו שעה מיד התירו המת מן הפורענות.

מיד בא לרבי עקיבא בחלום ואמר, יהי רצון מלפני ה' שתנוח דעתך בגן עדן, שהצלת אותי מדינה של גיהנום, מיד פתח רבי עקיבא ואמר (תהלים קלה, יג) ה' שמך ה' לעולם ה' זכרך לדור ודור. וכן מצא מורי הרב רבי אלעזר מוורמישא בתנא דבי אליהו רבא¹⁰ דקטן האומר יתגדל מציל אביו מן הפורענות¹¹, עד כאן לשונו.

ועל פי זה יבואר הכתוב, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, דכאשר מקיימים את המצוות הנרמזים

(מו) בתדא"ר לא מצאתיו לעי"ע. אבל בתד"א זוטא ספ"יז מובא, בקיצור, סיפור כעין הנ"ל, אבל מסיים שם: בשעה שהוא יאמר ברכו את ה' המבורך אז יהיו מעלין אותי מדינה של גיהנם, עכ"ל.

וז"ל בתדא"י שם: אי"ר יוחנן בן זכאי, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד שהוא ה"י מלקט עצים, ודברתי עמו ולא החזיר לי דבר, ואח"כ ה"י בא אלי, אמר לי, רבי, מת אני ולא חי, ואמרת לי, אם מת אתה, עצים הללו למה לך, ואמר לי, רבי, האזין לי מה שאומר לך דבר אחד. כשהייתי חי, אני וחבירי היינו עוסקין בעבירה בפלטרין שלי, וכשבאנו לכאן גזרו עלינו גזר דין של שריפה, כשאני מלקט עצים שורפין את חבירי וכשהוא מלקט עצים אז שורפין אותי. ואמרת לי, דינכם עד מתי, ואמר לי, כשבאתי לכאן הנחתי את אשתי מעוברת ויודע אני שזכר היא מעוברת, לכן בבקשה ממך, הוי זהיר בו משעה שיהי נולד עד שיהי בן חמש שנים הולך אותו לבית רבו למקרא, כי בשעה שהוא יאמר ברכו את ה' המבורך אז יהיו מעלין אותי מדינה של גיהנם, עכ"ל.

ועיין בנצוצי אורות לזהר פי נח (דף ס"ב ע"ב אות ו'), דדוקא הקדיש מסוגל להוציא אביו ואמו, ולא קדושה או תפילה או קריאה בסי"ת.

(מז) ולהעיר מספר י"ג אורות (עמוד פ"ג), שהרה"ק בעל דברי חיים מצאנו ז"ייע אמר, שחיפש את אביו הרה"ק ר' ארי' לייבוש מטארניגראד זצ"ל לאחר פטירתו בגן עדן בהיכל שחשב ששם ימצאנו לפי מדרגתו, אך לא מצאהו, ולבסוף מצאו בהיכל גבוה מאוד. שאל לאביו: האך הגעת עד כה. השיבו אביו: על ידי הקדיש הראשון שאמרת העלוני עד פה, ע"כ.

בתיבת הדבקי"ם, היינו, כנ"ל, ד' קדושות, י' קדישים וק' ברכות, עי"ז זוכים שיהי' חיים כולכם היום, שינצלו מדינה של גיהנום ויזכו ליום שכולו טוב וליום שכולו ארוך. כי על ידי שהאדם מקיים בעצמו את החיובים הנ"ל, עי"ז גם בניו ילכו בדרכיו ויאמרו כל זה, וממילא עי"ז יהי' ברא מזכה אבא (כנ"ל אות ב' מכתב סופר עה"ת) וינצלו הוריהם בשכר זה מדינה של גיהנם ויזכו ליום שכולו טוב וליום שכולו ארוך.

- ט -

ויש להוסיף בזה, דהנה אמרו חז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב): **כל העונה אמן בכל כחו, פותחין לו שערי גן עדן**^ט, שנאמר (ישעי' כו, ב) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן^ט, עכ"ל.

וְעַיִן ספר שומר אמונים (ח"ב דף רמ"ז ע"ב), וז"ל: כמו שמצינו אצל האריז"ל (מובא בהקדמה לספר עמק המלך, הקדמה ג', פי ב') שאמר לתלמידיו, שבשעה שהוא ישן בא מלאך מט"ט ומוליך נשמתו לאיזה ישיבה של מעלה שירצה, ולאיזה היכל שרוצה ליכנס וללמוד, ככה יהא לעתיד לבוא לאלו שנזהרין בעניית אמונים, שיפתחו לפניהם כל היכלין ללמוד תורה במתיבתא דלעילא, וכל תרעין יהיו פתיחין

מח) כי הג"ע יש לו הרבה שערים ומחיצה לפניו ממחיצה, וכמ"ש (ב"ב דף ע"ה ע"א) כל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חברו, ובפי שואל (שבת דף קנ"ב סע"א) אמרו כה"ג כל צדיק וצדיק יש לו מדור לפי כבודו. ואמר, שזה העונה אמן בכל כוחו שפותחין לו כל השערים מחדרי ג"ע (חדא"ג מהרש"א כאן).

(ט) והא' נחה במלת שומר. אי"י, דמלת שומר במקומו עומד, מלשון המתנה*, היינו שממתין בכל סוף ברכה לדקדק איזה ברכה היא לומר אמן עליה, שלא יהא אמן יתומה. ואל תקרי דקאמר לאו דוקא. וכן מצינו בכמה מקומות בתלמוד, ודו"ק (חדא"ג מהרש"א כאן).

* עיין רש"י עה"פ: שומר, ממתין. וכן (וישב לו, יא) ואביו שמר את הדבר, וכן (עקב ז, יב) ושמר ה' אלקיך לך, עכ"ל. ובמהר"י קרא עה"פ: שומר, ממתין, כמו לא תשמור על חטאתי (איוב יד, טז), וכן ואביו שמר את הדבר. ועיין ג"כ מצודות עה"פ. ובפרש"י עה"פ ואביו שמר את הדבר: היה ממתין ומצפה מתי יבוא. וכן שומר אמונים. וכן לא תשמור על חטאתי, לא תמתין, עכ"ל. ועיין ג"כ זהר פי' קדושים (דף פ"ב ע"א). פי' יתרו (דף פ"ט ע"א).

ליה, ולית דימחה בידיה, כאשר תראה מדברי הקדושים, עכ"ל].

וכיון שהאומר אמן נקרא "צדיק", וכן צדי"ק הוא נוטריקון צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים וק' ברכות, לכן הנזהר בכל הנ"ל זוכה לשכר המבואר במשנה סוף עוקצין: עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, עכ"ל.

* * *

- ו -

והנה מחז"ל הנ"ל, כל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה, אפשר לפרשו בה' אופנים, וכדלהלן.

א. אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו, שבעת מעשה אינו יודע כלל שעושים לו נס, ורק אחר זמן נתגלה לו שנעשה לו נס ומהות הנס אופן ראשון בנס בכלל, וכן גם בנס שקורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שהנס הוא בהסתר, היינו שגם האדם עצמו אינו יודע בהוה מגודל הנס שנעשה לו, ורק לאח"י, כשיאריך ימים, אז נתברר לו למפרע שנעשה לו מזמן נס וקרעו לו גזר דין של שבעים שנה.

דהנה דרשו חז"ל במס' נדה (דף ל"א ע"א), וז"ל: דרש רבי יוסי הגלילי, מאי דכתיב (ישעי' יב, א) אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ [ברגלו^נ] לאחד מהן (ולא יכול לצאת, רש"י), התחיל מתרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים, התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני. והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (תהלים עב, יח-יט) עושה נפלאות (גדולות^נ) לבדו וברוך שם כבודו

(ו) וכ"ה ג"כ בילקוט שמעוני ישעי' עה"פ (רמז תי"ז). יל"ש ומדרש תהלים עה"פ (תהלים קלו, ד) לעושה נפלאות גדולות לבדו.

(נא) כ"ה גירסת רש"י. וכ"ה ג"כ ביל"ש ישעי' שם. וביל"ש תהלים (ומדרש תהלים) שם ליתא.

(נב) כ"ה (בחצעי"ג) בשי"ס כאן. וביל"ש (ומדרש תהלים) שם הובא (רק) הפסוק הנ"ל בתהלים: לעושה נפלאות גדולות לבדו. ובחדא"ג מהרש"א שבהערה

לעולם, אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו (וזהו עושה נפלאות) לבדו, הוא לבדו יודע שהוא נס, אבל בעל הנס אינו מכירו, רש"י). עכ"ל הגמרא".

ובספה"ק קב הישר (פרק ח'), מביא הסיפור הנ"ל (בשם המדרש) בנוסח אחר, וז"ל:

ובפרט בהעלותינו על לבינו השגחת הבורא יתברך, ברוך הוא, עלינו בגלותינו, אשר אין האדם מרגיש בנסים ונפלאות הנעשים לו. בתחילה נראין לו שיגיע לו איזה רעה, ואלקים חשבה לטובה אליו. וכדאיתא במדרש: שני סותרים היו רוצים לילך יחד בספינה עם סחורה, ואחד נכנס עם סחורתו, והסוחר השני, בהליכתו, כשהיה רוצה לילך אל הספינה, נכשל באבן ונפל, ולפי שעה נעשה חיגר ברגלו, והוכרח לישאר בביתו עם סחורתו. והיה אותו סוחר בוכה ודואג על סחורתו, שלא הלך על הספינה למכרו, ולא היו ימים מועטים שבא ידיעה שנטבעה הספינה ההיא עם כל האנשים, שהיו בתוכה. התחיל אותו הסוחר ליתן שבח והודיה להקדוש ברוך הוא ואמר: אודך ה', כי אנפת בי.

וזה דרך לכל הירא וחרד לומר" על כל סיבה המאורע תיבות גם זו לטובה", אף שהוא לפי שעה דבר שאינו טובה, אף על פי כן ישמח בלבבו ויקבע בדעתו, שהיא לטובה ולכפרה על חטאיו ופשעיו על העבר ואזהרה והתראה על להבא. ועל פי רוב ענין זה בעצמו הוא לבסוף 'לטובתו נשבר

הבאה: לעושה נפלאות גדולות לבדו וברוך וגו'. ועיין ג"כ בזהר פי בלק שנעתק להלן בסמוך, ובהנשמך שם העי' כ"ט.

(ג) וז"ל חדא"ג מהרש"א שם: פי' כי אנפת בי הוא הקוץ שישב לו, כי בזאת ישוב אפך ממני שלא טבעה ספינתי כמו שטבעה לחבירו. ועי"ז אמר שהתחיל אז להודות ומשבח כמ"ש אודך ה', ר"ל כאילו הייתי מיורדי הים והייתי ניצול, שהוא אחד מד' שצריכים להודות, גם עתה נצלתי ביבשה שלא ירדתי בסחורה שלי לים. ומייתי כדרי"א לעושה נפלאות גדולות לבדו וברוך וגו', לפי שמתחילה הי' זה מכוסה מן האדם רק לה' לבדו, והתחיל האדם מקלל ומחרף, אמר שאחר שיתברר לו ניסו אומר בהיפך וברוך שם כבודו וגו', וק"ל. עכ"ל.

(ד) וביסוד יוסף: שעל כל סיבה המאורע לא די באמירתו לבדו שאומר גם זו לטובה, אלא ישמח בלבו גי"כ ויקבע בדעתו כו'.

(ה) עיין מסי' תענית דף כ"א ע"א.

רגל פרתוי (ירושלמי הוריות פ"ג ה"ד), ובסוף המעשה נגלה הנס למפרע. ועל זה תיקנו חכמינו, זכרונם לברכה, לומר בכל יום 'מזמור לתודה', כי בכל יום ויום אנו צריכין ליתן שבח והודיה על נסים ונפלאות שיש לנו קיום בגלות המר הזה. ועל כן באמרו מזמור זה - 'מזמור לתודה' - הוא יוצא ידי חובת הבאת תודה, כי אין האדם מרגיש בניסו בכל יום, עד כאן לשונו.

ב. נס שלעולם לא יודע לו להאדם שנעשה לו נס, רק הקב"ה

בעצמו יודע אודות הנס

אופן שני בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שלעולם לא יודע להאדם אודות גודל הנס שאירע לו. וכמו דאיתא בזוהר הקדוש (פ' בלק דף ר' ע"ב) וזה לשון קדשו:

פתח [ר' פנחס] ואמר, לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו. כמה טיבו עביד קוב"ה עם בני נשא וכמה נסין ארחיש לון בכל יומא, ולא ידע אלא איהו בלחודו. בר נש קם בצפרא וחויא אתי לקטלא לי, ובר נש שוי רגליה על רישיה וקטיל ליה, ולא ידע ביה בר קוב"ה בלחודי, הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו. בר נש אזיל בארחא ולסטין מחכאין ליה למקטליה, אתא אחרא ואתייהב כופרא תחותיה והוא אשתזיב, ולא ידע טיבו דעבד ליה קודשא בריך הוא וניסא דאתרחיש ליה בר איהו (הקב"ה) בלחודו, הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו, לבדו עביד וידע, ואחרא לא ידע, עכ"ל.

[פתח [ר' פנחס] ואמר, לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו. כמה טוב עושה הקב"ה עם בני אדם וכמה נסים עושה להם בכל יום, ואין יודע אלא הוא בלבדו. אדם קם בבוקר ונחש בא להרגו, והאדם שם רגלו על ראשו [בלי משים לב] והורג אותו, ואין יודע בו אלא הקב"ה לבדו. הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו. אדם הולך בדרך ושודדים ממתנינים לו להרגו, בא אחר ונותן כופר תחתיו והוא ניצל, ואין יודע החסד שעשה עמו הקב"ה והנס שקרה לו חוץ

(נו) עיין ג"כ יליש ומדרש תהלים עה"פ (תהלים קו, ב) מי ימלא גבורות ה' ועה"פ (שם קלו, ד) לעושה נפלאות גדולות לבדו.

הקב"ה לבדו. הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו, לבדו עושה ויודע, ואחר אינו יודע (פירוש "הסולם" כאן))

הרי מזה שישנם נסים שאין האדם יודע בשעת מעשה שנעשה לו נס, וגם לאח"כ לעולם לא יודע לו שנעשה לו נס, ורק הקב"ה בעצמו יודע.

ג. נס בדרך גלוי, אבל רק האדם שארעו לו הנס בעצמו יודע מזה, אבל שאר בני אדם אין יודעים מן הנס

אופן שלישי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שהוא ניצול בדרך נס גלוי, באופן כזה שגם האדם עצמו יודע שארע לו נס, אלא שהנס הוא גלוי רק להאדם עצמו שעמו נעשה הנס, אבל שאר בני אדם אין יודעים מן הנס שארע עמו.

ד. נס באופן שבתחילה הגיע להאדם איזו רעה, אבל עי"ז ניצול מהיזק גדול יותר

אופן רביעי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שבתחילה בא לו להאדם איזו רעה והיזק, אבל עי"ז הוא ניצול מהיזק גדול יותר שהי יכול לקרות לו ח"ו.

וכמו בעובדא הנ"ל בגמרא נדה, שישב לו קוץ ברגלו, שדבר זה גרם לו כאב כפשוטו, ועוד שגרם לו שלא הי יכול לצאת למסחר (ועד שהתחיל מחרף ומגדף^נ), וכן בנוסח המובא לעיל מספר קב הישר, שנכשל באבן ונפל, ולפי שעה נעשה חיגר ברגלו, והוכרח לישאר בביתו עם סחורתו, והיה אותו סותר בוכה ודואג על סחורתו, שלא הלך על הספינה למכרו. אבל עי"י היזק קטן זה"י נעשה לו נס, שניצול מהיזק גדול ביותר, שהרי לולי היזק זה הי יוצא עם חבירו למסחר בספינתו שטבעה בים.

וכן הוא גם בעובדא דרבי עקיבא (ברכות דף ס' סע"ב) דהוה קאזיל באורחא, מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא

(ז) וכפי חדא"ג מהרשי"א הנ"ל, דהקוץ שישב לו הוא בבחי' "כי אנפת בני".
 (ח) ובלי חדא"ג המרשי"א הנ"ל, "כי בזאת ישוב אפך ממני, שלא טבעה ספינתו כמו שטבעה לחבירו".

יהבי ליה, אמר כל דעביד רחמנא לטב. אזל ובת בדברא (לן בשדה, רש"י), והוה בהדיה תרנגולא (להקיצו משנתו, רש"י) וחמרא ושרגא, אתא זיקא כבייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא, אמר כל דעביד רחמנא לטב. ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא, אמר להו, לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטוב (אילו הי' נר דלוק הי' הגייס רואה אותי, ואילו הי' החמור נוער או התרנגול קורא הי' הגייס בא ושובה אותי, רש"י). הרי שעצם הדברים שארעו לר"ע (שלא רצו אנשי העיר לארחו, שכבה הנר, שנאכלו התרנגול והחמור) לא היו דברים טובים, כ"א אדרבא דברים אלו הם היזק לו". אלא שע"י הזיקות אלו נגרם לו נס גדול.

ה. נס שהוא גלוי לעוד אנשים, ועוד לנס שגלוי לכל העולם כולו
אופן חמישי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שקורה לו נס שלא זו בלבד שהנס הוא גלוי לו לעצמו, אלא שהוא נגלה גם לעוד אנשים, ולעתים נדירות קורה לאדם **נס כזה שהוא גלוי וידוע לכל העולם כולו.**

- יא -

והנה ככל הנ"ל הוא גם בנס שארע למיודענו ר' בנימין שליט"א. שבעת שנגרמה התאונה להרכב שנסע בו לשדה התעופה (שתאונה זו גרמה לו להגיע מאוחר לשדה התעופה), הנה התאונה כשלעצמה (וכן האיחור) הי' בזה היזק ורעה, ובשעת מעשה לא הרגיש ר' בנימין בזה נס כלל, ואדרבה

(ט) וזהו שדייק לומר "כל דעביד רחמנא לטב עביד", היינו שהמאורעות הם בלתי טובים, אבל "כל דעביד רחמנא", גם דברים שאינם טובים, גם הם "לטב עביד", שיצא מהם טובה לאחר זמן.

ובסיפור דנחום איש גם זו (תענית דף כ"א ע"א), אף שזה שאנשי המלון רקנו את ארגזו מן האבנים טובות ומלאו אותו בעפר, הוא דבר רע (וכמ"ש שם לפניו: דכולא מילתא דהוה סלקא לי' (אפילו רעה, רש"י) אמר גם זו לטובה), אעפ"כ, "למחר כי חזינהו", כשראה נחום איש גם זו שארגזו מלא עפר, "אמר גם זו לטובה", היינו שתיכף אז ראה והרגיש שהמאורע בעצמו ("גם זו") הוא דבר טוב.

בודאי נצטער על היזק הרכב (וגם על איחורו לשדה התעופה).

וכן לאחר זה, כשכל הפצרותיו והשתדלויותיו לא הועילו לו שיצרפו אותו לטיסה המתוכננת, הנה לא רק שלא ראה בזה נס, כי אם אדרבה הצטער על זה.

אבל אחר כך, הנה ע"י נזק (קטן) זה, עי"ז נעשה לר' בנימין שליט"א נס גדול ביותר, שע"י לא עלה למטוס הנ"ל, שלאח"ז נתרסק באויר, ועי"ז נשאר בחיים, ונתקיים בו דברי הכתוב בפרשתנו: **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.**

והנס שלו הי' באופן החמישי הנ"ל, שלא זו בלבד שהנס נגלה לר' בנימין בעצמו (ונגלה לו תיכף, בעודנו מצטער על הנזק ועל האיחור, ומשתדל להשיג טיסה אחרת), אלא שנגלה גם לעוד אנשים, ויתירה מזו, שבזמן קצר נודע הנס לכל העולם כולו. כי תאונת המטוס נודעה לכל העולם כולו, וכולם יודעים גם מזה שהיו אנשים שאירע להם נס ופלא, כי גם הם היו אמורים לטוס במטוס זה שהתרסק, אלא שהשי"ת מסבב הסיבות גרם לזה שיאחרו את המטוס (או שברגע האחרון החליטו לטוס עם מטוס אחר), ועי"ז ניצלו ונשארו בחיים.

- יב -

והנה בהמשך דברי בעל הטורים על הפסוק ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום כתב, ד"כולכם היום" סמיך לוי "למדתי אתכם" ("ראה לימדתי אתכם גוי"), לרמז "שזכות הרבים מסייעת" (עיין אבות פ"ה מ"ח).

ונ"ל לענינו, דהזכות שעמדה לו לר' בנימין שליט"א להנצל מתאונת המטוס ולהיות באופן "דחיים כולכם היום", הוא מפני שזכות הרבים סייעה על ידו, כי מיודענו ר' בנימין דהפריז עוסק לזכות את הרבים בקדושת אמן תפילין ומזוזות, אשר זכות הרבים זו עמדה לו להנצל כו'.

וז"ל ספר חסידים (סימן ס"ה): וצדקתו עומדת לעד (תהלים קיב, ג), זה המזכה את הרבים^ט, כגון מלמד ליראי ה' תיקון תפילין לתקן לאחרים.

ובסי חסידים תנינא^ט אות פ"ט (ע"י מה) כתב, וז"ל: תמיד תהי' בסיועי עושי מצוה, ולזכות את הרבים להרגילם בציצית ותפילין. ותאמץ עצמך להרגיל בפי התינוקות שמע ישראל ודברים טובים, ולהיות סרסור להשכיר מלמדי תינוקות וסופרים ולהגיה ספרי תורות שלא יהי' בהם טעות. עכ"ל.

- יג -

ויש להוסיף בזה, דהמצוות הנ"ל (עניית אמן, תפילין ומזוזות) שעוסק בהם ר' בנימין שליט"א, גדול זכותם ביותר לזכות על ידם לאריכות ימים ולהנצל על ידם מכל היזק וכו':

עניית אמן, כנ"ל בארוכה דכל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה, וע"י עניית אמן יהש"ר מבטלים גזירות קשות העומדות להתחדש בכל יום^ט. ועד"ז הוא במצות תפילין ומצות מזוזה (הנלמדים

ס) עיין כתובות (דף נ" ע"א): וצדקתו עומד לעד, רב הונא ור"ח, ת"א זה הלומד תורה ומלמדה, וח"א זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים. ועיין בהגהות "מקור חסד" (להר"ר ראובן מרגליות) לספר חסידים כאן.

סא) לרבינו משה הכהן, בן אחותו של רבינו הרא"ש (ירושלים, תר"ץ). "ספר חסידים" זה נזכר ב"שם הגדולים" להחיד"א בשם "ספר חסידים כתי"י". הזכירו הרב כנסת הגדולה, חו"מ סימן קס"ג, בהגהת הטור אות כ"א.

סב) וכן הבאנו לעיל מסי' אוצר החיים סוף פ' וילך, שבכל יום שהוא מברך מאה ברכות בכוונה ינצל ממגפה ודָבָר ומכל דבר רע ר"ל. ונת"ל שעניית אמן הוא ענין עיקרי בזה, וגדול העונה אמן יותר מן המברך.

מפרשתנו^ט, ונשנו בפרשת עקב שהתחלנו לקרות אותה בשבת זו בזמן רעוא דכל רעוינ^ט), וכדלהלן.

- יד -

מצות תפילין: הנה אמרו חז"ל (ברכות דף ו' ע"א): מנין שהתפילין עוז הם לישראל, דכתיב (תבוא כח, י) **וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך**, ותניא, ר' אליעזר הגדול אומר **אלו תפילין שבראש^ט**.

וז"ל הלכות קטנות להרא"ש הלכות תפילין (סט"ו^ט): **מפני קיום מצות תפילין** [שמניחין על הזרוע והקדקוד] ותיקונ^ט, **יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד^ט** (ברכה לג, כ), עכ"ל.

סג) מצות תפילין מפסוק (פרשתנו ו, ח) "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך", ומצות מזוזה מפסוק (שם, ט) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך".

סד) מצות תפילין מפסוק (יא, יח) "וקשרתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם", ומצות מזוזה מפסוק (שם, כ) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך".

סה) ובזהר פ' בראשית (דף כ"ג ע"ב) כתב, וז"ל: **אי צלותא סלקא שלימא, בעטופא דמצוה ותפילין על רישא ודרעוא, אתמר בהו וראו כל עמי הארץ כי שם הוי"ה נקרא עליך ויראו ממך**, שם ה' אוקמוה דאיהי תפילין דרישא, ומאן דהזי שם הוי"ה על רישא בצלותא דאיהו אדניי, **מיד כולהון ברחין, הה"ד (תהלים צא, ז) יפול מצדך אלף וגוי, עכ"ל**. [ואם התפילה עולה בשלימות, שהיא בטלית של מצוה ותפילין על ראש וזרוע, אז נאמר בהם וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, שם ה' בארוהו שהוא תפילין של ראש, וכל הרואה את שם הוי"ה על הראש, בהתפילה שהיא שם אדניי, תיכף בורת, וז"ש יפול מצדך אלף וגוי (פירוש "הסולם" כאן)].

סו) כהגירסא שהובאה במעדני יו"ט שם (שינוי בהלשון - לא בתוכן הענין).

סז) כלומר, כל מה שתקנו ג"כ חכמים, כי השיי מסר לחכמים לתקן תקנות טובות ונכוחות בענין כל מצוה ומצוה, ולכך **שפיר מתקיים גם על ידי תיקוניהם קרא דוטרף זרוע** (מעדני יו"ט כאן אות פ').

סח) ומעיר על זה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (בלקוטי שיחות, חלק ט' ע' 11 שוה"ג הבי' להערה 57), וז"ל: שמוזה מובן, אשר גם בבני גד, מה שהי' בהם "וטרף גוי" הוא מצד מצות התפילין שהיתה בידם. וכמפורש בבחי ס"פ מטות, וז"ל: "כי היו בטוחים בגבורתם וכוחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו רז"ל וטרף זרוע בזכות תפילין שבזרוע אף קדקוד, בזכות תפילין שבראש".

כל המניח תפילין מאריך ימים

ז"ל הש"ס מס' מנחות (דף מ"ד סע"א ואילך): ואמר ר"ל, **כל המניח תפילין מאריך ימים**, שנאמר (ישעי' לח, טז) ה' עליהם יחיו (אותם שנושאים עליהם שם ה' בתפילין, רש"י) ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחייני

וז"ל רמב"ם (הל' תפילין ספ"ד): **כל הרגיל בתפילין מאריך ימים, שנאמר ה' עליהם יחיו, עכ"ל.**

ועד"ז מבואר בזהר פרשתנו (דף רס"ה ע"א) בגודל מעלת ענין הנחת תפילין (וכן בגודל מעלת מצות ציצית ומצות מזוזה). וז"ל שם: אמר רבי שמעון, בשעתא דבר נש אקדים בפלגות ליליא, וקם ואשתדל באורייתא עד דנהיר צפרא, **בצפרא אנח תפילין ברישי** ותפילין ברשימא קדישא בדרועי, ואתעטף בעיטופא דמצוה, ואתי לנפקא מתרעא דביתי, אערע במזוזה רשימא דשמא קדישא בתרעא דביתי, **ארבע מלאכין קדישין מזדווגן עמי, ונפקין עמי מתרעא דביתי, ואוזפי ליי^ס לבי כנישתא, ומכרזי קמי:** **הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא, הבו יקרא לברי' דמלכא, לפרצופא יקרא דמלכא,** רוחא קדישא שריא עלי. אכריז ואמר (ישעי'

השייכות של תפילין לבני גד - יש להעיר: גד הוא אותיות ג' ד' (ראה אוה"ת [לאדמו"ר ה"צמח צדק"] ויחי שפב, ב ואילך ובהנסמן שם), ובתפילין אמרו (זח"ג רע"מ רנד, ב. וראה ג"כ שם רסב, ב): **"שיין דתלת ראשין ושיין דארבע ראשין דתפילין כו"י.** (ולהעיר מסידור [לכ"ק אדמו"ר ר' דוב בער מליובאוויטש] שער התפילין, שבחי המוחין שבתפילין, בתחילה הם ג' ואח"כ נחלקים לדי. עיי"ש). עכ"ל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע.

(ט) לשומרו... שלא יפגעו בו החיצונים, שהאוויר מלא מהם (אור יקר להרמ"ק, כרך ט"ו ע"י י"ב).

(ע) וז"ל התיקוני זהר תיקון מ"ז (דף פ"ג ע"ב): **תא חזי, כל מאן דאנח תפילין על רישיה ועל דרועיה, קלא סליק בכל יומא לכל חיון מרכבות ואופנים ושרפים ומלאכים דממנן על צלותין, הבו יקר לדיוקנא דמלכא דאיהו מאן דאנח תפילין, דעליה אתמר (בראשית א, כז) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו, עכ"ל.** [ותרגומו ללה"ק: בוא וראה, כל מי שמניח תפילין על ראשו ועל זרועו, קול עולה בכל יום לכל חיות ומרכבות ואופנים ושרפים ומלאכים הממונים על התפילות, תנו כבוד לצורה של המלך שהוא מי שמניח תפילין, שעליו למדנו (את הכתוב) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו].

מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר. כדן ההוא רוחא קדישא סלקא לעילא, ואסהיד עלי קמי מלכא קדישא. כדן פקיד מלכא עילאה למכתב קמי כל אינון בני היכלי, כל אינון דאשתמודען קמי. הדא הוא דכתיב (מלאכי ג, טז) **ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו**. מאי ולחושבי שמו, כמה דאת אמר (שמות לה, לה) וחושבי מחשבות, **אינון דעבדין לשמי' אומנותא בכולא: אומנותא דתפילין בבתיהון ברצועיהון וכתיבתהון**; אומנותא דציצית בחוטיהון בחוטא דתכלתא; אומנותא דמזוזה. ואילין אינון חושבי שמו. וכתיב וחושבי מחשבות. ולא עוד, אלא **דקוב"ה משתבח בי ומכריז עלי' בכולהו עלמין: חמו מה ברי' עבדית בעולמי**." עכ"ל.

[ותרגומו בלה"ק: בשעה שאדם מקדים עצמו בחצות לילה וקם ועוסק בתורה עד שמאיר הבוקר, ובבוקר מניח תפילין בראשו ותפילין ברושם הקדוש בזרועו, ונתעטף בעיטוף של מצוה [טלית], ובא לצאת משער ביתו פוגש במזוזה שהיא רושם של השם הקדוש בשער ביתו, ארבעה מלאכים קדושים מתחברים עמו, ויוצאים עמו משער ביתו ומלויים אותו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו: תנו כבוד לצורת המלך הקדוש, תנו כבוד לבן המלך, לפרצוף היקר של המלך. ורוח קדוש שורה עליו, מכריז ואומר ישראל אשר בך אתפאר. אז אותו הרוח הקדוש עולה למעלה, ומעיד עליו לפני המלך הקדוש. אז מצוה המלך העליון לכתוב לפניו כל אלו בני היכלו, כל אלו הנודעים לפניו. זהו שכתוב ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מהו ולחושבי שמו, הוא כמו שאתה אומר וחושבי מחשבות, אלו שעושים לשמו אומנות בכל: אומנות התפילין, בבתים שלהם ברצועותיהם ובכתיבה שלהם; אומנות הציצית, בחוטים שלהם, בחוט התכלת; אומנות המזוזה. ואלו הם חושבי שמו, כמו שכתוב וחושבי

עא) ומסיים שם: מאן דייעול קמיה לבי כנישתא כד נפק מתרעיה ולא תפילין ברישיה וציצית בלבושיה ואומר (תהלים ה, ח) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, קודשא בריך הוא אמר, אן הוא מוראי, הא סהיד סהדותא דשקרא, עכ"ל. [ומי שנכנס לפניו לבית הכנסת, וכשיוצא מפתחו בלא תפילין בראשו וציצית בלבושו, ואומר אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, אומר הקבה, איפה הוא מוראי, הרי מעיד עדות שקר (פירוש "הסולם" כאנ)].

מחשבות. ולא עוד, אלא שהקב"ה משתבח בו ומכריז עליו בכל העולמות: ראו איזו ברי' עשיתי בעולמין.

- טו -

ועפ"י כל הנ"ל מובן גודל ענין מצות תפילין (ומזוזה). ועאכו"כ מיודענו ר' בנימין דהפריז שליט"א, שלא רק מניח תפילין בעצמו (וקובע מזוזה בביתו שלו), כ"א הוא מזכה בזה גם את הרבים, הרי גדול זכותו ביותר, וגדול המעשה יותר מן העושה.

וכנ"ל מבעה"ט עה"פ ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, ד"כולכם היום" סמך ל" למדתי אתכם", לרמז שזכות הרבים מסייעת.

[וכיון דאתינן להכי, נציין לשבח גם את הרב החסיד הנודע לשם ולתהילה, מוקיר ורחים רבנן ותומך תורה, ה"ה ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שמנדב מהונו ומאודו לקנות תפילין עבור אלפי ילדי ישראל, ובפרט לילדי ישראל שיצאו מגלות רוסי', ועורך בשבילם בר-מצוה וכו', וכמו שהארכתי בזה בפי עקב (סימן א') ובפי תבוא (סימן א').]

- טז -

והנה המובא לעיל מהלכות קטנות להרא"ש ד"מפני קיום מצות תפילין יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד", דבר זה שייך במיוחד להנס שארע למיודענו ר' בנימין שליט"א, שהרי תאונת המטוס נגרמה, כפי הנראה, ע"י טרוריסטים ערבים, במלחמתם נגד עם ישראל שבארצנו הקדושה, ובזכות העסק שלו במצות תפילין, בזכות זה ניצל מהם.

וכיון דזה שהתפילין עוז הם לישראל למדו חז"ל מן הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", לכן גם הנס עם ר' בנימין שליט"א (שבא לו, כנ"ל, בזכות עיסוקו במצות תפילין) הי' באופן ד"וראו כל עמי הארץ גוי", שנתפרסם הנס בכל העולם כולו, וכנ"ל בארוכה.

- יז -

כל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו

מצות מזוזה: הנה כתיב בפרשתנו (ו, ח) **"וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך"**, ונשנה בפ' עקב (יא, כ). ובפ' עקב שם (פסוק כ"א) מפורש שכר המצוה: **למען ירבו ימיכם וימי בניכם** על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ".

וז"ל הטור (יורה דעה סימן רפ"ה): **וכל הזהיר בה [במצות מזוזה] יאריכו ימיו וימי בניו, דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם**, עכ"ל. ועד"ז הוא בשו"ע שם (סעיף א'): **וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו**, עכ"ל.

- יח -

ע"י המזוזה הבית נשמר, ולכן מצוה להניחה בטפח החיצון הסמוך לרה"ר, שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה

וממשיך בטור שם, וז"ל: וגדולה מזה, **שהבית נשמר על ידה, כמו שדרשו"י בפסוק ה' שומרך וגומר"י, מלך ב"ו מבפנים ועבדיו שומרין אותו מבחוץ, ואתם ישנין על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ. וע"כ נתינתה בטפח החיצון, שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה, עכ"ל**.

ומקורו מש"ס מנחות (דף ל"ג ריש ע"ב). וז"ל שם: אמר רבא, **מצוה להניחה בטפח הסמוך לרה"ר. מאי טעמא . . רב**

(עב) וממשיך, וז"ל: ואם אינו זהיר בה יתקצרו, דמכלל הן אתה שומע לאו. וכן דרשו חכמים (שבת דף ל"ב ע"ב) בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים דכתיב (ירמ' ב, לד) דם נפשות אביונים נקיים וסמך ליה לא במחתרת מצאתים, עכ"ל.

(עג) ומסיים: ואם אינו זהיר בה יתקצרו, עכ"ל.

(עד) מנחות דף ל"ג ריש ע"ב, נעתק להלן בסמוך.

(עה) תהלים קכה, ה: ה' שומרך ה' צילך על יד ימינך. פסוק זה הובא גם במנחות דלהלן. ועיין ג"כ זהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד). ובמס' ע"ז (וכן בזהר פ' ואתחנן) דלהלן הובא הפסוק "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם".

(עו) ומסיים: ומ"מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עליה, עכ"ל. ועיין רמב"ם הלי מזוזה פ"ה הי"ד. שערי זהר למסי' עירובין דף ד' ע"א (דף ל"ח ע"ד ואילך).

דהיינו אריכות ימים הוא ובניו, אלא אף זה דהמצוה עצמה היא שומרת ביתו, שע"י נשמר (מבית) [הבית] מכל היזק. משא"כ בשאר כל המצוות, דאע"ג דנאמן הוא יתברך שישלם לאדם שכר לעתיד על קיום מצותיו, מכל מקום אין מגיע לו שום הנאה וריוח מגוף קיום המצוה בעצמה. משא"כ במצוה זו דאיכא הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה", שהבית נשמר על ידה. וזה נוסף לו על השכר שיתן לו הקב"ה על קיום המצוה, כמו שנותן שכר על כל שאר קיום מצוותיו לפום צערא אגרא, עכ"ל.

גדולה מצוה מזוהה משאר כל המצוות, שאפילו אם האדם ישן ואינו עושה כלום, אעפ"כ המזוהה מגינה עליו

ובט"ז כאן (ס"ק א') כתב, וז"ל: ולי נראה, דתחילה אמר שבמזוהה יש יחוד שמו יתברך ובבואו ובצאתו יזכור יחודו יתברך, ועל זה אמר וכל הזהיר בה, דהיינו שתמיד זוכר יחודו יתברך, בזה זוכה להאריכות ימי בניו, ואחר כך אמר, אפילו אם אין האדם עושה כלום אלא ישן על מטתו, מכל מקום גדולה המצוה הזאת דאפי' בעידנא דלא עסיק בה מגינה עליו. וזה היפך ממה דאיתא בסוטה (דף כ"א ע"א) מצוה לא מגינה עליה אלא בעידנא דעסיק בה, וכאן תמיד מגינה על הבית בלי פועל האדם אז אלא שהוא ישן, וכמו שסיים הטור, כנ"ל נכון, עכ"ל.

- יט -

ע"י המזוהה האדם ישן על מטתו, והקב"ה שומר אותו מבחוץ
מקור דברי הטור "ואתם ישנין על מטתכם כו'", הוא, כפי הנראה, מירושלמי מס' פאה (פ"א ה"א), וז"ל שם:

ארטבון"ם שלח לרי' הקדוש חד מרגלי טבא אטימיטון (חשובה מאד, וממש לא הי' לה אומד, פני משה כאן), א"ל, שלח לי מילה דטבא דכוותה, שלח ליה חד מזוהה, א"ל, מה

עז) ועיין בזה בארוכה בלקוטי שיחות לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (חלק י"ט, שיחה ה' לפי עקב, ע' 121 ואילך).

עח) בפני משה לירושלמי שם כתב שהי' "יהודי חשוב". אבל ראה בסי' שהובאו בעמודי ירושלים (לר"י אייזנשטיין) לירושלמי שם. שדי חמד כרך ט' דברי חכמים סקל"ה.

אנא שלחי לך מילה דלית לה טימי, ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר (מטבע קטנה, פני"מ), א"ל **חפציך וחפצי לא ישוו בה**, ולא עוד, אלא דאת שלחית לי מילה דאנא מנטיר לה, **ואנא שלחית לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרא לך**, דכתיב בהתהלכך תנחה אותך וגוי. עכ"ל.

וכן הוא במדרש רבה פ' נח (סוף פ' ל"ה, ובמתנות כהונה שם), וז"ל: ארטבן שלח לרבינו מרגלית אטיממין (ששורה אוצר גדול), א"ל, שלח לי מילי טבא דטבא דכוותה (פ"י דבר שהוא טובה כמותה). **שלח ליה חדא מזוזה**. שלח וא"ל, אנא שלחית לך מלה דלית ליה טימי (פ"י דבר שאין לו שומא וערך), ואת שלחת לי מילי דטבא חד פולר (שם מטבע). א"ל, **חפצי וחפציך** (כל ממון שיש לשנינו) **לא ישוו בה** (עיינן יפה תואר כאן). ולא עוד, אלא שלחת מילא דאנא צריך מנטר לה (שאני צריך לשמרו מן הגנבים), **ואנא שלחית לך מילא דאת דמיך והיא מנטרא לך** (ואנכי שלחתי לך דבר שאתה יושב בלי דאגה והיא מנטרא לך), שנאי (משלי ו, כב) בהתלכך תנחה אותך, בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך, בשעת המיתה, והקיצות היא תשיחך, לעתיד לבוא"ס, עכ"ל.

[ובשאלות דרב אחאי גאון פ' עקב (סימן קמ"ה) מסיים בעובדא זו, שעיי"ז שארטבון לקח את המזוזה וכו', נפעלה תיכף השמירה, ו"מיד ברחא אותה שדה כו"י].

[ולהעיר גם מזהר פרשתנו (דף רס"ו רע"א) בסוגיא דמזוזה, וז"ל: מסטרא דהאי שפחה⁹ נפקי כמה גרדיני טהירין מקטרגין לקבליהו דישראל ולקטרגא לון. וקוב"ה עביד להו לישראל נטירו, כאבא דבעי לנטרא לבריה מן כולא. אמר קוב"ה לישראל, כמה מקטרגין זמינין לקבלייכו, אשתדלו בפולחני, ואנא אהא נטיר לכו לבר, **ואתון תהוון**

עט) והמיתה נקראת שכיבה, ותשמור עליך שלא תמסר בידי משחיתים רק ביד מלאכי חסד בצרור החיים. ולעתיד נקרא קיצה כמ"ש ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו (מהרז"ו כאן).

פ) דקטיל קוב"ה חילא דילה במצרים - לעיל שם דף רס"ה סע"ב.

זמינין בבתיכון מלגו וניימי בערסיכון, ואנא אהא נטיר לבו לבר וסוחרני ערסיכון, עכ"ל^{פא}.

[בוא וראה, מצד שפחה זו יצאו כמה רוחות חוקרי דין שמקטרגים כנגד ישראל, [ובאים] לקטרג עליהם. והקב"ה עשה שמירה לישראל כמו אב הרוצה לשמור את בנו מכל [מקרה]. אמר הקב"ה לישראל, כמה מקטרגים מוכנים כנגדכם, עסקו בעבודתי, ואני אהיה שומר אתכם מבחוץ. אתם תהיו נתונים בבתיכם מבפנים ותהיו ישנים במטתכם, ואני אהיה שומר עליכם מבחוץ ומסביב מטותיכם. (פירוש "הסולם" כאן)].

- כ -

**המזוזה שומרת את האדם בצאתו מביתו ובבואו לביתו, כמ"ש
הי' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם**

וז"ל הזהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב): פקודא למקבע ב"נ מזוזה לתרעיה, למהוי כל ב"נ נטיר מעם קוב"ה כד נפיק וכד עייל, ורזא ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, בגין דרזא דמזוזה איהו קאים תדיר לפתחא, ודא איהו פתחא דלעילא, ודא איהו דרגא דאקרי שומר לאשתכחא בנטירו. דב"נ לאו איהו נטיר, בר נטירו דקוב"ה, דאיהו נטיר תדיר וקאים לפתחא, וב"נ לגו, עכ"ל.

[מצוה שהאדם יקבע מזוזה לפתחו, שיהי' כל אדם נשמר ע"י הקב"ה כשיוצא [מן הבית] וכשיבוא [אל הבית]. וזה סוד ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם. כי סוד המזוזה הוא נמצא תמיד על הפתח, וזה הוא הפתח של מעלה, וזה הוא מדריגה שנקרא שומר, להמצא בשמירה. כי האדם אינו שומר, חוץ משמירה של הקב"ה, שהוא שומר תמיד ונמצא בפתח [הבית], והאדם בפנים [הבית] (פירוש "הסולם" כאן)].

פא) ואף שבזהר כאן מדובר אודות ליל יציאת מצרים (דכתיב ב"י (בא יב, כג) ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף), הרי השווה שמירת ליל שימורים לשמירת המזוזה, כמבואר בזהר פ' בא (דף ל"ו רע"א), שנעתק להלן. ועיין ג"כ בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד) שנעתק להלן אות כ'.

בשמאל הפתח מזדמן שד מזיק, וע"י שהאדם רואה את השם של המזוזה שבימין הפתח, אין השד יכול להזיק לו וממשיך בזהר שם^{פג}, וז"ל: בספרא דשלמה^{פד}, סמיק לפיתחא, לקבל תרין דרגין, אזדמן חד שידא, ואית ליה רשו לחבלא, ואיהו קאים לסטר שמאל. זקיף ב"נ עינוי, חמי ליה לרזא דשמא דמאריה ואזכר ליה, ולא יכיל ליה לאבאשא, עכ"ל.

[בספרו של שלמה [כתוב], סמוך לפתח, כנגד ב' מדריגות, מזדמן שד אחד, ויש לו רשות להזיק, והוא עומד מצד שמאל [של הפתח]. נושא אדם את עינוי ורואה סוד השם של אדונו [שבמזוזה, שבימין הפתח] ונזכר בו, אין [השד] יכול להזיק. [פירוש "הסולם" כאן].]

איך ישמר האדם מן השד המזיק כשיוצא מפתח ביתו לחוץ
וממשיך בזהר שם, וז"ל: ואי תימא, אי הכי, כי נפיק ב"נ מתרעיה לבר, הא ההוא שידא קאים לימיניה ומזוזה לשמאליה, והיאך אתנטיר ב"נ אי איהו שארי לשמאליה. אלא כל מה דעבד קוב"ה, כל מלה ומלה אתמשך בתר זיניה^{פז}. בבר נש קיימין תרין דרגין, חד מימינא וחד משמאלא. ההוא דימינא אקרי יצה"ט וההוא דשמאלא אקרי יצר הרע. כיון דנפק בר נש מתרעא דביתיה, ההוא שידא זקיף עינוי וחמי ליצר הרע דשארי לשמאלא, אתמשך לההוא סטרא ואתעדי מימינא. ובההוא סטרא קאים שמא דמאריה ולא יכיל לקרבא ולאבאשא ליה, ונפיק ב"נ ואשתזיב מניה. כד עייל, הא שמא קדישא לימינא קאים ולא יכיל לקטרגא בהדיה, עכ"ל.

[ואם תאמר, אם כן, [זה נכון כשהאדם בא אל הבית, אבל] כשיוצא מן פתח [הבית] לחוץ, הרי השד ההוא [שנמצא בצד שמאל של הפתח] עומד אז לימינו [של האדם] והמזוזה

פב) לאחר הקדמת הקטע שנעתק להלן ריש אות כ"ג.

פג) עיין מילואים לניצוצי זהר לתיקו"ז תס"ט (דף קל"ו רע"א), נדפסו בסוף ס' התיקו"ז של הי"ר ראובן מרגליו (דף קמ"ח ע"ד).

פד) עיין ב"ק (דף צ"ב ע"ב): לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב, אלא מפני שהוא מינו. ועיין בהנסמן ב"שערי זהר" לבי"ק כאן (דף פ"ו ריש ע"ד).

בשמאלו, ואיך נשמר האדם אם [המזוזה] שורה לשמאלו. [ומשיב] אלא כל מה שעשה הקב"ה, כל דבר ודב רהולך אחר מינו. באדם נמצאים ב' מדריגות, אחת מימינו ואחת משמאלו, אותה שבימין נקראת יצר הטוב, ואותה שבשמאל נקראת יצר הרע. כיון שיוצא האדם מפתח ביתו, אותו השד נושא עיניו ורואה את יצר הרע כשהוא שורה לשמאל, הוא נמשך לאותו הצד [שהיצר הרע נמצא, דהיינו לשמאל] והוסר מימין. ואז באותו צד [שמאל] עומד אז השם של אדונו, [דהיינו המזוזה], ואינו יכול לקרב אליו להזיק לו, והאדם יוצא וניצל ממנו. וכשנכנס [אל הבית], נמצא השם הקדוש [שבמזוזה] עומד לימינו, ואינו יכול לקטרג עליו. (פירוש "הסולם" כאן).

יזהר שלא לטנף בשער ביתו, מפני בזיון השם, ומפני שאז יש

רשות להשד לחבל

וממשיך בזהר שם (דף רס"ד רע"א), וז"ל: וע"ד אצטריך ב"נ דלא יעביד טנופא ולכלוכא בתרעא דביתיה^פ, ולא יושיד מיין עכורין. חד דלא יעביד קלנא לגבי שמא דמאריה, וחד דאית ליה רשו לההוא מחבלא לחבלא. ובג"כ יזדהר ב"נ מהאי, ויזדהר ב"נ דלא ימנע מתרעא דביתיה שמא דמאריה, עכ"ל.

[וע"כ צריך האדם להזהר שלא יעשה טנוף ולכלוך בשער ביתו, ולא ישפוך שם מים עכורים, [מב' טעמים], א', של איעשה בזיון אצל שם אדונו [שבמזוזה], וא', שאז יש רשות לאותו המחבל [דהיינו השד] לחבל. ומשום זה יזהר האדם בזה, ויזהר האדם של ידחה מפתח ביתו את השם של אדונו. (פירוש "הסולם" כאן)].

כאשר האדם מתקן מזוזה בפתח ביתו, כשנכנס לביתו, היצה"ר

והשד שומרים אותו בעל כרחם ואומרים: זה השער לה' גו'

וממשיך בזהר שם, וז"ל: וכד בר נש אתקין מזוזה לפתחיה, כד עייל (ס"א ההוא ב"נ), ההוא יצר הרע וההוא

(פה) עיין שו"ע יו"ד הלי מזוזה סימן רפ"ו ס"ב: במקום שיש טינוף . . טוב לכסות המזוזה, עכ"ל.

שידא בעל כרחייהו נטרי ליה ואמרי זה השער לה' צדיקים יבואו בו^פ (תהלים קיח, כ), עכ"ל.

[וכשהאדם מתקן מזוזה לפתחו, כשאותו האדם נכנס לביתו, יצר הרע ההוא והשד ההוא שומרים אותו בעל כרחם, ואומרים זה השער לה' צדיקים יבואו בו. (פירוש "הסולם" כאן)].

אם אין מזוזה בפתח ביתו, כשנכנס לביתו, היצה"ר והשד מניחים ידיהם על ראשו ואומרים: אוי לו שיצא מרשות אדונו וממשיך בזהר שם, וז"ל: וכד לא קאים מזוזה לפתחיה דב"נ, יצר הרע וההוא שידא מתתקנין כחדא, שוו ידייהו על רישיה בזמנא דעייל, פתחי ואמרי, ווי ליה לפלניא, דהא נפק מרשותא דמאריה. מההוא זמנא קאים בלא נטירו, דלית מאן דנטיר עליה, רחמנא לשיזבן, עכ"ל.

[וכשלא נמצאת מזוזה לפתחו של אדם, היצר הרע ואותו השד [מתחזקים] ומתתקנים יחד, ומניחים ידיהם על ראשו בזמן שנכנס, ואומרים, אוי לו לפלוני שיצא מרשות אדונו. מאותו זמן [והלואה] הוא נמצא בלי שמירה, שאין מי שישמור עליו, הרחמן יצילנו. (פירוש "הסולם" כאן)].

בבית שמתוקן עליו מזוזה, אין הזינין בישינ קרבים לפתחו ואינם יכולים לקטרג על האדם הדר בבית זה

וז"ל הזהר שם (דף רס"ה ע"א): תא חזי, בעי בר נש בפיתחא דביתא לרשמא שמא קדישא, דאיהו מהימנותא דכולא. דהא בכל אתר דשמא קדישא אשתכח, זינין בישינ לא משתכחי תמן, ולא יכלין לקטרגא לי' לבר נש, כמה דכתיב (תהלים צא, ט) לא תאונה אליך רעה וגוי. אתר דפיתחא דביתא שריא כגונא דלעילא. אתר דפיתחא דביתא עילאה שריא מזוזה אקרי. דהוא תיקונא דביתא ופיתחא דביתא. מההיא מזוזה ערקין מארי נימוסין, מארי דדינין קמי' לא משתכחין. וקבל דא לתתא, כד בר נש אתקין מזוזה לפיתחא דביתא, והאי שמא קדישא רשים באתווי, האי בר נש אתעטר בעטרוי דמארי', ולא קרבין לפיתחא דביתאי' זינין בישינ ולא משתכחי תמן. עכ"ל.

(פו) עיין ג"כ בזהר להלן (דף רס"ו ע"א), נעתק להלן.

[בוא וראה, אדם צריך לרשום בפתח ביתו את השם הקדוש, שהוא אמונת כל. כי בכל מקום שהשם הקדוש נמצא, מינים רעים אינם נמצאים שם, ואינם יכולים לקטרג על האדם, כמו שכתוב לא תאונה אליך רעה וגוי. המקום שפתח הבית שורה שם הוא כעין שלמעלה. המקום שפתח הבית העליון שורה נקרא מזוזה, שהוא תיקון הבית ופתח הבית. ממזוזה ההיא בורחים בעלי חוק, ובעלי הדין אינם נמצאים לפניו. וכנגד זה למטה, כשהאדם מתקן מזוזה לפתח ביתו, וזה השם הקדוש [שדי⁹⁹] רשום באותיותיו, הרי אותו האדם מעוטר בעטרותיו של אדונו, ומינים הרעים אינם קרבים לפתח ביתו, ואינם נמצאים שם. (פירוש "הסולם" כאן¹⁰⁰)].

כאשר הזינין בישין מסתכלין בשם שדי¹⁰¹ שעל המזוזה, הם

יראים ובורחים ואינם קרבים לפתחו של האדם

וזה"ל הזהר להלן שם (דף רס"ו ע"א¹⁰²): **ת"ח בשעתא דאינון זינין בישין קריבין לפתחא דב"נ, זקפן רישא ומסתכלן בשמא קדישא דאתחזי לבר, דאיהו שדי דמתעטר בעטרוי, שמא דא שליט על כולהו, מיניה דחלין וערקין ולא קרבין לפתחא דב"נ, עכ"ל.**

[בוא וראה, בשעה שאלו מינים הרעים קרבים לפתחו של אדם, נושאים ראשם ומסתכלים בהשם הקדוש הנראה מבחוץ, שהוא שדי, המתעטר בעטרותיו, שם הזה שולט על כולם, ממנו יראים ובורחים ואינם קרבים לפתחו של האדם. (פירוש "הסולם" כאן)].

פתח המצויין במזוזה אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב

אליו, אפילו בשעה שניתן רשות למלאך המשחית לחבל

וכעין זה הוא ג"כ בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד), וזה"ל: **א"ר יוסי בר יהודה, פתח המצויין במזוזה אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו, מפני שהקב"ה שומר הפתח.**

99) עיין זהר וזהר חדש שנעתקו להלן בסמוך. להלן אות כ"ב.
 100) ומצויין למ"ש בזה בארוכה לעיל מיניי (לזהר פרשתנו דף רס"ד רע"א, אות ע"ז).

101) בהמשך להנעתק לעיל סוף אות י"ט.

אפילו בשעה שניתן רשות למלאך המשחית לחבל, זוקף עיניו ורואה ששם שדי עומד על הפתח כדכתיב^צ ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף. לפיכך צריך האדם שיהא תמיד מצוי במצות מזוזה, עכ"ל.

צריך לכתוב מזוזה שלימה, ואינו מספיק כתיבת שם שד"י בלבד וממשיך בזהר פרשתנו שם, וז"ל: א"ל רבי יצחק, אי הכי ירשום ב"נ שמא דא בפתחא דביתא ולא יתיר, אמאי כל פרשתא, אמר ליה, שפיר הוא, דהא שמא דא לא אתעטר אלא באינן אתוון כולהו רשימין ברשימא דמלכא, וכד אכתב כל פרשתא, כדין שמא דא מתעטר בעטרותי, ונפיק מלכא בכל חילוי, כולהו רשימין ברשימא דמלכא, כדין דחלין מיניה וערקין מקמיה, עכ"ל.

[א"ל ר"י, אם כן ירשום האדם שם הזה [שד"י] בפתח הבית ולא יותר, למה [צריכים] כל הפרשה [שבמזוזה]. אמר לו, יפה הוא, כי שם הזה אינו מתעטר אלא באלו האותיות כולם הרשומים ברשימת המלך [דהיינו הנכתבים במזוזה], וכשנכתבת כל הפרשה, אז מתעטר שם הזה בעטרותיו, והמלך יוצא בכל צבאותיו, כולם רשומים ברשימת המלך, אז מפחדים מפניו ובורחים מפניו. (פירוש "הסולם" כאן)].

ע"י שם "והיה" שבפנים המזוזה (בפרשת "והיה אם שמוע") ושם שד"י שמבחוץ, ע"ז האדם נשמר מבפנים ומבחוץ

וממשיך שם, וז"ל: ת"ח "והיה" שמא קדישא מתתא לעילא. ועל דא שדי אתרשים מלבר לקבלי שמא דא. והי"ה מלגו שד"י מלבר^{צא}. למהוי נטיר ב"נ מכל סטרין מלגאו ומלבר, עכ"ל.

[בוא וראה, והיה [של והיה אם שמוע] הוא שם קדוש, [הוי"ה], ממטה למעלה [כי כתוב תחילה ו"ה ואח"כ י"ה].

צ) בדפוס מונקאטש במקום תיבת "כדכתיב" באה תיבת "כביכול". ולכאורה נכון הוא כפנים. ועיין זהר פי בא (דף ל"ו רע"א).

צא) ובספר "לקוטי לוי יצחק" (להרה"ג המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע) לזהר פי בא (דף ל"ו רע"א, דלהלן בסמוך) מביא (בשם הרמ"ז) דשני השמות, "והי"ה" שמבפנים ו"שד"י" שמבחוץ, הם גימטריא "שם".

דברי פרשת ואתחנן תורה קיא

ועל כן נרשם השם שדי מבחוץ כנגד השם הזה. [השם] והי"ה מבפנים ושד"י מבחוץ, כדי שיהי האדם נשמר מכל הצדדים מבפנים ומבחוץ. (פירוש "הסולם" כאן).

כאשר האדם מניח מזוזה לפתחו, כמה צבאות קדישים מכריזים ואומרים זה השער לה' וגו'

וממשיך שם, וז"ל: א"ר אבא, כמה חיילין קדישין זמינין בההיא שעתא דאנח ב"נ מזוזה לתרעיה, כולהו מכרזי ואמרי זה השער לה' וגו' (תהלים קיח, כ), עכ"ל.

[א"ר אבא, כמה צבאות קדושים מוכנים בשעה ההיא שאדם מניח מזוזה לפתחו, כולם מכריזים ואומרים זה השער לה' וגו'. (פירוש "הסולם" כאן^{צב}).

האדם בונה בית, והקב"ה אומר לו: כתוב שמי ושים לפתחך, ואתה תשב בתוך הבית, ואני אשב בחוץ אצל הפתח לשמרך וז"ל הזהר פי בא (דף ל"ו רע"א): אמר רבי אבא, בכמה אתרין חס קוב"ה על בנוי. **עבד בר נש ביתא וקוב"ה אמר ליה כתוב שמי ושוי לפתחך^{צב} ואת שרי לגו ביתא ואנא אותיב לבר בפתחך לנטרא לך, עכ"ל.**

[אר"א, בכמה מקומות רחם הקב"ה על בנוי: עשה אדם בית, והקב"ה אמר לו: כתוב שמי ושים לפתחך, ואתה תשב בתוך הבית, ואני אשב לחוץ אצל פתחך לשמור אותך. (פירוש "הסולם" כאן)].

צב) ומציין למ"ש בזה בארוכה לעיל מיניי (לזהר פרשתנו דף רס"ד רע"א, אות ע"ז).

צג) ז"ל החיד"א ב"נצוצי אורות" כאן: הוא סוד מזוזה העולה אדניי, שהוא הנקי שם הי מפני שהוא ית' נקרא בו. וגם ידוע ששם אדניי במילואו עולה [אליף דלית נויין יו"ד] **תרע"א**, וזהו כתוב שמי ושוי לפתחך [פתח הוא "תרעא" בלי תרגום], עכ"ל.

ובספר "לקוטי לוי יצחק" לזהר כאן מפרש ד"קאי על השם שד"י שבחוץ המזוזה, שהוא השומר, ר"ת שומר דלתות ישראל. ועיין מ"ש בזה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בלקוטי שיחות חלק י"ט ע' 121 שוה"ג להע' 7.

- כא -

ע"י המזוזה זו המות מן הבית. - מזוז"ת הוא אותיות זו מות ז"ל התיקוני זהר (תיקון כ"ב - דף ס"ו ע"א): וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, אלן תרין סמכי קשוט, זו מות מן ביתא דאיהי שכנתא ולא אתקריב לגבה, הה"ד (במדבר א, יח) והזר הקרב יומת, ואתוון דמזוז"ת אינן ממש ז"ז מו"ת, עכ"ל.

[וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, [מזוזות] אלו [הם] שני סמכי האמת [נצח והוד]. [ע"י המזוזה] זו מות מן הבית שהוא השכינה ולא נקרב אליה. זהו שכתוב והזר הקרב יומת. ואותיות של מזוז"ת הן ממש [האותיות של] ז"ז מות. (פירוש "מעלות הסולם" כאן)].

וז"ל זהר חדש רות (דף פ"ד סע"ד ואילך"י): ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם (שלח טו, לח). מאי שנא [דהכא] ובשבת לדרתם חסר, דכתיב (תשא לא, טז) לעשות את השבת לדרתם חסר. דתנינן, תקנו פרשת ציצית בק"ש. [ובדירתן] של אדם נמצא פרשת ק"ש חוץ מפרשת ציצית שחסר משם. במה נשלם, אלא כשאדם מתעטף [בביתו] בציצית ויוצא בו לפתחו הרי נשלם, והקב"ה שמח בו, ומלאך המות זו משם [והיינו לדרתם, שיהי שלם ויצא מפתח ביתו במצוה זו, ומלאך המשחית זו משם] וניצול האדם מכל נזק. מנלן, ממאי דכתיב מזוזת, מאותיותיו משמע ז"ז מו"ת, שלא ניתן לו רשת לחבל וזו מפתחו, עכ"ל, עיי"ש בארוכה.

- כב -

שם שד"י שעל המזוזה מבחוץ הוא ר"ת שומר דלתות ישראל,
או שומר דירת ישראל

ז"ל סידור הארז"ל להר"ש מראשקוב, כוונת מזוזה (ח"א דף ל"ב ע"ב ואילך): בצאתו מביתו יניח אצבעו על המזוזה ויכוין . . שם שדי, שומר דלתות ישראל . . ויתפלל ויאמר

יהו"ה ישמרי בכח שם שדי ר"ת שומר דלתות ישראל, עכ"ל^צ.

ובדרכי משה (יו"ד הלי' מזוזה סימן רפ"ח אות ג') הביא בשם הכל בו הלי' מזוזה, וז"ל: **מה שנהגו לכתוב זה השם [שם שד"י] יותר משאר שמות, מפני ששם זה נוטריקון שומר דירת^צ ישראל^צ, עכ"ל.**

ובספר הגן ודרך משה (שנעתק להלן אות כ"ה) כתב, וז"ל: והשם שד"י ר"ת שומ"ר דלתות ישראל, שומ"ר דלתות יהודיו, עכ"ל.

בצאתו מביתו יניח ידו על המזוזה ויאמר ה' ישמר צאתי וגו' ז"ל הדרכי משה (סימן רפ"ה אות ב', בשם המהר"ל^צ): ובכל עת שיצא מן הפתח יניח ידו על המזוזה^צ ויאמר ה'

צה) ועיין ג"כ משנת חסידים מסי' מזוזה (פ"ג מ"ט).

צו) כ"ה בכל בו שם. ובדרכי משה לפנינו: שומר דת ישראל!

צז) וכן הביא בשערי זהר למסי' עירובין דף די ע"א (דף ל"ח סע"ד) בשם טעמי המצוות לרקנטי.

צח) עיין ליקוטים ממהר"ר שלום מאושטרייך, שבסוף מנהגי המהרי"ל (מהדורת רש"י שפיצר, עי' תרל"ד סימן צ"א), שכתב, וז"ל: בכל עת שיצא האדם מפתחו, יניח ידו על המזוזה ויאמר: ה' שמרי ה' צלי על יד ימיני, אשרי, עכ"ל. ועיין הלכות קטנות להרא"ש סוף הלי' מזוזה (ושם הובא הפסוק בלשון רבים).

צט) ובפתחי תשובה (סימן רפ"ה ס"ק ד') כתב, וז"ל: עיין בשו"ת רבינו עקיבא איגר סי' נ"ח שכתב, **דאם אין המזוזה בתוך תיק לא נכון להניח ידו עליה**. . ואם רצונו להניח ידו, טוב להוריד מלבושו אשר על אצילי ידיו להניח על המזוזה, ע"ש, עכ"ל.

ובלקט יושר יו"ד (עי' 60) כתב, וז"ל: **וזכרני כשהלך מביתו לא נגע במזוזה, אך מסתכל בה. אבל כשהלך מביתו לדרך נגע במזוזה, עכ"ל.**

ובספר יוסף אומץ סימן ת"פ כתב, וז"ל: **ראיתי לא"י החסיד ז"ל נוהג שכיסה כל המזוזות בטס נחושת על פני כולן, רק במקום השם של שד"י הכתוב לו מבחוץ למזוזה ה' נקב בטס ההוא, וה"י הנקב ההוא כמין דלת של נחושת תלויה בטס עצמו, והיתה הדלת סובבת על צירה באופן שהאדם יכול להגביה הדלת ולהניח תחתיו אצבעו על השם שד"י הנ"ל. והחסיד הגאון מהר"ר ישעי' סג"ל שנסע לירושלים הנהיג לתום דרכו בהיותו אב"ד פה, **לסתום הנקב שעל השם של שד"י בזכוכית או בקרן מזהיר באופן ששם של שד"י יהי נראה מתוכו באר היטב.** וגם הוא דרך נכון מאד, עכ"ל.**

שומרי ה' צלי על יד ימיני, ה' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד העולם^פ, עכ"ל.

והביאו ברמ"א (סו"ס רפ"ה), וז"ל: **י"א כשאדם יוצא מן הבית, יניח ידו על המזוזה^ק ויאמר ה' ישמר צאתי וגו'^כ. וכן כשיכנס אדם לבית יניח ידו על המזוזה, עכ"ל.**

יניח אצבעו הנק' אמה על שם שד"י שעל גבי המזוזה וינשקנה ויכוין ס"ת יו"ד צד"י רי"ש, אותיות שד"י, ועי"ז נכנע היצה"ר ז"ל סידור האריז"ל להר"ש מראשקוב, כוונת מזוזה (ח"א דף ל"ב ע"ב): אחר שהניח טלית ותפילין, בהליכתו לבית הכנסת ינשק המזוזה ויכוין בשם שד"י כדלקמן, עכ"ל.

וז"ל לקמן שם (דף ל"ב ע"ב ואילך): בצאתו מביתו יניח אצבעו על המזוזה ויכוין . . ויניח אצבעו הנק' אמה . . על

[בענין מ"ש שכיסה כל המזוזות בטס נחושת, יש להעיר מסי סגולות ישראל (מערכת מ' אות י"ד), וז"ל: צריכים לזהר במה שאמר רבינו הקדוש משיח ד' מרן הבעשי"ט ז"ל זי"ע, **שלא ליתן המזוזה בשפופרת של ברזל, משום שהמזוזה היא להאריך ימים והברזל הוא להיפוך, ואינו בדין שיגוף המקצר על המאריך, עכ"ד הקדושים זי"ע, עכ"ל סי' סגולות ישראל. ולהלן שם מביא ממסי כלים (פטי"ז מ"ז), דאמרו שם "בית המזוזה", ומפרש הרי"ם ז"ל: בית מעץ כמין קנה יכניסוהו בו המזוזה כו].**

ועיין בכנסת הגדולה (יו"ד סימן רפ"ה ס"ב), וז"ל: **נוהגים שנוקבים הקנה במקום שם של שד"י כדי שיראה לחוץ. וכדי שלא ימחק חס ושלום כשמניחין היד לנשוק המזוזה, עושין ונותנין באותו חור זכוכית, עכ"ל.**

ק) ומוסיף שם: **"ויענין הנחת יד שכתב, מוזכר בהדיא בפ"ק דע"ז (דף י"א ע"א) - נעתק לעיל אות י"ח קרוב לתחילתו.**

קא) ומציין: **מהרי"ל שם, ומוכח בעבודת כוכבים דף י"א.**

קב) ומציין: **"במדרש". ויש שהעירו על זה, שנשתבש כאן הדפוס, ובמקום "מדרש", צ"ל "מהרי"ש". ומציינים להלכות ומנהגי ר' שלום מנוישטט (מהדורת רש"ש שפיצר, ירושלים תשל"ז, ע' 50 סימן ס"א), וז"ל: מהרי"ש ז"ל. בכל עת שאדם יוצא מפתח הבית, מניח ידו על המזוזה ואומר השי שומרי השי צילי על ידי ימיני. אשירי. עכ"ל.**

ולהעיר, שהרמ"א לא הביא כאן גם הפסוק השני, "ה' שומרי ה' צלי על יד ימיני", שהביא בדרכי משה דלעיל (וכפי שהוא במהרי"ש הנ"ל).

דברי פרשת ואתחנן תורה קטו

השם שד"י . . ויזכור בפיו שם שד"י, ויכוין ס"ת של יצ"ר' כזה יו"ד צד"י רי"ש אותיות שד"י, ועי"כ נכנע היצה"ר^ק.

ע"י שם שד"י (שעל גבי המזוזה מבחוץ) ושם והי"ה (שבפנים המזוזה) מכניעים את השד העומד בפתח עם שס"ה ממונים שלו (השט"ן עה"כ עולים למס' שס"ה)

ועוד תכוין שם שד"י שומר דלתות ישראל . . ואחורי שד"י תיבת והי"ה . . ואם תמלאהו באלפי"ן יהי יו"ד ה"א וא"ו ה"א, גי' מ"ה . . ושד"י עם מ"ה זה גי' שט"ן, והשט"ן עם הכולל גי' שס"ה, שהוא להכניע עם שד"י ומ"ה לשד העומד בפתח עם שס"ה ממונים שלו, כנז' בזוהר פי' ואתחנן.

יתפלל ויאמר ה' ישמרי בכח שם שד"י, וחילופו תכ"ה שיצילנו מן היצה"ר.

ויתפלל ויאמר: יהו"ה ישמרי בכח שם שדי ר"ת שומר דלתות ישראל, וחילופו באותיות מאוחרות תכ"ה, שיצילנו מן יצה"ר שחתום בסוף שם שד"י: יו"ד צד"י רי"ש. עכ"ל סידור האריז"ל.

ותוכנו הובא ג"כ בברכי יוסף שעל גליון השו"ע (יו"ד סו"ס רפ"ה), וז"ל: והאר"י זצ"ל כתב, יניח אצבעו הנקרא אמה על שדי וינשקנה, ויתפלל לה' שישמרנו בשם שד"י, וחילופו באותיות המאוחרות תכ"ה, שיצילנו מיצה"ר, עכ"ל.

קג) ובשו"ע האריז"ל (בהוצאת ירושלים תשד"מ עם פירוש "מראה כהן" - עי' עי"ן) כתב בקיצור, וז"ל: כשיוצא אדם מפתח ביתו ונותן ידו על המזוזה ונושק יכוין בכוונת להניצל מיצה"ר, שיצר במילוי יו"ד צד"י רי"ש ס"ת שד"י, ויכוין ששם שד"י הכתוב במזוזה יצילנו מיצה"ר ונכנס בתוכו להכניעו, עכ"ל.

ובפירוש מראה כהן שם מציי"ן, שבסי' טעמי המצוות להרחי"ו ז"ל פי' ואתחנן דף צ"ד איתא כוונה זו בשם מוהר"א ז"ל. ועי"ע דבר נחמד בספה"ק אמרי נועם להה"צ מוהר"ר מאיר מדזיקוב זלה"ה בפי' שופטים דף עי. ע"כ.

- כג -

ע"י ראיית המזוזה (והציצית) נזכר האדם לקיים שאר המצוות ז"ל הזהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב): פקודא למקבע ב"נ מזוזה לתרעיה^ק. . ותו, דלא ינשי ב"נ דזכרנא דקוב"ה לעלמין. ודא איהו כגוונא דציצית, כד"א (שלח טו, לט) וראיתם אותו וזכרתם את וגו'. כיון דחמי בר נש להאי דזכרנא, אדכר בגרמיה למעבד פקודא דמאריה, עכ"ל^ק.

[מצוה שהאדם יקבע מזוזה לפתחו. . ועוד [טעם למזוזה], כדי שלא ישכח האדם זכרון הקב"ה לעולם. ו[טעם] זה הוא כמו ציצית, כש"א וראיתם אותו וזכרתם את וגו'. כיון שהאדם רואה זכרון ההוא, נזכר בעצמו לעשות מצות אדונו. (פירוש "הסולם" כאן)].

מזוזה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות

ועיין בסידור עם דא"ח לכ"ק אדמו"ר ר' דוב בער (בנו של הרב בעל השו"ע והתניא), דמזוזה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות (עיי"ש דף רע"ה ע"ב ואילך).

- כד -

ע"י המזוזה כשיכנס ויצא מביתו יפגע תמיד ביחוד השם. - מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, ציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא

ז"ל הרמב"ם סוף הלכות מזוזה^ק: חייב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן^ק, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים.

קד) המשך לשון הזהר נעתק לעיל ריש אות כ.

קה) עיין ג"כ רמב"ם סוף הלי מזוזה, שנעתק להלן ריש אות כ"ד.

קו) נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, חלק כ"ט, שיחה ב' לפי עקב (עי' 61 ואילך).

קז) להעיר מרמב"ם הלי תשובה פי"ג ה"ד.

אמרו חכמים הראשונים, כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים^{קכ}, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר (תהלים לד, ח) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל הרמב"ם.

וכ"ה בטור יו"ד (סימן רפ"ה), וז"ל: וצריך לזוהר מאד בה, כמו שאחז"ל^{קכ} כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, מפני שיש במזוזה יחודו של הקב"ה. ותמיד בבואו ובצאתו יזכור יחודו של הקב"ה ויתן יראתו על פניו לבלתי יחטא, עכ"ל.

ומקורו מש"ס מנחות (דף ל"ג ריש ע"ב). וז"ל שם: רבי אליעזר בן יעקב אומר, כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק שלא יחטא (מכל וכל עומד בחזקה שלא יחטא, רש"י), שנאמר (קהלת ד, יב) והחוט המשולש (תפילין וציצית ומזוזה, רש"י) לא במהרה ינתק^{קכ}, ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל.

אשרי חלקם של ישראל שע"י ציצית, תפילין ומזוזה ניכר בהם שהם בני מלכים

ז"ל הזהר פרשתנו (דף רס"ו ע"א^{קכ}) זכאה חולקהון דישראל, כדין אשתמודען ישראל דאינון בני מלכא קדישא, דהא כולהו אתרשימו מיניה . . אתרשימו בלבושייהו, בעטופייהו דמצוה, אתרשימו ברישייהו, בבתי דתפילי בשמא דמאריהו, אתרשימו בידייהו ברצועי דקדושה . . אתרשימו בבתייהו במזוזה דפתחא. בכולא רשימין דאינון בני מלאכא עילאה. זכאה חולקהון, עכ"ל.

(קח) עיין ג"כ זהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב), נעתק לעיל אות כ"ג.
 (קט) מנחות דף מ"ג ע"ב, נעתק להלן בסמוך. הובא ג"כ - בשינויים - בטור או"ח סוף הלי ציצית (סוף סימן כ"ד).
 (קי) הטעם לזה שהרמב"ם שם השמיט פסוק זה, נתי' בלקוטי שיחות שם. ובטור או"ח שם הביאו.
 (קיא) בהמשך להנעתק לעיל אות כ"ו.

נאשרי חלקם של ישראל, כי אז ניכרם ישראל שהם בני המלך הקדוש, כי כולם רשומים ממנו. . רשומים בלבושם, בעטוף של מצוה. רשומים בראשם, בבתיים של התפילין, שהם שם של אדונם. רשומים בידיהם, ברצועות של קדושה. . רשומים בבתיהם, במזוזה בפתח. בכל דבר הם רשומים שהם בני מלך העליון. אשרי חלקם. (פירוש "הסולם" כאן)].

ועיין ג"כ בזהר שם לפני"ז (דף רס"ה ע"א), נעתק לעיל אות י"ד.

- כה -

אינו נקרא צדיק תמים עד שיקיים ר"ת של תמי"ם: תמי"ד

יקי"ם מצו"ת מצו"ת (ר"ת מזו"ה, ציצי"ת, תפילי"ן)

ז"ל ספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף י"ח ע"א ואילך): **אינו נקרא צדי"ק תמי"ם עד שיקיים ר"ת של תמי"ם, תמי"ד יקי"ם מצו"ת מצו"ת, וזהו מצו"ת ר"ת מזו"ה ציצי"ת תפילי"ן.** ואפרש לכם מתחילה מצות מזוזה, שכל אדם מחוייב לבדוק מזוזתו פעמים בשבע שנים, **ואפילו אם קנה אדם מזוזה חדשה יבדוק אותה אם היא כשירה, עכ"ל.**

מעשה נפלא שהכה רעם וברק בבית יהודי, ובדקו מזוזת ביתו

ומצאו אותה חסר הפסוק "למען ירבו וגו'"

וממשיך שם, וז"ל: ואין אני יכול להתאפק מלהודיע לכם המעשה במדינת פיהם, שהכה הרעמים וברק בתוך בית יהודי אחד בארץ אצל מזוזות הבית בלי שום היזק, וכאשר באתי לעיר ההוא לבדוק המזוזות כמנהגי, סיפר לי היהודי הנ"ל את המאורע. **אמרתי לו: שמא המזוזה היא פסולה, אמר לי: זה ימים מועטים שקניתי את המזוזה.** אמרתי לו אף על פי כן. **ובדקתי אותה ומצאתי חסר הפסוק למען ירבו וכו'.** על כן יזהר כל אחד לבדוק מזוזותיו אף אם הם חדשים מקרוב באו, עכ"ל.

להזהר שלא שלא ימחק שם שד"י שעל גבי המזוזה

וממשיך שם, וז"ל: ובפרט כשאינם משימים על השם שד"י איזה דבר לכסותו אז הוא נמחק בימים מועטים.

והשם שד"י ר"ת^{קב} שומ"ר דלתו"ת ישראל שומ"ר דלת"י יהודי"ו. וזה דוקא כשאינו נמחק. וזהו סוד מזוז"ת אותיות ז"ז מו"ת, שזז והולך מהחדר שיש בו מזוזה כשרה. ואפילו אם יש לו כמה חדרים כולם חייבים במזוזה, עכ"ל.

רשע שאינו נזהר במזוזה, לא יאריך ימיו בהצלחה, כ"א ירד מנכסיו, ועני חשוב כמת

וממשיך שם, וז"ל: ואם תאמר, הרי כמה רשעים שאינם נזהרים בזה, ואף על פי כן הם חיים ויושבים בהצלחה. תשובה לדבר, תהיה בטוח שלא יאריך ימיו בהצלחתו, ובודאי בקרב ימיו ירד מנכסיו ועני הוא חשוב כמת, וגם ח"ו בניו מתים כשהם קטנים בעון מזוזה כדאיתא בשבת^{קכ}, עכ"ל ספר הגן ודרך משה, עי"ש עוד באריכות.

- כו -

וגדול זכות מצוות אלו (עניית אמן, תפילין ומזוזה) במיוחד לשמירה ולהצלחה^{קכ}, כי מצוות אלו (ובפרט ענין עניית אמן) הם בבחי' "מת מצוה", שמעטים המה המתעסקים בהם, וזכה ר' בנימין מיודענו שהוא עוסק בזה בהשתדלות יתירה ביתר שאת ויתר עז.

וכדאיתא בספר חסידים (סימן רס"א), וז"ל: אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים, כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים כו', אתה תלמדם ותקבל שכר גדול כנגד כולם, כי הם דוגמת מת מצוה, עכ"ל. וכעין זה כתב ג"כ שם (בסימן ק"ה), וז"ל: כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה, תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה, ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי' לעשותה כו', עכ"ל.

- דז -

והנה הבאנו לעיל (אות ב') מ"ש בכתב סופר עה"ת בשם המסורה, דג' פעמים ואתם כתיב: (ואתחנן ד, ד) ואת"ם

קיב) עיין עיין בארוכה לעיל אות כ"ב.

קיג) עיין לעיל סוף אות י"ז, ובהנעתק שם בהעי' מ"ה.

קיד) מלבד המבואר בארוכה לעיל בענין עניית אמן, ובענין תפילין ומזוזות.

הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, (נח ט, ז) ואת"ם פרו ורבו, (יתרו יט, ו) ואת"ם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.

ויש להוסיף בזה בדרך רמז, דהנה נת"ל (אות ו') דאת"ם הוא ראשי תיבות אמון, תפילין, מזוזה. והיינו, דע"י ההשתדלות בג' דברים הנ"ל, ע"י זוכה שיקוימו בו ג' הכתובים הנ"ל:

א) ואת"ם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום - אריכות ימים ושנים טובות, כמשנת"ל בארוכה (אות ה' ואילך) בענין עניית אמון, דכל העונה אמון יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה, ומבטלים גזירות קשות וכו'. וכן לענין תפילין נת"ל (אות י"ד) דכל המניח תפילין מאריך ימים. וכן לענין מזוזה נת"ל בארוכה (אות י"ז ואילך) דכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו, וע"י המזוזה זו המות מן הבית וכו'.

נכון לענין ציצית, כמו שנת"ל (אות כ"א) דתקנו פרשת ציצית בק"ש, ובדירתו של אדם [במזוזה] נמצא פרשת ק"ש חוץ מפרשת ציצית שחסר משם, וכשאדם מתעטף בביתו בציצית ויוצא בו לפתחו הרי נשלם, ומלאך המות זז משם כו'. וכן נת"ל (אות כ"ד) דכל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, והרי ע"י העדר החטאים הרי הוא מאותן שכתוב בהן חיים כולכם היום (עיין רש"י עה"פ חוקת כ, כב).

וכן אצל מידוענו ר' בנימין דהפריז שליט"א, דע"י שהוא עוסק לזכות הרבים בג' המצוות המרומזים בתיבת ואת"ם שבפסוק "ואת"ם הדבקים ב' אלקיכם", ע"י נתקיים בו "חיים כולכם היום", שניצול מהסכנה והוא נמצא בעז"ה אתנו היום בחיים.

ב) ואת"ם פרו ורבו - בנים זש"ק עוסקים בתורה ובמצוות והולכים בדרכי אבותיהם, כמשנת"ל (אות ח') בענין עניית אמון, דבן קטן האומר יתגדל, ועונין אחריו יהא שמי' רבא מברך, מציל אביו מן הפורענות. והבאנו לעיל (אות ב') בשם הכתב סופר עה"ת, דהאדם צריך לקיים מצות פרי' ורבי', כי מי שיש לו בנים והולכים בדרכיו, הרי הוא כאילו לא מת כו'.

וכן לענין תפילין נת"ל (אות י"ב) דמ"ש וצדקתו עומדת לעד, זה המזכה את הרבים, כגון מלמד ליראי ה' תיקון תפילין כו'. ומבואר ברד"ק עה"פ, וז"ל: יש מפרשים [ו"וצדקתו עומדת לעד"] בעוה"ז, ופי' לעד [היינו] לבניו ולבני בניו עד עולם, עכ"ל. וכן לענין מזוזה נת"ל בארוכה (אות י"ז ואילך) דכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו^{קטז}.

ויש להוסיף עוד בענין השייכות דמצות מזוזה לענין "ואת"ם פרו ורבו", כי איתא במנחת חינוך (מצוה א') בארוכה, מדברי הפוסקים, דכל זמן שהבנים חיים בעוה"ז, מקיים האב מצות פרי' ורבי', עי"ש. ולכן, ע"י שהאדם זהיר במצות מזוזה, אשר עי"ז יאריכו (ימיו ו)ימי בניו, עי"ז מקיים מ"ש בכתוב "ואת"ם פרו ורבו גו".

[ובאמת פסוק "ואת"ם פרו ורבו וגו'" שייך לומר במיוחד על מיוחדו ר' בנימין הנ"ל, כי הוא עוסק בהשכנת שלום בית בין איש לאשתו, אשר בזה מתקיימת ממילא מצות פרי' ורבי'. ויש להוסיף בזה בקשר ובשייכות ל"ואת"ם גו' חיים כולכם היום", דע"י שמשכין שלום בין איש לאשתו, אשר עי"ז מתקיימת מצות "ואתם פרו ורבו", והאיש ואשתו מביאים חיים לעולם, על כן, מדה כנגד מדה, זכה מיוחדו ר' בנימין לינצל מתאונת המטוס ונתקיים בו "חיים כולכם היום"].

ג) ואת"ם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. עיין רש"י עה"פ דפירש "כהנים" - שרים. וזה י"ל לענין עניית אמן, כי נת"ל (אות ג') דכאשר מברכין בכל יום מאה ברכות כהוגן (ואף עניית אמן מן הברכה היא), אז כולם עשירים מלאים כל טוב כו'. וכן לענין תפילין, כי נת"ל (אות י"ד) דע"י תפילין שבראש, עי"ז וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך גו'^{קטז} - וזהו "גוי קדוש". וכן לענין מזוזה (ותפילין וציצית) נת"ל שם, דכאשר האדם מניח תפילין בראשו ובזרועו, ומתעטף בעיטוף של מצוה, ובצאתו מביתו פוגש

קטו) ועיין בטור שנעתק שם הערה מ"ה, וז"ל: וכן דרשו חכמים בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים כו', עכ"ל. ומכלל לאו אתה שומע הן.

קטז) ועיין לעיל הערה ל"ח (מזהר פ' בראשית), דכ"ה גם בטלית של מצוה (מצות ציצית).

במזוזה, אז ד' מלאכים קדושים מלויים אותו לבית הכנסת ומכריזים לפניו: "הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא כו"ו".
וכן נת"ל (אות כ"ד), דמי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מובטח הוא שלא יחטא - אשר עי"ז הוא בבחינת ממלכת כהנים וגוי קדוש.

וושכר זה ד"ואתם תהיו לי ממלכים כהנים וגו"ו שייך במיוחד למו"ה ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שהוא גם כהן כפשוטו, שימשיך בכהונתו ויוסיף כח וחיל בגי פעולות הנ"ל].

- כח -

והנה מובא בספרים, דאת"ם (שהוא ר"ת אמן, תפילין, מזוזה) הוא אותיות אמ"ת. ולדרכינו נ"ל, דאם הולכים נגד האמת ר"ל, אז כאשר רואים שמישהו אחר עוסק בזיכוי הרבים בגי המצוות דאמן תפילין ומזוזה המרומזים בתיבת את"ם (אמ"ת), אזי רוצים להפריע להם וכו'.

וכמו שהבאנו להלן (בקונטרס כשרות תפילין ומזוזות סיי"ח), שמישהו מחוג מסויים התבטא לחסיד חב"ד, דאם חסידי חב"ד מפיצים את קיום מצוות מזוזה ("מבצע מזוזה"), אז אנו צריכים לעשות ההיפך מזה רח"ל. וכל זה הוא מתמת שהאנשים מחוג הנ"ל אינן מתנהגים במדת האמת.

וזהו ואת"ם אותיות אמ"ת, דכאשר ילכו במדת האמת, וממילא יקיימו גי המצוות המרומזים בתיבת ואת"ם, אז יזכו להשכר המרומז בגי הכתובים של ואת"ם (אותיות אמ"ת): ואת"ם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, ואת"ם פרו ורבו, ואת"ם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכנ"ל בארוכה.

- כט -

ונראה לי להוסיף עוד ברמז הפסוק ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. דהנה בבעל הטורים על פסוק זה פירש "כהנים" כפשוטו. וז"ל: אילו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים, ולעתיד לבוא תחזור להם שנאמר (ישהי' סא, ו) ואתם כוהני ה' תקראו).

והנה בקינות לתשעה באב (ד"ה איכה אלי קוננו מאליו) נאמר: **מַחְטָאת סְתִירַת מְזוּזוֹת**, חזון ענתותי החלו לבזות, נעו ענמים לחומו להבזות. ועלה ברעיוני בשעת אמירת הקינות בתשעה באב העבר, דמכאן רואים, דבזמן החורבן לא קיימו בני ישראל מצות מזוזה, ואדרבה, עוד ביזו את המזוזה הקדושה על ידי שסתרו אותה מפתח דלתות בתיהם, וכלשון הקינה "מַחְטָאת סְתִירַת מְזוּזוֹת", ובגלל זה חרב בית מקדשנו.

ומובא בספרים, דבעת אמירת הקינות בתשעה באב צריכים אנו לקונן גם על חורבן ופירצות הדור הזה. וע"כ רמז לנו בעל הקינות, מחטאת סתירת מזוזות חזון ענתותי החלו לבזות, דהוא ג"כ מפירצות הגדולות בדור הזה, בעוה"ר. וע"כ צריכים לתקן דבר זה ביתר שאת.

ועפ"י הנ"ל דביהמ"ק נחרב ג"כ בגלל עון זה שביזו מצות מזוזה וסתרו את המזוזה מפתחי בתיהם, יש לומר, דעל זה רומז ג"כ הפסוק הנ"ל, **וְאֵת־ס, ר"ת אמן, תפילין, מזוזות,** דאם נקיים מצוות אלו, נזכה לביטול החטא והסיבה שגרמה לחורבן בית המקדש והגלות, וכאשר בטלה הסיבה (החטא) בטל המסובב, הגלות והחורבן, וזוכים לבנין בית המקדש במהרה בימינו, שאז יהיו כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וכו', ואז יקויים בנו **ממלכת כהנים וגוי קדוש** כפשוטו, שהכהנים ישמשו בעבודת בית המקדש בב"א.

- ל -

ועל דרך זה יש לפרש מקראי קודש (ישעי' מ') האמורים בהפטורת השבוע (שהוא נחמה ראשונה משבעה דנחמתא): נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים וקראו אליה, כי מלאה צבאה כי נרצה עונה, כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה. וההפטורה מסיימת בפסוק שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר.

אחר כך כתיב שם עוד בישעי' מ', למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור. עיי"ש.

ויש לנעוץ סוף ההפטורה, **מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר**, בתחילתה, **נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם וגו' כי**

לקחה מיד ה' כפלים ככל חטאתיה. אך תחילה נבאר בדרך רמז את הכתוב "מרוב אונים ואמיץ כח".

דהנה אוניים הוא אותיות אמ"ן י"ו, ועם הכולל הוא בגימטריא אמ"ן טו"ב. ובא לרמז, דעל ידי אמירת אמן בכוונה הראויי זוכה האדם לכל טובות עולם הזה.

ויש להוסיף עוד על זה, דאוניים (עם ה' אותיות) בגימטריא קי"ב, שהוא ראשי תיבות שם הקדוש יעננו ביום קראינו, דבשכר אמירת אמ"ן בכל כחו, בקול רם ובכל כח כוונתו, עי"ז זוכה שיקויים בו ה' יעננו ביום קראנו.

- לא -

וכתב בספר הגן ודרך משה (ליום תשעה ועשרים - דף ל"ו ע"א ואילך), וזה לשון קדשו: באתי לי להזהיר ולזולתי להזכיר גודל השכר של עניית אמן יותר מהמברך, שבזה הוסיף כח וגבורה של מעלה, ואין לך גדול לפני הקדוש ברוך הוא כעניית אמן, הובא בזוהר הקדוש פרשת וילך"י, כמה

ק"ז) כפה"נ נפלו בסי' הגן כמה ט"ס, ולכן לשלימות הענין מעתיקים הננו בזה את לשון הזהר. וז"ל שם (דף רפ"ה ע"ב):

כד ישראל לתתא משמרין לאתבא אמן, לכוונא לבייהו כמה דאצטרך, כמה פתחין [רברבין] דברכאן פתיחן ל"י לעילא, כמה טבאן משתכחין בכולהו עלמין, כמה חדו בכולה.

[כשישראל למטה שומרים עצמם לענות אמן ולכוין לבם כמו שצריך, כמה פתחי ברכות פתוחים למעלה, כמה טוב נמצא בכל העולמות, כמה שמחה היא בכל (פירוש "הסולם" כאן)].

מאי אגר להו לישראל דגרמין האי, אגר להו בעלמא דיך ובעלמא דאתי. בעלמא דיך, בשעתא דאקין להו ומצלן צלותא קמי מאריהון, קלא מכרזא בכולהו עלמין פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי אמונים אלא אמנים. פתחו שערים, כמה דישראל פתחין להו תרעין [רברבאן] דברכאן, כך השתא פתחו שערים ותתקבל צלותהון מאינון דאקין להו.

[ומהו שכרם של ישראל שגרמו לזה, שכרם הוא בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה, בשעה שמצירים להם ומתפללים תפלתם לפני אדונם, הקול מכריז בכל העולמות, פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי אמונים אלא אמנים [דהיינו ששומרים לענות אמן]. פתחו שערים, כמו שישראל פתחו להם שערי הברכות, כך עתה פתחו שערים ותתקבל תפלתם על אלו שמצירים להם (פירוש "הסולם" כאן)].

פעמים גדולים פתחים^{פ"ח} למעלה וכמה טובות משתכחין בכל העולמות ע"י המשכות האורות והשפע בעניית אמן, כמה חדוה שכונה^{פ"ט}.

ומה שכר לישראל הגורמים כל זה בעלמא הדין ובעלמא דאתי, בעלמא הדין למלטם בעת צרה ח"ו, אז קול הכרוז יוצא בכל העולמות פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, כמה דישראל הוי גורמין דנפתחו שערי רחמים שערי דברכה, כך השתא פתחו שערים לקבל התפלות מאותן דמתערי בעלמא הדין. ובעלמא דאתי מה שכרייהו, דכד יוצא זה בר נש מן העולם, כמה מלאכים קדישין נוטלין נשמתו ומכריזין קמיה פתחו שערים ויבוא גוי צדיק, כמה דהאי בר נש פתח שערים כל יומא ויומא שומר וממתין לענות אמן על ההוא דמברך. ועליו נאמר כי מכבדי אכבד^{פ"ב}, כי כל היצורים נבראו רק לכבוד הש"י ב"ה.

ולפי פשוטו אמן היינו האמנת דברים, שיאמינו^{קכ"א} דבריו ויקוים הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה^{קכ"ב}. אמרו רז"ל שומר אמונים, נוצר אלו שאמרו באמונה. אומר ש"ץ

האי בעלמא דין, בעלמא דאתי מאי אגרייהו. דכד יפוק ב"נ מהאי עלמא דהוה שומר לאתבא אמן, מאי שומר, כלומר נטיר ההיא ברכה דאמר ההוא דמברך ומחכה ל"י לאתבא אמן כמה דאצטריך, נשמת"י סלקא ומכרזי קמ"י, פתחי שערים קמ"י, כמו דאיהו הוה פתח תרעין כל יומא כד הוה שומר אמונים. עכ"ל זה"י.

[זה [שכרם] בעולם הזה. בעולם הבא מהו שכרם. כי כשיצא האדם מעולם הזה שה"י שומר לענות אמן, מהו שומר, כלומר ששומר אותה הברכה שאומר המברך ומחכה לו לענות אמן כמו שצריך, אז נשמתו עולה ומכרות לפניו: פתחו שערים לפניו, כמו שהוא ה"י פותח שערים כל יום כשה"י שומר אמונים (פירוש "הסולם" כאן)].

ק(ח) כפה"ינ צ"ל: כמה פתחים גדולים פתוחים.

ק(ט) כפה"ינ צ"ל כבוהר כאן: כמה חדו בכלוה.

ק(כ) עיין בוהר שם לפני"ז (דף רפ"ה סע"א).

ק(כא) כפה"ינ צ"ל: ויאמנו.

ק(כב) עיין לעיל (סוף אות ד') משו"ע (או"ח סימן קכ"ד סעיף ו'), וז"ל: וענה אמן כ"ו ובכוונה שיכוין בלבו אמת הוא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה, עכ"ל. ושם ג"כ מספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף ט"ו ע"א), וז"ל: שמילת אמן עדות הוא על הברכה שהוא אמת, עכ"ל.

מחי' מתים והעונים אמן אף שעדיין לא ראו תחיית המתים ומאמינים בהקדוש ברוך הוא שמחי' מתים. וכן כל אמונים של עתיד יענה אמן, שיהיה רצון מלפניו יתברך שיקוים דבר זה.

וצריך להזהיר להמוני עם, שלא יאמרו תהלים או מעמדות או שאר תחנונים בעת חזרת הש"ץ תפילת שמונה עשרה, כי בוודאי אי אפשר לכונן באמן כראוי ועונין אמן קטופה חטופה יתומה, אין זה בירך אלא נאץ.

ובאתי כמזכיר לענין תפילין בעו"ה שכמה אנשים מתים ואין מקיימים מצות תפילין כתיקונא כדינא וכהלכה, ומברכין ברכה לבטלה. וגם להזהיר שהיוד של הקשר של יד שיהיה ממש דבוק ונשען להבית של יד, ובאם לאו לא יצא ידי חובת תפילין. וארז"ל^{קכ} בשכר מצות תפילין מאריכין לו ימיו, עכלה"ק של ספר הגן, עיי"ש.

הרי לנו מזה גודל הכח של עניית אמן יהא שמיא רבא, דבזה מוסיפים כח בפמליא של מעלה.

- לב -

ועל פי האמור לעיל מספר הגן ודרך משה בגודל השכר של עניית אמן יותר מהמברך, כי **בזה הוסיף כח וגבורה של מעלה**, יש לפרש מה שמביא בספר ואמרו אמן (חלק שני, ע' צ"ז-צ"ח) בשם ספר הרוקח, וזה לשונו:

כתב הרוקח הלי' תפלה וברכות, וז"ל: בספרי (עה"פ האזינו לב, ג), ר' יוסי אומר, **מנין שעונין אמן וכו', ת"ל הבו גודל לאלקיננו** (האזינו שם). וכ"כ בילקוט שמעוני פרשת האזינו, וזה לשונו, מנין שעונין אמן, שנאמר הבו גודל לאלקיננו, עכ"ל, עיין שם^{קכ}.

קכג) עיין בזה בארוכה לעיל אות י"ד.

קכד) וממשיך בספר ואמרו אמן שם, וז"ל: והנה ממילא ש"מ **דלענות אמן אחר הברכה הוא מן התורה**, כמו דילפינן בברכות כ"א בברכת התורה לפניו מן הבו גודל לאלקיננו. ופסקו הפוסקים, הפרי חדש באורח חיים סימן מ"ז והשאגת אריה סימן כ"ד להדיא, דברכת התורה לפניו הוי דאורייתא. אם כן דילפינן גם אמן מפסוק זה, הוי גם כן דאורייתא, כמובן.

ועי"פ הנ"ל מספר הגן ודרך משה, מובן שפיר הטעם שדין עניית אמן למידין מפסוק **הבו גודל לאלקינו**, כי כנ"ל, עי"י עניית אמן מוסיפים כח וגבורה של מעלה, אשר עי"ז נותנים לו ית' גדולה וכבוד.

- לג -

ועל זה מרמז הכתוב בסוף הפטורת פרשתנו, **מרוב אונים ואמיץ כח**, דעי"י שעונים אמן יהא שמיה רבא ברוב עם (וזהו **מרו"ב אונים**), עי"ז פועלים שיהי **ואמיץ כח**, היינו שמוסיפים כח וגבורה של מעלה כביכול^ה.

ולזה הקדים הכתוב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, ואחר כך אמר מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר. דלכאורה מה ייצא לנו מזה שנשא למרום עינינו ונראה מי ברא אלה. אך על פי האמור יובן שפיר, דתחילה צריך לקיים **שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה**, אשר אז נראה שיש פמליא של מעלה, ונדע אשר עי"י עניית אמן יש בכח האדם להוסיף בכח וגבורה

ואין להקשות על זה, דהאיך שייך לומר דהטפל יהיה יותר נחשב מהעיקר, דהעיקר, הברכה, יהי דרבנן והנטפל להברכה, האמן, יהיה דאורייתא, דהא דיו לבא מן הדין להיות כנידון. הא בכאן חזינן דלא אמרינן דיו בזה, הא אמרו חז"ל בברכות (ני"ג ע"ב) ובנזיר (ס"ז ע"ב) דגדול העונה יותר מן המברך, ושפיר יש לומר, דאין הכי נמי, דהברכה עצמה היא מדרבנן והאמן גדול מהברכה והוא דאורייתא.

ויש לומר, דהספרי סבירא ליה דאף אם מברך להשי"ת מדרבנן, מכל מקום האמן הוי דאורייתא מהפסוק הזה **הבו גודל לאלקינו**, כמו בברכת התורה דנפקא לן מהפסוק הזה בברכות כ"א וקיימא לן דהוא דאורייתא, כמו שכתב בהפרי"ח סימן מ"ז ובשאגת אריה סימן כ"ד.

ולפי זה יש ליתן טעם לשבח על מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה הנ"ל שגדול העונה יותר מן המברך, והרבה טעמים נאמרו בענין זה. אבל לפי הנ"ל יש לומר עוד טעם בפשיטות, לפי שהברכה עצמה היא מדרבנן והעניית אמן היא מן התורה כנ"ל וק"ל. עד כאן לשון ספר ואמרו אמן.

(קכה) וזהו הרמז במאמרם ז"ל (הובא לעיל ריש אות ה') כל העונה אמן יהא שמי רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, דלכאורה צ"ב הכוונה בתיבות "בכל כוחי". ועיין רש"י ותוס' שם, שפירשו "בכל כח" - "בכל כח כוונתי". אמנם לדרכינו י"ל, דעיקר כוונתו הוא שיהיה **"בכל כח"**, היינו, דעל ידי עניית אמן יהש"ר שלו יוסיף בכח וגבורה של מעלה.

קַח דְּבָרִי פֶרֶשֶׁת וְאַתְחַן תּוֹרָה

של מעלה, כנ"ל, ורק לאחרי זה, כשיודע את כל הנ"ל, אז מקיים **מְרֹב אוֹנִי"ם ואִמִּיץ כַח**, היינו שעונה אמן יהש"ר מברך, אשר עי"ז הוא מוסיף כח בגבורה של מעלה.

- לד -

ועפ"י יש לבאר עוד הכתוב מרוב אוניס ואמיץ כח איש לא נעדר, והפסוק שלאחריו, למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור. דהנה איתא שם עוד בספר הגן ודרך משה (ליום כ"ח - דף ל"ו ע"א), וזה לשונו:

ובספר ווי העמודים ז"ל: כתב הרמב"ם אף שישבה בבית הכנסת למצוה יחשב^{קכ}, המדבר שיחה בטילה^{קכ} עבירה מכבה מצוה. ואסור לדבר שיחה בטילה אף שלא בשעת התפילה, ומכל שכן בשעת התפילה^{קכ}. על כן מן הראוי שכל קהילה וקהילה, מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם ודתו מגיע, יעמדו אנשים על זה אשר ישגו בעיניהם על המדברים ויביישו אותם ברבים, ובזה נראה כבוד ה' בארץ וכל העם ישמעו ויראו וגו', והמזהיר והנזהר יזכו לראות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כבוד אומר כולו, אמן כן יהי רצון, עד כאן לשונו.

ועל פי זה יבואר הכתוב **מְרֹב אוֹנִיס ואִמִּיץ כַח איש לא נעדר**, פי', אף על פי דמוטל על כל אחד ואחד לבוא לבית הכנסת ולהתפלל, **איש לא נעדר**, מכל מקום אמר הכתוב

קכו) ז"ל הרמב"ם הלי תפילה פי"א ה"ט: השיבה שם מעסקי המצוות היא, שנאמר (תהלים פד, ה) אשרי יושבי ביתך וגו', עכ"ל. וכ"ה גם בשו"ע או"ח הלכות בית הכנסת סימן קנ"א סוף סעיף א'. והוא ע"פ ברכות דף ל"ב ע"ב.

קכז) ז"ל הרמב"ם שם ה"ו: בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה, עכ"ל. וכ"ה גם בשו"ע שם. ועיין מגילה דף כ"ח סעי"א וא"לך. תוספתא מגילה פ"ב.

קכח) ועיין בדרשות חתם סופר (ח"ב דף שע"ט ע"ד), וזת"ד: אם אנו נוהגים בהם [בבתי כנסיות ובתי מדרשות] קודש אזי הם עתידים להקבע בארץ ישראל (מגילה כ"ט ע"א), ויש להם גם עתה קדושת ארץ ישראל, והתפלות נשתלחות [משם] לשער השמים. אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ומדברים בהם דברים בטלים, התפילות הולכים אל החיצונים והרי הם עובדי עבודה זרה. עי"ש.

שלאחריו, למה תאמר יעקב ותדבר ישראל, היינו שלא תדבר בכלל דברים בטלים בבית הכנסת, ותחשוב בזה אשר נסתרה דרכי מה', אך באמת לא כן הדבר, רק הכל גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא. וע"י שיזכור האדם תמיד דבר זה, וישתדל שלא לדבר שיחה בטילה בבית הכנסת, ע"יז יתבטלו מעליו כל הדינים, ויקויים אצלו סיום הכתוב ומאלקי משפטי יעבור, ודו"ק.

- לה -

ועל דרך זה נבוא לבאר מה שאמר נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, ובמדרש (איכה רבה סוף פרק א'): חטאו בכפלים, דכתיב חטא חטאה ירושלים, ולקו בכפלים, דכתיב כי לקחה מיד ה' כפלים וגו', ומתנחמים בכפלים, דכתיב נחמו נחמו עמי וגו'.

ויש לבאר ענין הנחמה בכפלים. דהנה ביטול אמירת אמן הוא ענין חטאו בכפלים, ולכן שופטים על זה את האדם בכפלים גם על שאר עוונותיו, וזהו ולקו בכפלים. והוא עפ"י מה שכתב זקני בעל שלי"ה הקדוש זי"ע על פסוק כי אקח מועד אני מישרים אשפוט, כי מה שמחשב כל אחד על מצוות שונות שקשה לו לקיימן מחמת טירחא או שאר אונס וקישויים, ורוצה לפטור עצמו מדין של מעלה, או על כל פנים להקל ענשו לעתיד בטענות אונס, זה מהני רק באם מקיים המצוות הבאין לו בנקל כדבעי, אבל באם גם אלו אינם עולין לו כהוגן, מגלגלין עליו את הכל. ומהאי טעמא, מי שאינו לומד כל השבוע ולומד בשבת ויום טוב בעתות הפנאי, ניצול על כל השבוע, דזה מגלה שגם בימות החול היה שוקד על דלתי התורה לולא טירדות המרובות, אבל באם אינו לומד בשבת ויום טוב, נענש גם על ימי החול, ע"כ תוכן דברי השלי"ה.

ומבאר בספר דבר ישראל (במאמר עניית אמן), דהוא הדין לענין אמירת אמן ואמן יהא שמיה רבא, דאם ידונו אותו למעלה על תורה ומצוות שלו שלא קיימן, וירצה לתרץ עצמו בטענת אונס גופא ודממונא ושאר טירדות המונעין אותו, לא יתקבלו טענותיו, שהרי בשעה שהיה בבית המדרש (ולא היה טרוד בעסקיו) לא קיים מצוות שחייב בהם כאמירת אמן ויהא שמיה רבא אף בלי אונס. קל וחומר שיחה בטילה,

שהיה יכול למנוע עצמו בשב ואל תעשה, ודאי אין שום ישוב די חזק ליישב פשעו. ומה גם שבאותו הזמן שהרגיש לאות ועייפות לדברי קדושה, היה איתן חזק לפטפט בכל מיני דברים בטלים ושיחת חולין בקול רעש גדול, והאיך לא יכסה כל פניו בושה וכלימה בעת זוכרו כי לאמירת אמן ודברי קדושה אבד קולו והרגשת הלב ולא נשאר לו בלתי קול נמוך לבד או גם זה לא.

[ומפרש בזה ג"כ כוונת הכתוב **והיה עקב תשמעון**, ופירש רש"י **מצוות קלות שאדם דש בעקביו**, היינו מצוות שבאין לו לאדם בנקל כדישת העקביים. וזהו והי עקב תשמעון, פי', אם מצוות אלו תשמעון, או אם המצוות שדשין בעקביים כהליכה לבית הכנסת ובית המדרש תשמעון, אז **ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד גו'**, ו**אהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך וגו'**, ודו"ק].

ועל פי זה מובן דכאשר אין עונין אמן ואיש"ר בכלל, או שאין עונין אותן כראוי, עי"ז נענשים באופן **דכי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה**, כי ע"י שאין עונין אמן כראוי, עי"ז נענשים גם על מה שאין עוסקים בתורה ותפילה כל היום, כנ"ל בשם השל"ה הק', דהרי אין לו שום אמתלא שהוא טרוד בעסקיו, דהלא בעת התפילה אינו טרוד בעסקיו. ונמצא דביטול עניית אמן הו"ע **חטאו בכפלים**, ועי"ז **לקו בכפלים ח"ו**. וזהו כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה.

- לו -

והנה בסי' וואמרו אמון" (ח"א אות י"ח - ע' י"ב) מביא מדרש (הובא ברוקח) **שכשישראל אומרים אמן יהא שמיה רבא, אומר הקדוש ברוך הוא: מתי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ם**.

ושם (אות מ"ח - ע' ל') כתב, וז"ל: והובא בספר יש שכר^{קכט} בדיני קדיש (סימן ו'), וזה לשונו: לענות אמן יהא שמיה רבא מברך **דוקא** בכח ובקול רם^{קל}. ומביא לשון הזוהר הק' (פרשת

קכט) בסי' וואמרו אמון כאן מציין, שמתברו היי מגורי האריז"ל, ומביאו בעטרת זקנים לשו"ע או"ח ריש סימן א'.
קל) עיין לעיל אות ה' בתחילתו, ובהנסמן בהערות שם.

נח דף ס"ב ע"ב), וזה לשונו: בזימנא דישראל אתיבו אמן יהא שמייה רבא מברך בכל כחם ובקול רם^{קל} קודשא בריך הוא איתמלי רחמין וחייס על כולא כו'. לכן יהיה אדם נזהר לכיון לענות אמן יהא שמייה רבא מברך בכל כחו ובקול רם (עכ"ל), עד כאן לשונו.

וזה שפתח הנביא ואמר נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דאם תקיימו כראוי עניית אמן הרמוז בסוף ההפטורה בתיבות מרוב אוניי"ם ואמיץ כח, אז תזכו לקיום היעוד ומתנחמים בכפלים, דכיון דעיי ביטול עניית אמן לוקים בכפלים ח"ו, כדמשמע מדברי השלה"ק, ע"כ היות ואמרו רז"ל (סוטה י"א ע"א) מרובה מדה טובה ממדת פורעניות, הרי שאם מקיימים עניית אמן כראוי זוכים לנחמה בכפלים.

וע"כ פתח הנביא נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דבשכר עניית אמין הרמוז בתיבות מרוב אוניי"ם ואמיץ כח, זוכים לנחמה בכפלים.

- לז -

ויש לומר, דבסיום הכתוב איש לא נעדר מרומז ג"כ מצות מזוזה. דבאמת צ"ב מדוע אמר לשון איש לא נעדר, ולא אמר לשון אדם, גבר או אנוש.

אך הביאור בזה, דהנה תיבת אי"ש (עם ג' אותיות) בגימטריא שד"י, שהוא השם הקדוש של המזוזה^{קכ}, ר"ת שומר דלתות ישראל^{קכ}. וזהו אי"ש לא נעדר, שמרומז כאן מצות מזוזה, דבזכות מצות מזוזה יזכו שהשי"ת ישמור את כאו"כ בצאתו ובבואו שאיש מהם לא נעדר, ועיי"ז נזכה ג"כ לקיום היעוד שאמר בתחילת ההפטורה, נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, מתנחמים בכפלים.

קלא) בזהר שם: בזימנא דישראל אתיבו בקול רם אמן יהא שמייה רבא מברך וכו'. ועיין בזה לעיל הע' ט"ז
קלב) עיין בארוכה לעיל אות כו'.
קלג) עיין בארוכה לעיל אות כ"ב.

- לח -

ויש לומר, דעל כן קורים הפטורה זו תמיד בפרשת ואתחנן, כי בפרשת ואתחנן מרמוז ג"כ ענין זה של עניית אמן, שעייז זוכים לכל ההשפעות הטובות, כדלהלן.

דהנה הכתוב אומר ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור, ה' אלקים אתה החילות וגו', אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', דבענין ואתחנן אל ה' מרמוז גודל חשיבות התפילה. ובפרט עפ"י מה שכתבו התוס' בשם הירושלמי, דתיבת ואתחנן גימטריא תפל"ה, והיינו דרמוז כאן גודל חשיבות התפילה.

ובתיבות הוי"ה אלהי"ם (ה' אלקים אתה החילות גו') רמוז ענין עניית אמן, כי ב' השמות דהוי"ה ואלהי"ם עולים יחדיו בגימטריא יב"ק, שהוא עולה מספר תיבת אוני"ם (עם האותיות) כנ"ל (אות ל'), שרמוז לענין עניית אמ"ן, שעייז מוסיף כח בגבורה של מעלה (כנ"ל אות ל"א).

ולזה אמר הכתוב אח"כ אתה החילות להראות וגו' את גדלך ואת ידך החזקה, דעיי עניית אמן מוסיפים כח בגבורה של מעלה כביכול, וזהו "גדלך", גדולתו של הקב"ה. וכל זה הוא עיי עניית אמן שמרמוז בתיבת אוני"ם, בגימטריא הוי"ה אלהי"ם, כנ"ל.

- לט -

ולפי דברי המדרש הנ"ל, שכשישראל אומרים אמן יהא שמיה רבא, אומר הקב"ה: מתי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ם, יש לפרש ג"כ דזהו שאמר בפסוק שלאחריו, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', דבשכר עניית אמן כראוי (המרמוז בפסוק שלפני זה), זוכים לבוא לארץ ישראל, בביאת משיח צדקינו בב"א.

ויש לומר עוד, דבפרשת ואתחנן נצטוונו בפירוש על מצוות תפילין ומצות ומזוזה, והוא בפרשת קריאת שמע: מצות תפילין מפסוק (ו, ח) וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך, ומצות מזוזה מפסוק (שם, ט) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. ובפסוק שלאחריו (שם, י) כתוב

והי' כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך וגו',
 דבזכות מצוות אלו זוכים ג"כ ליכנס לארץ ישראל.

וזוהי השייכות של הפטורת נחמו נחמו וגו' לפרשת
 ואתחנן (שבכל שנה ושנה אומרים הפטורה זו בפרשת
 ואתחנן), כי בפרשת ואתחנן שפיר רמוזים כל המצוות האלו
 אשר על ידיהם זוכים לכל ההשפעות הטובות בעולם הזה,
 ולנחמה בכפלים כנ"ל.

- מ -

ועל דרך זה יתפרשו עוד כתובים בפרשתינו (ו, כד-כה. שם
 ז, א): ויצונו ה' לעשות וגו' לטוב לנו כל הימים לחיותינו
 כהיום הזה, וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל
 המצוה הזאת לפני ה' אלקינו כאשר צונו, כי יביאך ה'
 אלקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגו'.

דהנה כבר הבאנו למעלה (הערה י"ז) מה שכתב בתיקוני
 זהר תיקון י"ט (דף מ' ע"ב): **אין צדקה אלא תפילה, צ'
 אמנים, ד' קדושות, ק' ברכות, ה' חמשה חומשי תורה, דכל**
אלו אומרים בשעת התפילה (וגם קורים בתורה בשעת
התפילה בימים ב' וה' ובשב"ק). הרי דתיבת צדק"ה רומזת
 לעניית אמן.

וזוהי כוונת הכתובים, **לטוב לנו כל הימים לחיותינו**
כהיום הזה, דבשכר וצדקה תהיה לנו גו', היינו בשכר קיום
מצות עניית אמן ותפילה כראוי (הרמוזים בתיבת וצדק"ה),
עיי"ז נזכה לחיים טובים כל הימים. ועיי"ז נזכה ג"כ לגאולה
שלימה, וכדברי המדרש הנ"ל שכשישראל אומרים אמן יהא
שמיא רבא, אומר הקב"ה: מתי אקבץ את שארית ישראל
מבין העכו"ם. וזהו כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר אתה
בא שמה לרשתה וגו'. דזוכים לזה עיי' עניית אמן ותפילה
כראוי (הרמוזים בתיבת וצדק"ה^ל כנ"ל), דעיי"ז מקדשים
את בית הכנסת ובית המדרש כראוי, ודו"ק.

קלד) וזהו הרמז במאחז"ל (בי"ב דף י' ע"א) גדולה צדקה שמקרבת את
 הגאולה, דמלבד פ"י הפשוט דקאי על מצות צדקה, י"ל דקאי ג"כ על עניית
 אמן יהא שמ"י רבא ותפילה כראוי, דגם בשכר זאת נזכה לגאולה בקרוב,
 כבפנים.

קלד דברי פרשת ואתחנן תורה

וזהו גם ענין ההפטורה **נחמו נחמו עמי** גוי שאומרים תמיד בשבת פרשת ואתחנן, ואיתא על זה במדרש **ומתנחמים בכפלים**, כי ביאת המשיח (שאו יהי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ם, כי יביאך גוי) ובנין בית המקדש, זוהי נחמה כפולה.

- מא -

ומעתה נבוא ליישב דקדוק האור החיים הקדוש (דלעיל בראשית דברינו) בפסוק **ואתם הדבקים בה' אלקיכם**, שאמר **ואת"ם** בתוספת וא"ו, כמוסיף על ענין ראשון, ועוד דקדק מהו אומרו **הדבקי"ם**, בה"א הידיעה.

ולדרכינו יתבאר שפיר. דהנה כבר הארכנו דגי המצוות אמן תפילין מזוזה רמוזים בתיבת **את"ם**. וי"ל, דעל כן הוסיף הכתוב אות ו' בהתחלתו, ואת"ם, כי הנה מדת **היסוד** רמוזה באות ו', כידוע מספה"ק, וע"כ אמר אות ו' אצל תיבת את"ם, לרמז, דגי מצוות אלו הם יסוד גדול בכל התורה כולה, ועל ידיהם זוכה האדם לחיים **כולכם היום**.

וזהו הרמז באות ה' של תיבת הדבקי"ם. דהנה ארז"ל (מנחות דף כ"ט ע"ב) **עולם הזה נברא בה"א** ועולם הבא ביו"ד, שנאמר כי ביי"ה ה' צור עולמים. נמצא מזה, דאות ה"א רומזת לעולם הזה. וי"ל, דעל כן אמר אות ה' בתיבת הדבקי"ם, פירוש, דאם תקיימו מצוות אלו הרמוזים בתיבת **הדבקי"ם** כדברי בעל הטורים (דלעיל אות ג'). ועיין ג"כ שם אות ו' ואות ח'), תזכו לטובת עולם הזה הרמוז בה"א.

וכל אחד יוכל ליקח מוסר השכל, שעיי עשיית מצות השיי"ת בגי מצוות אלו **דעניית אמן, תפילין ומזוזה**, יזכו לרב טוב כו'.

ויהא רעוא מן שמיא שיקויים בנו הנאמר ברמב"ם הל' תפילין (ספ"ד^{ק"ל}) **כל הרגיל בתפילין מאריך ימים** שנאמר ה' עליהם יחיו. ובהלכות מזוזה (ספ"ו^{ק"ל}) מסיים הרמב"ם, וז"ל: אמרו חכמים הראשונים, **כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא**

קלה) ועיין ג"כ לעיל אות י"ד בתחילתו.

קלו) ועיין בארוכה לעיל אות כ"ד. ועיין ג"כ שם אות י"ז.

דברי פרשת ואתחנן תורה קלה

שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל.

ובזכות ג' מצוות אלו נזכה לראות במהרה ישועתן של ישראל בביאת גואל צדק בב"א.

כשרות תפילין ומזוזות

מפתח

- סימן א. סוגי אנשים שקונים תפילין ומזוזות.
- סימן ב. כור המבחן באיזו מדריגה עומדים (אדם ניכר... בכיסו).
- סימן ג. מעשה נורא עם הרב ר' אליעזר זירקינד שליט"א.
- סימן ד. כמה רבבות מאחב"י היו מניחים כל יום תפילין פסולים, שהבתים לא היו מרובעות.
- סימן ה. נוסח המודעה שנדפסה ב"מדריך לכשרות".
- סימן ו. שערורי' חדשה - מורידים המזוזות מבתי התשב"ר.
- סימן ז. מעשה נורא מהרמב"ם אודות אנשי מדינה אחת שכפרו בתחיית המתים מן התורה.
- סימן ח. היכי דמי תשובה?
- סימן ט. עידן המחשבים (קאמפיוטער"ס).
- סימן י. בתחילה מרמים את אנשי שלומם, ואחר כך אומרים שאין צורך במזוזות כלל וכלל.
- סימן יא. מוטל על כל אחד לעורר אודות חיזוק קיום מצות מזוזה ותפילין.
- סימן יב. בארץ ישראל מפיץ הרב יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א מזוזות ותפילין לאלפי נערי ישראל, ובארה"ב מורידים המזוזות מבתי הספר.
- סימן יג. כמה חדרים כשרים יהיו בארצות הברית בעוד כ' שנה?
- סימן יד. המזוזות שיש לנו - האם הם באמת כשרים?
- סימן טו. מעשה נורא מספר "הגן".
- סימן טז. אסון גדול שקרה בעיר בני ברק, בגלל שלא בדקו את המזוזה.
- סימן יז. מעשה נורא מאוירון שנפל עם 179 בני אדם ורק 5 יהודים ניצלו.
- סימן יח. איפה אתם, סוחרי המזוזות?

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קלו

סימן א

סוגי האנשים שקונים תפילין ומזוזות

המדקדק ביותר על כשרות התפילין, קונה את התפילין אצל סופר תלמיד חכם וירא שמים, וקונה תפילין ומזוזות מהודרים ביותר, ולא איכפת לו אודות יקרות התפילין והמזוזות^{קלז}, כי העיקר אצלו שיהיו בתכלית ההידור.

ואם שמוע ישמע על הקלף שאינו כראוי, או על הבתים והרצועות וכדומה, הוא קונה פרשיות אחרות או בתים אחרים, כי העיקר אצלו שיהיה בתכלית הכשרות, ואם מפזרים כסף בזמנים אלו על בגדים או על מידי דאכילה, כל שכן שצריכים לפזר על מצוות גדולות וחשובות כתפילין ומזוזות.

סתם מדקדק במצוות קונה אצל סופר תלמיד חכם וירא שמים, אבל רוצה דוקא שיהיה בזול.

אנשים פשוטים הולכים לחנות הספרים, וקונים אצל בעל החנות (דבדרך כלל הוא יהודי שמעוטר בזקן ופיאות) ומבקשים לקנות מזוזה או זוג תפילין כשרים, ואפילו מהודרות.

לדאבונינו נכשלים קונים אלו בקניית תפילין ומזוזות פסולים לגמרי, שנפוצים היום לאלפים ולרבבות, בעוה"ר.

המוני העם (שתוקף יהדותם הוא למחצה לשליש ולרביע) הולכים למאנהעטן וקונים בחנות גדולה (הנקראת דעפארטמענט סטאר) תפילין ומזוזות סתם, שאין להם שום חזקת כשרות.

קלו) עיין שער המצוות להאריז"ל פי עקב (מצות צדקה), וז"ל: בענין הצדקה והמצות, לא היה קמטן כלל. . גם כשהיה קונה איזה מצוה, כגון תפילין, או אתרוג, לא היה מקפיד לדעת כמה יתן במצוה ההיא, אלא היה פורע כל מה שהיו שואלים לו בפעם (ראשונה), והיה אומר למוכר, הרי המעות לפניך, קח כל מה שתמצא. וכמ"ש בזהר בפרשת תרומה (דכף קכ"ח ע"א). עכ"ל.

קלח דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

סימן ב

כור המבחן באיזה מדריגה עומדים (אדם ניכר . . בכיסו)

בקניית התפילין והמזוזות ניכרת מידת התקרבותו של האדם להשי"ת.

אם הוא מסוג א', שמדקדק ביותר על כשרות התפילין, אזי לא איכפת ליה אם עולה כסף, כי הוא רוצה דוקא תפילין או מזוזות כשרים ומהודרים ביותר.

אם הוא מסוג ב', סתם מדקדק במצוות, הרי שמוכן לשלם כסף שיהיו התפילין או המזוזות כשרים למהדרין, אבל אינו מוסר את נפשו בעד זה, ואם אינו מוצא תפילין או מזוזות מהודרים ביותר, לא ימסור נפשו בעד זה, דהרי לא מצא.

אם הוא מסוג ג', הוא מאותם האנשים שנקראים "א איז ביז די קעשענע", דאם נוגע כבר לכיסו, אינו מעוניין לקנות תפילין כשרים ומהודרים, ודי בעבורו אם יקנה את זה בחנות "כלבו"...

סימן ג

מעשה נורא מהקלף, עם הרב ר' אליעזר זירקינד שליט"א

בחודש אדר תשד"ס, נודע בשער בת רבים שהקלף של תפילין שכמה אנשים מבני ישראל החרדים לדבר ה' בארצינו הקדושה ובחוץ לארץ משתמשים בהם, נעבד בבתי חרושת של עכו"ם, בלי שום השגחה או סימנים, והדבר נשתק אז בלי פירסום ורעש.

ברם זכור אותו האיש לטוב, הרב החסיד ר' אליעזר זירקינד שליט"א, סופר ושו"ב חשוב, חסיד חב"ד, שכשנודע לו שכל הקלף שמכרו אז היו פסולים ממש, ועפ"י הלכה נכתבו כל ספרי תורה, תפילין ומזוזות בפסול, התקשר אלי בטלפון, שאבוא אליו בהקדם הכי האפשרי.

כשהגעתי לביתו, סיפר לי, איך שרוב יהדות החרדית משתמשים בתפילין ומזוזות פסולים ל"ע, וקוראים בספרי תורה פסולים, וזאת, לא משום שהסופרים אינם יראים ושלמים, אלא משום שהקלף נעשה בפסול. והסביר לי

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קלט

מציאות והשתלשלות הענינים. גם הראה לי המקורות בספרי הלכה, שאף בדיעבד פסולים. אחר כך שאל אותי, כדת מה לעשות, ואמר לי: יש לכם הכח והאמצעים לפרסם דבר זה, ע"כ תעשו למען השם מה שביכלתכם.

על זה עניתי להרב זירקינד:

ראשית, צריכים לפרסם בכל העתונים **שנתהוה מכשול גדול בקלף שסופרי סת"ם חרדים קונים עבור כתיבת תפילין ומזוזות, שכולם פסולים בעוה"ד**, ע"כ יפרסם נא כבודו בעתונים, שאלו שכתב להם ספרי תורה תפילין ומזוזות על הקלף שלא היה כשר, יבואו אליו ויכתוב להם תפילין ומזוזות וספרי תורה שנכתבו על קלף כשר שנעשה בתכלית הכשרות, חינם אין כסף.

הרב זירקינד שליט"א כתב מכתב על אתר, והדפיסו בעתון "דזשואיש פרעס", וציוה לתלות צילום של המכתב גם בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, **שהוא מוכן לכתוב מחדש תפילין ומזוזות בחינם**, וכן עשה. אבל לדאבונינו שום סופר אחר לא עשה כמעשהו של הרב זירקינד^{ק"ח}.

שנית, צריכים לעשות צילומים מכל המראי-מקומות, ולשלחם לגדולי הרבנים, שיכתבו תשובות אודות ענין זה, כדי שכאשר ישאלו אותם בני אדם, ידעו תיכף את המצב לאשורו, ויענו הלכה למעשה.

קלח) עיין שו"ע או"ח הל' תפילין (סימן ל"ב סעיף כ'), וז"ל: **עונש הסופר מרובה, לכן צריך להיות מאוד ירא שמים וחרד לדבר השם כו'**, עכ"ל.

וכתב ע"ז בעטרת זקנים שם, וז"ל: מכ"ש שלא ליתן לנערים המתלמדים לכתוב תפילין, ובודאי עתיד ליתן את הדין. ע"כ ראוי למנות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר כותבי תפילין מהוגנים כמו שממנים שוחטים ובודקים, עכ"ל.

וכתב על זה בפרמ"ג (משבצות זהב) ס"ק י"ט, וז"ל: **בוודאי עונש הסופר יותר מהשוטט מאכיל טריפות, דזה לאו זה מכשיל במ"ע**, שאין מניחין תפילין. ואף אם נאמר ל"ת חמור מעשה (יבמות פ"ק), מ"מ ברכה לבטלה [עיין או"ח סימן] רט"ו [ד]י"א דהוה לא תשא ד"ת בכל יום [עיין מג"א שם ס"ק ו'], עכ"ל.

קמ דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

ישבנו משך לילה אחת, צילמנו מכל ספרי השו"ע והפוסקים (אגב, הרב זירקינד שליט"א יש לו ספרי ענקית, שהכילה אלפי ספרים יקרי המציאות), ועוד באותה לילה שלחנו את הצילומים לכל הרבנים החשובים.

[אגב, הרב זירקינד שליט"א היי מעבד קלף במרתף שבביתו, אבל לא היי מספיק בעד כל הקונים שלו, והוצרך לקנות ג"כ ממקומות אחרים.

בעזר השם עלה בידנו אז, שכמה וכמה אנשים מבני ישראל, בארץ ישראל ובארה"ב, קנו אז קלף אצל יהודי אחד בארץ ישראל, שהיה מעבד את הקלף מתחילה ועד סוף, ואף שעלה ביוקר. שילמנו אז ארבעה או ששה דאלאר בעד כל קלף של מזוזה. לפני עשרים ושתים שנה שילמתי לסופר מומחה מאה דאלאר בעד כל מזוזה, ובסך הכל קניתי אז עשרים ואחת מזוזות].

ויש להאריך עוד מענין זה, ואי"ה עוד חזון למועד.

סימן ד

כמה רבבות מאחב"י היו מניחים כל יום תפילין פסולים,

שהבתים לא היו מרובעות

בשנת תשל"ה טילפן אלי הרה"ח ר' מענדל וועכטער שליט"א^ט, וסיפר לי על מה שנתוודע בארצנו הקדושה המכשולות הגדולות בענין הבתים של התפילין, שבעל הבית שעוסק בענין עשיית הבתים, הוציא מכשול גדול מתחת ידו, שרוב הבתים שעשה נמרחו עם טיח^ט, וביקש ממני שאכניס מודעה בנדון זה ב"מדריך לכשרות" שהוצאתי אז לאור עולם.

אמרתי לו שאני מסכים לזה, אבל בתנאי שיכתוב שמו על המודעה. הר"מ וועכטער ענה לי על זה, שהוא מפחד פן יהרגו אותו סופרי סת"ם או המוכרים. אמרתי לו, שהיות

קלט) היי תלמיד וחסיד גדול של כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, וכעת הוא מחסידי כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, ומכהן כרב ומשפיע בקהילת חב"ד בארץ הקודש.

קמ) עיין להלן במודעה אות ג'.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קמא

ואני מעורר על כשרות המאכלים, אי אפשר לערב ב' עיניים אלו, כי אם אכתוב שגם כל התפילין פסולים, אז עיקר השונאים שלי (בעלי הבתים, המכשירים והסוחרים, שמרוויחים מיליוני דולרים על הכשרות) יהי להם "סחורה" ויפרסמו (כי להם הכסף והזהב) שלא יאמינו לדברינו כלום, כי אנחנו פוסלים הכל אשר לכל.

ואמר לי הרב וועכטער שליט"א:

הרי בין-כך יש לכם כבר שונאים, ומדברים עליכם, וא"כ למאי נפק"מ אם ידברו עליכם על עוד דבר. משא"כ אנכי הנני איש פשוט, ומי יודע מה יוכל לקרות אתי.

סוף כל סוף הכנסתי המודעה הזאת ב"מדריך לכשרות" (ירחון דהתאחדות הקהלות^{מ"ח}), ותהום כל העיר, וכולם רצו לרבנים לשאול שאלות על התפילין שלהם, והרבנים הגדולים פסקו שהתפילין פסולים.

ואלו שמותיהם:

הגאון בעל **מנחת יצחק** זצ"ל, גאב"ד **פאפא** זצ"ל, גאב"ד **צעלים** זצ"ל, גאב"ד **קאפיט** זצ"ל, גאב"ד **שארמאש** זצ"ל, יבלח"ט הגאון בעל **שבט הלוי** שליט"א, הגאון בעל **משנה הלכות** שליט"א, ועוד.

וגם מחותני להבחל"ח **כ"ק אדמו"ר מקלויזנבורג** זצוק"ל כתב תשובה באריכות לאיסור על הבתים האלו. וב"ה ישראל קדושים הם, שמאז שנתפרסם הענין לא האמינו כבר לאף אחד, ולקחו רק בתים לבנים, שרואים בחוש שלא טחו אותם בטיח.

ומאז נתרבו בעז"ה עוד כמה אברכים יראים ושלמיים שעושים בתים על צד היותר טוב, וכעת יכולים לקנות אצל אברכים אלו, אבל צריכים לברר מי המה הנאמנים.

קמב דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

סימן ה

נוסח המודעה שנדפסה ב"מדריך לכשרות"

ז"ל המודעה שנתפרמה בשנת תשל"ה ב"מדריך לכשרות":

היות שבזמן האחרון נפרץ גם בין אנ"ש המדקדקים במצוות, שקונים תפילין ומזוזות מן הבא בידם, ומחמת חסרון ידיעה נכשלים לפעמים במצוות עשה דאורייתא, משום שאינם מדקדקים להזהר ממי נכתב. וביותר נפרץ הדבר בהבתים של תפילין, הן בהבתים שנעשו בא"י והן בהבתים שנעשו בחו"ל, כי נמצא כמה שנעבדו ע"י אנשים יר"ש שנעשו בתחילה באופן שיש חשש בכשרותם.

ע"כ ראינו לנכון להודיע לאנ"ש המדקדקים במצוות שיהי' בלי שום פקפוק, ובפרט במצות עשה דאורייתא שנוהגת בכל יום ויום^{קמב}, שיזהרו עכ"פ בכל הדברים שאזכור להלן. והגם שא"א להעמיד הדת על תילה, מ"מ במה דאפשר צריכים להזהר:

(א) **שלא לקנות תפילין ומזוזות רק מסופר מובהק שהוא יר"ש, וכן לא יקנה בתים רק מאומן מומחה שהוא יר"ש ועושה הכל ע"פ הוראת מו"צ.** ודלא כההמון שדי להם שיהי' "היימישער און חסידישער איד", אבל באמת צריך שיהי' נעשה הכל ע"פ הוראת מו"צ.

(ב) **שלא לדקדק במחירם, רק ישלם כפי אשר יושת עליו, כדי שיהיו כשרים ומהודרים אפי' למהדרין מן המהדרין.**

(ג) **כשקונה בתים, יזהר לראותן כשהם עדיין לבנים, כדי שלא יהי' טיח או דבק במקום שמעכב לריבוע^{קמב}**

קמב) ועיין מנחת חינוך סימן תכ"ג בסופו שכתב, וז"ל: וכן נראה אפשר, דגבי מזוזה, דבכל רגע עובר בעשה, הוא חמור יותר, כסברת הר"ן ביומא גבי פקוח נפש דלאו חמור מסקילה, והבאנו כמה פעמים בחלק זה. וגם לענין תשובה אפשר דחמור מטעם הזה, ואין להאריך ע"ז, עכ"ל.

קמג) עיין משנה ברורה (הלכות תפילין סימן ל"ב סעיף ל"ט) שכתב אודות גודל החומרא שיהיו מרובעין כדין. וז"ל השו"ע שם: וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים, עכ"ל. וכתב על זה במשנה ברורה שם (ס"ק קע"ז), וז"ל:

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קמג

ולשלימות הבתים, וכדי שיהי נראה החרץ בין בית לבית במקומם ממש. ודלא כמו שעושין הרבה, שאחר שמשחירין את הבתים עושים חריץ שלא במקומו כדי שיהי נאה ומהודר יותר.

ד) שכל הדברים שצריכים להעשות, יהיו נעשים רק ע"י עבודת יד, בלא שום מאשין.

ה) השי"ן של הבתים יהי נעשה בידיים, ע"י צבת, ולא ע"י דפוס, כדי לצאת דעת המחמירין שסוברין שזהו נקרא חק תוכות.

וז"ל הקול סופרים (באגרת שכי לאחיו באות ט'): וכאשר תסדר תפילין, תמדוד מקודם ריבוע הבתים, כי אין לסמוך על חזקת אומן, כי עינינו רואות עד היכן מגיע חזקתן, כי בתחילה היו עושין הסופרים גם הבתים, משא"כ עתה. גם ישלחו לך הבתים לבנים, למען תוכל לראות מה נעשה בהן, אם אין בהם נקבים, וכ"ש שלא יהי מוטחים בטיחה עבה שיש בה ממש, עכ"ל.

וכ"ז נכתב בדור הקדום, וכ"ש עכשיו שבודאי צריכים להזהר עכ"פ בכל הנ"ל.

המעוררים

סימן ו

שערורי' חדשה - מורידים המזוזות מבתי התשב"ר

הנה בזמן האחרון יש סוג חדש של אנשים, אשר מורידים המזוזות מבתי התלמוד תורה של תשב"ר, כמו הרפורמים

מושג - והוא התיטורא, דהיינו שיחתוך המעברתא מבי צדדיו כדי שיהא ניכר ריבוע התיטורא, וכדלקמן בסי' מ"ד. וצריך להשגיח מאוד על זה כי כל זה מעכב אפילו בדיעבד. וגם יש להשגיח בענין התפירה, כי מחמת שהסופרים עושין נקבים גדולים קצת, נמשך החוט לצדדין ועי"ז אין התפירות שוות בריבוע, זה נכנס וזה יוצא. והתיטורא צריכה להיות מרובע בין מלמעלה ובין מלמטה. ועכשיו בעו"ה הרבה שאין משגיחין על תפיליהן שיהיו מרובעין כדון, אפילו המדקדקין במצוות יש שאין משגיחין כי אם על ראש הבתים שיהיו מרובעין ואין משגיחין על התיטורא ועל התפירות שהוא ג"כ מעיקר הדין, והוא דבר הנקל לתקן, עכ"ל.

קמ"ד דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

רח"ל, ובזה מסיתים ומדיחים עפ"י דרכו של ירבעם בן נבט שחטא והחטיא את הרבים, ואין להם חלק לעולם הבא.

וכל זה בא להם ע"י שחטאו והחטיאו את הרבים, שאכלו והאכילו לבנ"י נבילות וטריפות, חלב ודם, ונטמטם מוחם כל כך עד שאין רואים ומרגישים כלל לאן הגיעו, ממש לדיוטא התחתונה רח"ל.

סימן ז

מעשה נורא מהרמב"ם אודות אנשי מדינה אחת שכפרו בתחיית

המתים מן התורה מפני שנטמטמו במאכלות אסורות

ובא וראה מה שכתב הרמב"ם ז"ל, הובא בספה"ק צפנח פענח ובספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת עקב), ששמע מהבעל שם טוב זי"ע, שפעם אחת שאלו אנשי מדינה אחת^{קמ"ד} במכתב להרמב"ם ז"ל על תחיית המתים לומר להם מן התורה. ומה שדרשו חז"ל בגמרא מן הפסוקים, אמרו שיש לדורשם באופן אחר. ולא רצה להשיבם הוא בעצמו דבר, אך אמר לתלמידו ר' שמואל אבן תבון שהוא ישיבם.

וזה תוכן דבריו בקיצור על פי חכמת הטבע, כי מכל מיני מאכל ומשקה נעשה דם, ומהדם יורד אל הכבד, ומהכבד עולה הברירות אל הלב, ומהלב יורד המובחר והדק אל המוח, ושם שורה השכל וחיות של האדם. ומי ששומר עצמו ממאכלות המותרות והאסור והטמא, נעשו דמיו צלולין וטהורין, ויש לו לב טהור, והמוח והחיות שלו נעשה חיות טהורות להשיג אמיתית החיות שהיא אלקות של כל העולמות המחיי את כולם. ומי ששומר עצמו יותר, ומקדש את אכילתו עפ"י דרכי ד' ותורתו, נעשה מזה בנין אב, והוא השכל לכל רמ"ח איבריו ומתקדשים ומתטהרים.

וכן להיפוך ח"ו, נעשה בנין אב שכל עקור ומעופש בדעות זרות, וחיות שלו נעשה בחינת מת, והוא אבי אבות הטומאה וכו', ורמ"ח איבריו נטמאים וטמא יקרא לכל דבר, ונעלם ממנו אמיתת החיות שהיא אלקות של כל העולמות, ונטמא ונופל לדיעות זרות ואלהים אחרים, הם אלילים אלמים מתים וזבחי מתים יקראו להם.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קמה

לכן **התנאים ואמוראים** ובעלי המדות וחכמי המשנה הם ש**מרו נפשן שלא יתגאלו בפת בג הזקן וביין משתיו, ולכן האירו שכלם והי' שורה עליהם רוח הקודש**, לפרש כל מאמר סתום בדת התורה הקדושה, כי שרתה עליהם כח אלקי, אשר הוא ואורייתא כולא חד ואור נשמתם ג"כ הוא חוט המשולש אשר לא ינתק לעולם ולעולמי עולמים. **אבל אנשים הללו בודאי טמאים ונטמאו דמם, ומשם לבס ומוח שלהם נטמטם במאכלות האסורות והטמאות, ולכך החיות שלהם נוטה למינות ואפיקורסות**, ולא יכלו לקבל מתיקות נופת צוף דברי מאמרינו הבנויים עפ"י שכל אלקי עולם ומלך עליון. והואיל והעיזו פניהם ויצאו לחוץ, פתאום יבוא עליהם הכורת, וכרות יכרתו אותם וכל אשר להם. וכך עלתה להם, כי לא היו ימים מועטים עד אשר בא עליהם מלך גדול והרג אותם וביזז כל אשר להם, ע"כ תוכן דבריו.

סימן ח

היכי דמי תשובה?

זכור! עדיין אינו מאוחר מדי! מאי דהוה הוה, אבל בתנאי שעושים תשובה. והיכי דמי תשובה? אמרו חז"ל (יומא דף פ"ו ע"ב): **היכי דמי בעל תשובה**, אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושני' וניצל הימנה . . . **באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום, עכ"ל**. וכן פסק הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ב ה"א), וז"ל: **אי זו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשלוך כח . . . זהו בעל תשובה גמורה, עכ"ל^{קמ"ה}**.

ויש להוסיף בזה, דהטעם לזה שהתשובה צריכה להיות בסמיכות לזמן עשיית העבירה, כי אח"כ מבלבל היצה"ר את דעת האדם בהבלי עולם הזה, ואז חוזר לסורו ח"ו, ועוד מעט צריכים ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

קמה) ומוסיף שם, וז"ל: ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהי עושה, אף על פי שאינה תשובה מעולה, מועלת היא לו ובעל תשובה הוא, עכ"ל.

קמו דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

ולכן אל תחמיצו את ההזדמנות, לטובתכם ולטובת בניכם. ולמען ייטב לכם בעולם הזה ובעולם הבא.

סימן ט

עידן המחשבים (קאמפיוטער"ס)

אפילו יהדות אפשר למדוד כהיום הזה עם המחשבים. (קאמפיוטער"ס בלע"ז). אמנם מדת יהדותו של היהודי נמדדת ע"י התפילין והמזוזות. כל בית מישראל שאין לו מזוזה, אינו ניכר עליו כלל שהוא בית יהודי, כי המזוזה היא הסמל של הבית היהודי.

מורי ורבותי!

יהודי שאין לו מזוזה, או אם כופר בעיקרי מצות מזוזה, יורד מטה מטה רח"ל. רעדה אחזתנו כשחושבים אודות הפירצה הנוראה ששמענו שקרה בעיר מאנראו, ביום שבעה עשר בתמוז, בעת הפגנת החרדים. שבשעה שאמרו המפגינים בקול רם "אבינו מלכינו", בא לשם ראש הקהל וצעק: "**לכם יש את ה"אבינו מלכינו", אבל לנו יש מיליוני דולרים**", עפ"ל.

בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, איך אפשר לאדם שחושב עצמו בין חסידים ואנשי מעשה, להוציא דיבורים כאלו מפיו. והאיש הזה הוא אברך שחובש שטריימל על ראשו^{ק"ו}, ואולי אף בגרביים לבנים בשב"ק, היתכן שיוציא מפיו דיבורים כאלו רח"ל, אשר אפילו לאנשי מפ"ס במדינת ישראל הי' זה חידוש שיוציאו מפיהם דיבורים כאלו. אין זה אלא בגלל המכשול שנכשלו להוריד את המזוזות מדלתות בתי ספריהם, ועל ידי זה ירדו מטה מטה.

קמו) ועל כגון אלו הי' כ"יק מחו' האדמו"ר מקלויזנבורג וצ"ל ממליץ בדרך צחות: שב"ת ראשי תיבות ש'טריימל ב'מקום ת'פילין, ש'טריימל ב'מקום ת'פילה, ש'טריימל ב'מקום ת'ורה. שחושבים שאם חובשים על ראשם שטריימל, מותר להם לעבור כל עבירות שבתורה רח"ל.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קמז

סימן י

כל אחד צריך לעורר אודות חיזוק קיום מצות מזוזה ותפילין היות ולדאבונינו עלה בידי הס"מ לארוב ברשתו חלק גדול מכלל ישראל, שנעשו כתנועת הרפורמים והקונסרבטיבים למיניהם רח"ל, לעקור מתוך כלל ישראל, באמתלאות שונות, את יסודי הדת, שהם מצות תפילין ומצות מזוזה, ע"כ צריך כל אחד ואחד מישראל, בכל מקום שהוא, לעורר ביתר שאת על הפירצות האלו, ועל חשיבות מצות תפילין ומצות מזוזה.

מה נאמר ומה נדבר, **הרבנים שותקים ואינם מוחים על ביטול מצות מזוזה, שע"ז נחרב בית מקדשינו ותפארתינו** (כדלעיל אות כ"ט), שביזו והשפילו וקיררו¹⁰⁰ ערך קדושת המזוזה אצל עם ישראל, מה שאינו עולה על הדעת לשום בר ישראל, לחנך בניו ובנותיו ללא מזוזה ח"ו, וגם לרבות הגידוף שהסירו את המזוזות וביטלו מבתי ספריהם. וכאשר הורי התלמידים באו בטענה, היתכן שהורידו המזוזות מעל דלתות בית הספר, ענו המנהלים בלעג וצחוק: "וכי לא הייתם אף פעם עם ילדיכם אצל רופא שאין שם מזוזה על הפתח?" אוי לאזנים שכך שומעות.

גם בנו שם במאנראו בנין אחד ע"ש עקשטיין, שיהי פאבליק סקול לא-דתני, ועל הבנין ההוא לא שמו מזוזות מעולם.

סימן יא

בתחילה מרמים את אנשי שלומם, ואחר כך אומרים שאין צורך במזוזות כלל וכלל

בעת שרצו לקבל רשיון מהממשלה עבור בנין המוסד "שערי חמלה", הורידו את המזוזות מכל הדלתות שבתוך הבנין, לשם מטרה זו, כדי "להכין" את הבנין קודם בדיקת אנשי המימשל.

קמז) עיין רש"י עה"פ (תצא כה, יח) אשר קר"ך בדרך, וז"ל: לשון קור וחום, צננך והפשירך מרתחתך. וכ"ה במדרש תנחומא כאן וס"פ בשלח. ומבואר בספה"ק, שעיקר חפצו ורצונו של עמלק היתה "אשר קר"ך בדרך", להכניס קרירות בלבבות בני ישראל בדרכם דרך ה'.

קמח דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

דרכם היתה, שאחר שהלכו משם המבקרים של המימשל, היו מחזירים את המזוזות על הפתחים. כן הי' במשך עשרה חדשים, שבכל פעם שהתכוננו לביקורת אנשי המימשל, היו מורידים את המזוזות מעל הפתחים, וכשהלכו משם אנשי הביקורת, היו מחזירים את המזוזות על הפתחים.

לבסוף החליטו, על פי דרישת המנדבים, להוריד את המזוזות, באמתלא שמורידים את המזוזות כדי לבדוק, והמזוזות לא הוחזרו להדלתות. ובאמת אין שום פלא בזה, כי שכחו לגמרי מהקב"ה.

בדרשת אחד הרבנים שלהם ביום כ"ז מנחם אב תשנ"ג, אמר בערך כך: עשו צעקה ברחוב, שמעבירים את הילדים על דתם כמו בגזירת שמד רח"ל, כי אין שמים מזוזות על הפתחים. וכי בי-דואר צריך מזוזה על הפתח? מי הם בעלי הבתים של המוסד? המוסד שייך לעיריית ניו יארק. והראי' הכי טובה לזה הוא, שאם רוצים השופטים בקיום המוסד, מקיימים אותו, ואם אין רוצים בקיומו, סוגרים את המוסד ושמים עליו סורג וברית. שומו שמים על דברים אלו!

סימן יב

בארץ ישראל מפיץ הרב יוסף יצחק הכהן גוטניק מזוזות ותפילין

לאלפי נערי ישראל, ובארה"ב מורידים המזוזות מבתי הספר

כשהייתי בארץ ישראל, ראיתי בבית האכסניא מודעה לסעודה רבתי, חגיגת "בר מצוה", שמארגן הנגיד החסיד הנכבד והמפורסם הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א לילדים עולים מרוסיה בכלל, ובפרט לילדי טשערנאביל. הרב גוטניק קנה עבור כל אחד מילדי הבר-מצוה זוג תפילין, סידור, חת"ת ועוד. ומארגן לכבוד הבר מצוה של הילדים הללו חגיגת בר מצוה ענקית ברחבת הכותל המערבי ברוב עם הדרת מלך. אחר כך הייתי עוד הפעם בארץ ישראל, וראיתי עוד הפעם כנ"ל. והרב הנ"ל מחלק ג"כ מזוזות לאלפים ורבבות מבני ישראל.

נאגב, כאן המקום להזכיר בשבחו של הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שמנדב מהונו ומאודו לקנות תפילין

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קמט

עבור אלפי ילדי ישראל, ובפרט לילדי ישראל שיצאו מגלות רוסיה, וכנ"ל].

אמנם לאידך גיסא תסמרנה שערות ראשינו, דמצד אחד רואים איך שילדי טשערנאביל החולים נותנים להם מזוזות לפתחיהם, אבל הילדים הבריאים בסאטמאר גזלו מהם המזוזות, באמתלא שכן הוא מחוקי המדינה.

סימן יג

כמה חדרים כשרים יהיו בארה"ב בעוד כ' שנה?

זה כמה חדשים שאל אותי חסיד גור אחד, היתכן שאני שותק ואינני מגיב נגד השערורי' הלזו שמורידים מזוזות מדלתי הבתי ספר בסאטמאר. ועניתי לו, דכל זמן שאתרים לא מיחו בדבר, משך כמה שנים, הוצרכתי להגיב על זה ולמחות נגד פירצות שונות, אבל כעת שברוך השם יש לנו גדולי וצדיקי הדור שליט"א שמוחים על זה, אינני צריך לעסוק בזה, דבמקום גדולים אל תעמוד.

ואמר לי הנ"ל, דלפי דעתו **בעוד עשרים שנה לא יהי' שם תלמוד תורה כשירה ח"ו, רק הכל יהי' כמו פאבליק סקול**. ובשבוע הזו סיפר לי עוד, שבוויליאמסבורג, בשלט שעל בנין המוסדות של סאטמאר, שהי' כתוב עליו "יונייטעד תלמודיקעל אקאדעמיי", הורידו מהשלט תיבת "תלמודיקעל", והשאירו רק תיבות "יונייטעד אקאדעמיי".

אוי לעינים שכך רואות, ואוי לאזנים שכך שומעות.

הסרת המזוזה וביטול מצותה באונס בכניעה לפני ממשלת הכופרים הוא אצלם בגדר יהרג ועל יעבור, וסתירת המזוזה ועקירת ציוויה כדרישת הכפירה, עבור בצע כסף ברצון, שהוא באמת מרידה במלכות שמים רח"ל, על זה אין משגיחים כלל וכלל, רק הכל מותר להם. ועל כל ישראל לצאת נגדם באופן גלוי.

סימן יד

המזוזות שיש לנו - האם הם באמת כשרים?

אנו מלמדים את בנינו לנשק את המזוזה בכל ערב קודם השינה, ואומרים להם שהמזוזה היא שמירה על הבית,

קנ דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

כמרומז בשם שד"י שעל גבי המזוזה, שהוא ר"ת ש'ומר ד'לתות י'שראל (או ש'ומר ד'ירת י'שראל), כמשנ"ת בארוכה לעיל (ח"א אות כ"ב).

אמנם לזה נחוץ מאוד לדעת אם המזוזה היא באמת כשרה. וכמ"ש בדרכי משה (יו"ד סימן רפ"ו אות ד', מהמרדכי בשם מהר"ם^{קמ}), וז"ל: מובטח אני, שכל בית מתוקן במזוזה כהלכתה, אין שום מזיק יכול לשלוט בו, עכ"ל. ובסידור האריז"ל^{קמ} (מצות מזוזה) כתב, וז"ל: צריך לבדוק המזוזה שתהי' כשירה תמיד, שאז הבית ניצל משדים ומרוחות רעות, עכ"ל. וכעין זה כתב ג"כ בספר הגן ודרך משה שנעתק לעיל (ח"א אות כ"ה), בענין "סוד מזוז"ת אותיות ז"ז מו"ת", "שזז והולך מהחדר שיש בו מזוזה כשרה", עכ"ל. ועיי"ש סיפור נפלא.

אבל בעוה"ר 97 אחוז מהמזוזות בזמנינו הם פסולים.

והבנים צריכים לעורר את הוריהם מענין גדול זה. כי הרבה פעמים אין יודעים ואין מרגישים בזה, שרוב המזוזות הקטנות שמוכרים כהיום בחנויות הספרים וכדומה פסולים המה.

סימן טו

מעשה נורא מספר הגן ודרך משה

ז"ל ספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף י"ח סע"א ואילך): ואין אני יכול להתאפק מלהודיע לכם המעשה במדינת פיהם, שהכה הרעמים וברק בתוך בית יהודי אחד בארץ אצל מזוזות הבית בלי שום היזק, וכאשר באתי לעיר ההוא לבדוק המזוזות כמנהגי, סיפר לי היהודי הנ"ל את המאורע. אמרתי לו: שמא המזוזה היא פסולה, אמר לי: זה ימים מועטים שקניתי את המזוזה. אמרתי לו אף על פי כן. ובדקתי אותה ומצאתי חסר הפסוק למען ירבו וכו'. על כן יזהר כל אחד לבדוק מזוזותיו אף אם הם חדשים מקרוב באו, עכ"ל.

קמח) ועיין ג"כ לעיל אות כי קרוב לתחילתו.

קמט) כתיבת יד הרה"ק ר' אברהם שמשון ז"ל, בן רבינו בעל תולדות יעקב יוסף ז"ל. דפוס-צילום, בני-ברק תשנ"ה.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קנא

סימן טז

אסון גדול בעיר בני-ברק, בגלל שלא בדקו את המזוזה

עובדא שמענו מעיר בני ברק, ומעשה שהי' כך הי': אצל אחד מאנשי העיר החרדית בני-ברק נחלה א' מבניו ל"ע. הלך אחד השכנים לכ"ק האדמו"ר מליובאוויטש (שליט"א) זצ"ל, וסיפר לו אודות מחלתו של בן שכנו. אמר לו הרבי, **שיבדקו תיכף כל המזוזות שבדירת המשפחה**. ברם אבי הילד, בהיותו מתנגד לאדמוריים חסידיים, הלך לשאול את אחד מראשי הישיבה הליטאים, גדול מפורסם, אם ישמע לעצה זו של בדיקת המזוזות. ואמר לו הראש ישיבה, **עה, כל זה סיפורים חסידיים (חסידישע מעשיות) ואל תחוש לדבריו**^ק... אם ילד נחלה ל"ע צריכים לשאול ברופא, ותו לא.

זמן קצר אח"כ נעדר הילד ל"ע והלך לעולמו, ובין המנחמים בא גם השכן הנ"ל שהלך לשאול בעצת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, ומגודל אמונת צדיקים שלו הוריד אחת מהמזוזות שבתוך הדירה, ולגודל פליאתו מצא, **שתיבת "בניכם" שבפסוק "למען ירבו ימיכם וגו'" היתה חסרה בהמזוזה!**

ראו עד היכן הדברים מגיעים, גודל כוחה של המזוזה, ומה שיכול לקרות כשחסרה השמירה וההצלה של מזוזה כשרה על דלת החדר והבית.

ואיתא בספה"ק "ישמח משה", שבמצוות ציצית, תפילין ומזוזה צריכים לדקדק בכל פרטיהם ודקדוקיהם, וכמבואר באריכות בספרינו "מזוזת שלום".

ע"כ צריכים לזהר מאוד בקניית מזוזה שתהא כשרה למהדרין מן המהדרין.

קנ) לדאבונינו, מה שמובא בטור ושו"ע יו"ד ר"ס רפ"ה (נעתקו לעיל ח"א סוף אות י"ז ובהערות מ"ה-מ"ו שם) **דכל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו, ואם אינו זהיר בה יתקצרו** - נקרא אצלם "חסידישע מעשיות", וד"ל.

קנב דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

סימן יז

מעשה נורא מאוירון שנפל עם 179 בני אדם ורק 5 יהודים ניצלו לפני כעשרים שנה דרשתי ברבים בבית המדרש בבאר פארק מענין קדושת התפילין והמזוזות.

באותה שבוע קרה מעשה נורא במדינת ארגנטינא: **מטוס שהיו עליו 179 בני אדם, התרסק בהיותו בגובה עשרת אלפים רגל.** בין נוסעי המטוס הזה היו גם ששה אנשים מאחבנ"י (רב אחד, משגיח אחד ועוד ארבע יהודים). והנה **חמשה מבין ששה היהודים הללו נשארו בחיים.** אחד מהם נמצא תלוי על אילן, בלי שום היזק בעז"ה, א' מהם הי' ג"כ על האילן, אבל רגלו האחת נשברה ל"ע, ושלושה מהם היו על הר גבוה עם פצעים קלים, והששי נהרג אז ל"ע.

עלה אז בדעתו של אחד מהניצולים של התאונה, שאולי הששי שנהרג ל"ע לא היו לו מזוזות כשרות בדלתות ביתו. וכשהלך לנחם את משפחת היהודי הששי שנלב"ע, **בדק את המזוזה בחדר שהי' ישן הנהרג, ומצא בנרתיק המזוזה (מזוזה-האלטער) עשרת הדברות שהיו מודפסים על נייר פשוט!!! כל הנוכחים ראו כן תמהו.**

וכידוע מ"ש מרן הבית יוסף זי"ע (יו"ד סימן רפ"ה^{ה"ק}), וז"ל: **שמירת הבית הוא נס נגלה, שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה נזקין, והדר בבית שיש בו מזוזה ניצול, עכ"ל.**

בעת ההוא דיווחו כל עיתוני הסביבה אודות המאורע, וכולם (אף הנכרים) הוסיפו, שרואים בחוש איך שהקב"ה שומר את עמו ישראל, שאף אחד מהנכרים לא ניצול מתאונת המטוס, רק ה' אנשים מאחבנ"י, והי' מזה קידוש השם גדול.

סימן יח

איפה אתם, סוחרי המזוזות?

כשהייתי בבראזיל סיפר לי חסיד חב"ד אחד מבראזיל, שלפני 22 שנה ניהל מוסד של ילדים חולים באמת,

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קנג

והממשלה היתה מוכנה ליתן להם מענקים כספיים גדולים, בתנאי שיורידו את המזוזות. אמנם המנהל חסיד חב"ד הנ"ל אמר להם, שאם רוצים לתת הכסף רק בתנאי שיורידו את המזוזות, אז אינו צריך את כספם, ולבסוף הסכימו אנשי המלוכה לתת את הכסף גם בלי שיורידו את המזוזות. והיי קידוש השם.

כששאלתי לחסיד אחד מוויליאמסבורג, היתכן להוריד מזוזות במוסדות קדושים, ואמרתי לו: תתביישו לכם מחסידי חב"ד שפועלים שיהי' אצל כל איש ישראל תפילין ומזוזות ואתם מורידים המזוזות, ענה לי כך: אם התב"דיים מפיצים את קיום מבצע מזוזה, אז אנו צריכים לעשות ההיפך מזה, להוריד מזוזות, רח"ל.

ובצאתי אפרוש כפי בתפלה לבורא כל עולמים שגי מצות אלו יגן עלינו מכל גזירות קשות ורעות, ונצליח בכל מעשינו, ושנזכה לראות בנים ובני בנים חיים וקיימים עוסקים בתורה ובמצוות לשמה מתוך בריאות הגוף השלימה, ונזכה לראות בישועת עולמים בביאת אליהו הנביא זל"ט ומלך המשיח במהרה בימינו אכ"ר.

שבת נחמו

- א -

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, ה' אלקים גוי', אעברה
נא ואראה גוי' ההר הטוב הזה והלבנון (ג, כג-כה)
נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם (ישעי' מ')

- א -

הנה צריך להבין: (א) פירוש בעת ההיא, (ב) פירוש לאמר, (ג)
שייכות תיבת לאמר שבסיום הפסוק האי' לתיבות ה' אלקים
שבריש הפסוק שלאחריו, (ג) המשך הכתוב (ופירוש רש"י)
ההר הטוב הזה זו ירושלים, והלבנון זה בית המקדש.

גם צריך להבין בפסוק נחמו גוי': (א) כפל הלשון נחמו
נחמו, ב' פעמים. (ב) מה שדייק לומר עמי דייקא. (ג) הלשון
יאמר אלקיכם. (ד) שייכות פסוק נחמו נחמו גוי' לואתחנן גוי'.

והנה במדרש (איכ"ר ספ"א) איתא: חטאו בכפלים דכתיב
חטא חטאה ירושלים, ולקו בכפלים דכתיב כי לקחה מיד ה'
כפלים וגו', ומתנחמים בכפלים דכתיב נחמו נחמו עמי וגו',
וצריך ביאור.

- ב -

ונראה, דהנה עה"פ (משפטים כב, ל) ואנשי קודש תהיון לי
ובשר בשדה טריפה לא תאכלו גוי', פירש רש"י ז"ל: אם אתם
קדושים ופרושים משיקוצי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי,
ואם לאו אינכם שלי, עכ"ל, וכן פירש רש"י עה"פ (קדושים
כ, כו) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, וז"ל: אם אתם
מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של
נבוכדנצר וחבריו ותגלו מארץ הקדושה, עכ"ל.

והנה בשו"ת בית הלל מהגה"צ מקאלמייע זצל"ה (סימן
מ"ח וסימן ט"ו) בענין השחיטה כתב, וזלה"ק: תדעו שעבירה
זאת של נבילות וטריפות חמור מאד באיכותו משאר
עבירות, משום שעל שאר עבירות אמרו חז"ל [קידושין ל"ו

ע"א] "בנים משחיתים" [הושע ב'], אף על פי שמשחיתים נקראים בשם בנים, משא"כ באיסור נבילה וטריפה, שעל הפסוק ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו פי' רש"י (מדברי חז"ל), אם אתם קדושים ופרושים משיקוצי נבילות וטריפות אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי. מעתה, **אם אינכם נזהרים ח"ו מאיסור נבילות וטריפות, איך אתם אומרים בכל שני וחמישי בתפילת והוא רחום, אבינו מלכנו חננו ועננו כי שמך הגדול נקרא עלינו, כרחם אב על בנים כן תרחם עלינו וכו', ואיך אתם אומרים בימים הקדושים אנו בניך ואתה אבינו. איך מורא לא יעלה על ראשכם, שיאמר ד' איני מכיר אתכם ואינכם שלי עבור שנפשכם מגואל מאכילת טריפות. מכ"ש וק"ו בעת ובעונה כזאת, אשר אחינו בניי וכו' הרבה מהם נתונים למשיסה ובוזזים, ד' ירחם עליהם, על מי לנו להשען רק על אבינו שבשמים, וגדול הרועה השומרן, א"כ בעת ובעונה כזאת מהצורך ביותר ויותר שנעשה כל מה שבכוחינו להיות שם ד' נקרא עלינו וכו', עכ"ל שו"ת בית הלל.**

- ג -

והנה "אין מלך בלא עם", כי אנו עמו וה' הוא אלקינו ומלכנו. ובזה א"ש מה שדייק לומר (נחמו נחמו) עמי יאמר אלקיכם, כי דוקא עי"ז שבניי הם עמי, שהם "שליי", של הקב"ה, שהוא עי"ז שהם "קדושים ופרושים משיקוצי נבלות וטרפות", עי"ז דוקא "יאמר אלקיכם", שהשי"ת נעשה "אלקיכם" (ואם לאו - אינכם שלי, ואינם עמו ("עמיי") של השי"ת).

- ד -

ובזה ביארתי הכתוב ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו, פירוש, אם תרצו להיות אנשי קודש, הרי זה רק ע"י ובשר בשדה טריפה לא תאכלו, כי אם לא יזהרו, יצאו מהדת רח"ל, כמבואר בשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד סימן ז'), וז"ל: דבר זה ידוע שאין דבר עבירה כמאכלות אסורות שמטמטם הלב הישראלי, ובעונותינו הרבים עי"ז

יצאו כמעט מן הדת כמה קהילות בארץ לועז ע"י השוביים הקלים, שאכלו ונתפטמו בטריפות, וגברו עליהם דיעות זרות עד שפקרו ונאבדו מתוך הקהל הקדוש וכו", עכ"ל.

ובזה אפשר לפרש סיום הכתוב **לכלב תשליכון אותו**, כי הנה איתא בס' הקנה (דף קמ"ב) וז"ל: שמור פיך ממאכל הטריפות ומכל האיסורין, כי יחליפך הקב"ה באתנן זונה ומחיר כלב, עכ"ל. וזהו **לכלב תשליכון אותו**, כי אם לא תקיים להשליך את הטריפה לכלב כי אם אתה תאכל אותה, אז יחליפך הקב"ה באתנן זונה ומחיר כלב.

- ה -

ובזה יובן ג"כ כפל הלשון **נחמו נחמו**, כי הנה ידוע מחז"ל (סנהדרין צ"ח ע"א) עה"פ "אני הוי' בעתה אחישנה", שיש שני זמני גאולה, "זכו - אחישנה; לא זכו - בעתה", והקשה בספר נזר הקודש פרשת ויחי (הובא בערבי נחל בדרוש ג' לשבת הגדול), דלכאורה הם ב' הפכים בנושא א', והול"ל בכתוב או אחישנה או בעתה, ובפסוק אינו מבואר ההבדל ביניהם, ומשמע שיהי' בעתה וגם אחישנה, ואיך אפשר שיתקיימו שניהם כאחד.

עוד הקשה על מה שאמר הכתוב (בא יב, מ"א) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ד' מארץ מצרים, והרי באמת לא היו במצרים ת"ל שנה. והמפרשים תירצו דחשבון הזה נמנה מברית בין הבתרים.

אולם בפרקי דר"א ובמדרש חזית מבואר בפירוש שיצאו ישראל קודם כלות הזמן, לפי שדילג הקב"ה על הקץ בזכות אבות, כדכתיב מדלג על ההרים, ודרשו ז"ל (שהש"ר פ"ב, ח) מדלג על החשבונות, עיין שם. ולדבריהם יוקשה איך אמר הכתוב ויהי מקץ ת"ל שנה בעצם היום הזה, שהרי באמת לא נשלם חשבון ת"ל שנים, ע"כ קושייתו.

ותוכן תירוצו כי יש עת הגאולה המשומר ובא מששת ימי בראשית, ולעולם אי אפשר להיות קץ הגאולה אם לא בהגיע

אותה העת הנשפע מכוכב ההוא, אשר מאיר בו הצירוף המורה על הגאולה^א.

- 1 -

והנה ידוע מסי ברית מטה משה על הגש"פ, שמביא דכל ענין הגאולה תלוי בכשרות הבשר, ואם היו ישראל נזהרים לאכול בשר כשר היתה באה כבר הגאולה שלימה.

וכן מובא בספר שמרו משפט מהרהגה"צ ר' עקיבא יוסף ז"ל (בעמ"ח סי' לב העברי), וז"ל: הגהצה"ק ר' נתן אדלער זל"ה רצה לפסול השו"ב דפפ"ד [דפרנקפוט דמיינן], ולהכניע החותם של הסט"א השורה על השובי"ם הפסולים, בסוד על חרבך תחיי וכו', ואלמלא השיג כל רצונו הי' בא משיח צדקינו, אך הס"ם העמיד עליו רודפים קצבים, והוצרך לברוח מפפ"ד, ותלמידו הח"ס רץ אחריו כמה פרסאות וכו', עכ"ל (הובא בספר משכיל אל דל, עיי"ש באריכות).

ועפ"י הנ"ל יובן פירוש הפסוק נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דמתי יאמר אלקיכם נחמו נחמו בכפל, שהוא לשון מהר מהר (כי השנות התיבות מורה על המהירות, כמ"ש (מקץ מא, לב) "ועל השנות גוי פעמים כי נכון הדבר מעם

(א) [ראה כעיי"ז בזהר ח"א קיי"ט, וח"ג רי"ב, ובאור החיים פי' בלק בד"ה אראנו, שרמזו לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא] אלא שהקב"ה ברצונו מחליף את הזמנים ומעביר אותן הצירופים לצד אחר, ומאיר עתה צירוף הגאולה, ומסדר את הכוכבים ברקיע כרצונו.

ולפ"י אפשר שיתקיימו שניהם כאחד, שיהי הגאולה בעתה וגם אחישנה, שכאשר יהי רצון הבוריית להחיש הגאולה, יעתיק ויקדים אותו העת והזמן המוכן לגאולה, ויקדימונו כפי רצונו.

ועל דרך זה הקדים השי"ת בגאולת מצרים אותו המזל והכוכב והצירוף שהי' ראוי להיות בו הגאולה לסוף ת"ל שנה, וקבע אותם לסוף רד"ו שנה, ואתי שפיר הכתוב ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה גוי בעצם היום הזה וגוי, שהי' זמן היציאה ממש בעצם היום של סוף ת"ל שנים, אלא שהקדימו השי"ת וקבעו לסוף רד"ו שנים, והבן, עכת"ד ז"ל.

האלקים וממהר האלקים לעשותו"), וימהר את מערכת המזלות כו', ה"ז כאשר יאמר עמי ע"י שיזהרו מאיסורים.

- ז -

ובזה יובן גם שייכות פסוק זה לפרשת ואתחנן, ובפרט לתחילת הפרשה, ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, כי משה רבינו ע"ה התפלל והתחנן אל ה' על בעת ההיא, היינו על עקבתא דמשיחא, שיוכלו להתפלל אז אל ה' ולאמר אליו ה' אלקים, היינו שיהיו "אלקינו", עי"ז שאנחנו "עמו", שהוא ע"י שאנו נזהרים ממאכלות אסורות, אשר עי"ז יתקבלו תפילותינו לרחמים ולרצון, שנוכל לומר "אבינו מלכנו חננו ועננו, כי שמך הגדול נקרא עלינו, כרחם אב על בנים כן תרחם עלינו וכו', אנו בניך ואתה אבינו", כנ"ל משו"ת בית הלל.

- ח -

עוד אפ"ל ואתחנן גוי' לאמר וגוי', שכל תפילות בניי צריכים להיות על גאולת השכינה הק' ובנין ירושלים ובית המקדש, וכמו שהמשיך משה רבינו בתפילתו ובבקשתו אעברה נא ואראה גוי' ההר הטוב הזה והלבנון, ופי' רש"י ההר הטוב הזה זו ירושלים, והלבנון זה בית המקדש.

וכמבואר בסה"ק תולדות י"י (דף קפ"א ע"א), וז"ל: ידע האדם שאין התפילה לצורך עצמו, כי אם צורך גבוה, לתועלת השכינה, וכמו שכתב האר"י דאם מכוין לתועלת עצמו, השכינה מקוננת עליו (איכה א') נתנני ה' בידי לא אוכל קום, ואם מכוין לתועלת השכינה מיד נענה, כמו שכתוב בתיקונים (תיקון י"ח דף נ"ה ע"א) אם שכינתא תמן מיד פתחין לי . . . וגם מבוקש האדם נכלל בבניה, שהיא אם כל חי, וכל הנשמות הוא חלק השכינה, וגם הוא נענה, אבל אם מכוין לשכינה כדי שיהי' הוא נענה גם כן, נעשה מסך מבדיל, עכ"ל.

וכמבואר בס' צפנת פענח (דף נ' ע"ג) ועד"ז בס' תולדות י"י בשם הבעש"ט ז"ל, וזל"ק: כי צדיקיא אינון שלוחי

דמטרוניתא, שעל ידי הצער וחסרונו יודע חסרון השכינה להתפלל שימולא שם החסרון. . כי תפילה הוא צורך גבוה, שידע האדם מחסרונו שהוא נמשך מחסרון של מעלה, ויתפלל שימולא החסרון שם למעלה בשכינה. . ממילא ימולא החסרון שלו ג"כ, רק לא יכוין לתועלת עצמו רק לתועלת השכינה, עכ"ל.

- ט -

ובזה יובן גם המשך לשון רש"י בפי' קדושים שם: (אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו) ותגלו מארץ הקדושה, עכ"ל, כי כנ"ל מסי' ברית מטה משה אם היו ישראל נזהרים לאכול בשר כשר היתה באה כבר הגאולה שלימה, וכן בסי' שמרו משפט, דאלמלא השיג הגה"צ ר' נתן אדלער את רצונו להעביר את השובי"ם הפסולים הי' בא משיח צדקנו.

- י -

וזהו שאמר במדרש חטאו בכפליים כו', דקאי לענינו על בני ישראל כשאינם פרושים ומובדלים משיקוצי נבילות וטריפות, שהוא חטא חמור וכפול, שהוא מטמטם הן את הגוף והן את הנפש, אשר עי"ז לקו בכפלים, כי עי"ז אינכם שלי ועוד שע"יז תגלו מארץ הקדושה. אכן ע"י שיהיו נזהרים בכשרות המאכלים, עי"ז מתנחמים בכפלים דכתיב נחמו נחמו עמי.

- ב -

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם (ישעי' מ')

- א -

במדרש (איכ"ר ספ"א): חטאו בכפלים דכתיב חטא חטא ירושלים, ולקו בכפלים דכתיב כי לקחה מיד ה' כפלים וגו', ומתנחמים בכפלים דכתיב נחמו נחמו עמי וגו', וצריך להבין (א) כפל הלשון נחמו נחמו, ב' פעמים, (ב) מהו חטאו בכפלים.

ואפשר לפרש בהקדם דברי ה"מדרש פנחס" מהצה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, וזל"ק: מה שאמרו בגמרא (ברכות דף ס"ג ע"א) כל המשתף שם שמים בצערו, **כי כשהאדם מצטער שכינה מה אומרת וכו'** (סנהדרין דף מ"ו ע"א), נמצא, **כשמחשב האדם, איך אצטער ואגרום חס ושלום גם כן וכו'.** וזהו שאמרו בזוהר סבא משפטים דק"ז (ע"א) דוד בדיחא דמלכא וכו' בגין לבדח"א למלכא וכו', עכ"ל.

ועפ"ז אמרתי לפרש הכוונה שצריכים לכוין בקריאת שמע "ובכל מאדך - **בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לוי**", כמבואר במשנה ברכות (דף נ"ד ע"א), כי עי"ז שאינו מקבל יסורים באהבה ויש לו צער מזה, עי"ז גורם צער להקב"ה, כי עמו אנכי בצרה כתיב (תהלים צ"א), וכתוב (ישעי' ס"ג) בכלצרתם לו צר (ועיין תענית ט"ז ע"א), **וע"כ חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה** (משנה ברכות שם), ומפרש להלן בגמ' (דף ס' סע"ב) **לקבולינהו בשמחה.**

- ב -

ועוד כפי הרבי מלובלין זי"ע עה"פ (תהלים קיז, ב) **כי גבר עלינו חסדו**, שגבורות השי"ת (גבר) הם ג"כ חסדים (חסדו), אלא שאין אנו רואים אותם כי הם חסדים נעלמים שיכולים להתגלות רק ע"י הסתר בלבוש הגבורות והצמצומים.

וכמ"ש ר' ייבי בפירושו לתהלים (מזמור י"ח ומזמור ל') בביאור מחז"ל (תענית דף כ"א ע"א) **גם זו לטובה**, וז"ל: בשם הריב"ש שמעתי שהשם **כוזו** הוא אחוריים של שם הוי"ה, ושם הוי"ה הוא מדת **רחמים** ושם **כוז"ו** שהוא מדת אחוריים הוא מדת **גבורה**, ואותיות **כ"ו** מן שם **כוז"ו** הוא מספר של שם הוי"ה ברוך הוא. נמצא שעודף שם **כוזו** שהוא מדת גבורה על שם הוי"ה מדת הרחמים הם אותיות זו. לכך אמר **גם ז"ו**, שהוא ממדת גבורה, **לטובה** הוא, כלול בחסד, עכ"ל.

ועפ"י הנ"ל אפשר לבאר המשך הכתוב הנ"ל בתהלים כי גבר עלינו חסדו **ואמת ה' לעולם הללויה**, פירוש, שאפילו כאשר אנו רואים גבורות (כי גבר), שהם דינים הבאים משם

אלקים, אעפ"כ צריכים אנו לדעת אשר באמת הם חסדים (חסדו), ובאים משם הוי"ה, מדת הרחמים, וזהו **ואמת הוי"ה**, שבאמת בגבורות אלו נמצא בהעלם החסדים שמשם הוי"ה, וכמ"ש מאתו לא תצא הרעות, ולכן מסיים הכתוב **לעולם הללויה**, כי לעולם, גם כאשר נראה לנו שהם גבורות ורעות, גם אז צריך להלל ולהודות להשי"ת, וכנ"ל במשנה חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, כי באמת גם זו לטובה, כנ"ל, וכשמקבלים היסורים והצער באהבה, נמתקין ונעשים חסדים טובים.

ועי"ז יקויים בו מאמר החוזה, שכאשר האדם מוצא בהדינים את הטוב הגנוז בהם, עי"ז תיכף יתפרדו כל פועלי און, ואז יראה גם האדם שהכל הי' לטוב, ואשר כל ההעלמות וההסתרים היו כמשל המתיצות וכו', שאחרי שעובר את המסכים והמתיצות, אז נגלה לפניו אבינו מלכנו אב הרחמים והחסדים.

- ג -

אמנם כל הנ"ל הוא רק כאשר האדם מקבל את הגבורות והיסורים באהבה. וכסיפור הידוע ששאל הגה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ל את רבו הרב המגיד ממעזריטש ז"ל: איך אפשר לקיים דברי חז"ל "חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה"? והשיב לו המגיד הק', שילך לביהמ"ד, וימצא שם את תלמידו ר' זושא מאניפולי, והוא יגיד לו את פירוש המשנה.

ר' זושא הנ"ל הי' כל ימיו עני מדוכא ומצבו הי' רע ודחוק מאוד. הלך ר' שמעלקא לר' זושא, וסיפר לו, שהרבי שלחו אליו שיפרש לו את דברי המשנה.

פתח ר' זושא ואמר: תמיהה גדולה בעיני על רבנו, שצוה לשאול דוקא אותי על דבר זה, הלא שאלה זו יש לשאול לאדם שכבר עבר עליו איזה דבר רע ח"ו, אבל לי אין שום שייכות לכך, כי מעולם לא קרה לי שום דבר רע אפילו רגע אחד, ויש לי ב"ה כל טוב מיום הוולדי ועד היום, ומנין אוכל אני לדעת ענין של קבלת הרע בשמחה?

אז הבין ר' שמעלקא את ענין החיוב "לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה", שצריך אדם להיות בשמחה במידה כזו, שלא ירגיש כלל ברעה.

אכן אנו מבקשים מהשי"ת שיהי' **הראנו ה' חסדך וישעך תתן לנו**, וכמבואר מהבעש"ט שפירוש הכתוב הוא, שאנו מבקשים שנראה את החסדים בגלוי, ולא שיהיו בבחינת "כי גבר עלינו חסדו", שהחסדים הם נסתרים ונעלמים בהגבורות.

וכידוע הסיפור מהקדוש השר שלום מבעלז זי"ע, שבאה לפניו אשה אחת וביקשה איזו ישועה שהיתה זקוקה לה. אמר לה הצדיק: העיקר הוא האמונה בה'. השיבה האשה: רבי! מקודם כתיב "ויושע", ואחר כך כתיב "ויאמינו" ("ויושע ה' ביום ההוא את ישראל גוי ויאמינו בה"). **אם תהי' לי הישועה, אין ספק שתהי' לי גם אמונה.** ואמר הצדיק: מעולם לא נצחני אדם, אלא אשה זו.

- ד -

ובזה אפשר לפרש הכתוב **נחמו נחמו גוי**, ודרשו חז"ל **מתנחמים בכפלים**, כי כאשר יש לאדם צער אז השי"ת כביכול ג"כ בצער, וכנ"ל אשר עמו אנכי בצרה, ולכן אין לו להאדם להצטער, רק להיות בבחינה של **נחמו**, ועי"ז תהי' גם נחמת השי"ת, וזהו **נחמו נחמו, נחמה בכפלים**.

וזהו **חטא חטאה ירושלים**, ואיתא במדרש **חטאו בכפלים**, היינו שלא שמו אל לבם אשר בכל חטא שהם עושים, הנה לבד זאת שהם בעצמם חוטאים וגורמים רע לעצמם, הנה עוד זאת חטאו בכפלים בזה שהם גורמים ג"כ צער השכינה עי"י עוונותיהם, שעיי"ז שכינתא בגלותא.

- ה -

ועי"ז שישתף שם שמים בצער, כפירוש הנ"ל במדרש פנחס, שלא לגרום ח"ו צער להשכינה הקי' כ"א אדרבה לגרום לבדיחא דמלכא, שהוא עי"ז שאינו מרגיש בצער כלל, כסיפור הנ"ל מהר"ר זושא זי"ע, עי"ז נזכה אשר **יאמר**

אלקיכם, שיהי' ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו, שכל אחד יראה בעצמו שגם **אלקיכם**, בחינת הגבורות והדינים, הכל הם רחמים וחסדים. וכמבואר בכתר שם טוב (ח"ב בסופו) בפירוש הפסוק ויאמר אלקים יהי אור, כלומר, ויאמר השי"ת מכח מדת אלקים שהוא מדת גבורה המצמצם האור, מחמת זה יהי אור כו'. וכמ"ש בפרשתנו (ד, לט) "וידעת היום גוי' כי הוי"ה הוא האלקים", ומבואר בזוהר דכולא חד.

שזה יהי' ביום ההוא, כאשר עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם, בג"ע, וכל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה הוי' קוינו לו גוי' (כמבואר בסיום מסכת תענית (ובפרש"י שם), בהמשך לביאור המשנה לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב כו', שחל בסמיכות לפי' ואתחנן), היינו שיראו בעיני בשר (באופן דמראה באצבעו ואומר זה) איך שהכל טוב וחסד (ולא רק טוב נעלם), ובאופן דב' פעמים זה, **נחמה בכפליים**.

ועי"ז יקויים גם פירוש הפשוט במאמר חז"ל הנ"ל במסכת ברכות, אשר "כל המשתף שם שמים בצערו **כופלין לו פרנסתו כו"**, ג"כ ענין כפליים, ומביא ראיי' על זה מהפסוק (איוב כ"ב) "והי' שדי בצריך וכסף תועפות לד", אשר גם משם שד"י שהוא ענין הצמצום והגבורות (שאמר לעולמו די), גם ממנו נמשך לבניי "כסף תועפות", פרנסה כפולה.

- ג -

כלה שהיא בבית אביה כל זמן כו' שענינה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה (תענית כד).

נאמר בש"ק פרשת ואתחנן

- א -

אפ"ל בהקדם מה שפירשתי פעם שענינה יפות סובב על

מצות הכנסת אורחים, דהנה אמרו חז"ל (בי"מ פ"ז ע"א) כתיב (באברהם - וירא יח, ו) קמח וכתיב סולת, א"ר יצחק מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש (היא אמרה קמח והוא אמר סולת, רש"י).

וזהו **כלה כל זמן שהיא בבית אביה**, פ"י שמקיימת מצות הכנסת אורחים כראוי כמו שראתה בבית אביה, ואז ממילא **כל זמן שעיניה יפות**, דאשה זו שהולכת בדרכי אביה שקיים מצות הכנסת אורחים כראוי, ממילא יוצאת מגדר של סתם נשים ואין עיניה צרות באורחים, וע"כ **אין כל גופה צריכה בדיקה**.

- ב -

ובזה יש לפרש הגמרא (תענית דף כ"ו ע"ב) אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו וכו' ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה, (משלי ל"א) שקר החן והבן היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, ואומר (שם שם) תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה. וכן הוא אומר (שיר השירים ג') צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

וצ"ב השייכות של חמשה עשר באב ליום הכיפורים דייקא, אשר בשתיים יוצאות בנות ישראל ואומרות בחור שא נא עיניך.

גם צ"ב השייכות שמביא לענין הזה פסוק צאינה וראינה בנות ציון וכו' ומסיים וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

אך להנ"ל **דכלה שעיניה יפות** פ"י שהיא מקיימת מצות הכנסת אורחים כראוי, ואין עיני צרות באורחים אלא יפות,

א"כ י"ל דזהו שהיו בנות ישראל הכשרות (אשר מקיימות הכנסת אורחים כראוי) אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, פ"י דלא די בזה שעניי האשה יפות, לקיים מצות הכנסת אורחים כראוי, כי צריך שיהיה גם עיני האיש יפות באורחים, דבלאו הכי הרי יכול הבעל להפריע לאשתו שלא תוכל לקיים הכנסת אורחים כראוי.

ומסופר אודות שוחט אחד מחסידי הרה"ק מרוזין זי"ע, שהצטיין במצות הכנסת אורחים. לימים מתה עליו אשתו ל"ע ונשא אשה אחרת, והיא לא נתנה להכניס אורחים לביתה. סיפרו זאת להרה"ק מרוזין, וכשבא השוחט, כדרכו, אל הצדיק, שאלו על השינוי שבא בהנהגתו כלפי האורחים. השיב לו השוחט:

- מה אני יכול לעשות, והלא אשתי אינה מסכמת לכך. כלום עלי לגרש את אשתי בשביל זה?

אמר לו הצדיק מרוזין:

- כי מרים הם, על כן קרא שמה מרה.

- ג -

ולזה אמרו שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, דאם עיניך יפות ואינם צרות באורחים, אז תברור לך אשה שאין עיניה צרות כי אם יפות באורחים.

- ד -

וע"כ אמרו אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה, פ"י תן עיניך על משפחת המדוברת אם היא באה ממשפחה כזו אשר זהירים לקיים מצות הכנסת אורחים כראוי, ולזה מביא בגמרא הפסוק שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, דאחז"ל גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה, והיופי העיקרי אצל הכלה היא אם היא אשה יראת ה' ומקיימת מצות הכנסת אורחים כראוי וכנכון, ועל זה אמר תן עיניך במשפחה.

והנה מובא מזקיני הרה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע דאורח על שולחנו של אדם נחשב אצל הקב"ה כאילו אכל בכוונות האריז"ל, אך כל זה בתנאי שלא יאכל עם משפחתו על שלחן אחד, ואז חשיב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, ע"כ. ונמצא מזה דאם מקיים מצות הכנסת אורחים כהוגן חשיב ליה כאילו הקריב כל הקרבנות ומכפרת בעדו כמו הקרבנות.

- ה -

ובזה נבין השייכות בין ט"ו באב ליום הכיפורים, דכיון דמיירי מענין הכנסת אורחים אשר אם מקיימים אותה כראוי חשיב כאילו הקריב כל הקרבנות, ע"כ מדמהו שפיר ליום הכיפורים, דגם ביוה"כ נתכפרים עוונות בני ישראל, וזהו לא היו ימים טובים לישראל **כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים**.

- ו -

ומה שסיים בגמרא **וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו**, אפשר לפרש דהכוונה כשמקיימין הכנסת אורחים כראוי, ובין עיני האיש ובין עיני האשה הם כדבעי, **עיניהם יפות באורחים**, מקרבים הגאולה בזה, כמו שהארכנו בחידושים להגדה של פסח לפרש מה שאומרים בהגדה **כל דכפין ייתי וייכול וכו' השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל**, עפ"מ שמביא בספר דברי יצחק בשם הגה"ק בעל שם שלמה ממונקאטש זצ"ל בשם הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לפרש הגמרא גיטין (דף נ"ו עמוד ב') אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, בדרך צחות כדרכו בקודש, כי העיר ירושלים נחרבה ע"י העשיר והעני, כי העושר נקרא קמצא כמאמרם ז"ל וסימנך עשירים מקמצין, ועני נקרא בר קמצא, והוא היפוך העושר [וכמאמר העולם שעני יש לו לב טוב] דהאי גברא דרחמי קמצא ובעל דבבי בר קמצא, הסדר שאוהבים העשיר ושונאים את העני [ומקרא מלא הוא גם לרעהו ישנא רש ואוהבי עשיר רבים] עביד סעודתא אמר לי לשמעתי זיל אייתי לי קמצא [פיי לך

ותקרא לי רק העשירים על הסעודה] אייתי לי בר קמצא, אזל אשכחי דהוה יתיב [פיי דהוה מצא את העני ג"כ] אמר לי מכדי האי גברא בעל דבביי דהאי גברא מאי בעית הכא פיי הבעל סעודה אומר להעני הלא ידעת שאין אתה מחותן גדול אצלי וחשוב כ"כ בעיני ומדוע ישבת פה בראש הקרואים. השיב לו העני וא"ל הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי סעודתי מה דאכילנא ושתינא, רצ"ל תאמין לי שלא ארויח בזה כ"כ כח כמה שפיכות דמים שיש לי בזה, א"ל לא, לסוף א"ל יהיבנא לך כל דמי הסעודה שאין כל הסעודה שוה כ"כ כמו הבזיון ושפיכות דמים שלי נקטיי בידיי ואפקיי היינו שמבייש את העני בפני רבים בחציפות ועזות ואין לו שום בושת פנים כלל בפניהם כי הכל חונפין לעשיר ואין עומדים לימין האביון כידוע, אמר הואיל ויתבו רבנן ולא מחו ש"מ וכו' איזיל איכול בהו קורצא לבי מלכא, פיי שאמסור דין לשמים, אמר מרדו בך יהודאי וכו', א"ל שדר להו קורבנא רצ"ל עני כמבואר בזה"ק שדר בידו בהדי דקאתו שדא ביי מומא **בניב שפתיים וא"ל בדוקין שבעין**, רצונו לומר שהעשיר נותן מום בעני ואומר עליו חסרונות שאוכל ושותה הרבה יותר מדאי ומביט בעינים מוזרות אל הקערות ואל צואר בעה"ב בעינא בישא וכדומה דלדין הוה מומא ולדידהו לא הוה מומא היינו לנו עניים זה מום גדול ולהם להעשירים הזוללים וסובאים הרבה ועושים כל מה שלבם חפץ ואין זה שום מום אצלם, עכלה"ק.

- 2 -

ואגב יש לפרש עוד מ"ש בגמרא **שדא ביי מומא בדוקין שבעין**, עפ"י דרכו של הר"מ מפרימישלאן אך באופן אחר קצת, דמובא בספר סיפורי צדיקים (כ"ד א') בשם הבעל שם טוב ז"י"ע, שאמר כלל גדול, אז **פון זיך זאל מען נישט ארויסקוקן און אין יענעם זאל מען נישט אריינקוקן**, ע"כ.

וזהו שאמר הגמרא **שדא ביי מומא בדוקין שבעין**, פיי שהסתכל על חבריו מה שהוא אוכל ולא רצה שיאכל אצלו, ע"כ הלך ושדא ביי בהקרבת מומא בדוקין שבעין, שנענש לעשות ממש כמעשהו שעשה הוא מקודם.

- ח -

ועל פי זה יש לומר עוד בדרך רמז, דמובא בחז"ל שביהמ"ק הוא כמו אישון עין של העולם, ונקרא אבן שתיה שממנו הושתת העולם.

והנה הקב"ה מתנהג עם האדם במדה כנגד מדה, וכדבריהם ז"ל (נדרים דף ל"ב ע"א) משום מדה כנגד מדה, וכן הוא במשנה (סוטה דף ח' ע"ב) מנין שבמדה שאדם מודד מודדין לו שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה וכו', ועיין במכילתא פרשת יתרו על פסוק כי בדבר אשר זדו עליהם.

וע"כ, מדה כנגד מדה על מה שהוא שדא מומא **בדוקין שבעין**, נענשו שנחרב ביהמ"ק שהוא בחינת **דוקין שבעין** של כל העולם.

- ט -

ואפשר לפרש עפ"י דבריו הקדושים של הרבי ר' מאיר'ל מפרימישלאן בפירוש הגמרא דקמצא ובר קמצא הנ"ל, דמשם רואים דע"י שלא רצה להכניס את האורח ע"י? נחרב ביהמ"ק בעוה"ר, וא"כ רואים אנו מזה, דאם מקיים הכנסת אורחים בשלימות מקרב את הגאולה בזה.

- י -

וזהו שמסיים הגמרא **ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו**, דאם הוא מתחתן עם אשה כשרה שמקיימת מצות הכנסת אורחים כראוי, מקרב בזה הגאולה, ונוכה בשכר זאת **וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו**, ודו"ק.

- יא -

עוד אפ"ל, דהנה כנסת ישראל נקי' כלה, וכן ידוע דתלמידי חכמים שבדור הם עיני העדה. וזהו שאמר **כלה**, היינו כנס"י, **שעיניה**, היינו עיני העדה, **יפות**, אז **אין כל גופה צריכה בדיקה**, היינו שאין צריך לבדוק באנשי העדה, כי בוודאי

שגם הם מתנהגים באופן הטוב והיפה, כדאיתא בזוהר אי רישא טב כולו טב.

וזה אין כל גופה צריכה בדיקה, היינו שאין הקב"ה צריך לבדוק את כל אנשי הדור (כל גופה) אם ראויים הם לכל טוב, דכיון שעייניה, עיני העדה, יפות, הרי בודאי שגם אנשי העדה, כל גופה, הם יפים, ואז השי"ת נותן להם כל טוב, כדי שיוכלו בניי לקיים את התורה והמצוות מתוך הרחבה והרווחה.

- יב -

ועפ"ז יש לפרש ג"כ הגמרא הנ"ל בתענית, **בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך**, פ"י אם תשא עיני העדה שיהיו לך מנתיגים הראוים לנשיאות ראש, אז ממילא וראה **מה אתה בורר לך**, דזהו סימן על כל העדה, והוא אות שגם אנשי העדה מתנהגים כשורה.

וכן מבואר ברמב"ם (הל' תשובה פ"ט ה"א), וז"ל: הבטיחנו בתורה, שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד, שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה, כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה, כדי שנזכה לחיי העולם הבא, עכ"ל.

פרשת עקב

דברות קודש שנאמרו בעת שהיית כ"ק הגה"צ שליט"א
במעלבורן אוסטרלי, בבהמ"ד של הרב הנגיד
רבי יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א

- א -

והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם
ועשיתם אותם ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת
החסד גוי' (עקב ז, יב)

- א -

ויש לדקדק: (א) הלא רש"י הקי' פי' בסוף פרשה ואתחנן:
"אשר אנכי מצוך היום לעשותם": "היום לעשותם ולמחר
לעולם הבא לקבל שכרם", ותיכף ומיד פי' הפסוק "והי' עקב
תשמעון" שנאמרו בו יעודים רבים בעוה"ז, ולכאוי' הלא
למחר לעוה"ב לקבל שכרם. ונראה לכאוי' שהדברים
סותרים.

(ב) רש"י הקדוש פי' "והי' עקב תשמעון": "אם המצוות
קלות שאדם דש בעקביו תשמעון", ולכאוי' יש לדקדק הלא
אמרו ז"ל באבות (פ"ב מ"א) "הוי זהיר במצוה קלה
כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות", ולכאוי'
הרי הפסוק אומר השכר של מצות קלות.

(ג) מהו זה שהתחיל בלשון רבים, "והי' עקב תשמעון גוי'
ושמרתם ועשיתם גוי'", וסיים בלשון יחיד, "ושמר גוי' לך גוי'
לאבותיך".

- ב -

ואפשר לתרץ, דהנה מובא בליקוטי תורה מהאר"י ז"ל
עה"פ "בדבר ה' שמים נעשו", דכל הבריאה היא ע"י דבר
ה', דכשאמר "יהי רקיע", מאלו האותיות נברא הרקיע ועל
ידם יש להם קיום, וכן כל הבריאה נבראה ע"י הדבר ה'.

ומבואר בספר בעל שם טוב עה"ת בפרשה זו עה"פ ויענך

וירעיבך ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האד"ם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האד"ם, וכתב שם, וז"ל: וקשה דההיי"ן של שני פעמים האד"ם מיותרים, והוי ליי' לומר יחיה אדם. יש לומר דאיתא בספר ליקוטי תורה מהאר"י ז"ל, דהחוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה, דאין הדעת נותן שיהיה חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי, ואין לומר דהנשמה יכולה לחיות בלי מזון כמו מלאך, דאם כן מה טעם אם עובר אדם ושוהה כמה ימים בלא מזון ימות ברעב, והמיתה הוא פירוד הנשמה מן הגוף, וקשה מה טעמא תצא הנשמה מחמת מניעת אכילה, כיון שאינה נהנית ממנה, ונבוכו הרבה בזאת החקירה.

ותירץ האר"י ז"ל, שהיו סכלים ולא ידעו בשורש הבריא, דאמרו רבותינו ז"ל (אבות פרק ה') בעשרה מאמרות נברא העולם, פירוש על ידי המאמרות עצמן נתהוה הכל, דמאמרו של הקדוש ברוך הוא מרום וקדוש, ותיכף כשאמר הקדוש ברוך הוא יהי רקיע נתהוה הרקיע, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימי עולם שיעמוד, כמו שנאמר (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, וכן כשאמר תוצא הארץ דשא ועץ פרי או תוצא הארץ נפש חיה, אותו המאמר היה מהווה הכל, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם.

וכשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה ואומר ברוך אתה ה', כשמזכיר את השם מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ההוא כי נברא הכל על ידי השם, ומוצא מין את מינו וניעור, וזה החיות הוא מזון הנשמה. וכל זה במאכלים המותרים וכשרים שציוה הקדוש ברוך הוא להעלותן מגשמיות לרוחניות.

וזהו שאמר הכתוב ויענך וירעיבך, כי המן היה רוחני מאוד, וההדיוטות לא היה להם קורת רוח ממנו, שעל כן אמרו (בפרשת בהעלותך) ונפשנו קצה וגו', וזהו שאמר ויאכילך את המן שהוא רוחני מאוד, לחם אבירים שמלאכי השרת אוכלים, אלא שנתגשם קצת, כדי שיהיה לו תפיסת יד, לבא לידי כך למען הודיעך, אפילו בזמן שתבא לארץ

ישראל ותאכל לחם גשמי, שתקדים כבוד נשמתך לכבוד גופך, ולהעלות הכל מגשמיות לרוחניות, **כי לא על הלחם לבדו**, פירוש בזמן שהוא לבדו גשמיות, בלי התעוררות הרוחני בו, **יחיה האדם**, פירוש, הנשמה שנקרא האדם בה"א הידיעה, כי הגוף נקרא בשר אדם והנשמה נק' האדם (זוהר בראשית דף ב' ע"ב), **כי על כל מוצא פי ה'**, כשאתה מוציא השם בכוונה על ידי הברכה שברכת עליו, שעל ידי זה מתעורר בו הרוחניות, ומזה **יחיה האדם**, שהוא הנשמה, שניזונה מרוחניות המאכלים. כי הקדוש ברוך הוא עשה כן בכוונה מכוונת, שעל ידי שהיה בונה עולמות ומחריבן (רבותי בראשית פרשה ג') נפלו ניצוצין קדושין לדי חלקי הבריאה דומם צומח חי מדבר שראוי לאדם להעלותם, עכ"ל.

- ג -

והנה כתיב **"בצלם אלקים עשה את האדם"**, שהאדם נברא בצלמו ובדמותו של השי"ת, ולכן, כמו שבדבר ה' שמים נעשו, כמו כן **האדם ע"י דיבורו**, ואפילו רק ע"י דיבורים מועטים, **יכול הוא להשפיע בעולם**.

ובדידי הוה עובדא, נסעתי פעם בירושלים עיה"ק במונית (טעקסי), ושאלתי את הנהג (לא הי' נראה עליו כלל שהוא יהודי), אם הוא מניח תפילין, וענה לי, שפעם אחת ביום הבר-מצוה שלו הניח תפילין, ומאז לא הניח עוד, כי לא אמר לו אדם מעולם שיניח, ומעתה הבטיח בדמעות שיתחיל להניח תפילין ולשמור את השבת. הרי שלפעמים גם ע"י **דיבורים מעטים יכולים להשפיע על האדם**. וידוע מאמרם ז"ל (סנהדרין דף ל"ז ע"א) **"כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא"**, ופי' רש"י, **שמאדם אחד נברא מלואו של עולם**. והנה פעם עשיתי חשבון ועלה שבמשך מאתיים וחמישים שנה יוצא מאדם אחד שבע מאות אלף איש, **וזה עולם מלא ממש**.

- ד -

ומוכרחני לומר כאן, שאין שום אדם יכול להשיג מה וכמה פעל האדמו"ר מלויבאוויטש זצ"ל, עד שיראה זאת

בעצמו. הייתי בכמה מקומות בערים הנדחים אשר הקימו שם בנינים שלימים להרבצת התורה, ולדוגמא הייתי בשיקאגא ומצאתי שם מוהל אחד חסיד ליובאוויטש, ושאלתי לו כמה ילדים מהל, וענה בערך שלשת אלפים, ושיקאגא היא לא עיר חרדית, ואלמלא הוא, היו נשארים ערלים ר"ל. זהו הכח של ליובאוויטש, וכן השלוחים בכל העולם.

אי אפשר לתאר לכם השמחה הגדולה שהיתה לי כשראיתי כאן מוסדות גדולות כאלו והבנינים הגדולים ממש רחובות שלמים, אולי יותר גדול ממה שיש בארצות הברית גם למוסדות הגדולים.

והנה האדמו"ר מליובאוויטש ידע את מי לשלוח, ובאיזה מקום לשלחו, וכאן במעלבורן שלח לנו את הרב ר' יוסף שליט"א. ויש להמליץ עליו את הכתוב ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ. שלא רק לחסידי ולמוסדות ליובאוויטש הוא תומך, אלא גם לכל המוסדות בשוה. וזהו עולם מלא ממש, והכל בדיבורים מעטים ובמסירת נפש.

הייתי במיאמי וראיתי שם את המוסדות הגדולים, והלכתי שם למקוה של ליובאוויטש והי' שבור, והלכתי למקוה אחרת רחוקה משם, והמקוה הזאת היתה קרה מאד, ואחר שיצאתי מהמקוה הקרה, באו איזה ששה או שמונה אנשים ונכנסו למקוה, וכשיצאו שאלתי לאחד מהם מאיפה הם באים כי היה לי פלא, מילא אני חסיד, ואני הולך למקוה קרה, זה לא חידוש כי אנחנו יודעים כי במקוה קרה מכפר על עון מיתה, וזה בחינת מסירת נפש, אבל אלו במיאמי הם לא הולכים בלבוש שלנו, והם אנשים ממיאמי ומאין בא להם מסירת נפש לילך במקוה קרה, כי לפי שראיתי בהרבה מקומות אצל החסידים, שאם המקוה שבורה אומרים לכל אחד שידע כי המקוה שבורה והמים הם קרים שלא יצטרכו לפשוט בגדיהם ולהלבישם בחנם, ושאלתי לאחד מהם מאיפו הם באים, ואמר כי הם חסידי ליובאוויטש, והיות והמקוה שלהם שבורה באו לכאן.

והאיך זכו למסירת נפש כזו? כל זה הוא מפני שהולכים בכוחו של אותו זקן האדמו"ר מליובאוויטש, ושלוחו של אדם כמותו, ממילא יש להם הכח והחיות של האדמו"ר מליובאוויטש שהם דבקים בו.

ובאמת היי האדמו"ר מליובאוויטש יכול ג"כ לבנות בנינים גדולים אצלו כמו שאר הרביים הגדולים, וכל החסידים יהיו בשכונתו וליהנות בגשמיות ורוחניות, אבל לא כן עשה, כי לא זה היי התכלית שלו, כי החיות שלו היתה להציל נפשות ולהחזיר בתשובה את כל העולם ממש, וכל הרצון שלו היי, שיבנו בכל מקום בעולם בתי מדרשים ישיבות ומוסדות שעייז יוכלו לקרב ולהציל נפשות רבות מישראל לקרבן לאבינו שבשמים, און אז מען מיינט אמת'דיג העלפט דער אייבערשטער.

לפני חמש עשרה שנה, כשהפצתי את ספרי ונאמר אמן על קדושת בית המדרש, וספרי על מצוות תפילין ומזוזה, ושלחתי אז את הספרים לכל הבתי מדרשים כמעט בכל העולם, והייתי צריך האדרעסן של בתי חב"ד, קבלתי אז סך של תשעים כתובות מבתי חב"ד בכל העולם (מלבד בארץ-ישראל), ולפני כמה שנים, כאשר הייתי צריך עוד הפעם להפיץ ספרים אחרים, קבלתי כבר אדרעסן של יותר משלש עשרה מאות בתי חב"ד, וכל אלו נבנו במעט שנים במהירות גדולה כזו, וכל זה הוא רק מפני שעושים כל דבר שהרבי צוה להם במס"נ ממש.

שאלתי פעם (לפני עשרים שנה בערך) לאחד מחסידי חב"ד במיאמי, איזה בשר אוכלים חסידי חב"ד שם, וענה לי, שהם אוכלים בשר מניו יארק, ושולחים להם בדואר אויר, ועולה להם הבשר לבד לערך חמישים דולר כל שבוע. אמרתי להם שאין כדאי ליקח משם, בשביל בעיות של הכשרות, מיד שמחו שיהיי להם כעת יותר כסף לצרכי ציבור.

- ה -

ובזה מיושב כל הדקדוקים, דהא כל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו (אבות פ"ה מ"יח), ועייז מקבל שכר גם

בעוה"ז. ולכן מתחילה נקט **לשון רבים** (תשמעון גוי ושמרתם ועשיתם גוי), שקאי על זיכוי הרבים. ו"מצוות קלות שאדם דש בעקביו" היינו הדיבורים מעטים שעיי"ז יכול להשפיע. ומקבל שכר מחמת זיכוי הרבים, ועיי"ז נאי "ושמר ה' אלקיך לך את הברית", **לשון יחיד**, כי קאי על היחיד שמזכה את הרבים.

ועיי"ז אמר הכתוב **ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך** גוי, כי מי שמזכה את הרבים, השיי"ת שומר עליו ועל זרעו ועל כל אשר לו בהשגחה מיוחדת שיהיו לברכה.

וכמו שמובא בספר דברי אברהם (ומובא ג"כ בספר טיול בפרדס דף ל', ובספר שיח שרפי קודש מובא בשם בעל חידושי הרי"ם זי"ע), שבא פעם א' לבית רבו מרן החת"ס זצ"ל והתמרמר לפניו רבו, שעיי"ז **שהוא טרוד בקהלה גדולה**, וגם בלימוד הישיבה, ולהשיב לשואל דבר, עיי"ז **אין לו פנאי להשגיח על בניו ויוצאי חלציו**, ולתהות על קנקני במה שלומדי. והשיב לו, הלא דהע"ה אמר **כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה**, ואפש"ל הכוונה [חונן ומלוה], שמלוה ונותן את **כל היום** שלו, דהיינו העת והזמן שלו לאחרים, ומשגיח עליהם, **וזרעו** מה תהא עליהם?, עיי"ז אמר **וזרעו לברכה**, דבזכות זה אף שהוא אין לו פנאי ועת להשגיח עליהם, השיי"ת ישגיח עליהם שיהיו **לברכה בתורה ויר"ש**. ונהנה רבו מאוד מדבריו, ואמר לו נחמתני בני נחמתני.

ואח"כ בשב"ק בסעוד' שלישי סיפר החת"ס לתלמידיו הפיי הזה, והפליא אותו מאוד, והוסיף לפרש בזה הפסוק (משפטים כג, כו) **לא תהי' משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא**, כי בגמ" דרש לא תהי' משכלה ועקרה שלא תהי' עקר מן התלמידים, **וכיון שיהי' לך הרבה תלמידים ולא יהי' לך פנאי להשגיח על בניך**, כי תתן את ימיך רק להשגיח על אחרים, עיי"ז אמר השיי"ת **את מספר ימיך**, מה

(א) עיין בכורות (מ"ד ע"ב) עה"פ (עקב ז, יד) לא יהי' בך עקר ועקרה: לא יהי' בך עקר מן התלמידים.

שאתה נותן לאחרים אמלא, להשגיח על בניך ובי"ב שיהיו לברכה, ודפח"ח.

ויש להמליץ ע"ז מה שאמרו חז"ל בברכות (דף ל"ב ע"ב), מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת, פי', מתוך שהם מתנהגים באופן דחסידיים, היינו שדואגים לטובת הזולת והרבים, אף שע"ז נגרם להם עצמם נזק, לכן תורתם משתמרת. ויתירה מזו כדאיתא בירושלמי ברכות שם: תורתן מתברכת.

וראה זה דבר נפלא בסי' חסידיים (סימן קס"ח), וזל"ק: ולמה אוהב הקב"ה את האבות? מפני שכל היום וכל הלילה לא הי' לבם פונה מלהרהר אחר חפצי שמים, שנאמר (משלי כג, יז) כי אם ביראת ה' כל היום, כמו שנאמר (ויצא כח, טז) ויקץ יעקב משנתו, ואתה תקרא ויקץ יעקב ממשנתו. (וממשיך שם) ארבעה ועשרים פסוקים אברהם יצחק ויעקב בפסוק אחד על הסדר, אבל שאר פסוקים של האבות אינם על הסדר, כגון ויבוא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע אשר גר שם אברהם ויצחק (וישלח לה, כז), הרי אינו על הסדר. ולכך ארבעה ועשרים על הסדר, כי היו כל ארבע ועשרים שעות שלא הי' להם פנאי מחפצי שמים אפילו בחלום, שנאמר (תהלים קלט, יז) ולי מה יקרו רעידך, וכתוב (שם פסוק י"ח) הקיצותי ועודי עמך. עכ"ל.

- 1 -

והנה בגודל מעלת ענין הנחת תפילין (המבואר לעיל סעיף ג'), וכן בגודל מעלת מצות ציצית ומצות מזוזה, איתא בזוהר פי' ואתחנן (רס"ה ע"ב), וז"ל: אמר רבי שמעון, בשעתא דבר נש אקדים בפלגות ליליא, וקם ואשתדל באורייתא עד דנהיר צפרא, בצפרא אנה תפילין ברישיי ותפילין ברשימא קדישא בדרועיי, ואתעטף בעיטופא דמצוה, ואתי לנפקא מתרעא דביתיי, אערע במזוזה רשימא דשמא קדישא בתרעא דביתיי,

ב) וכמבואר בתוס' ד"ה שורפן חסיד (נדה דף י"ז ע"א), וז"ל: ששרפת צפורן מזקת לאדם... ולכך הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו, עכ"ל.

ארבע מלאכין קדישין מזדווגן עמי, ונפקין עמי מתרעא דביתני, ואוזפי לוי לבי כנישתא, ומכריזי קמי: הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא, הבו יקרא לברי' דמלכא, לפרצופא יקרא דמלכא, רוחא קדישא שריא עלי. אכריז ואמר ישראל אשר בך אתפאר. כדין ההוא רוחא קדישא סלקא לעילא, ואסהיד עלי קמי מלכא קדישא. כדין פקיד מלכא עילאה למכתב קמי' כל אינון בני היכלי, כל אינון דאשתמודען קמי'. הדא הוא דכתיב (מלאכי ג, טז) ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מאי ולחושבי שמו, כמה דאת אמר (שמות לה, לה) וחושבי מחשבות, אינון דעבדין לשמי' אומנותא בכלא: אומנותא דתפילין בבתיהון ברצועעיהון וכתיבתהון; אומנותא דציצית בחוטיהון בחוטא דתכלתא; אומנותא דמזוזה. ואילין אינון חושבי שמו. וכתבי חושבי מחשבות. ולא עוד, אלא דקוב"ה משתבח בי' ומכריז עלי' בכולהו עלמין: חמו מה ברי' עבדית בעולמי. עכ"ל.

[ותרגומו בלה"ק: בשעה שאדם מקדים עצמו בחצות לילה וקם ועוסק בתורה עד שמאיר הבוקר, ובבוקר מניח תפילין בראשו ותפילין ברושם הקדוש בזרועו, ונתעטף בעיטוף של מצוה [טלית], ובא לצאת משער ביתו פוגש במזוזה שהיא רושם של השם הקדוש בשער ביתו, ארבעה מלאכים קדושים מתחברים עמו, ויוצאים עמו משער ביתו ומלויים אותו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו: תנו כבוד לצורת המלך הקדוש, תנו כבוד לבן המלך, לפרצוף היקר של המלך. ורוח קדוש שורה עליו, מכריז ואומר ישראל אשר בך אתפאר. אז אותו הרוח הקדוש עולה למעלה, ומעיד עליו לפני המלך הקדוש. אז מצוה המלך העליון לכתוב לפניו כל אלו בני היכלו, כל אלו הנודעים לפניו. זהו שכתוב ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מהו ולחושבי שמו, הוא כמו שאתה אומר וחושבי מחשבות, אלו שעושים לשמו אומנות בכל: אומנות התפילין, בבתיים שלהם ברצועותיהם ובכתיבה שלהם; אומנות הציצית, בחוטים שלהם, בחוט התכלת; אומנות המזוזה. ואלו הם חושבי שמו, כמו שכתוב וחושבי

מחשבות. ולא עוד, אלא שהקב"ה משתבח בו ומכריז עליו בכל העולמות: ראו איזו ברי' עשיתי בעולמין].

ועוד שם בזוה"ק בגודל מעלת מצות מזוזה, וז"ל: תא חזי, בעי בר נש בפיתחא דביתא לרשמא שמא קדישא, דאיהו מהימנותא דכולא. דהא **בכל אתר דשמא קדישא אשתכח, זינין בישיין לא משתכחי תמן, ולא יכלין לקטרגא ליי לבר נש**, כמה דכתיב (תהלים צא, י) לא תאונה אליך רעה וגו'. (מזוזה אקרי) אתר דפיתחא דביתא שריא כגונא דלעילא. אתר דפיתחא דביתא עילאה שריא, מזוזה אקרי. דהוא תיקונא דביתא ופיתחא דביתא. מההיא מזוזה ערקין מארי נימוסין, מארי דדינין קמי' לא משתכחין. ולקבל דא לתתא, **כד בר נש אתקין מזוזה לפיתחא דביתא**, והאי שמא קדישא רשים באתווי, האי בר נש אתעטר בעיטרוי דמארי', **ולא קרבין לפיתחא דביתאי' זינין בישיין ולא משתכחי תמן**. עכ"ל.

[ותרגומו בלה"ק: בוא וראה, האדם צריך לרשום בשער ביתו את השם הקדוש, שהוא אמונת כל. **כי בכל מקום שהשם הקדוש נמצא, מיניס רעים אינס נמצאים שם, ואינס יכולים לקטרג על האדם**, כמו שכתוב לא תאונה אליך רעה וגו'. המקום שפתח הבית שורה שם הוא כעין שלמעלה. המקום שפתח הבית העליון שורה נקרא מזוזה, שהוא תיקון הבית ופתח הבית. מאותה מזוזה בורחים בעלי חוק, ובעלי הדין אינס נמצאים לפני'. וכנגד זה למטה, **כשהאדם מתקן מזוזה לפתח ביתו**, וזה השם הקדוש רשום באותיותיו, הרי אותו האדם מעוטר בעטרותיו של אדונו, **והמיניס הרעים אינס קרבים לפתח ביתו, ואינס נמצאים שם**].

ועפ"י כל הנ"ל מובן גודל ענין התפילין והמזוזה. ועכו"כ מי שלא רק שמניח תפילין בעצמו וקובע מזוזה בביתו הוא, כ"א שהוא גם מזכה בזה את הרבים, הרי גדול זכותו ביותר כו', וגדול המעשה יותר מן העושה.

ומסיימים בכבוד אכסניא, בשבחו של הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שמנדב מהונו ומאודו לקנות תפילין

עבור מאות ילדי ישראל, ובפרט לילדי ישראל שיצאו מגלות רוסיה, ועורך בשבילם בר-מצוה.

ויהא רעוא מן שמיא שיקויים בו ובבני ביתו שיחיו הנאמר ברמב"ם הלי תפילין (ספ"ד) **כל הרגיל בתפילין מאריך ימים** שנאמר ה' עליהם יחיו. ובהלכות מזוזה (ספ"ו) מסיים הרמב"ם, וז"ל: אמרו חכמים הראשונים, **כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא**, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל. ובזכות ג' מצוות אלו נזכה לראות במהרה ישועתן של ישראל בביאת גואל צדק בב"א.

- ג -

והי' עקב תשמעון וגו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד וגו' (ז, יב).

ובמדרש: הלכה מנורה של פרקים מהו לטלטלה בשבת וכו'. וצריך להבין, מהו ההמשך של "עקב תשמעון" למנורה של פרקים?

ואפשר לומר, דהנה אנו אומרים בכל יום "היום יום ראשון בשבת וכו'". והנה ידוע גודל מעלת אמירת קפיטל ס"ז בתהלים שנקרא "מזמור המנורה", שכתוב בס' מנורת זהב להמהרש"ל, ובשם הרמ"א בספרו תורת העולה, דהאומר מזמור המנורה בצורת המנורה, ובפרט כשאומרה על קלף, זוכה לכל הברכות והשפעות טובות, וכאילו הדליק המנורה בבית המקדש. וכהיום נדפס המזמור הזה בהרבה סידורים בצורת המנורה. ועפ"י האריז"ל מובא לאומרו בכל יום ז' פעמים לפני התפילה בביהמ"ד, וכל פעם יסבב את הבלעמערס שקורין עליו בס"ת, ובשבת רק פעם אחת. ועוד כתב שם, שבכל יום יכוין כוונת השמות של "אנא בכח" וכו' ומזה מתבטלים כל המקטרגים וכו'.

ובכוונת האר"י כתב, שבמזמור המנורה יש רי"ו אותיות כנגד ג' פעמים שם ע"ב, והאותיות של תחילת כל פסוק

דברי פרשת עקב תורה קפא

"אלקים יחננו גוי סלה", "לדעת גוי ישועתך", "יודוך גוי כולם", "ישמחו גוי סלה", "יודוך גוי כולם", "ארץ גוי אלקינו" ו"יברכנו גוי ארץ", הם מספר ע"ב, וסופי האותיות של סופי הפסוקים הנ"ל הם צו"ם הכ"ס י"ה, ג"כ כמספר די"ו, שלש פעמים שם ע"ב.

והנה שם ע"ב שמות של הקדוש ברוך הוא מובא ברש"י (סוכה מ"ה ריש ע"א ד"ה אני והוא בגימ' אנא ה') יוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט. ובזה המזמור מרומזים כל אותיות של ע"ב שמות, ועיין בתוי"ט ובאוהתה"ק שם.

ובספרי הבעש"ט מובא, שכשאמר הקב"ה "מה תצעק אלי

ג) ע"ב שמות היוצאים משלשה פסוקים אלו (שמות יד, יט-כא):

"ויסע מלאך האלקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם, ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם".

"ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ויהי הענן והחושך ויאר את הלילה, ולא קרב זה אל זה כל הלילה".

"ויט משה את ידו על הים, ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, וישם את הים לחרבה ויבקעו המים".

בכל פסוק יש ע"ב אותיות, וכל שם ושם משלש אותיות פסוק אחד ישר, ואחד הפוך (למפרע) ואחד ישר. (זוהר ויקרא קנא):

ועיין מזה בזוהר שמות נב, ער. ויקרא נא: זו"ח פרשת אחרי, ד"ה פתח. תקוני זוהר, תיקון ע קז: תקוני זו"ח קיח. ע"ח שער נו"ן פ"ד, שעה"כ ק"ש דיוצר סוף דרוש ה'.

ועיין רש"י סוכה מ"ה ריש ע"א ד"ה אני והוא בגימ' אנא ה' ועוד משבעים ושתיים שמות הן הנקובים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת בשלח ויסע ויבא ויט וכו', וראה בפי ר"א בייע שמות לייג כ"א ובפסיקתא זוטרתא בשלח י"ד כ"א דע כי אלו שלשה פסוקים ויסע ויבא ויט כל אחד ואחד יש בו ע"ב אותיות כנגד ע"ב שמות, ומהם אתה מוצא שם המפורש אות מן הראשון ואות מן האמצע ואות מן האחרון וכו', ותמצא זה השם בספר הישר והוא הנקרא והי"י יל"י סייט על"ם כו'.

וראה במגלה עמוקות אופן קע"ט שכתב שם של ע"ב יש בו כל כ"ב אותיות חוץ מאות ג', וכן בשלשה פסוקי ימין שבתורה ימינך ה' נאדרי בכח, נטית ימינך, מימינו אש דת למו יש בכל אחד כל אותיות ולא נעלם רק אות גימל, וכן בפסוק וללוי אמר תומיך ואוריך, ג"כ נעלם ג', וכן בפסוק ארון וכפורת וכרובים (ועי' בכלי יקר ושפתי חכמים תרומה כ"ה י"א אות ק'), וכן בפרשת סוטה וכן בכל תמניא אפי באות ק', וכן ביי"א סליחות שהתפלל שלמה על בית המקדש, ה' במלכים ו' בדה"י, בכל אלו אין בהם גימל כו' עיי"ש.

וראה בזהר צו ל"ד ע"ב ומוס אין בך אלו הסנהדרין דאינון לקבל ע"ב שמהן, וכתב בספר דברי יצחק שהכוונה שהצירוף האחרון הע"ב הרי הוא "מוס", וזה שאמרו דסנהדרין קבל ע"ב שמהן, ואם תאמר הרי סנהדרין אינם רק ע"א, על זה סיימו ומו"ם אין בך, עיי"ש.

דבר אל בני ישראל ויסעו", מקשים המפרשים מה הי' לו למשה רבינו ע"ה לעשות בעת צרה ח"ו אם לא לצעוק אל השי"ת; אז עס טוט וויי שרייט מען. ומתרצים המפרשים, שהיות והי' הקטרוג גדול, שהסי"מ טען הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, והשי"ת לא יכל להשתיק את המקטרג, לכן אמר הקב"ה למשה מה תצעק אלי, לא יעזור לך כולם הצעקות, רק "דבר אל בני ישראל ויסעו", פ"י תכוין השם של חסד (ע"ב) "ויסע ויבא ויט", שבג' פסוקים אלו יש שם החסד, וג' פעמים ע"ב הם מספר רי"ו כמנין האותיות של שם החסד, שכל שם הוא של ג' אותיות, ובזה השם יכולים להשתיק כל שטן ופגע רע ומקטרג.

עפ"י האריז"ל צריך לומר מזמור המנורה: פעם אחת בתיקון חצות, שבע פעמים לפני התפילה, פעם אחת בתוך התפילה, לפני ברוך שאמר ופעם אחת אחר תפילת שמו"ע, ופעם אחת אחר כל סדר תפילה, ע"כ ס"ה 11 פעמים - לפני מנחה ואחר שמו"ע ואחר מנחה, לפני מעריב אחר שמו"ע ואחר מעריב - לפני ברכת המזון ג' פעמים ביום ולפני השינה ובק"ש שעל המטה, ס"ה 22 פעמים ביום.

ומצאתי בספר סגולות ישראל לאומרו במסע הדרך 70 פעמים להכניע 70 אומות העולם (כמדומה לי בשם מדרש תלפיות).

והנה ראיתי בספר מבעל מקובל גדול ספרדי שהקשה, למה הגלות נתארך כ"כ, הלא הי' לו להשי"ת לפדות אותנו מזמן, כי הלא עמו אנכי בצרה, ומהו הריוח של ה' שאנו סובלים יסורים בגלות כ"כ הרבה זמן. ותירץ, כי בזמן שבית המקדש הי' קיים הי' אהרן עומד ומטיב את הנרות, ועכשיו בחנוכה כל הכלל ישראל מדליקים נרות חנוכה וממילא יש להשי"י יותר נחת, כי יש לו עכשיו רבבות אהרן הכניס שמדליקים נרות חנוכה.

ובאופן זה אפ"ל מה שאמרו חז"ל כל הלומד פרשת עולה כאילו הקריב עולה, ובאופן זה כל ישראל מקריבין כל יום קרבנות, ואומרים כל יום "הבכור והמעשר והפסח וכו'",

וכאילו מקריבין בכל יום כל הקרבנות כולם, כמבואר בתפלה "עליה השלם כל הקרבנות".

והעולה על כולנה כשאומרים המזמור "למנצח" בצורת מנורה, שחשוב כאילו הדליק המנורה בבית המקדש, ובפרט שאומרים המזמור 22 פעמים ביום. ולא לחינם תקנו האריז"ל לאומרו כ"כ הרבה פעמים ביום. וג"כ ע"י אמירת הלמנצח שסגולתו נורא מאד ופועל בשמים יותר מכל התפילות נזכה עי"ז לבנין בית המקדש השלישי, כי מצא מין את מינו וניעור.

ובזה אפשר לפרש הפסוק "והי עקב תשמעון", "עק"ב" הוא בחינת עקביים, שהוא עקבתא דמשיחא, כמבואר בעץ חיים שבעקבתא דמשיחא יכשלו בחלב דחלק אחוריים, "תשמעון את המשפטים האלה", מה שהצדיקים אומרים, כמ"ש "באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט", "תגיד ליעק"ב", שהוא בחי עקביים בעקבתא דמשיחא, "דבר חוק ומשפט", שיקיימו דברי השופט (משפ"ט הוי"ע שופ"ט), "אין לך אלא שופט שבימך", כמו רבינו האריז"ל שאמר וגילה לנו הסוד הגדול של אמירת למנצח בצורת מנורה, "ושמרתם ועשיתם אותם", אז "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד", חס"ד הוא מספר ע"ב, שהוא ע"ב שמות המרומזים בצורת המנורה.

ועוד אמר "ושמר ה' אלקיך לך", כי ע"י אמירת למנצח בצורת מנורה, עי"ז ניצול מכל מיני פגעים רעים בדרך, כמבואר במנורת המאור ובשבט מוסר ועוד שהוא סגולה נפלאה לפני שיוצאים לדרך ובשעת הנסיעה ג"כ, כמובא לעיל.

וראה במפרשי המדרש הסמיכות של הלכות מנורה לפרשת עקב, שהוא רק מפני שדרשו בשבת, והי אז קהל גדול בשעת הדרש, לכן דרשו ההלכות שצריכים להזהר בהם. וידוע המדרש פליאה "אין עושין מלאכה אלא בשבת", שמבארים המפרשים "אלא בשבת" כשאומרים "היום יום כו' בשבת", ובשבת אומרים "היום יום שבת".

ובאופן זה אפשר לבאר ג"כ כאן "מהו לטלטלה בשבת", זאת אומרת, בכל השבוע שאומרים אז "בשבת".

וידועים דברי הפתד יצחק ועוד, שמתרצים הקושי איך מותר לומר פרקי תהלים לסגולה, וחד מהם רצו לומר ע"ז כי לא נחש ביעקב, אבל מובא כבר בזה בשו"ת הרשב"א ורב האי גאון ומובא בהקדמה לסי' שמוש תהלים שבאופן אמירת פרקי תהלים מותר ואין שום חשש, וכל הספרים מלאים עם סגולות לתיקון הגוף והנפש ע"י פסוקי תהלים (בענין אמירת תהלים לחולי הנפש עי' בסי' יסוד התשובה ויסוד יוסף), ובליקוטי הגר"א מביא הסודות בענין אמירת מזמור שיר חנוכת הבית לדוד סגולתו, ויש בזה י"ג פעמים שם הוי"ו הוצ"א אותיות או תיבות ועוד כוונות, עיי"ש. ובליקוטי הגר"א ובעץ חיים מביא ג"כ על קפיטל לדוד ה' אורי, וסגולתו אפילו לכל השנה אחר התפילות, כמובא בספרי החיד"א והגר"א.

וזהו כוונת המדרש אם מותר לומר ולטלטל ה"למנצח" שנכתב על קלף בצורת מנורה בשב"ת, זאת אומרת, בכל השבוע, שאומרים בשיר של יום "היום יום כו' בשבת": ר"א אומר חייב חטאת, כלומר שמחוייב לומר ה"למנצח" בצורת מנורה כדי לקנות העון של חיוב חטאת, שידוע גודל הענין של אמירת תהלים לכל הרוצים לשוב בתשובה לתקן העבירות, כמבואר בשל"ה ובראשית חכמה ובזוהר.

וידוע גודל הענין שכל אחד מישראל עומד ומשתוקק להיות ולהתפלל אצל הכותל מערבי שהוא מקום המקדש, ומבזבזו ממון רב כדי לזכות להתפלל כמה פעמים אצל הכותל. ובזה שהוא אומרים את ה"למנצח" בצורת מנורה, לא רק שהוא עומד אצל הכותל רק הוא ממש בבית המקדש ומדליק ומטיב הנרות, ולא רק פעם אחת ביום, רק 22 פעמים ביום. ולפי החיד"א בעבודת הקודש והבן איש חי, שבשעה שאומרים מזמור "אלקים יחננו ויברכנו" יצייר במחשבתו צורת המנורה אם אין הציור מנוח לפניו, ה"ז חשוב ג"כ כמדליק המנורה בבית המקדש.

פרשת ראה

- א -

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום (יא, כו-כז)

- א -

הנה הדקדוקים בכתוב רבים:

(א) מהו אומרו **ראה**, לשון ראי', דלכאורה בענין ברכה וקללה, שהוא ענין הבא בדיבור, שייך יותר לשון שמיעה ולא לשון ראי', ולכאורה הול"ל "שמע אנכי גו'".

(ב) מהו אומרו **לפניכם**, דהול"ל "ראה אנכי נותן לכם", כי הנתינה מתייחסת אל האדם בכללו ("לכם") ולא רק אל פניו של האדם ("לפניכם").

(ג) התחיל בלשון יחיד, **ראה**, וסיים בלשון רבים, נותן **לפניכם** גו'; אשר **תשמעו** גו'; אנכי מצוה **אתכם** גו'.

(ד) תיבת **היום** נראית כמיותרת, דהול"ל לומר "ראה אנכי נותן לפניכם ברכה גו'", ומהו "היום", והרי מובן מאליו שביום ההוא נאמרה, ולמה לי להזכיר "היום". וכן בפסוק שלאח"ז הי' מספיק אומרו "אשר אנכי מצוה אתכם", ולמה מוסיף "היום". ורבותנו בעלי התוס' דרשו: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" - בעוה"ז (היום) הם ברכה וקללה, אבל לימות המשיח כולם ברכה, ולכך נאמר **היום**, ר"ל בעוה"ז, ע"כ.

(ה) צלה"ב, למה בהרבה מקומות בתורה שמדובר שם בענין שכר ועונש, כתב שם תיבת "**היום**", כמו "אשר אנכי מצוה היום", שדרשו חז"ל (דף כ"ב ע"א. פי' רש"י עה"פ) "היום לעשותם ולמחר לעולם הבא לקבל שכרם".

(ו) איתא בזהר (פי' בא דף ל"ב ע"ב. פי' פנחס דף רל"א ע"א), דבכל אתר דכתיב "**היום**" קאי על ראש השנה (ועיין ברמ"ז,

הובא בניצוצי אורות לזהר פ' בא שם). וצריך להבין מה ענין ראש השנה לכאן.

- ב -

והנה בתיבת היום דרשו חז"ל (פרש"י עה"פ (יתרו יט, א) ביום הזה), שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו, וכן בנוגע למצוות דרשו חז"ל (פרש"י עה"פ (ואתחנן ו, ו) אשר אנכי מצוך היום), לא יהיו בעיניך כדיוטגמא (מצות המלך הבאה במכתב) ישנה כו', אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה, וכן עה"פ (תבוא כו, טז) היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה גוי' דרשו חז"ל (פרש"י עה"פ) בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם.

וזהו ראה אנכי נותן לפניכם היום גוי', שהשי"ת אומר לבני"י, ראה אנכי נותן לפניכם את בחינת "היום", היינו שהשי"ת נותן לכאוו"א מישראל את הכח אשר קיום התורה ומצוות שלו יהיו בחיות דקדושה ובהתלהבות כאילו היום ניתנו מצוות אלו לראשונה וכאילו שזהו הפעם הראשונה שהוא מקיים אותם.

וזהו שממשיך את הברכה אשר תשמעו גוי' אשר אנכי מצוה אתכם היום, היינו שהברכה האמורה לעיל (ראה אנכי נותן לפניכם היום גוי'), היא הגורמת שקיום המצוות יהי בבחינת אנכי מצוה אתכם היום, כחדשים ממש וכאילו בו ביום נצטוה עליהם.

וכאשר קיום המצוות שלו הוא באופן של היום, בחביבות, כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, אז גם השכר שהוא מקבל הוא ברכה בבחינת היום, ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה, היינו ברכה באופן של חביבות וסבר פנים יפות.

- ג -

ובחינה זו, בחינת היום, נמשכת מבחינת עצמותו ומהותו של הקב"ה, בחינת אנכי, אנכי מי שאנכי. והקב"ה נותן בחינה זו לא רק לכלל ישראל, כי אם גם לכל אחד ואחד מישראל. וזהו שאמר אנכי לשון יחיד, ע"ד דרשת חז"ל

קפת דברי פרשת ראה תורה

עה"פ (יתרו כ, ב) אנכי ה' אלקיך, שכל אחד ואחד הי' אומר אלי השכינה מדברת.

ולכל אחד מישראל ניתנה בחינה זו באופן של **נותן**, באופן של מתנה, דמאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב (בי"ב דף נ"ג ע"א), ומתנתו של השי"ת היא כפי מיסת ידו של הקב"ה, היינו בעין יפה וביד רחבה.

וזהו שדייק לומר **ראה**, לשון ראייה, כי בחינה זו ניתנת, כנ"ל, בעין יפה. ואמר ראה בלשון **יחיד**, כי בחינת "היום" ניתנת לכל אחד ואחד מישראל, כנ"ל. (ומה שסיים בלשון רבים, **נותן לפניכם** גו'; אשר **תשמעו** גו'; אנכי מצוה **אתכם** גו', יתבאר להלן בסימן ב').

- ד -

והשי"ת נותן לכאוו"א בחינה ומדריגה זו באופן של **לפניכם**, כמו שדרשו חז"ל עה"פ (ר"פ משפטים) "ואלה המשפטים אשר תשים **לפניהם**", כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם. וזהו גם שאמר **ראה**, לשון ראייה, כאדם המראה באצבעו ואומר כזה ראה.

עוד יש לומר **לפניכם**, דכאשר לימוד התורה וקיום המצוות שלו הם באופן של היום, כאילו היום ניתנו, אז קיום התורה ומצוות שלו הוא באופן של **לפניכם**, לפנימיותכם, שחודרים (דרינגען דורך) את כל מציאותו, גם את פנימיותו, ועי"ז גם הברכה והשכר שהוא מקבל על אופן קיום המצוות כזה הוא באופן של לפניכם, אנכי נותן **לפניכם** גו' **ברכה**.

- ה -

וכאשר היחס והקירוב של הקב"ה לבני ישראל הוא באופן של אהבה רבה וחביבות יתירה (שהוא מדה כנגד מדה, מפני שלימוד התורה וקיום המצוות שלהם הוא באופן דחדשים, בחביבות ואהבה יתירה), אז גם הקללה (ראה גו' ברכה וקללה) נהפכת לברכה, כמ"ש (תצא כג, ו) ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה (והטעם לזה) כי אהבך ה' אלקיך.

- 1 -

והנה הנתינת כח לעבודת האדם בכל השנה בקיום התורה ומצוות בכלל, ובפרט בקיום התורה ומצוות באופן נעלה, באופן ד"חדשים", נתינת כח זה נמשך **מראש השנה**. שלכן נקרא "ראש השנה", ולא תחילת השנה (אף ש"זה היום תחילת מעשיך"), כי כמו שראש האדם הוא מקור החיות וממנו מתפשט החיות לכל הגוף, כמו"כ מראש השנה נמשך החיות על כל השנה.

וזהו שאמר ראה אנכי נותן לפניכם היום גוי, דקאי על ראש השנה, וכן אשר אנכי מצוה אתכם היום, כי הכוח לקיום התורה ומצוות בכלל, ובפרט באופן של היום, בבחינת חדשים, כח זה נמשך מראש השנה, כי אז מתחדש חיות כל העולמות, וכן מתחדש אז חיות כל איש ישראל בכלל, ובפרט החיות שלו לקיום התורה ומצוות, כי בר"ה מקבל כאו"א מישראל מחדש עול מלכות שמים, כמו שאמר חז"ל (ר"ה דף ט"ז ע"א. שם דף ל"ד ע"ב) אמר הקב"ה כו' אמרו לפני בראש השנה מלכיות כו' כדי שתמליכוני עליכם.

- 2 -

וכן הברכה והשכר על לימוד התורה וקיום המצוות דכל השנה, אנכי נותן לפניכם היום ברכה גוי אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם גוי, ברכה זו נמשכת היום, בראש השנה, כי אז הוא הדין ומשפט על המשכת ברכות וישועות על כל השנה, כדרשת חז"ל (ר"ה דף ט"ז ע"א במשנה) בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון כו', ובגמ' שם אדם נידון בר"ה כו'.

ובפרט המשכת הברכה והשכר על לימוד התורה וקיום המצוות באופן של היום, באופן של חדשים, אשר מדה כנגד מדה גם השכר הוא באופן של חדשים, הנה המשכה זו נמשכת בראש השנה, וכמו שמבאר בעל התניא בספרו תניא קדישא (אגרת הקודש סימן י"ד), אשר בראש השנה שבכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עילאה אור חדש ומחודש שלא הי' מאיר עדיין מעולם, והוא מתלבש ומסתתר בארץ

החיים שלמעלה ושלמטה להחיות את כל העולמות כל משך שנה זו, עכ"ל.

- ח -

עוד יש לפרש ראה אנכי נותן לפניכם היום גו', וכן אשר אנכי מצוה אתכם היום. דהנה איתא בר"ה שם (דף ט"ז ע"א) אדם נידון בכל יום, ובהמשך הענין שם (דף ט"ז ריש ע"ב): א"ר יצחק, אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר (וירא כא, יז) כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם (והביאו רש"י ז"ל בפירושו עה"ת).

וזהו שאמר ראה אנכי נותן לפניכם היום גו', וכן אשר אנכי מצוה אתכם היום, וכן בהרבה מקומות בתורה שמדובר בהם בענין שכר ועונש הזכיר שם תיבת היום, כי ענין השכר והעונש תלוי בענין היום, כי אדם נידון בכל יום, ולפי מעשיו של אותו היום, ויתירה מזו, לפי מעשיו של אותה שעה, לפי זה תלוי השכר והיפוכו ח"ו.

- ט -

והנה ידוע שבראש השנה הוא המשכת חיות כללי על כל השנה, אבל המשכתו בפרטיות הוא ע"י התחלקות החיות שבר"ה לייב ראשי חדשים של י"ב חדשי השנה, שכל ראש חודש הוא ה"ראש" והמקור לחיות כל החודש הפרטי.

וזהו אשר פרשת ראה נקראת תמיד בסמיכות לראש חודש אלול (בשבת מברכים החודש, או ביום א' דר"ח אלול), לרמז, אשר הכח לקיום התורה והמצוות באופן של היום (אשר אנכי מצוה אתכם היום), באופן דחדשים כו', וכן הכח להמשכת הברכה באופן של היום (ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה גו'), אשר בכללות נמשך כח זה בראש השנה, היום דא ראש השנה, הנה בפרטיות יותר, נמשך כח זה מראש חודש, שגם הוא נקרא "ראש" וממנו נמשך החיות לכל החודש, כמו ראש השנה שהוא "ראש" לכל השנה.

והנה כשם שבכללות, המשכת החיות לקיום התורה ומצוות בכלל, ובפרט המשכת החיות לקיום התומ"צ באופן של חדשים, היום, הוא **בראש השנה**, שאז יורד אור חדש עליון יותר כו', כנ"ל מאגרת הקודש לבעל התניא, והמשכתו **בפרטיות** הוא **בראש חודש**, כנ"ל, הנה **בפרטיות יותר** הוא **בכל יום**.

וזהו ראה אנכי נותן לפניכם היום גוי', וכן אשר אנכי מצוה אתכם היום, שבכל יום ויום ניתן לכל אחד ואחד מישראל באופן החדש הכח ללימוד התורה ומצוות בכלל, ובפרט הכח לקיום התורה ומצוות באופן של היום, באופן דחדשים כו'. וכן גם המשכת השכר, ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה גוי', גם שכר זה נמשך מחדש בכל יום ויום.

ואפשר לומר, שבפרטי פרטיות, בכל יום גופא, הנה הכח לעבודה הנ"ל נמשך בתחילת כל יום. וכמ"ש הבעש"ט הק' בספר צוואת הריב"ש (דף די ע"א) וז"ל: זהו כלל גדול, באותה (מצוה) [מחשבה] שהתחיל בה כשקם ממטתו ילך בה כל היום, ולא במחשבה אחרת, עכ"ל. ומבואר יותר בס' אגרא דפרקא (אות ר"ה), וז"ל: כתבו תלמידי הבעש"ט, ליזהר בעמדו ממטתו, שתהי' המחשבה והמעשה הראשונה להשי"ת בתורה ומצוות, ועי"ז יהיו נגררין כל המחשבה ודיבור ומעשה של כל היום כו', עכ"ל.

וכמרומו גם באגה"ק לבעל התניא הנ"ל, וז"ל: "כנודע ליי"ח שבכל ר"ה היא הנסירה ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר כו', ובפרטי פרטיות כן הוא בכל יום ויום נמשכין מוחין עליונים יותר בכל תפילת השחר ואינן מוחין הראשונים שנסתלקו אחר התפילה רק גבוהין יותר", עכ"ל.

- ב -

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (יא, כו)

- א -

ני"ל בהקדם מ"ש (תהלים טז, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, וכתב ע"ז הרמ"א בהגהתו בשו"ע אורח חיים בתחילתו, וז"ל: הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך. כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלא כל האץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד כו', עכ"ל.

וזהו ראה אנכי, פירוש, שתמיד, בכל יום ובכל עת ובכל שעה, יראה לנגד עיניו את השי"ת, בחי אנכי, ע"ד שויתי ה' לנגדי תמיד, ועי"ז יזכה שיהי' נותן לפניכם היום ברכה וגו'.

- ב -

ומענין לענין בענין שויתי, אעתיק כאן מ"ש בבאר היטב לשו"ע או"ח שם (ס"ק ג'), וז"ל: שויתי ה', שיצייר שם הוי"ה תמיד נגד עיניו בניקוד כזה יְהִיָּה, וזה סוד שויתי ה' לנגדי תמיד, וזה תועלת גדול לענין היראה. עכ"ל.

וכתב ע"ז בשערי תשובה שם (ס"ק ג'), וז"ל: ראיתי בכתבי בד"ז הרב החסיד האלקי מוהר"ר זלמן לוקאוור ז"ל, על מה שהיו רגילין לעשות מנורות של קלף מצויירים להניח

א) בענין הדיוק שתהי' בכתב דוקא, ובפרט על קלף, כ"כ גם החיד"א ז"ל בספרו עבודת הקודש, חלק "צפורן שמיר", סימן ב' אות ח"י, וחלק "כף אחת", סימן כ"ו. ס' עוד יוסף חי לבעמח"ס בן איש חי (פי ויגש אות ג').

ועיין ג"כ מה שהארכתי בסגולת אמירת "למנצח" בצירוף המנורה, להלן פי עקב (סימן ?).

בסידורים וכותבים בשם שויתי ה' כו' בן ד' אותיות ושאר שמות, והמנורה כזה היתה נקראת בשם "שויתי", והטעם הוא בכדי שיהי' נזכר שלא לשוח שיחה בטילה בתוך התפילה מאימת השם אשר לנגד עיניו. וכתב ע"ז בשם דודו אא"ז הגאון בעל תבואות שור, שאמר במליצתו הצחה, אם לא שויתי ודומתי, ר"ל שיוכל לגדור שידום אף בלא השויתי, והתרעם מאד ע"ז, לפי שעל הרוב אינם משמרים כראוי ותשתפכנה בראש כל חוצות, וע"ד שאמרו בר"ה דף י"ח ע"ב שעל דבטילת אדכרתא מן שטרייא עשאוהו יו"ט. ולכן גם בזה ראוי לאזור חיל לבטל המנהג, והאריך בדברי נועם.

ונראה דבמנורות הגדולים המצויים על קלף שקובעים בבהכ"נ לפני העמוד או שאר מקומות שקובעים אותה תחת טבלא של זכוכית, לית לן בה, לא קפיד רק על אותן שמנחחין בסידורים מטעמא דלעיל, וגם שעל הרוב בא לידי מחיקת השם כאשר עינינו הרואות שהם הולכים לאיבוד ולהמחק, ובפרט שכותבין עליהם שמות אשר לא כדת, והמזהיר והנזהר ישכילו כזוהר. עכ"ל השערי תשובה.

והוסיף ע"ז בעל המשנה ברורה, וז"ל: והקובעין בעמוד בלא טבלא, יש למחות בידם, כי ע"י הנרות שקובעין בעמוד בא ברוב העתים לידי מחיקת השם ח"ו. עכ"ל.

והנה גם בענין המנורות הגדולים המצויים על קלף שקובעים בבית הכנסת יש לזוהר בהם מאוד שיהיו כתובים ע"י איש ירא שמים, וכמ"ש בסי דברי ישראל להגה"ק ממודזשיץ (פי תצוה דף ל"ט ע"ג), וז"ל: נודע משבחי הבעש"ט זי"ע, שהי' רב צדיק אחד שהי' לו מחשבה זרה בתפילתו, ואמר לו הבעש"ט שהוא מחמת השויתי שכנגדו על הכותל, שהסופר הי' רשע, עכ"ל.

- ג -

והנה על מ"ש השערי תשובה הנ"ל, כתב בספר סגולות ישראל (מערכת מ' אות ס"ד), וז"ל: עיין להרב שע"ת סי' א' ס"ק ג', שכתב, דכיון שיש בה שם המפורש אינו ראוי שתהי' בקלף מצויירת, כדי שלא תפול לארץ, שעל הרוב אינם

משמרים אותה כראוי ותשתפכנה בראש כל חוצות, ע"ש. והרב כף החיים כתב, שיהי זהיר שלא תפול ארצה. (וכתב ע"ז בעמח"ס סגולות ישראל, וז"ל): ואני אומר **דיותר טוב שתהי דבוקה בסידור על ידי תפירה או ע"י דבק בתחילת הסידור**, וזהו דרך הנאה לעשות כבוד לשמו ית', עכ"ל.

ובפרט בימינו אלה, שישנם מעטפות מפלסטיק יפה וחזק, הרי יכול כל אחד בנקל להדביק לו את ה"שויתיי" בסידור, ואז לא רק שאינו נאבד, כ"א גם אינו נמחק. וב"ה ישנם כעת הרבה סידורים שהדפיסו בתוכם את ה"למנצח" בצורת מנורה, שכשאר נדפס בתור חלק מהסדר ליכא חששא שיאבד כו'.

וכן מסופר בס' אורחות חיים, אשר הגה"ק ר' יוסף ב"ר חיים חזן זצ"ל, אב"ד ירושלים ומחבר הספר "חקרי לב", הי' לו קלף שמור², שעליו חקוק הי' שם ה' וצורת מנורה. קלף זה הי' מונח בתוך ספר, וכשהי' לו עסק בעניני ציבור, או כשישב לדון בין איש ובין רעהו, הי' פותח את הספר מידי פעם ומסתכל בקלף שבתוכו כדי לקיים את מצות "שויתי ה' לנגדי תמיד, באמרו שמעשה זה מגין עליו, שלא תצא תקלה מתחת ידו. ע"כ.

- ד -

והנה מה שאמר בעל חקרי לב ש"מעשה זה מגין עליו, שלא תצא תקלה מתחת ידו" נ"ל לבאר זה, ע"פ מה דאיתא בס' יראת אל לבעל הרוקח ז"ל, וזת"ד: **לצייר הלמנצח בצורת מנורה בבית הכנסת על הארון הקודש, ויגין בעד גזירה רעה ח"ו להקהל.**

וכן מבואר בס' זכירה, וז"ל: **סגולה להנצל העיר מכל צרה, לצייר המנורה בארון הקודש ולקרות בו בכל יום כשנוטלין ס"ת מבית הכנסת זו לאחרת, וק"ו לבית להתפלל בו.**

ב) ונראה שדייק לומר "קלף שמור", כי אז אין החשש ד"אינם משמרים כראוי כו".

והנה איתא במס' שבת (דף קל"ט ע"א): אם ראית דור שצרות רבות באות עליו, צא ובדוק בדיני ישראל, שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דיני ישראל. . . ואין הקב"ה משרה שכנתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל כו'.

ובחדא"ג מהרש"א שם כתב, וז"ל: ונראה ע"פ מה שכתבנו בריש פ"ק דב"ק, שפורענות אש היא הקשה שבכל פורענות, שמכלה את הכל. . . עיי"ש באורך. ולזה אמר שכל פורעניות וכו', היינו פורעניות אש הכולל כל פורעניות שהוא מכלה הכל, לא באה אלא בשביל דינים, כמו שהי' בסדום, כמפורש פי' חלק, והוא הטעם שהדין ישר הוא קיומו של עולם, וההיפך המעוות משפט הוא מהרס קיומו של עולם, והי' ראוי לבוא עליהם פורענות זה המכלה הכל כו'. עכ"ל.

ובזהר רע"מ פי' משפטים (דף קי"ז ע"א), איתא, וז"ל: כל דין דלא דן דין אמת לאמיתו, דא איהו כאילו אשליט סמא"ל בעלמא. . . ויקים גינהם, בת זוגי' דסמא"ל, עם סמא"ל. . . ובג"ד כד דין דן דין, גיהנם פתוחה לפניו משמאלו, בת זוגיה דסמא"ל, וחרב על צוארו, מלאך המות, סמא"ל מאחורי מעל צואריה, וגן עדן פתוח לימיני, ועץ החיים פתוח לקמי', על רישי'. אי דן דינא דשקרא שליט עלי' מלאך המות ושחיט לי', ולבתר אוקיד לי' בגיהנם, ואי דן דין אמת, קוב"ה ייעול לי' לגן עדן ואטעים לי' מאילנא דחייא כו', עכ"ל.

- ה -

והנה ידוע בשם הנודע ביהודה זצ"ל, שכל הנוגע ברכוש בניי בגלות (עיי' עיוות הדין), הי'ז כנוגע בבבת עינו, ומי שמציל רכוש ישראל (עיי' משפט אמת), הרי זה כאילו הציל כל כלל ישראל. ובמס' סנהדרין (דף ז' סע"א) איתא: כל דין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין, הקב"ה נוטל ממנו נפשו.

ולכן כאשר בעל "חקרי לב" ישב לדון בין איש ובין רעהו, הי' מסתכל מידי פעם בקלף ה"שויתי", באמרו שמעשה זה מגין עליו, שלא תצא תקלה מתחת ידו.

- 1 -

והנה כל הנ"ל הוא בענין כתיבת שויתי על קלף וכו', אבל לקיים במחשבתו תמיד, בכל עת ובכל שעה, שויתי הוי' לנגדי תמיד, זה ודאי חובה וזכות גדול הוא, והוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כנ"ל מהרמ"א ז"ל.

וצריך להיות שויתי גם בעסקו במשא ומתן וכו', כמבואר בסה"ק תולדות יעקב יוסף פי' וירא (דף ס"א ע"א), וז"ל: שמעתי בשם מוהר"ר נחמן קאסוויר, שהוכיח לבני אדם שאינם מקיימין שויתי ה' גם בעוסקו בסחורה ומשא ומתן. וכ"ת איך אפשר זה וכו', הא בהיותו בבית הכנסת ומתפל אפשר לו לחשוב בכל מיני סחורה ומשא ומתן, ה"ה איפכא נמי אפשר, ודפח"ח. עכ"ל.

וכן מסופר שם בפי' שופטים (דף תרע"ט ע"א), וז"ל: ע"ד ששמעתי שהחסיד מהר"ן קסויר נתן לאיש א' מידי שבוע בשבוע סך קצוב עבור כשהי' בין אנשים להזכירו ברמז שלא ישכח שם הוי' שיהי' נגדו תמיד, ודפח"ח. עכ"ל.

וכן מסופר בסי' משנת חסידים, אשר זקיני הרה"ק ר' יעקב קופל חסיד זצ"ל, תלמיד הבעש"ט הקי' ואבי שושלת קוסוב-ויזשניץ, התפרנס ממכירת בדים בירידים שהתקיימו מפעם לפעם בסביבת מקום מגוריו. רבי קופל הי' דבוק בבוראו בכל שעות היממה, והמלאכה שבה עסק היתה ארעי שבארעי. בכל הזדמנות העביר רבי קופל את ידו על עיניו והי' אומר: "שויתי".

גם הגויים, שהורגלו לראותו מפסיק באמצע מסחרו עמם ואומר "שויתי", החשיבוהו לאיש קדוש, וכינוהו בשם "שויתי'ניק". התהלכה ביניהם אמרה, שאותה אמרו

הגויים בשפתם. משמעות האמרה היתה: אם היישובים יניקו לא בא, אין היריד שוה מאומה. ע"כ.

- 2 -

והנה איתא בסי' צוואת הריב"ש (דף ב' ע"א), וז"ל: כתיב שויתי ה' לנגדי תמיד, שויתי לשון השתוות, **בכל דבר המאורע, הכל יהי' שוה אצלו**, בין בענין שבני אדם משבחין אותו או מבזין אותו, וכן בכל שאר דברים, וכן בכל המאכלות, בין שאוכל מעדנים בין שאוכל שאר דברים, הכל ישוה בעיניו, כיון שהוסר היצר הרע ממנו לגמרי. **וכל דבר שיארע, יאמר הלא זהו מאתו יתברך שמו, ואם בעיניו הגון וכו'. עכ"ל.**

[ונ"ל דזהו פירוש דברי המשנה (ברכות דף נ"ד ע"א) חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, שנאמר (ואתחנן ו, ה) ואהבת את ה' אלקיך. ד"א בכל מאדך, **בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו**, עכ"ל, והיינו בחינת השתוות, כנ"ל].

וזהו ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, פירוש, שכאשר בחינת אנכי, בחינת שויתי הוי' לנגדי תמיד, יראה אותה לנגד עיניו תמיד, בכל יום ובכל עת ובכל שעה, אז (כלשון הבעש"ט) **הכל יהי' שוה אצלו**, הן ברכה והן קללה, כי הלא זהו מאתו יתברך שמו (כל' הבעש"ט), וכמפורש בכתוב, ששניהם, הן הברכה והן הקללה, **אנכי נותן לפניכם היום.**

ואז יזכה שיהי' כהמשך הכתוב את הברכה אשר תשמעון גו', וכמבואר בסי' הנהגות ישרות (דף י"ד ע"ב), וז"ל: הבעש"ט אמר, **שאם לא יהי' לאדם שום פני', שיהי' הכל שוה אצלו, בודאי יזכה לכל המדריגות כו', עכ"ל.**

- ג -

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה גו' (יא, כו)

- א -

הנה יש לדקדק, שהתחיל בלשון יחיד, באמרו ראה, וסיים בלשון רבים, באמרו אנכי נותן לפניכם גו'. גם צלה"ב דיוק תיבת היום, שנראית כמיותרת, דהו"ל לומר "ראה אנכי נותן לפניכם ברכה גו'", ומהו "היום".

ויובן זה בהקדם המבואר בספרי המקובלים, דע"י חטא עץ הדעת נסתלקו אותיות ו"ה משם הוי"ה ב"ה ואותיות י"ם משם אלהי"ם, והם אותיות היו"ם. וז"ל סה"ק תוספות חיים להרה"ק רי"ח זצ"ל מפיסטין עה"פ (שמיני ט, ד) כי היום ה' נראה אליכם: כי עיקר השבירה הוא בחטא אדה"ר, שנתפרד[ו] אותיות י"ה מן ו"ה, וגם מ"י מן אל"ה משם אלהי"ם, והן אותיות היו"ם. וזהו כי לשועתך קוינו כל היו"ם, כי מצפים אנו לישועה זו, שיתקנו השמות הנ"ל וכו', עכ"ל.

- ב -

וזהו שאמר הכתוב ראה אנכי נותן לפניכם היום, פי', אנכי נותן לפניכם אותיות היו"ם כדי שתתקנו אותם, וכשתתקנו אותיות היו"ם, היינו להעלות אותיות י"ה מן שם הוי"ה ואותיות י"ם מן שם אלהי"ם לשרשם בשם הוי"ה ובשם אלהי"ם, אז יהי ברכה גו'.

וע"י תיקון חטא אדה"ר, שפגם באותיות היו"ם, עי"ז נזכה לגאולה השלימה, כמסופר בחז"ל (סנהדרין דף צ"ח סע"א), ששאל ריב"ל לאליהו: אימתי אתי מר? אמר לי, היום, ופירשו "היום אם בקולו תשמעו". היינו שע"י "בקולו תשמעו", פי' ע"י תיקון החטאים בכלל, ובפרט ע"י תיקון הפגם באותיות היו"ם, עי"ז יהי "כי לישועתם קוינו כל היו"ם", כנ"ל משה"ק תוספות חיים.

והנה ע"פ דברי המקובלים הנ"ל, שע"י חטא עץ הדעת נסתלקו אותיות ו"ה משם הוי"ה כו', עפ"ז נוכל להבין דברי רש"י הק' עה"פ (חיי שרה כה, ו) ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות גו', ופ"י רש"י ז"ל, וז"ל: **הפלגשם, חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר היא קטורה. נשים בכתובה, פלגשים בלא כתובה, כדאמרינן בנשים ופלגשים דדוד, עכ"ל.**

וכתב ע"ז הרה"ק הר"ר מאיר מפרימישלאן זי"ע, הובאו דבריו בספר דברי מאיר פ' חיי שרה עה"פ, וז"ל: ואמר הרמז"ל ע"ד רמז, עפ"י דברי רז"ל **איש ואשה שם י"ה שרוי ביניהם**, והנושא אשה **בכתובה** הוא אותיות **כתב ו"ה**, אזי שם הוי"ה שלם, אבל בלא כתובה ליכא רק חצי השם. וזהו כוונת רש"י **פלגשם חסר כתיב**, ולמה כתיב חסר, לרמז לנו **כי נשים בכתובה פלגשים בלא כתובה**, כי אם נכתב **פלגשם חסר**, הוא אותיות **פלג שם**, עכ"ל. וכעין זה ראיתי לפני זמן מזקני הגר"א זי"ע בספרו עה"ת, ואין הספר כעת תח"י להעתיק לשונו הזהב.

והיינו כנ"ל בדברי המקובלים, שחטא אדה"ר הי' בזה שנסתלקו ונפרדו אותיות ו"ה מאותיות י"ה שבשם הוי"ה, וצריך שיהי' השם שלם, ולכן נשים בכתובה כו', חיבור אותיות י"ה (איש ואשה שם י"ה שרוי ביניהם) עם אותיות ו"ה (שבכתוב"ה, כתב ו"ה), כנ"ל ודו"ק.

ג) עיין בסי' דברי מאיר דלהלן בפנים, שכתב שם (בחצעי"ג), וז"ל: ולדעתי מה שצווחו קמאי דקמאי כי בכל הספרים הוא מלא דמלא, אין שום קושיא לדברי רש"י ז"ל, כי נובעים המה מדברי רז"ל במדרש רבה, וחז"ל חולקים בהרבה מקומות על המסורה, כדמצינן בדברי התוספות מסי' שבת דף נ"ה ע"ב, בד"ה מעבורס כתיב, ובמסי' נדה דף ל"ג ע"א בתוספות ד"ה והנשא כתיב, וכן עוד במקומות הרבה. אך לדברי רש"י שם צ"ע, עכ"ל.

- ד -

ומזה מובן עד כמה שצריך לדקדק מאוד בענין הכתובה, שתהי' כהלכתה בכל פרטי' ודקדוקי', כי עיי' הכתובה הוא השלמת שם הוי"ה שבין איש ואשה, אשר שם הוי"ה הוא כולו רחמים וחסדים, ולכן עיי' שהכתובה היא בשלימות, שזהו ענין שלימות שם הוי"ה, עיי' יחול על האיש והאשה ברכת הוי' בכלל ובפרט.

ויש לקשר זה עם המבואר בספר חסידים (סימן תתשל"ט), וז"ל: זה ספר תולדות אדם (בראשית ה, א), מכאן רמז שמיד אחר ברכת חתנים יתן שטר כתובה]וב"פירוש" שם: ר"ל, שיש רמז בזה הפסוק זה ספר, שיכתוב לה ספר כתובה כשנושא אשה להוליד תולדות]. לפיכך סמך זה ספר תולדות אדם לפסוק (שם ד, כו) לקרוא בשם ה' [א"ה, כפה"נ כוונתו לרמז, שמיד אחר ברכת חתנים, המרומז בפסוק לקרוא בשם ה', מיד יתן שטר כתובה, המרומז בפסוק שלאחריו, זה ספר גו']. עכ"ל.

ולדרכנו יש לרמז, דעיי' זה ספר, היינו עיי' שישנו שטר כתובה, והכתובה היא כהלכתה כו', שאז הוא חיבור אות י"ה עם אותיות ו"ה שבשם הוי"ה, עיי' נתקן מה שנגרס עיי' תולדות אדם שלא כדבעי, היינו מה שגרס אדה"ר בק"ל שנה שהי' מוליד כו', ועיי' יהי' לקרוא בשם ה', שם הוי"ה שלם.

- ה -

ובזה אפשר לבאר מה שאומרים בברכות הנשואין שמח תשמח ריעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, ופי' רש"י במס' כתובות (דף ח' ע"א): כשמחך יצירך, כמו ששמחת את אדם הראשון, בגן עדם מקדם, דכתיב ויטע גן בעדן מקדם וישם שם וגו' (וברש"י שם לפני'ז, שנעשה הקב"ה שושבין לאדה"ר ונתעסק בו).

ולדרכנו נ"ל, דעיי' שמיד אחר ברכות חתנים יתן שטר כתובה, ושטר הכתובה תהי' כהלכתה כו', עיי' הוא גורם

שיהי' כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, כי ע"י הכתובה נעשה חיבור ותיקון שם הוי"ה, כמו שהי' קודם חטא אדה"ר, שהי' השם שלם.

ועי"ז נזכה להזמן שאז יהי' השם שלם והכסא שלם, שזה יהי' בביאת משיח צדקנו, שאז יהיו הנשואין שבין כנסת ישראל להקב"ה, בבי"א.

- 1 -

והנה בספר בן איש חי פ' פנחס בתחילתה, הביא מ"ש הרב מדרש תלפיות ז"ל, וז"ל: דמה שאמרו רבותינו ז"ל שיש ארבעה יסודות: אש, רוח, מים, עפר - זהו בכללות, אבל בפרטות, הנה ארבעה יסודות הנזכרים, כל אחד יש בו חלקים רבים במדריגות זו למעלה מזו. וענינם הוא, כי עשרים ושבע אותיות התורה, יש מהם שבע אותיות שהם מיסוד האש, והם אותיות איהיטימי פישין, ושבע אותיות שהם מיסוד הרוח, ושש אותיות מיסוד המים, ושבע אותיות מיסוד העפר. ובכל אות ואות יש בה עשרים ושמונה מדריגות, כיצד: אות ראשונה משבע אותיות דיסוד האש, היא אות א', יש בה עשרים ושמונה מדריגות באש שבה, וכל מדריגה חלושה ממדריגה הקודמת לה, ואעפ"כ מדריגת העשרים ושמונה היא תקיפה וגדולה יותר מן מדריגה הראשונה אשר בעשרים ושמונה מדריגות שיש באות ה', שהיא אחר אות א' של השבע אותיות הנזכרות. וכן על זה הדרך בכולם. ועל זה אמרו רבותינו ז"ל (יומא דף פ"ג ע"ב) רבי מאיר בדק בשמא, שהי' יודע לשקול מספר יסודי אותיות שמו של אדם, שידע כמה חלקים יש בו מיסוד האש או מרוח ומים ועפר. וזאת היתה חכמת אדה"ר, ששם שמות לכל ברי' כפי חלקי היסודות הנזכרים. וכן כתב רבינו בחיי ז"ל, שהשכיל אדם הראשון בחכמת האותיות, לקרוא השמות כפי טבעי הבריות בגבורה וקלות ואכזריות וכו', דכל המדות והכוחות שבבריות באים ויוצאים מן היסודות שבהם, עד כאן דבריו, עיין שם.

ועיין ג"כ בס' קול ארי' (פי' תולדות) שכתב בשם הבעש"ט לבאר מאמר הגמרא (ב"ב דף צ"א ע"א), אמרי דאברהם אמתלאי בת כרנבו (כָּרִים, מצאן טהורין הן, ואברהם טהור, רש"י), אמרי דהמן אמתלאי בת עורבתי (עורב טמא הוא, והמן נמי טמא הי', רש"י), וסימניך טמא טמא טהור טהור. ופריך בגמרא שם, למאי נפקא מינה, ותירץ, לתשובת המינים, ע"כ. וכתב ע"ז בס' קול ארי' שם בשם הבעש"ט, וז"ל: קשה, מה זו תשובה. ואמר הוא ז"ל, דאיתא בכתבים, שע"י חשבון שם אדם ושם אמו אפשר לידע כוכב ומזל מולדו של אדם ויורה אם יהי' צדיק או רשע וכו'. עכ"ל.

(ועיין עוד בס' אגרא דכלה בפרשתנו פי' ראה עה"פ עשר תעשר גו'. ועיין בס' באר מים חיים פי' בראשית, עיי"ש).

ועפ"י הנ"ל יובן המבואר בשו"ע ובפוסקים עד כמה יש לדקדק בשמות שכותבים בכתובה, שיהיו כתובים כהלכתם בכל פרטיהם ודקדוקיהם, כי, כנ"ל, שם כל ברי' הוא כפי חלקי היסודות שבברי' זו, וכל המדות והכוחות שבבריות באים ויוצאים מן היסודות שבהם, וע"י חשבון שם האדם כו' אפשר לידע אם יהי' צדיק או רשע כו', כנ"ל.

- 2 -

והנה אמרו רז"ל במשנה (סנהדרין דף ל"ז סע"א) מלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון כו'. ומבואר בסה"ק מאור עינים פי' פנחס (ד"ה במדרש), וז"ל: אד"ם הוא ר"ת א'ד"ם ד'וד מ'שית, שקומתו של אדה"ר הי' מסוף העולם ועד סופו (חגיגה דף י"ב ע"א), שהיו כלולין בקומת אדם הראשון כל הנשמות של ישראל, ואחר כך על ידי החטא נתמעטה קומתו. וכמו"כ יהי' משיח קומה שלימה מכל נשמות ישראל, כלולה מסי' ריבוא, כמו שהי' קודם החטא של אדה"ר. ע"כ צריך כל אחד מישראל להכין חלק בחינת משיח השייך לחלק נשמתו, עד שיתקון ותתכונן כל הקומה, ויהי' יחוד כללי בתמידיות במהרה בימינו, עכ"ל.

וכן מבואר בפירוש הבעש"ט על מזמור "הודו" שאומרים בער"ש (נעתק בס' בעש"ט עה"ת ח"ב פי' יתרו אות כ"ו), בפירוש הפסוק **יודו לה' חסדו וגו'**, וזל"ק: ר"ל, אנו אומרים לניצוצות אלו שישבחו לה' על החסד שעשה עמהם, שהם ממש בני אדם יושבי חושך וצלמות, **שאדם הראשון הי' מוליד ק"ל שנה רוחין ושדין** (עירובין דף י"ח ע"ב), **ואנו צריכים לתקנם ולהכין אותם ולהעלותם למעלה**, מעולם לעולם, עד אי"ס ב"ה. עכ"ל.

- ח -

והנה כיון שהקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדה"ר, וכל נשמות ישראל היו כלולין בקומת אדה"ר, על כן צריך כל אחד מישראל לתקן את חלק קומת אדה"ר השייך לשרש נשמתו, ולתקן ולהעלות את הניצוצות השייכות אליו, ועי"ז לתקן את כל הקומה כולה.

והנה נת"ל שעיקר חטא אדה"ר הי' שפגם בשם הוי"ה ובשם **אלהי"ם**. וזהו **ראה אנכי נותן לפניכם היו"ם** גו', שעל כאו"א מישראל מוטלת החובה לתקן את בחינת הוי"ם, היינו לחבר את האותיות **י"ה** עם האותיות **ו"ה** דשם הוי"ה, ואת האותיות **י"ם** עם אותיות **אל"ה** דשם אלהי"ם, שהם **אותיות היו"ם**.

ולזה התחיל בלשון **יחיד**, באמרו **ראה**, וסיים בלשון **רבים**, **אנכי נותן לפניכם**. כי הנה קומת אדה"ר היתה **קומה כללית** הכוללת כל נשמות ישראל, ועי"י החטא נתמעטה קומתו. וכיון שהקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדה"ר, לכן מוטל על כל איש מישראל לתקן הן את חלק הקומה הפרטי השייך אל שרש נשמתו הוא, בתור **יחיד**, והן לפעול על הכלל כולו, שיתקנו גם הם את חלק הקומה השייך אליהם, בתור **רבים**, אשר רק עי"ז תתוקן ותתכונן כל הקומה, כנ"ל מסי' מאור עינים.

- ד -

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה גו', את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם גו' (יא, כו-כז)

- א -

הנה יש לדקדק, שהתחיל בלשון יחיד, באמרו ראה, וסיים בלשון רבים, באמרו אנכי נותן לפניכם גו'; אשר תשמעו גו'.

גם צריך להבין בכללות הענין שאמר את הברכה אשר תשמעו גו', הלא אמרו חז"ל (קידושין דף ל"ט ע"ב) שכר מצוות בהאי עלמא ליכא.

- ב -

ויובן זה בהקדים מה שאמרו חז"ל (שבועות דף ל"ט סע"א) עה"פ (בחוקותי כ"ו) וכשלו איש באחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה. וכן בענין התוכחה אמרו חז"ל (שבת דף נ"ד ע"ב) כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו, נתפס על כל העולם כו'.

וכמו שהוא בענין העונש, כן הוא גם, במכ"ש וק"ו, בענין השכר, וכדאיתא בש"ס (קידושין דף מ' סע"א ואילך) לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי כו', עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה. ומרובה מדה טובה כו'.

- ג -

וזהו שאמר ראה בלשון יחיד, פירוש, שהשי"ת אומר לכל אחד ואחד, ראה והתבונן שבידך הדבר תלוי להכריע שיהי אנכי נותן לפניכם, לשון רבים, היינו גם לו וגם להרבים, היום ברכה, או ח"ו וקללה, כי בידי כאו"א הדבר תלוי אם יהי אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם, או ח"ו אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם. כי ע"י שהיחיד עושה מצוה אחת, ע"י הוא מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף

זכות, ועי"ז גורם שיהי **ברכה**, וכן ע"י שהוא מוחה בהם כו', עי"ז יגרום שלא יחטאו. וכן להיפך, ע"י שהיחיד עובר עבירה אחת, עי"ז הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה, ועי"ז גורם שיהי ח"ו **קללה**, וכן ע"י שאינו מוחה בהם. ועיין כעין זה בכלי יקר ובחת"ס על התורה.

- ד -

ובזה יובן גם מה שהקשינו לעיל מהא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דיש לומר, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא הוא דוקא בנוגע לשכר על עבודת האדם עצמו, היינו שכר בנוגע ליחיד, אבל שכרו של האדם על הענין הערבות, וכן שכרו על זה שהוא מוכיח את הרבים ומחזירם למוטב, או על זה שהכריע (לא רק את עצמו, כי אם גם) את כל העולם כולו, על עבודה זו מקבל האדם שכר גם בעולם הזה, כי הוא שכר הרבים.

ויש להסביר זה, ע"פ הידוע, דהטעם לזה דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא הוא, דחיישינן שמא יחטא ע"י רוב טובה שמקבל משכר המצוה. אבל לדרכינו שבפסוק זה מדובר אודות פעולת כל אחד ואחד לזכות את הרבים, הרי לפי זה אין חשש שמא יחטא, כי כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, כדרשת חכמינו ז"ל (אבות פ"ה מי"ח), ויתירה מזו, כמו שממשיך במשנה שם: משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו.

- ה -

עוד נ"ל בעזה"יית להביא ראוי למשנת"ל, דרק ביחיד אמרינן דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל מי שמזכה את הרבים אז מקבל שכר עבודתו גם בעוה"ז, דהנה איתא ברמב"ם (הלי שמיטה ויובל פייג הלי י"ב), וז"ל: ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר (ברכה לג, י) יורו משפטיד ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכוח

גופן, אלא הם חיל השם, שנאמר (שם פסוק י"א) ברך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר (קרח יח, כ) אני חלקך ונחלתך. עכ"ל.

וממשיך שם בהלכה י"ג, וז"ל: ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונת הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי דוד ע"ה אומר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי. עכ"ל.

ועיין רדב"ז כאן, וז"ל: ודקדקתי בדבריו [של הרמב"ם] ז"ל שכתב ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו, ולא שישליך עצמו על הציבור, עכ"ל. ועפ"ז מובן שמ"ש ברמב"ם ש"יזכה לו בעוה"ז", הוא ענין שכר מצוה בהאי עלמא, והטעם לזה הוא, כנ"ל, כיון שמדובר כאן במי שהוא עומד לפני ה' לשרתו, היינו שמתעסק לזכות את הרבים ולקרבים לתורה ולמצוה כו'.

- 1 -

ואגב דאתינן לענין שכר מצוה, אביא כאן מרגניתא טבא מה שהקשה ר' העשיל זי"ע על מאמר חז"ל הנ"ל דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דלכאורה הלא הקב"ה שומר תורתו (כדרשת חז"ל דמה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות), ומפורש בתורה (תצא כד, טו) ביומו תתן שכרו גו', וכן כתיב (קדושים יט, יג) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר. ותירץ ז"ל, ע"פ הידוע דאם שוכר פועל ע"י שליח אז אינו עובר בלא תלין כו'. וכיון שהקב"ה שכר את בני ישראל לקיים את המצוות על ידי שלוחו נאמן ביתו, הוא משה רבינו ע"ה, לכן לא חל על הקב"ה בנדו"ד מצות ביומו תתן שכרו ואינו עובר על לא תלין. עכת"ד.

- 2 -

והנה ענין הנ"ל דלעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי כו' שייך במיוחד להזמן שקורין בו פרשת ראה, שהוא בשבת מברכים חודש אלול (או בר"ח), שהוא חודש התשובה על העבר וההכנה להשנה הבעל"ט. והוא ע"פ מ"ש הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ג הי"ד), וז"ל:

אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה [ולדרכנו נאמר כן גם בתק"ש דחודש אלול] גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם [כולו] חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו [ולהם] השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר וצדיק יסוד עולם, זה שצדיק הכריע את כל העולם לזכות והצילו. ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות מראש השנה ועד יום הכיפורים יתר מכל השנה כו'. עכ"ל.

ויש לדייק ברמב"ם כאן שכתב רק "להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות", ולא כתב ללמוד תורה, כי בימים אלה צריך להתעסק בענין זיכוי הרבים יותר מבכל השנה.

וכן מבואר במטה אפרים סימן תקפ"א סעיף י"ב, שהעיקר בימי אלול כו' הוא, לא כל כך ענין לימוד התורה, כ"א עסק התפילה כו'. וז"ל שם: אפילו מי שתשקה נפשו בתורה והוא מתמיד בלימודו מאד, בעת הזאת ישתתף עם הציבור השופכים לב כמים לפני אבינו שבשמים מלך חפץ

בחיים. ובאלף למטה שם (ס"ק ט"ו) הביא מברכי יוסף (סימן תקפ"א סק"ו) שכתב: וכן ראיתי לקצת רבנים שתמיד יהיו עוסקים בגופי הלכות וחיבורים, ובחודש אלול היו מניחים מקצת לימודים לעסוק בתפלה ובתחנונים.

ועד"ז יש לומר בנדו"ד בענין לזכות את הרבים, שבחודש אלול במיוחד צריך להרבות בזה.

- ה -

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם גו', והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם גו' (יא, כו-כח)

- א -

וצלה"ב מהו אומרו ראה, לשון ראי', דלכאורה ענין ברכה וקללה הוא ענין הבא בדיבור, ובדיבור שייך יותר לשון שמיעה ולא לשון ראי', ולכאורה הול"ל "שמע אנכי גו'".

גם צלה"ב, דהרי ענין השכר על קיום התורה והמצוות כבר מבואר כמה פעמים בתורה לפני זה, ולדוגמא בפרשת עקב: והי' עקב תשמעון גו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד גו' ואהבך וברכך והרבך גו' (עקב ז, יב-יג ואילך), וכן להלן שם (ח, א) כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות למען תחיון גו', וכן להלן שם (יא, ח-ט) ושמרתם את כל המצוה גו' למען תחזקו גו' ולמען תאריכו ימים גו', וכן להלן שם (יא, יג-יד) והי' אם שמוע תשמעו אל מצוותי גו' ונתתי מטר ארצכם בעתו גו', וכן להלן שם (יא, כב-כג) כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת גו' והוריש ה' את כל הגוים האלה גו'. וכן נזכר ענין השכר על קיום התורה והמצוות ריבוי פעמים בפרשיות ובספרים שלפני פרשת עקב.

וכן העונש על העדר קיום התורה והמצוות כבר מבואר כמה פעמים, ולדוגמא בפרשת עקב: השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך לבלתי שמור מצוותיו גו' (ח, יא), והי' אם שכוח

תשכח את ה' אלקיך והלכת אחרי אלקים אחרים גוי' כי אבוד תאבדון (שם פסוק י"ט), השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלקים אחרים גוי' וחרה אף ה' בכם גוי' (שם י"א, טז-יז). וכן נזכר ענין העונש על העדר קיום התורה והמצוות ריבוי פעמים בפרשיות ובספרים שלפני פרשת עקב.

וא"כ צלה"ב, למה כפל עוד הפעם בפרשתנו ענין השכר והברכה על קיום התומ"צ באמרו **את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם** גוי', וכן ענין העונש והקללה על העדר קיום התומ"צ באמרו **והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם** גוי'.

- ב -

ויובן זה בהקדם, דהנה כאשר האדם מתנהג בטוב, באופן **אשר תשמעון אל מצוות ה' אלקיכם**, אזי ראוי הוא לקבל **את הברכה**, אבל כאשר האדם חטא ופגם והתנהג באופן **דאם לא תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם**, אזי ח"ו מגיע לו **הקללה**.

וזהו שכפל בפרשתנו ענין השכר והעונש, בשביל החידוש שבאופן הרצאת הדברים, שאמר כאן **ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה**, פירוש, בידך ולפניך הדבר נתון אם יהי **ברכה**, שהוא ע"י **אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם** גוי', או ח"ו וקללה, שהוא ע"י **אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם** גוי'.

- ג -

אך הנה כתיב **מאתו לא תצא הרעות**, כי אם הטוב, ולכן גם אם לפעמים האדם חטא ופגם ועבר את הדרך, גם אז השי"ת רוצה לתת לו ברכה ולא קללה. אבל כיון שאז יכולים המקטריגים לקטרג על האדם, לכן נותן לו הקב"ה את **הברכה בהעלם ובכיסוי**, עד שלעין היא נראית **כמו קללה**, ואזי לא יקטרגו עליו המקטריגים, כיון שנדמה להם שזוהי קללה.

נע"ד הידוע שאין המקטריגים יודעים את הטמון במחשבתו של האדם, וכדאיתא בס' תולדות אדם פ' ויגש, וז"ל: איתא בספרים הקדושים ובשם הבעש"ט ז"ל, כי בעת שח"ו הדין שורה, לא יתפלל אדם כי אם במחשבה, וכדי שלא יוכל לקטרג חלילה, עכ"ל].

וזהו שאמר ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, שיראה ויתבונן האדם, אשר הן הברכה והן הקללה, הכל אנכי נותן לפניכם היום, הכל הוא מאת השי"ת, אשר מאתו לא תצא הרעות, וא"כ הכל, גם מה שנראה לעין כקללות, גם זה הוא ברכה ורחמים וחסדים, אלא שלפעמים הברכות מכוסים ונעלמים בתוך הקללות והדינים.

- ד -

ודייק לומר ראה, לשון ראייה, כי כאשר יזכה האדם, אז יהי ראה, שיוכל לראות גם בגלוי שגם הקללות הם ברכות וחסדים ורחמים. וכמבואר בשה"ק תולדות יעקב יוסף פ' ויקהל (דף ר"נ ע"ג) בשם הבעש"ט הק', וז"ל: קבלתי ממורי שבכל צער האדם בגשמי וברוחני, שאם נותן לב שגם בזה הצער הוא השי"ת בעצמו אלא שהוא דרך לבוש, (ו)כאשר נודע לו זה הוסר הלבוש ונתבטל הצער וכל גזירות רעות, עכ"ל.

- ה -

ונראה לפרש למה גם כאשר האדם חוטא ופוגם ועובר את הדרך, גם אז השי"ת נותן לו ברכה, והוא ע"פ המבואר בשה"ק תולדות יעקב יוסף בפ"י הפסוק (נצבים ל, א) והי כי יבואו עליך כל הדברים האלה, הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, והשבות אל לבבך גו', דלכאורה הרי רק הקללה והתוכחה מביאות לידי תשובה, ולא הברכות, ולמה נאמר הברכה והקללה?

וכתב על זה, וז"ל: יש להסביר פסוק זה ע"פ דרכו של הבעש"ט ז"ל, שפירש את הכתוב (תהלים צד, א) א-ל נקמות ד', א-ל נקמות הופיע, במשל לכפרי שמרד במלך, חרף וגדף

דברי פרשת ראה תורה ריא

אותו ורגם את איקונין שלו באבנים. אמר המלך אל לבו, אם אעשה כמעשה מלכים אחרים, אתנהג באכזריות ואמית את המורד, מה אעלה בידי, אמלא את לב המורד צער לשעה עד שיומת. אלא, אלך בדרך אחרת, לא אגזור עליו מיתה, להיפך, אעשה אותו ראש ושר. וכן עשה, העלהו מדרגה לדרגה עד שהכניסוהו לשררה חשובה מאד. ראה הכפרי את כבוד המלך ורוב חסדו, ונשבר לבו בקרבו, שמרד במלך מטיב ורחום. וככל אשר הטיב המלך עמו והעלהו מעלה מעלה, כך גדל דכדוך נפשו בזכרו אשר עשה למלך הגדול והרחמן הזה.

[ו]זהו א-ל נקמות ד', א-ל נקמות הופיע: בזמן שא-ל נקמות מתגלה במדת הרחמנות, זו היא הנקמה הכי גדולה, ואין עונש גדול מזה למורד. עכ"ל.

ובזה יובן איך שגם הברכה מביאה את האדם לתשובה. ועד"ז יובן בנדו"ד, שגם כאשר האדם חוטא ח"ו, גם אז השי"ת נותן לו ברכה, אלא שלפעמים היא באה בלבוש ובהעלם עד שנדמה להאדם שהיא קללה.

פרשת שופטים

דברות קודש בסעודת שבע ברכות אצל בני החתן הגאון ניסן משה שליט"א, בירושלים עיה"ק, פ' שופטים תשנ"ד

- א -

כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים (כ, א)

הספרים הקדושים דקדקו בכאן כמה דקדוקים, ראשית מה שדקדק האגרא דכלה, מה צורך בתיבות "וראית סוס ורכב", הול"ל סתם "כי תצא למלחמה גוי לא תירא מהם".

ב) התחיל בלשון יחיד, "כי תצא למלחמה על אויביך וראית גוי ממך גוי לא תירא גוי המעלך גוי", וסיים בלשון רבים, "והי' כקרבכם גוי אתם קרבים גוי".

ג) "והי' כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל גוי", התחיל בלשון דיבור, "ודבר אל העם", וסיים בלשון אמירה, "ואמר אליהם", ואח"כ חזר ללשון דיבור, "ודברו השוטרים גוי וישפו השוטרים לדבר גוי והי' ככלות השוטרים לדבר גוי".

ד) "ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל גוי", יש לדקדק, דמתחיל בלשון "העם", ומסיים בלשון "ישראל", ואח"כ חוזר אל לשון "העם", "ודברו השוטרים אל העם גוי וישפו השוטרים לדבר אל העם גוי והי' ככלות השוטרים לדבר אל העם גוי".

ה) הקשה החת"ס, דהנה הרמב"ם בהל' דעות כתב, וז"ל: דרך בעלי דעה שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו בתחילה ואח"כ יקנה בית דירה ואח"כ ישא אשה שנא' מי האיש אשר נטע כרם ולא חללו, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה, עכ"ל. והקשה החת"ס, הלא בסדר הכתובים כתב תחילה בית ואח"כ כרם ואח"כ אשה, ולמדו חז"ל מזה ד"א בתחילה

יבנה בית ואח"כ כרם ואח"כ ישא אשה כמובא ברש"י, וקשה על הרמב"ם מדברי השי"ס.

(ו) עוד יש לדקדק, דבתוכחה בפי' כי תבוא כתיב להיפך, "אשה תארש ואיש אחר ישגלנה, בית תבנה ולא תשב בו, כרם תטע ולא תחללנו", ולכאורה יש להבין שינוי הלשונות.

(ז) הקשה הק' מהר"א מבעלז זצ"ל, דהנה בפירוש "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה" פי' רש"י הק' "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם". ולכאורה, להלן על הפסוק "מי האיש הירא ורך הלבב" דרשו חז"ל (מנחות ל"ו ע"א. סוטה מ"ד ע"ב) " שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזרין עליה מעורכי המלחמה ". ולכאורה הלא יש לו זכות קריאת שמע.

(א) ויש בזה ד' פירושים במה שאמרו "עבירה היא בידו": א' פי' רש"י: סח בין תפילה לתפילה ולא בירך על של ראש, אלא סמך על ברכה ראשונה. וכ"כ רבינו יהונתן מלוניל בהלי' תפילין. וכתבו בתוסי' (מנחות שם), דלפי' רש"י דאם בירך לשל ראש, אדרבה מצוה ושכר בידו. ב', הרא"ש בהלי' קטנות ס"י ט"ו, והר"ן סוף ראש השנה, והאשכול (הלי' תפילין ס"י כ"ח) כתבו דעבירה היא משום דגורם לברכה שאינה צריכה. ועיין רא"ש פסחים סימן י'. ובשו"ת מהר"י פוסק כהרא"ש. ג', הבעל המאור סוף ראש השנה כתב משום דבעינן הוי' אחת (לשתייהן). וז"ל: מה טעם אמרו סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו, אע"פ ששתי מצוות הן, כיון דכתיב בהו בתפילין של יד ושל ראש "והי' לאות על ירך ולזכרון בין עיניך" (שמות יג, ט), צריך זכירה שתהא תוכף תפילה של ראש לתפילה של יד, כדי שתהא הויה אחת לשתייהן, ואם הסיח דעתו והפליג בדברים ביניהם עבירה היא בידו, עכ"ל. וכ"כ מהרא"י בתרומת הדשן ח"ב סימן ק"ז. ד', הרשב"א בחידושו למנחות שם כתב, דכיון דמצריך קא להניח שניהם, ולהקדים של יד לשל ראש, לכן בעינן שלא יהא היסח הדעת ביניהם ושלא ישית ביניהם, שהרי אם ישית ביניהם נמצא שהשני לא תהי' גמר לראשונה, והוה כמי שמניח של ראש בראשונה, ולכך אסור לשוח ביניהם וחוזר עליה מעורכי המלחמה, ע"כ.

ובאור החיים הק' עה"פ מי האיש הירא וכו' כתב: ורז"ל שיערו העון שיכנס בלבו הפחד ליוצרו שאפילו אין בידו אלא שדיבר בין ישתבח ליוצר חוזר מעורכי המלחמה.

- ב -

ואפשר לומר ע"פ מה שכתב החיד"א על המשנה פ"א דאבות "הם אמרו על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", ופירש ע"פ מה דאמרי' בקידושין (דף מ' ע"א) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, והק' בגמ', וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב, אלא טוב לשמים וטוב לבריות זהו צדיק טוב, ובזה פי' החיד"א על שלשה דברים העולם עומד "על התורה ועל העבודה" זהו "טוב לשמים", "ועל גמילות חסדים" זהו "טוב לבריות", ועליהם נאמר "אמרו צדיק כי טוב" ועליהם העולם עומד.

אמנם יש לפרש קצת באופן אחר, ע"פ מה דאמרינן במס' עירובין (דף ס"ה ע"ב) א"ר אילעי בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו, ופי' רש"י: בכוסו, אם דעתו מיושבת עליו ביינו, בכיסו, כשנושא ונותן עם בני אדם אם באמונה הוא עושה, בכעסו, שאינו קפדן יותר מדאי. ופי' המהרש"א, דר' אילעי נקט הני ג' דברים שניכר בהם האדם אם הגון הוא, לפי שמדותיו של אדם נחלקים לג' חלקים, והם טוב לשמים וטוב לבריות וטוב לעצמו, וזהו הפי' בכוסו שמיושב ביינו ה"ז טוב לעצמו, שמרחק את עצמו מדברים המזיקים לו, בכיסו היינו שנותן ונושא באמונה עם הבריות דהיינו שהוא ניכר בכיסו שהוא טוב לבריות, בכעסו, שאם אינו כועס הוא טוב לשמים, אבל כל הכעוס כאילו עע"ז, וממילא אם אינו כועס ניכר שהוא טוב לשמים, ע"כ פי' המהרש"א.

ולפי"ז אפשר לומר דהיינו ביאור המשנה על שלשה דברים העולם עומד, "על התורה", פי' טוב לשמים, שבזה שהוא לומד תורה הריהו עושה נח"ר בזה להבורא ב"ה, "ועל העבודה" פירשו המפרשים דקאי על עבודת התפילה שהיא במקום הקרבנות, וזהו טוב לעצמו, שהרי רוצה שיתמלאו בקשותיו ולכן הוא מתפלל, נמצא דמתפלל לעצמו, "ועל גמילות חסדים" זו טוב לבריות, שעושה חסד עם אחרים.

- ג -

והנה במשך חיים חיותו של האדם יש בו ג' זמני יציאות, א) יציאה מרחם אמו לאויר העולם, ב) יציאה מימי קטנות לימי גדלות, ג) יציאה מרשות אב לרשות עצמו. ובכל יציאה האדם מקבל עליו עול נוסף לעבודתו. דביציאה ראשונה משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, אבל כל זמן שהוא קטן הרי פטור מכל המצוות רק מחנכין אותו לקיים המצוות, ועיקר חינוך אבות לבנים בימי קטנותם הוא על מדות טובות, להרגילם בגמ"ח וכו', והאבות שומרים הבנים בקטנותם להרחיק מהם דברים המזיקים להם ולהרגילם בדברים המועילים, כי הקטן שאין בו דעת אינו מבחין בין דבר המזיק לדבר המועיל.

וביציאה השני מימי קטנות לימי גדלות הריהו מקבל עול נוסף לעבודתו כיון שהוא מחויב במצוות, ועכשיו הרי כבר מורגל במדות טובות מילדותו, ורק צריך לזרזו בלימוד התורה ובקיום המצוות בסור מרע ועשה טוב, ומעתה יש בו דעת להבחין בין דבר המזיק לדבר המועיל, אמנם יש לו סיוע בעבודתו, דכיון שהוא ברשות אב וכן ברשות ישיבה הריהו סביב למשיגים ומדריכים מחנכים וראשי ישיבה אשר מלמדים אותו את הדרך אשר ילכון בה ואת המעשה אשר יעשון.

נמצא דביציאה ראשונה הריהו בגדר "טוב לבריות", דעיקר החינוך אז הוא על מדות טובות. וביציאה השני אז העיקר הוא "טוב לעצמו", דלבריות הריהו כבר מורגל מימי ילדותו, ולשמים הרי מסייעין אותו בזה, והעיקר שמונח עליו לבד הוא לידע דברים המועילים והדברים המפסידים לו בימי חיותו, כי הרי אינו כ"כ תחת השגחה. ע"ז אמנם יציאה השלישית, שהיא יציאה מרשות אב לרשות עצמו, אזי הרי מקבל עליו שלימות העול, החוט המשולש של טוב לשמים, טוב לעצמו וטוב לבריות. כי אחרי שיצא מרשות האב הרי הוא ברשות עצמו להכריע על כל דבר אם לעשותו או לא, האם הוא טוב לשמים או לא.

ובזה יש לפרש הפסוק "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' הטוב": כש"מצא אשה" הריהו "מצא" בזה בחי' "טוב", ואיזהו בחינה, על זה סיים הפסוק "ויפק רצון מה' הטוב", שיעשה רק מה שהוא רצון ה' הטוב, שהוא טוב לשמים.

- ד -

וזה צריך לקבל על עצמו בעת נישואין, שבכל דבר ודבר במשך חיים חיותו לא יעשנו אם אין זה רצון ה', ואם הוא רצון ה' יעשנו אפילו שהוא חב לאחרים בזה, כגון שיש לו חבר מונע אותו מלימודו, צריך לעזבו וליקח חבר אחר, הגם שעייז יצער את חבירו אם אי אפשר לו בענין אחר, מ"מ כיון שרצון ה' הוא לא לבלות שנותיו ח"ו, ע"כ צריך לעשות בזה רצון ה'. וכן הוא בהנהגת הבית ובכל ענינים במשך החיים, להסתכל רק על מה שהוא טוב לשמים, ואפילו במקום שחב לאחרים.

והלימוד הוא מקידושי אשה, שידוע קושיית הנודע ביהודה שהקשה, היאך אפשר לעשות שליח לקבל קידושין, הלא במה שמקדש את האשה הרי הוא חב לאחרים, שנאסרה לכל העולם, ולפי דעת התוס' (במס' ב"מ) שהתופס לבע"ח אפילו במקום שעשאו שליח אם הוא חב לאחרים לא קנה, א"כ איך אפשר לקדש ע"י שליח. הרי שעיי קידושי אשה הוא חב לאחרים, ואעפ"כ כיון שהוא טוב לשמים שיקדש אשה, אינו מסתכל בזה שחב לאחרים. וכן צריך להיות בכל דבר.

וכמו שפ"י הנועם מגדים, "כי תבנה בית חדש ועשית

(ב) ומבואר בספר תניא קדישא (ע"פ הזהר) דישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד, ואין לך התקשרות גדולה להקב"ה מזה הלומד תורה הק', כי הוא חד ממש עם השי"ת. ומשום זה איתא (אבות פ"ג מ"ט) "המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו כו' מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", ואיתא במס' נדה (?!?) דמי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו הכתוב אומר כי דבר ה' בזה וגוי הכרת תכרת וגוי.

מעקה לגגך", שפיי, דכשאדם מתחיל לבנות בית חדש לעבודת ה', אזי יש בני אדם שקשה להם מאד הדבר הזה, כיון שהוא לא עושה ככה וכדומה, "ועשית מעקה לגגך", "מעקה" הוא מלשון צרה ועקתא, עייז אתה עושה לעצמך מעקה, אעפ"כ "לא תשים דמים בביתך", "דמים" לשון שתיקה (לשון דום ודומס), שלא תשתוק ותבטל מעבודת השי"ת, ועייז "כי יפול הנופל" ממנו יהי נפילה להצד השני.

ובזה יש לפרש דברי הגמרא כתובות רשב"י מרקד אתלת, פ"י ששמחתו היתה שעייז נעשה שלימות של ג' מדות הנ"ל, וזהו "מרקד אתלת".

- ה -

והנה יש ב' סוגי אנשים, יש שהוא גיבור איש מלחמה ותמיד הוא לוחם עם יצרו והוא עובד על עצמו, וכשיוצא אי מן היציאות הללו אומרים לו דברי חיזוק, תדע כי מלחמה יותר גדולה ניתוספה עליך ואל תפחד כי לולי הקב"ה עוזרו לא יוכל לו וחזק ואמץ בעבודתך. אמנם יש שנפלו בדעתם ומתרשלים במלחמתם, להם מדברים דברי קשות, שאם ח"ו לא תתקן את מדותיו ח"ו ינצח היצר ואז אוי לך בעוה"ז ואוי לך בעוה"ב.

והנה במס' ד"א מובא הגירסא "בשלשה דברים אדם ניכר, בכיסו בכוסו ובכעסו", ויש לרמוז בזה, דקאי על ג' ענינים אללו של "בית", "כרס" ו"אשה". "בית" הוא "בכיסו", משא ומתן עם בני אדם, שהוא הבחי' של טוב לבריות, "כרס" זהו "בכוסו", שמיושב ביינו, והוא בחי' טוב לעצמו, ו"אשה" הוא "בכעסו", שהוא בחי' טוב לשמים. והולך בהדרגה, טוב לבריות, טוב לעצמו וטוב לשמים, כפי הסדר שהוא במס' דרך ארץ.

- ו -

והנה הרבי מלובלין פ"י כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך, שכשאדם יוצא לרחוב או כיוצא בזה

ריח דברי פרשת שופטים תורה

במקום שהוא נקל לחטוא, יהי כוונתו ומחשבתו שיוצא למלחמה עם יצרו, ועי"ז ינצחנו.

וזהו פירוש הפסוק "כי תצא", אז תהי' הכוונה "למלחמה על אויביך", ואז "ונתנו ה' אלקיך בידך".

ויש לפרש לעניננו בדרך זו, "כי כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב ממך", פירוש, כשאתה יוצא א' מג' יציאות הללו שבהם אתה מקבל עול נוסף לעבודתו ית"ש, אזי אם תרצה לנצח במלחמת יצרך, תהי' כוונתך בשעת היציאה שהנך יוצא למלחמה "על אויביך", להלחם עם יצרך.

ואומר הכתוב "וראית סוס ורכב", מבואר באור החיים הקדוש דקאי על היצה"ר, ואמר הכתוב "וראית", שקשה עליך הדבר מחמת שלא היית מורגל עד כה להיות ברשות עצמך, אעפ"כ "לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך" ולולא הקב"ה עוזרו לא יכול לו.

ועכשיו מבאר הכתוב הב' סוגי אנשים שהזכרנו. יש המכונים בשם "ישראל", הם המדריגה הגדולה שתמיד לוחמים עם יצרם, להם מדברים בלשון רכה, לשון "אמירה", ויש המכונים בשם "העם", להם מדברים בלשון קשה, בדברי תוכחה על מה שמתרשלים, ונקט אצל "העם" לשון דיבור, וזהו תוכן הפסוק "ונגש הכהן ודבר אל העם".

אמנם מתחילה "ואמר אליהם שמע ישראל", בזה מייחס הדיבור למדריגה הא', ולהם מדברים דברי חיזוק, "אל ירך לבבכם", אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד", כיון שעומדים תמיד במשמרת עבודה לה' אלקינו, "כדאי אתם שיושיע אתכם".

ואח"כ ייחס דיבורו אל המדריגה הב' המכונה "העם", ולהם אמר "מי האיש הירא", אפילו שח בין תפלה לתפלה חוזר, כיון שמתרשל בעבודה. ולהם מדברים בלשון "דיבור".

ולהם אמר "מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו", פי' כנ"ל שלא תיקן עדיין מדות בין אדם לחבירו, טוב לבריות,

"ילך וישוב לביתו", פ"י שיעשה תשובה, כמו שפירוש הספרים הק' שכוונת הפסוק ע"ד המוסר שיעשה תשובה, "פן ימות במלחמה", שלא ינצח יצרו, ועי"ז "ואיש אחר יחנכנו", שיצטרך לבוא עוד הפעם לתקן, וכמו שפ"י הראפשיצער זצ"ל. וכן "מי האיש אשר נטע כרם ולא חילוי" קאי על מדת טוב לעצמו כנ"ל. וכן "מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה", שעדיין לא תיקן המדה של טוב לשמים. והם הג' מדות שהם בכללות כל המדות, כמו שפ"י המהרש"א. והוא בדרך הדרגה, דתנן במס' ד"א בכיסו בכוסו ובכעסו.

- ז -

והנה לענין עונש על מי שלא תיקנם, החמור מענישין אותו תחילה, והחמור שבהן הוא טוב לשמים, ואח"כ טוב לבריות, ואח"כ טוב לעצמו. לכן אצל התוכחה כתיב בדרך החמור שבהן, קודם "אשה", שהוא טוב לשמים, ואח"כ "בית", שלא תיקן הטוב לבריות, ואח"כ "כרם", הטוב לעצמו.

אמנם בדעת הרמב"ם שנקט הסדר קודם "כרם" ואח"כ "בית" ואח"כ "אשה", והקשה החת"ס דהוא לא כסדר הקרא, יש לומר, שהרמב"ם כתב ע"פ הסדר שבמס' עירובין ששם א"ר אילעי בכוסו ובכעסו, נמצא בהדרגה הוא קודם טוב לעצמו, דהיינו "כרם", ואח"כ טוב לבריות, דהיינו "בית", ואח"כ טוב לשמים, דהיינו אשה. וזוהי כוונת הרמב"ם דרך בעלי דעה, פ"י אלו האנשים השולטים ביצרם, זהו הדרך שעובדים בהדרגה. ובזה מיושבים כל הדקדוקים שדקדקנו בה.

- ח -

ואפשר עוד ליישב בזה קושיית האחרונים על מה שאנו מברכים בשבע ברכות "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, יוצר האדם", על מה ולמה אנו משבחים על יצירת האדם, הא אמרו חז"ל במס' עירובין (דף י"ג ע"ב) נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, וא"כ מהו השבח בזה.

ולהנ"ל יש לומר, דהנה תוס' שם הקשו, הלא אמרו חז"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא חטאו לא היינו בעולם. והקשו, משמע דנוח שנברא, ותירץ, דה"מ בצדיק אז אשריו ואשרי דורו, לכן נוח לו שנברא.

וא"כ יש ליישב דהא בשעת נישואין דהחתן נכנס בשלימות בג' מדות האלו, הלא מקרי צדיק, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין דף ל"ט ע"א) אמרו צדיק כי טוב, זהו טוב לשמים ולבריות, שאז נכנס בגדר צדיק, וא"כ אשריו ואשרי דורו. ולכן שפיר בעת שמחת נישואין נכון לברך ולהודות להשי"ת ברכת יוצר האדם.

- ט -

יעזור השי"ת שנזכה כולנו לתקן כל הג' מדות הנ"ל, ובפרט בחודש אלול מובא בשל"ה הקי' "תשב אנוש עד דכא", "דכ"א" ר"ת דירה כרס אשה, יעו"ש. ולדברינו מרומז בזה ג' מדות הנ"ל, שהזמן תשובה עליהם הוא עכשיו. על זה עוד יש לרמז, ד"בית", "כרס" ו"אשה" בגימטריא "אלול תשרי", א"כ הלא כעת הוא מוכשר לשוב ולתקן.

ויה"ר שנזכה לשוב בתשובה שלימה לפניו, ולהכתב ולהחתם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום, והחתן כלה יזכו לבנות בית נאמן בישראל עם ג' עמודים תורה עבודה וגמ"ח, המרמזים על ג' המדות הנ"ל, כנ"ל, שיזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, והמחותנים ירוו מהם רוב נחת דקדושה, ושיהי' בית של תורה וחסידות משולבים.

וכל המשמח חתן וכלה בונה מחרבות ירושלים. ויה"ר שכבר יתקנו כל החרבות, ובמהרה נזכה לראות ישועתן של ישראל בביאת גואל צדק, בבי"א.

- ב -

ונגשו הכהנים בני לוי כי במ בחר ה' אלקיך לשרתו וגו' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. וכל זקני העיר ההוא וגו' וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו. כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם. ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה'.

- א -

פירש"י ונכפר להם הדם וכו' שמשעשו כן יכופר להם העון. והאבן עזרא כתב ואתה תבער הדם הנקי וכו' כי לא ישפך דם נקי בארצך אם תעשה הישר בעיני ה'.

בבעל הטורים כתב, כפר לעמך ישראל - מכאן שכל ישראל ערבין זה לזה. כפר לעמך ישראל אשר פדית - ר"ת בגימטריא זה הכהנים, עכ"ל הבעל הטורים.

בתחילה נקדים כמה דקדוקים:

(א) צ"ב מדוע נגשו הכהנים דייקא, כי במ בחר ה"א לשרתו וגו', הלא ענין הנרצח של העיר ההיא שייך לכל אנשי העיר, וא"כ מדוע דוקא הכהנים.

(ב) צ"ב מ"ש ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, מאי נפקא לן מינה כאן, בפרשת עגלה ערופה, אם על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע או לאו.

(ג) צ"ב מה שאמרו "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", מה שייך דבר זה לידיהם ועיניהם של הזקנים.

(ד) צ"ב מהו השייכות של הפסוק כפר לעמך ישראל (אשר הוא לשון תפילה שאמרו זקני העיר ההוא) לענין הערבות של כל ישראל ערבין זה לזה.

(ה) סמיכות פסוקים אלו לתחילת פרשת כי תצא, כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה"א בידך ושבת שביו.

ו) בכמה שנים קורים פרשה זו בשבת מברכים חודש אלול, ובשאר השנים קורים פרשה זו בשבוע הראשונה של החודש, וצ"ב השייכות בין פרשה זו לחודש אלול.

- ב -

ואפשר לומר בדרך רמז עפימ"ש בספר מטה אפרים (סימן תקפ"א סעיף ח'), וז"ל, נוהגין בכל יום מראש חודש אלול ואילך אחר התפילה אומרים בציבור עשרה מזמורים תהלים, ומתכוונים לגמור כל תהלים קודם ראש השנה, והוא עולה כמנין כפ"ר וכו' עיי"ש, וכ"כ בסידור יעב"ץ.

ועיין בספה"ק אגרא דכלה (צירופי בראשית) שכתב, בראשיית יצורף אותיות ית"ב אר"ש, מנהג ישראל תורה הוא לומר תהלים בכל חודש אלול, ר"ת י'אמרו תיהלים ב'חודש א'לול ר'צוים ש'בחיו, עיי"ש.

ובספה"ק עמק המלך (דף ט"ו) הביא מעשה נפלאה איך שע"י אמירת תהלים הציל איש אחד עיר אחת במשך שנים הרבה, וזה לשון קדשו:

"נמצא כתוב כי בשנת קי"ב היה איש מסכן וחסיד, ולא היה כל כך יודע ספר לבד פשוטי המקרא, והיה זקן ונפטר בשיבה טובה, ותוך שלושים יום לפטירתו בא בחלום לחכם אחד מופלג, ונדמה לו שהיה עומד לפניו בתכריכין, וספר קטן בזרועו".

"אמר לו החסיד, האינך האיש אשר קברנו אותך ביום פלוני. אמר לו, כן דברת. אני הוא. אמר לו, ומה הספר הזה בידך. אמר לו, ספר תהילים, ובאתי להזהירך שתזהיר את בני הישוב ההוא שהייתי דר בו שיבריתו עצמם מן העיר, וימלטו את נפשם, כי כלתה עליהם הרע, כי כל עוד שהייתי דר בו בחיי ששילמתי וגמרתי ספרי תהלים בכל יום זה כמה שנים, בזכות זה האריכו בשלוח וניצולו עד הנה, ומעתה אין מי שיגין עליהם".

"ויהי בבוקר, ותפעם רוחו של אותו חסיד, ושלח שליח מיוחד לשם במכתב והזהירם. והנה מקצתם היראים דברי

חסיד נמלטו וניצולו, ומקצתם נתייאשו מן הפורענות ונשארו שם, ולא השגיתו בדברי החסיד עד שפגעה בהם יד ה'. ומיום ההוא ששמע החסיד דבר זה לא נמנע מלומר ספר תהלים בכל שבוע, על כן אל תרפה ידך ממנו, כי מי שהוא רגיל ודש בו בספר תהלים הוא דוחה כל מיני פורענות וכמה פגעים מעליו ומעל בני ביתו ומעל משפחתו ומכל בני דורו, ומגלגל עליו ועליהם כל מיני שפע ורחמים וחסדים טובות ברכות והצלחות, אשרי הזוכה ומזכה את הרבים", עכ"ל.

ומובא בספר תמימי דרך, מה שאירע בימי הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שנגזרה פע"א גזירה בשמים על מושב אחד של ישראל לכליון רח"ל, קרא אליו הבעל שם טוב את חבריו, הצדיקים הנסתרים ר' מרדכי ור' קהת, וטכס עצה כיצד לבטל את הגזירה. והבעל שם טוב עשה עליית נשמה, וראה כי כבר נגזרה גזירה ואין להשיב. בהילוכו בחזרה דרך ההיכלות, ראה בהיכל אחד אור גדול ביותר. התבונן וראה כי זהו היכלו של איש כפרי אחד, שהוא גומר את התהלים חמש פעמים בכל יום, ואותיות התהלים מתנוצצות בהיכל זה. נסע הבעל שם טוב אל הכפרי הזה, ואמר לו:

אילו היית יודע שבעולם הבא שלך תוכל להציל ישוב מישראל, היית עושה זאת?

השיב הכפרי: "אם יש לי עולם הבא, אני נותנו במתנה להצלת אותו ישוב".

ונתבטלה הגזירה בזכות אותו יהודי פשוט, שהיה גומר את התהלים חמש פעמים בכל יום.

רואים אנו מזה גודל כח אמירת תהלים, איך שמבטלת גזירות רעות מעל ראשי עם קודש, וכידוע מצדיקים שפירשו הפסוק (תהלים ק"ו ב') מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, פי' ימל"ל מלשון מוללין מלילות (ביצה דף י"ב ע"ב), דאם רוצה להכרית את גבורות ה' היינו מדת הדין, אפשר לעשות כן ע"י "ישמיע כל תהלתו", שיגמור כל ספר תהלים, כי אמירת ספר תהלים מכרית את מדת הדין והגבורה, ומעורר מדת הרחמים על ישראל אנס"ו.

- ג -

ועל פי זה נבין שפיר מה שפירש"י על פסוק ונכפר להם הדם וגוי שמשעשו כן יכופר להם העון. פי' דאם יקיימו תיבת "כפר", דהיינו שיגמרו במשך חודש אלול ב' פעמים את ק"נ מזמורי תהלים, כמנין כפ"ר, אז בודאי "יכופר להם העון". והטעם בזה, דהנה אמרו רז"ל שדוד המע"ה ביקש מאת הקב"ה שתהא חשובה אמירת תהלים כעוסק בנגעים ואהלות, והקב"ה מילא בקשתו.

- ד -

והנה איתא בגמרא (ר"ה דף י"ח ע"א) על פסוק (שמואל א' ג') לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה, אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים וכו'. תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתיה מתין בני י"ח שנה, באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו ועסקו בתורה וחיו, הלכו ועסקו בתורה וחיו והיו קורין אותה משפחת רבן יוחנן על שמו.

נמצא מזה דאפילו אם נגזר גזר דין בשבועה כמו שנגזר על בית עלי, מ"מ ע"י עסק התורה מבטלין הגזירה וכמו שמביא הגמרא העובדא מירושלים במשפחה ההיא שהיתה נקראת משפחת רבן יוחנן.

- ה -

וא"כ, כיון שאמירת תהלים חשובה כהעסק בנגעים ואהלות, א"כ גם אמירת תהלים מכפרת על העוונות ומבטלת כל הגזירות, וזהו הטעם שתיקנו לומר ב' פעמים כל התהלים במשך חודש אלול, כדי שע"י יכופרו עוונות בני ישראל ויתבטלו כל הגזירות מעל ראשיהם.

- ו -

והטעם בפשטות מדוע לא נתקן שנעסוק בתורה יותר בחודש אלול, רק אמירת תהלים, י"ל בפשטות דאמירת

דברי פרשת שופטים תורה רכה

תהלים שייך לכל אדם (משא"כ עסק התורה, דלאו כל אדם הוא בר הכי לזה) וכעובדא הנ"ל של הבעש"ט שאמר שאדם פשוט אי' ביטל מעל ישראל את הגזירה.

- ז -

וז"ש רש"י ז"ל "ונכפר להם הדם וכו' שמשעשו כן יכופר להם העון", פ"י ע"י אמירת כפ"ר מזמורי תהלים (ב"פ כל המזמורים) יכופר להם העון, וע"כ צריכים לומר כפ"ר מזמורים שבתהלים בחודש אלול, טרם נכנסים לימים הנוראים אשר בהם אנו מתפללים על מחילת עוונותינו ועל שנה טובה ומתוקה.

- ח -

ויתבארו בזה דברי האבן עזרא שכתב ואתה תבער הדם הנקי וכו' כי לא ישפך דם נקי בארצך אם תעשה הישר בעיני ה'. פ"י "הישר" בגימטריא תפ"ה, כמו שכתבו התוס' במסכת חגיגה, ועיקר התפילה שנוכל על ידה להכרית כל הדינים והמקטרגים, הוא ע"י אמירת תהלים כנ"ל.

- ט -

וזהו מה שכתב בעל הטורים כפ"ר לעמך ישראל, מכאן שכל ישראל ערבין זה לזה. פ"י כפ"ר בגימטריא ש', ב"פ ק"י מזמורי תהלים, דהטעם שעל כל או"א מישראל לומר ב' פעמים תהלים בחודש אלול הוא מחמת הערבות שעל כל אחד מישראל, לבטל מעל כל ישראל כל מיני גזירות קשות ורעות רח"ל, וע"כ כדאי לומר מזמורי תהלים כמנין כפ"ר כנ"ל.

- י -

וזהו ג"כ מ"ש בעל הטורים "כפר לעמך ישראל אשר פדית - ראשי תיבות בגימטריא זה הכהנים", ודקדקנו מה שייכות דבר זה לכהנים. אך י"ל דכהנים רומז למנהיגי העם, כנודע מספ"ק, ורומז הכתוב דדבר זה מוטל על מנהיגי העם, לעורר את ישראל לומר ב"פ תהלים בחודש אלול.

- יא -

גם ידוע דכהנים הם ממדת החסד, וכמאמר הכתוב (דברים ל"ג, ח') וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסיד"ך.

- יב -

ועל פי זה יתיישב קושיא א', מדוע נגשו הכהנים דייקא. ולהנ"ל הכוונה דכהנ"ס רומז למנהיגי העם, ועליהם מוטל הדבר להשגיח על אנשי העיר בכל הענינים, ברוחניות ובגשמיות, וע"כ נגשו לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה.

- יג -

וזהו גם ענין "זקני" העיר ההוא, דזק"ן רומז לרחמים, כמו שאמרו רז"ל שבשעת מתן תורה נגלה הקב"ה לישראל בבחינת זקן מלא רחמים. חזינן מזה דזק"ן רומז לרחמים.

- יד -

וזהו ענין "זקני העיר", פי' זקני העיר שעליהם לעורר רחמים על ישראל. מתוודים על זה שידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו, פי' עי"ן היינו עינ"י העדה, שלא היינו בבחינת "עינ"י העדה כראוי, שלא תיקננו שיאמרו תהלים ועי"ז לא יארע כלום לאף אחד מאנשי העיר, וכעובדות הנ"ל.

- טו -

ועפ"ז יתבאר מ"ש הכתוב ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, והקשינו (קושיא ב') מאי נפקא לן מינה כאן אם על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע או לאו.

- טז -

אך להנ"ל י"ל ע"ד הרמז, ריב היינו לריב עם המקטרגים שרוצים לעורר מדת הדין ח"ו על ישראל, דעל צדיקי ומנהיגי העדה מוטל הדבר לריב תמיד עם המקטרגים וללמד זכות על ישראל, וגם לעורר את העם לתשובה ולאמירת תהלים בחודש אלול, וע"כ הזכיר הכתוב כאן "ועל פיהם יהיה כל

ריב", ואם לא יריבו עם המקטרגים צריכים הם לדעת שעליהם מוטל "וכל נגע" ח"ו, דכל מה שיכול לקרות לאיזה אדם בתוך העיר מוטל על עיני העדה לבטל את זה מעיקרא, ע"י תקנות טובות ומועילות לאנשי העיר, שיוכיחו את אנשי העיר ללכת בדרך התורה והיראה, וגם למנוע כל גזירות רעות ח"ו מעל ישראל.

- יז -

ועל דרך זה יתיישב מה שהקשינו (דקדוק ג') במה שאמרו הזקנים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", מה שיך דבר זה לידיהם ועיניהם של הזקנים.

אך יש לומר על דרך הרמז, דו"ק ותשכח שב' התיבות "יד עין", עם האותיות והכולל עולים בגימטריא ק"ן, - והוא רמז נפלא לאמירת ק"ן מזמורי תהלים, דע"י מבטלים כח הקליפות והמשטינים בימים הנוראים. ויש לומר בדרך רמז, שזקני וכהני העדה התאוננו על זה שלא השתדלנו שיאמרו ישראל אפילו פעם אחת כל ספר תהלים בחודש אלול, וכל שכן ב' פעמים.

- יח -

ויש לומר הרמז בתיבות "את הדם הזה", דג' תיבות אלו עם האותיות בגימטריא תהל"ם חסר (475), והרמז בזה שהם מתאוננים שהחסירו מלעורר את העם לומר תהלים, וע"כ תהל"ם חסר.

- יט -

ועל כן אומרים כעת "כפר" לעמך ישראל, שנשתדל כעת שבני ישראל יאמרו ב' פעמים תהלים כמנין כפ"ר, והטעם בזה, עפ"י שאמרו רז"ל (ויקרא רבה פכ"ה) אם נכשל אדם בעבירה וכו' מה יעשה ויחיה, אם היה רגיל לקרות דף אחד קורא שני דפים ואם היה רגיל לשנות פרק אחד ישנה שנים, עי"ש.

- כ -

וע"כ התקנה שיאמרו ב' פעמים תהלים, לפי הנ"ל דאמירת התהלים חשובה כעסק בנגעים ואהלות, וע"כ כמו שאמרו רז"ל שהעצה להבעל תשובה הוא שיקרא ב' דפים אם הי' רגיל לקרות דף אחד, כמו כן לגבי אמירת תהלים, שיכפול אמירת תהלים. במקום פעם אחת יאמר את כל התהלים ב' פעמים, ודו"ק.

- כא -

וזהו שאמר הכתוב "ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל", פ"י דבזכות אמירת תהלים ב' פעמים לא יהי' דם נקי ח"ו בקרב ישראל, ולא יאונה להם כל און.

- כב -

ועפ"ז נבין גם סמיכות פסוקים אלו לפרשת כי תצא (קושיא ד'), כי תצא למלחמה על אויביך, דעיקר אויבי האיש הם הקליפות שרוצים לעורר מדת הדין ח"ו, ועיקר המלחמה נגדם הוא ע"י עסק התורה ואמירת תהלים שמכפרים עבירות האדם, דע"י כפרת העוונות ממילא מתבטלים טענות הקליפות נגד האדם הישראלי. ונתנו ה"א בידך ושבת שבו.

- כג -

ועל כן קורים פרשה זו בשבת מברכים חודש אלול, ובשאר השנים קורים פרשה זו בשבוע הראשונה של החודש, לרמז דהעיקר בחודש אלול הוא לבטל את מדת הדין ע"י אמירת תהלים ב"פ כמנין כפ"ר, וכנ"ל.

יעזור השי"ת שנזכה לשנה טובה ומבורכת, ויתבטלו כל הדינים מעלינו ומעל כל ישראל בזכות אמירת תהלים שישראל מרבים בהם בימים קדושים אלו, ובזכות אמירת תהלים, תהלות דוד בן ישי, נזכה לביאת משיח בן דוד בב"א, וכאמרנו "בעבור דוד עבדך", פ"י בזכות אמירת מזמורי דוד ע"ה, "אל תשב פני משיחך", רק תשלח לנו גואלינו בקרוב בב"א.

פרשת כי תצא

א

כי תצא למלחמה על אויבך

צ"ב דפתח בלשון יחיד, כי תצא, וסיים אויבך בלשון רבים. וברש"י במלחמת היצר הכתוב מדבר.

להלן בפרשה, כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, צ"ב למה צריך לומר לגגך, הלא אמר להלן כי יפול הנופל ממנו, ומובן מאליו שהמעקה עשה "לגג", ולמה הוסיף תיבת "גגך".

ואפשר לומר בהקדם הגמרא על פסוק טוב מראה עינים מהלך נפש, ובספה"ק דרך פקודיך פי' בזה הפסוק איי הקדשה הוא בעינים על הדרך, דעיקר הקדושה הוא בשמירת העינים. ואיתא בספה"ק מאור עינים בפרשתינו ש"גגך" היינו המחשבה, בית רומז על הגוף.

ובספה"ק קדושת לוי כתב דגג"ך בגימ' כ"ו, וזה לשון קדשו: כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, הכלל הוא כשמגיע לאדם איזה שמחה מהבורא ב"ה אזי יראה לדבר דיבורים להביא השמחה באותיות בתורה ובתפלה ושירות ותשבחות בכדי לדבק השמחה למעלה בבורא ב"ה.

וזהו הרמז כי תבנה בית חדש, כשמגיע לך שמחה חדשה, ועשית מעקה לעלות השמחה למעלה ע"י אותיות כנ"ל, וזהו מעקה, כי המעקה יבנה למעלה למעלה.

וזהו הרמז לגגך כדי להביא השמחה באותיות, וידוע כי כח המונעע בכל האותיות הוא משל הוי"ה ב"ה הרצון באותיות משם הוי"ה, וזהו גגך גימטריא כ"ו, עכ"ד.

ובזה אפשר לפרש הכתוב הנ"ל, כי תבנה בית חדש, פי' כשאתה רוצה לתקן גופך שנקרא בי"ת, אז ועשית מעקה לגגך, להמחשבה, שתזהר בראיית העין ותחשוב רק השם

הווי ב"ה שתראה בעינים כל פעם רק שמו של הקב"ה, כמ"ש בצעטיל קטן בכל עת ורגע וכו'.

ובזה אפשר להבין הדיוק שדקדקנו, כי תצא אמר בלשון יחיד, ואח"כ על אויביך הוא לשון רבים, שכשאתה יוצא מביתך, "כי תצא", אתה יוצא תיכף "למלחמה", כמ"ש רש"י לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. על אויביך, פ"י אם אינך נזהר בשמירת עיניך כשאתה יוצא לרחובות קרי', אז מכל ראי' וראי' נברא מלאך המשחית הנברא מראי' אסורה ח"ו, כמבואר בחז"ל. וכל זה ע"י שלא יכולת לעמוד ולעצור עצמך לא להסתכל במקום שאסור כו'.

הפסוק מסיים "ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו", שאם תצא באמת למלחמה ותקבל עליך ענין שמירת עינים, אז "ושבית שביו", תשבה את היצה"ר בידך, שתכניע אותו (את היצה"ר) ויעשה רצונך ויבא לך בנקל הענין של שמירת עינים, כמובא מהבעש"ט ענין שהיצה"ר יסכים על הכל שהאדם עושה.

ב

כי יקח איש אשה חדשה וגו' ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהי לביתו שנה אחת ושימח את אשתו אשר לקח.

לכאורה קשה למה כתב אשה חדשה ולא סתם כי יקח איש אשה?

ואפ"ל דאיתא בקדושין (דף כט, ל:): וז"ל האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות. ומקשה הגמרא מנלן דחייב ללמדו אומנות, אמר חזקיה דאמר קרא "ראה חיים עם אשה אשר אהבת. אם אשה ממש, כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות. אם תורה היא, כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות".

דברי פרשת כי תצא תורה רלא

הרי אנו רואים מכאן שהתורה נקראת אשה, והאשה הזאב קיבל כבר בילדותו כאמור לעיל (בדף כ"ט) ללמדו תורה ולהשיאו אשה.

ולפי"ז אפ"ל הפסוק ששימח את אשתו מוסב על האשה הישינה זו התוה"ק, שאל ישכח ממנה. כי עם האשה החדשה בודאי ישמח עמה, אבל התורה מעוררת אותו שגם את האשה הישינה אשר לקח כבר, ישמח גם אותה. ובזה ניחא הלשון אשר לקח לשון עבר, שהרי מתחיל בלשון עתיד, אלא קאי על התוה"ק שנטל כבר, גם אותה לא ישכח.

ג

"נקי יהי' לביתו שנה אחת" וכו'.

א

הבעה"ט כתב לכל דבר נקי יהי' לביתו, רצ"ל שמוחלין לו עונותיו ונשאר נקי מעבירות. ע"כ.

וצ"ב למה דוקא בזה המצוה של לקיחת אשה לקיים פו"ר מוחלין לו עונותיו הלא היא רק מצוה אחת מתרי"ג מצוות,

ואפ"ל דהנה ע"י הנשואין לומד ומקיים כל מצוות התורה בטהרה ומצלת אותו מחטא כמ"ש תז"ל, וא"כ היא מצוה כללית על כל התורה, שאשה גורמת ועוזרת לו לשמור ולילך בדרך כל התורה, נמצא שע"י המצוה הראשונה יוכל בנקל לקיים כל המצוות שבתורה בקדושה ובטהרה, וע"כ הקב"ה מוחל לו על כל עוונותיו, כדי שיוכל לקיים כל התורה כולה.

וזה שאומרים במערבא מצא או מוצא, וכו', כי אם מצא אשה בת ת"ח וכשרה שעל ידה יוכל לקיים כל התורה בקדושה ובטהרה אז מצא טוב ואין טוב אלא תורה.

ב

ועוד אפשר לתרץ דהנה איתא במשנה במס' סנהדרין כל המציל נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא ופ"י רש"י שם בדי"ה עולם מלא, עולם מלא ממש דמאיש אחד יוצא

עולם מלא, כמו שאנו רואים דמאדם הראשון יצא עולם מלא שא"א למנות, וממילא המצוה של פו"ר, והיא מצוה דרבים, כמובא בגמרא ותו' שבת (דף ג.) בד"ה מצוה דרבים שאני עיי"ש, ואין לך מצוה דרבים גדול מזה שהוא עולם מלא ממש. דתלוי בזה כל קיום העולם ממילא מובן קו' הנ"ל, שעיי' שמוחלין לו על כל העונות יוכל להתקדש ולטהר בקדושה ובטהרה ולהוליד דורות כשרים יראים ושלימים.

ולפי תירוץ הנ"ל אפשר לתרץ סתירות המשניות בקדושין (דף לט:) במשנה שם וז"ל: כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ. ורמינהו אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם.

משמע דוקא הני הוא דאוכל פירות והקרן קיימת אבל מצוה אחריתי לא, ואנן תנן מטיבין לו ונוחל את הארץ, אפילו בעושה מצוה אחת? ותו' הגמרא אמר ר' יהודה הכי קאמר כל העושה מצוה אחת יתירה על זכותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה כולה, ושואלת הגמרא מכלל דהנך [במשנה אלו דברים] אפילו בחדא נמי, ואפילו לא קיים שאר מצות בתמיה, והא רובא עונות הוא?

אמר רב שמעיה לומר שאם היתה שקולה מכרעת. הא דקתני אלו דברים במחצה עונות ומחצה זכיות קאמר. ויש במחצה זכיות אחת מאלו, מכרעת את הכף כאילו הוי רובא זכיות, ואינו צריך למצוה יתירה. וכי לית ליה בה חדא מהני צריך למצוה יתירה.

ולפי תירוץ הנ"ל במצוה כזאת של פו"ר שהיא מצוה דרבים, מצוה כזאת אפילו שאין לו מחצה על מחצה יש לו ג"כ חלק לעוה"ב כיון שיצאו ממנו דורות שלמים עובדי השי"ת וכידוע ברא מזכה אבא וכו'. ומתורץ הקו' הנ"ל.

אמר ששמע ממחותנו הגה"צ מוהר"ר אלחנן האלפרין שליט"א אב"ד ראדאמישלא בגאלדעס גרין שסיפר, שבעת

שהובילו לביהכ"נ בשבת הראשון אחר החתונה כנהוג [בימיהם לא נהגו בתולות וצעירות הנשים לבא לביהכ"נ] אמה של מלכות, ה"ה הסבתא מרת בילא ע"ה אמו של א"י הסב"ק מראפשיץ זי"ע, ובתו של הגאון מוהרי"ץ מהאמבורג ז"ל, אמרה בחכמתה עה"פ "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך", שאחרי שבעלה אמר לה: הרי את מקודשת לי, זכתה למי"ש בית ה' נלך עכ"ל.

ד

ואפשר לפרש פסוק הנ"ל באופן אחר דהנה ידוע שהאשה נוטלת חלק כחלק בתורה ומצוות כמו הבעל. ותפקיד גדול נתנו לעקרת הבית שצריכה לזרזו לתורה ולמצוות לכן צריכה לשמש בעלה כדי שלא יצטרך לבטל הזמן בעניינים גשמיים ויוכל לעסוק רק בתו"מ. ומטעם זה פטרו אותה ממצוות עשה שהזמן גרמא כידוע.

וזהו הפשט בפסוק "לי" בית ה' נלך, יש לה השכר ממש כמו שהלכה לבד לבית ה', וחלק כחלק יאכלו. ולפי דברי החת"ס אם הבעל הולך לבית המדרש ללמוד ולא למד האשה מקבלת השכר כאילו למד, מפני שהיא שומרת ומזרזת אותו לילך לביהמ"ד ללמוד תורה.

וכן הוא בעסק יששכר וזבולון שנותנים ומחזקים אבריכים שילמדו, לבד ממה שמקבלים שכר מחצה על מחצה, מקבלים גם השכר של תורה לשמה, שאפילו אם היששכר לא למד תורה לשמה, מקבל הזבולון שכר של תורה לשמה.

פרשת כי תבוא

דברות קודש שנאמרו בעת שהיית כ"ק הגה"צ שליט"א
במעלבורן אוסטרלי, בבהמ"ד של הרב הנגיד
רבי יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א

- א -

ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען
תשכילו את כל אשר תעשון (כט, ח)

- א -

ויש לדייק, (א) למה כתיב "ועשיתם אותם", הי' די לומר
"ושמרתם את דברי הברית הזאת למען תשכילו את כל אשר
תעשון", וכדכתיב בפרשתנו לעיל מיניי (כו, א) "שמור את כל
המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום", ואינו מוסיף שם
"ועשיתם אותם". וכן לעיל מיניי בפי עקב (יא, ח) כתיב
"ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוך היום גוי", ואינו
מוסיף "ועשיתם אותם". וכן בכמה מקומות בתורה.

(ב) במס' סוטה (דף ל"ז ע"ב) איתא ד"דברי הברית" כאן
קאי על ענין הערבות, ועפ"ז צלה"ב מה שאמר "ועשיתם)
אותם", לשון רבים, והלא ענין הערבות הוא ענין אחד.

(ג) מהו דיוק הלשון "למען תשכילו את כל אשר תעשון",
שלא מצאנו דוגמתו בשאר מקומות בתורה היכן שנוכר ענין
שמירת המצוות ("ושמרתם"), ודוקא כאן, במצות ערבות
אמר "למען תשכילו גוי".

(ד) למה דוקא כאן, שמדבר בענין הערבות, הבטיח השי"ת
"למען תשכילו", ענין ההצלחה, וכמו שתירגם באונקלוס
וביונתן ב"ע תיבת "תשכילו" - "תצלחון", ויתירה מזו,
"למען תשכילו את כל אשר תעשון", שהשכר יהי בכל

(א) וברד"ק עה"פ בביאור דברי התרגום האלו כתב, וז"ל: לפי שהאיש המצליח
יבואו כל דבריו בתבונה כאילו נעשו בשכלו ובדעתו, ע"כ יקרא "משכיל".

דברי פרשת כי תבוא תורה רלה

העניינים², וכמו שפירשו במפרשי התורה, שהשי"ת מבטיח להם לישראל, שאם יקיימו את המצוה הזאת, אזי בכל אשר יעשו יצליחו, שהוא דבר שלא מצינו בשאר מצוות התורה.

דהנה ידוע, שעל כל מצוה שציוונו הקב"ה לעשות, אינו נותן שכרה בעולם הזה, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט ע"ב), אלא שהמצוה לבדה יש בה סגולה³ שהיא מגינה על עושה המצוה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה כ"א ע"א) "מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא"⁴, וגבי מצות מזוזה מצינו ששומרת על הבית והאדם, כמבואר ביו"ד סימן רצ"ו, וכן במצות ציצית ישנס הרבה סגולות⁵, וכן בצדקה (עי' פסחים ח' ע"ב). וכן בשמירה מאכילת חמץ איתא באריז"ל (הובא בבאר היטב) דהנזהר ממשחו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה". אבל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וא"כ למה דוקא כאן, בענין הערבות, הבטיח את ענין השכר, "למען תשכילו גוי".

ה) מצינו באיזה מצוות שבתורה שהתורה מבטיחה שכר על קיום המצוה, כגון בכיבוד אב ואם, ושילוח הקן, אבל על שאר מצוות התורה כתיב בסוף פרשת ואתחנן (ז', י"ב) "ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי

ב) וראה מלבי"ם עה"פ, ד"השכלה" יש לה שתי הוראות, א) השכלת השכל בעניני הנפש, ב) הצלחת המעשה בעניני הגוף. וזהו כוונת הכתוב, אם יקיימו את כל דברי התורה, אז "תשכילו את כל אשר תעשון", הן השגה בענין הנפש, והן הצלחה במעשה בענין הגוף.

ג) וראה מה שהארכנו בזה לעיל בפרשת ראה.

ד) ועיין בשער הפסוקים להאריז"ל פי תצא (עה"פ ביומו תתן שכרו), וז"ל: לכל מצוה ומצוה יש סגולה פרטית, עכ"ל, עיי"ש.

ה) ולדעת ר' יוסף שם, "מצוה בעידנא דעסיק בה" היא לא רק "מגנא", אלא גם "מצלא".

ו) עיין בארוכה בספרנו "גדולי יצחק" פרק ד'. וש"נ.

ז) ועיין בארוכה בספרי "צדקת יצחק" בתחלתו.

ח) ועיין מה שהארכתי בזה בספרי "מצות מצה בשלימותה". ובחידושי בדברי תורה על הגש"פ.

רלו דברי פרשת כי תבוא תורה

מצוך היום לעשותם", ופי' רש"י: היום לעשותם, ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם. ודוקא כאן, במצות ערבות, שבה נאמר ג"כ אותו הלשון "ושמרתם", אומר הכתוב "למען תשכילו את כל אשר תעשון", היינו שמבטיח שכר על קיום המצוה.

ו) מ"ש הכתוב "למען תשכילו את כל אשר תעשון" נראה שהוא תלוי בתנאי הבא קודם למעשה, והתנאי הוא, שכאשר יהי "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם", אז "למען תשכילו גוי" (ואינו אומר מה יהי אם לא יקיימו את התנאי). ועיין במפרשים בפרשתנו שפירשו, שאם לא יעשו לא יצליחו ח"ו, ולמה דוקא במצוות ערבות אומר הכתוב תנאי זה.

- ב -

ונקדים דברי רז"ל בגמ' סוטה (דף ל"ז ע"ב ובפרש"י שם): תנו רבנן, ברוך בכלל, ברוך בפרט, ארור בכלל ארור בפרט, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, הרי ארבע, ארבע וארבע הרי שמונה, שמונה ושמונה הרי שש עשרה, וכן בסיני, וכן בערבות מואב, שנאמר (פרשתנו כח, סט) אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו', וכתוב ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו', נמצא מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה (לכל אחד מישראל שש עשרה תלתא זימני מ"ח הוי, רש"י). ר' שמעון מוציא הר גריזים (לפי שלא אמר יהושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה, רש"י) והר עיבל, ומכניס אהל מועד שבמדבר (שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בשוב ולמדו כל התורה כדכתיב (ויקרא א') וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמור, רש"י). ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא רבי ישמעאל אומר: כללות נאמרו בסיני (בסתם נאמרה תורה בסיני ולא נתפרשה לו, כגון בסיני נאמר (יתרו כ') וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך ולא פירש מתן דמים כיצד הקטרת אימורים והפשט וניתוח וכליל של עולה, ובספר ויקרא באהל מועד פירשה, רש"י) ופרטות באוהל מועד, ר' עקיבא אומר, כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו באוהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב (מפי משה לישראל. ת"ק סבירא ליה כר' ישמעאל הלכך הר סיני ואוהל מועד חדא היא, ור' שמעון ס"ל כר"ע הלכך תרי נינהו, רש"י). ואין לך כל דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה

שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות. ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון: אין לך מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות (לכל אחד, רש"י) של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים (כמנין שהיו (בסיני) [במדבר] שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו. ה"ג בתוספתא (פ"ח ע"ש): א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות - של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלושת אלפים חמש מאות וחמשים, רש"י). אמר רבי, לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום רבי שמעון אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא לכל אחד ואחד מישראל שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים. מאי בינייהו (מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי, רש"י), אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו (אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חבירו או לא, רבי שמעון בן יהודה סבר לא נעשה כל אחד ערב על חבירו אלא שישמרו את המצות, נמצא כל אחד ואחד ערב על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד, אבל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חבירו אלא על חובתו של חבירו, ואתא רבי למימר, לדברי ר' שמעון שבא למנות את בריתות הערבות, יש לו למנות ארבעים ושמונה בריתות של ששים ריבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש ששים ריבוא, שכולם נתערבו זה בזה על חובותם ועל ערבותם. נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות של ששים ריבוא בשביל חובתו של חבירו, וכל אחד מששים ריבוא הללו קיבל עליו בריתות ששים ריבוא בשביל ערבות שנתערבו אחיו על חביריהם, וזה קיבל עליו אף ערבות של ערבים, רש"י), ע"כ.

ובתוס' ד"ה אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא כתב, וז"ל: כמדומה דהכי בעי למימר, דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות" קצ"ח ריבוא ריבואות וחי

ט) ועיין בהקדמה לשער המצות להאריז"ל שכתב, וז"ל: דע שכל נצוצי נשמות מכל נשמה ונשמה, מחוייבת לקיים כל תרי"ג מצות, אם לא אותם שאין בידו יכולת לקיימם. . . אבל כל השאר חייב אדם לקיימם. ואפילו אותם שאינם חובה על האדם אלא בהזדמן. . . עכ"ז צריך האדם לחפש אחריהם ולעשותם, כי כל זמן שלא השלים התרי"ג מצות שהם כנגד רמ"ח איברים וגידי נשמתו, הנה נשמתו חסרה מן האיברים, ונקרא בעל מום. . . וזה נזכר ומפורש בספר התיקונים (תיקון ע' דף קל"א ע"ב), שאין לו תיקון עד

רלח דברי פרשת כי תבוא תורה

אלפים ריבואות ותי"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן, ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלשת אלפים ותקנ"ה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן. ועיי' רש"ל שם.

והרמב"ן בפרשת תבוא על פסוק ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, הביא מה דאיתא בירושלמי שזה קאי על החיוב להקים את התורה ביד המבטלים אותה, שאפי' הי' צדיק גמור במעשיו, והי' יכול להחזיק את התורה ביד הרשעים' המבטלים אותה, ולא החזיקה, הרי זה ארור ח"ו,

שיחזור בגלגול, וישלים כל התרי"ג מצותי, עכ"ל. ומסיים שם: "ובשער הגלגולים הארכתי בענין זה", עכ"ל.

ועפ"י מ"ש בתוס' כאן, יש לומר, שעי' מצות ערבות יכולים לקיים בבת אחת את כל התרי"ג מצות, ולא יצטרך לבוא בגלגול. ועד"ז יש לומר במצות תפילין ששקולה כנגד כל המצות.

וראה בליקוטי שיחות ח"ו (בהוספות לפרשת בא) שהביא מהסמ"ג (מ"ע ג') שכתב "אין לך רשע שלא יהא ראוי לתפילין, קל וחומר מספר תורה שהוא מקודש יותר כו' והכל אוחזין בספר תורה בשעת תפילה שהכל יכולין להתנהג בטהרה בשעת תפילה".

וכתב בליקו"ש, ד"אין לפרש שהסמ"ג מדבר בנוגע לרשע בענינים מיוחדים, שהרי מפרש ש"אין לך רשע שלא כו", וכן מוכח בלשונו שם לקמן עיי"ש. כן ברורה כוונתו מהרא"י שמביא ק"ו מס"ת כו' שהכל אוחזין בה כו' - והאומנם ימצא מי שיאסור לפי שהוא מבני ישראל - הרוצה בזה - לאחוז בס"ת!?! עכ"ל.

עוד כתב בליקוטי שיחות שם, וז"ל: נוגע במיוחד לענינינו מה שכתב הסמ"ג - עפ"י הכלל בדין ובהלכה למעשה - אשר מעשה רב, מעשה הסמ"ג בעצמו אשר דרש והוכיח ודיבר "בגליות ישראל" "בספרד ובשאר ארצות" ולפני כאלו שרק עיי' דבריו קבלו מצות תפילין מזוזות וציצית, עכ"ל. ומוסיף שם: בעת שהכרזתי על דבר מבצע תפילין, לא רציתי להביא דברי הסמ"ג בכלל, וכן לא מה שכתב שם "יותר חפץ הקב"ה באדם רשע שיניח תפילין מאדם צדיק, ועיקר תפילין נצטוו להיות זכרון לרשעים וליישרם דרך טובה כו" - כי אין זה שייך כ"כ לנדון דידן, כי בזמננו, רובם ככולם של אלו הרחוקים לעת עתה מתורה ומצות הם בסוג וגדר תינוק שנשבה כו', עכ"ל.

[כשיסדתי ארגון הצלה בניו יארק בשנת תשכ"ז-תשכ"ח (ביחד עם עוד שני אנשים חשובים בעלי הוראה) נתעוררה אצלנו השאלה אם מותר לחלל שבת עבור יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, שהם ג"כ מצלצלים להצלה בשבת. והתיעצתי אז בשעתו עם די רבנים גדולים: כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל, גאב"ד שארמאש זצ"ל, גאב"ד שאפראן זצ"ל, וגאב"ד קאפיש זצ"ל, וכולם ענו פה אחד שמצוה לחלל עליהם השבת ולהצילם לחיים ולא למות, כי הם יהודים שנולדו כיהודים והם בבחינת תינוק שנשבה, וחלק גדול מהם מקיימים עוד כמה מצוות שקבלו מאבותיהם, וכ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל ציין לשו"ת חתם סופר בחושן משפט שבעיר שרוב היהודים מחללי שבתות מותר לחלל עליהם השבת להצילם כי הם בבחינת תינוק שנשבה.

והנה לפי"ז, אם מותר לחלל עליהם את השבת מפני שהם יהודים (אעפ"י שמחללים שבת ואינם שומרים טה"מ ואינם מניחים תפילין) אעפ"י ששבת שקולה כנגד כל המצוות, בודאי אי אפשר לתאר גודל הזכות והמצוה שיש אם מקרבים יהודים אלו כני"ל לעבודת ה' ומניחין עמהן תפילין וכו' (וכמו שראיתי בליקו"ש הוספות לפרשת בא דף 272 בענין "הוקשה כל התורה כולה לתפילין", שכתב שם, ד"אף שגם בעוד מצות מצינו עד"ז, וכמו מצות ציצית, שאמרו רז"ל (מנחות מג, ב) שקולה היא כנגד כל המצוות כולן, וכן בצדקה, שבת וכו' - הרי אינו דומה שקולה להוקשה", עכ"ל, עיי"ש).

וביותר ביאור אפשר להבין הענין דמצוה לחלל עליו השבת כמבואר בבית יוסף אור חיים סימן ש"ו ובבאר היטב שם ס"ק י"ט, מסוף ספר נחלת שבעה, בשו"ת שם, סי' פ"ג. ומסיים, שכדאי לחלל שבת אחת כדי שאח"כ יקיים השני שבתות הרבה וכו', עיי"ש. ואם לא נקרב אותן בקיום מצות תפילין, שמירת שבת ושאר מצוות, האיך יתקרבו? ועיין עוד במסכת שבת דף ד' ע"א: וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו. ובתוס' שם: מצוה דרבים שאני. ואמרתי בעת השיעור על זה, דמכאן אנו רואין דענין "מצוה דרבים" הוא לא רק בנוגע לרבים אלא גם בנוגע ליחיד, שהיחיד יוכל אח"כ לקיים מצוות הרבה. ועיין מני"ח מצוה רל"ט באריכות.

עוד ציינתי אז לשו"ת אבני צדק מבעל ייטב לב ז"ע, שפעם אחת הלך בשבת ברחובה של עיר וראה יהודי זורק אבן מרשות היחיד לרשות הרבים, וחשב בלבו תיכף ומיד, שאם האבן תפול לרשות הרבים יחלל הלה את השבת ויעשה מלאכה דאורייתא, ואם הוא (הייט"ל) יתפוס את האבן אז יהי "שנים שעשאוהו" ופטורים, וקפץ ותפס את האבן כדי שהשני לא יחלל את השבת.

וידוע שבעל הייט"ל ז"ע מסר נפשו ממש לעשות עירוב בעירו, סיגוט, כדי שגם האנשים הפשוטים שאינם יודעים להזהר, גם הם לא יבואו לידי חילול שבת בעניני הוצאה מרשות לרשות.

וכמו שהבאתי בספרי תיקוני עירובין כהלכתה (נדפס ב"שמירת המצוות כהלכתן" כרך ד') דף ז', מה ששמעתי עובדא נוראה משי"ב הרהגה"צ ר' משה ארי' לעוו זצ"ל, האדמו"ר מטעמעשוואר, ומעוד כמה רבנים זקנים שליטי"א, שהייטי"ל זי"ע השתוקק כל ימיו לעשות עירוב בסיגוט, והי' לו הרבה מתנגדים (מהמתנגדים לחסידות בימיו) שעמדו נגדו בכל תוקף ועוז ולא הצליח לעשות העירוב. ובסוף ימיו, כמה ימים לפני פטירתו אמר להראש-הקהל (הוא הרה"ח מוהר"ר משה ארי' פריינד זצ"ל¹, שמוכן ליתן לו כל עוה"יב אם יעשה את העירוב. ואח"כ נסתלק הגה"ק זי"ע. ובעת הלוי אמר הרה"ח ר' משה ארי' פריינד זצ"ל, שהוא מבקש מרבו הייטי"ל זי"ע בי דברים: א. שיקיים הבטחתו שאמר שאם יעשה את העירוב יתן לו כל עוה"יב, ב. שיהי' לו לעזר מלמעלה שיוכל לגמור את העירוב. ואכן בתוך השלושים להסתלקות הייטי"ל כבר נתקן העירוב בסיגוט, זי"ע.

1) שהי' ראש הקהל אצל הגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע, הוא הי' בנו של הצדיק ר' יושע קראלער זצ"ל, ובנו הי' הצדיק ר' משה ארי' פריינד האדמו"ר מנאסויד זצ"ל, נכדו הי"ה שייב הרב הגה"צ מוה"ר משה ארי' פריינד שליטי"א, ראב"ד עדה החרדית בירושלים עיה"ק ורי"מ דישיבה וקהל ייטב לב דיסאטמאר בירושלים עיה"ק.

מכאן אפשר להבין גודל קדושת בעל הייטי"ל זי"ע ומסירת נפשו לתיקון עירובין. ועוד אפשר ללמוד מכאן גודל המצוה של תיקון עירובין, כי שמירת שבת היא יסוד היהדות, ועון חילול שבת באיסור טלטול והוצאה מלאכה גרועה היא, נורא מאוד מאוד, היא אשר החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ומפני חטאינו זה גלינו מארצנו בחורבן בית ראשון, כמ"ש אביי (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת כו'. ועדיין השטן מרקד בינינו, כי אלמלא שמרו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין, כמ"ש בשי"ס שם (קיי"ח ע"ב).

היוצא לנו מזה, דאפילו אחד שמחלל את השבת (ואולי הי' אפי' במזיד), אעפ"כ חשב הייטב לב לעשות איסור דרבנן (לתפוס את האבן) כדי שחבירו הרוצה לחלל שבת לא יעבור עבירה חמורה דאורייתא.

דהנה איתא ביו"ד הל' ריבית דיש ג' מיני ערבות, א' ערב סתם, ב' ערב קבלן, ג' ערב שלוף דוץ. והחילוק בין ג' ערבים אלו הוא כך, ערב סתם הוא שהמלוה הולך להלוה, ואם אין להלוה הולך להערב; ערב קבלן הוא, שהמלוה יכול לילך למי שהוא רוצה וערב שלוף דוץ הוא, שהמלוה הולך רק להערב. עיין יבמות (ק"ט ע"ב) ברשי"י ד"ה של ציון.

היוצא לנו מזה, דאפילו אחד שמחלל את השבת (ואולי הי' אפי' במזיד), אעפ"כ חשב הייטב לב לעשות איסור דרבנן (לתפוס את האבן) כדי שחבירו הרוצה לחלל שבת לא יעבור עבירה חמורה דאורייתא.

יעי"ש. ונמצא שהמצוה הזאת חמורה הרבה יותר משאר מצוות עשה.

- ג -

והנה החפץ חיים מביא את הגמרא הנ"ל בסוטה (ל"ז ע"ב) שכל אלו הבריתות הי' בשביל הערבות, ולחד מ"ד אף על ערבא דערבא, ומבאר שם, שהערבות הזאת היא ערבות של שלוף דוץ".

ובספר חסידים (סימן רל"ג) כתב: כל ישראל ערבים זה לזה, שנאמר (משפטים כ"ד, ג') ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה, אלו היה אחד מוחה לא ניתנה התורה, שערבים זה לזה. לכך אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכו'.² ראתה שפחה באור שכינה בים ובמתן תורה מה שלא ראה יחזקאל בנבואה". לכך נאמר ונזכה כולנו במהרה לאורו, והלכך אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך, וכתוב (ישעיה מ', ה') ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר, ע"כ.

ומובא מהחידושי הרי"ם זצ"ל, שהלך פעם לבר מצוה ואמר שעכשיו הוקל לו קצת, כי בא עוד ערב על החשבון של ערבות בעד כל ישראל, וכמו בהלואה שככל שיש יותר ערבים נחלק ההתחייבות לפי הערבים וכו'. כך הרגיש הרי"ם זצ"ל חיוב הערבות.

(א) דהנה איתא ביו"ד ה' ריבית דיש ג' מיני ערבות, א' ערב סתם, ב' ערב קבלן, ג' ערב שלוף דוץ. והחילוק בין ג' ערבים אלו הוא כך, ערב סתם הוא שהמלוה הולך להלוה, ואם אין להלוה הולך להערב; ערב קבלן הוא, שהמלוה יכול לילך למי שהוא רוצה וערב שלוף דוץ הוא, שהמלוה הולך רק להערב. עיין יבמות (ק"ט ע"ב) ברש"י ד"ה של ציון.

(ב) וב"פירוש" לספר חסידים שם: כוונתו על סיפ"י שאומרים כי באור פניך נתן לנו תורת חיים כו', ומפרש מה הוא האור פניו שהי' בשעת מתן תורה - ראתה שפחה כו', ויאמר עוד, לכך נאמר ונזכה כולנו במהרה דייקא לאורו.

(ג) עיין מכילתא בשלח יד, ב. זהר פי בשלח סי' ע"א. שם ס"ד ע"ב. יתרו פי"ב ריש ע"א. ניצוצי אות א'. שם צ"ד רע"א. ויקרא כ"ב ע"ב (ימקור חסדי").

וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' קכ"ד, שהשליח ציבור יכול להוציא אחרים בתפילת השמו"ע ועוד מטעם ערבות. ובשו"ע או"ח סי' קפ"ג וסי' קצ"ג לענין ברכת המזון, וכן בתקיעת שופר ומגילה יכול אחד להוציא את השני מטעם ערבות.

- ד -

והנה איתא במסכת סנהדרין (דף צ"ט ע"ב): אמר ר"ל כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשא, שנאמר (לך לך יב, ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן (דמתרגמינן דשעבידו לאורייתא בחרן, וקרי להו עשייה, רש"י כאן. ובפרש"י עה"פ: שהכניסו תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרי מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו). ר' אלעזר אומר כאילו עשאן לדברי תורה, שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. ע"כ. וצ"ב קצת מה בא ר' אלעזר לחלוק על דברי ריש לקיש.

ולבאר הענין נקדים דברי האלשיך הקדוש בתורת משה (פרשת נח) עה"פ נח איש צדיק תמים הי' בדורותיו. ומקשה האלשיך, שאם התוה"ק מעידה על נח שהי' איש צדיק, למה אין אנו נקראים בני נח, רק בני אברהם יצחק ויעקב.

ומתרץ באלשיך וזת"ד, דהטעם שאמר הקב"ה לנח לבנות את התיבה ק"כ שנה הי' כדי שבמשך השנים האלו ישאלו אותו האנשים מפני מה בונה בנין נאה גדול ומפואר כזה, ויענה להם שהקב"ה רוצה להביא מבול לעולם בגלל העבירות של אנשי הדור, ועיי"ז יוכל לעורר אותם לחזור בתשובה. אבל נח הצדיק לא כך עשה, רק כל יום בנה עוד קצת ועוד קצת, ולא הלך לומר דרשות ולצעוק ברחובות: שומו שמים, השי"ת מביא מבול לעולם, רק מה שכן עשה, אם באו אליו אנשים ושאלו אותו מה הוא בונה, ענה להם שהקב"ה מביא מבול לעולם בגלל חטאי בני אדם, וצחקו עליו.

אמנם אברהם אבינו לא כן היתה דרכו, אלא שהי' מתור אחרי בני אדם להכניסם תחת כנפי השכינה, וכמ"ש ואת

הנפש אשר עשו בחרן, ודרשו חז"ל שהי אברהם מגייר אנשים, ושרה מגיירת את הנשים, ומשום הכי אנו נקראים בני אברהם" יצחק ויעקב. עכת"ד.

וכתב הרמב"ם ז"ל בספר המורה (ח"ג פי כ"ט) בדבר מה שהי לאברהם אבינו ע"ה עם בני דורו, וז"ל שם באמצע דבריו: אין ספק אצלי שהוא ע"ה כאשר חלק על דעת בני אדם כולם, שהיו מקללים ומגנים ומבזים אותו התועים ההם, וכאשר סבל הכל בעבור השם, וכן הדין לעשות לכבודו^{טו}, עכ"ל.

ובאגרת תימן כותב הרמב"ם שראה בספרי העכו"ם הקדמונים, איך שאברהם אבינו סבל בזיונות הרבה, וקיללו אותו בכ"מ קללות נמרצות בשביל שכפר בע"ז, ואח"כ הסוף הי' שחלקו לו כבוד גדול.

- ה -

ומובא במדרש ויקרא רבה פ"ה על פסוק שה פזורה ישראל, מה דרכו של שה לוקה באחד מאבריו וכולם מרגישים, ר"ל שדרכו של השה כל העדר מתחברים ביחד,

(יד) וראיתי ברמב"ם (הלי ע"ז פי"א ה"ג), וז"ל: כיון שהכיר [אברהם אבינו ע"ה את בוראו] . . . התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם, ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והי' מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין עליו ושואלין לו על דבריו, הי' מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים, והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב, ומינהו ללמד, וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים עליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם, והבדיל אחד ממונה כדי שלא תשכח הלימוד. והי' הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם, ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עכ"ל.

(טו) ומדייק ע"ז בסי ויו"מ בהקדמה (עי י"ב), דדייק הרמב"ם בלשונו "וכן הדין לעשות לכבודו", כדי שלא נאמר שאברהם אבינו ע"ה עשה זאת רק ממדת חסידות, אבל מצד הדין אין חיוב למסור נפשו ע"ז, לכן דייק הרמב"ם שעשה זאת מפני ש"כן הדין לעשות לכבודו".

וכשאחד לוקה ברגלו והיא עומדת יעמדו כולם, וכן ישראל, אם אחד חוטא כולם ערבים בעדו.

ואיתא במדרש שמות רבה (פ"ב, ב), וז"ל: אמרו רבותינו, כשהי' מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח מנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית^{טז}. כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו, אמר, אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתיפו והי' מהלך. אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל. הוי ומשה הי' רועה. עכ"ל.

והחפץ חיים זצ"ל במכתבו על דבר מאכל כשר לחיילים, האריך בענין הערבות, ובסוף דבריו הביא מה דאיתא במד"ר ויקרא, משל לאחד שהי' מהלך בספינה ונטל מקדח וקדח בספינה, אמרו אנשי הספינה מה אתה עושה, אמר להם הלא תחתי אני קודח, אמרו לו, והלא אתה מציף עלינו את מי הים, אף כאן בענינינו, ישראל אחד חוטא וכולם נענשים".

ובפרשת קריאת שמע (ואתחנן ו, ה) כתיב ואהבת את ה' אלקיך וגו', ופי' חז"ל (יומא פו, א) שיהא שם שמים

טז) בפירוש מתנות כהונה כאן כתב, וז"ל: לפי הענין הוא שם מקום, ובקשתי ולא מצאתי מאמר זה בשום מקום זולתי פה, עכ"ל. ובפירוש מהרז"ו כאן כתב: הוא מין ירק.

יז) עוד כתב שם, וז"ל, ויתכן שלעתיד לבוא יתבעו לאחד על חלב ובשר חזיר, ויענה הלא נזהרתי בכשרות כל ימי ולא אכלתי משום חשש סירכא, ויענו לו הלא פלוני אכל והתביעה היא עליך ג"כ, שערבת בעדו בעת קבלת התורה. והלא אחז"ל באבל, עני שאין לו מה לאכול מותר לו לעשות מלאכה בצנעא לאחר ג' ימים לאבילתו, אבל אמרו חכמים, תבוא מאירה לשכניו שהצריכוהו לכך (והיינו שהי' להם לסייעו שלא יבוא לידי כך). והתם הוא רק איסור דרבנן, והכא הוא חיוב מלקות על כל כזית וכזית, ואיסור דאורייתא הוא אפילו על משהו.

עוד שם: אנו אומרים באבינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך, ואח"כ אנו אומרים אבינו מלכנו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו, ואי' שטרי חוב חדשים, אלא הוא שטר חוב של ערבות, עיי"ש עוד באריכות. וכן כתב הצה"ק רבי הלל מקאלאמייע זי"ע בספרו משכיל אל דל.

מתאהב על ידך (לחבירך, רש"י). והוא כמו אוהבו הנאמן של המלך, שמשתוקק לאהב את המלך על כל בני המדינה, שיהיו הכל נאמנים בעבודתם למלך באהבה ובלב שלם.

ועי' בספר חרדים, תשב"ץ ורמב"ם, שמובא שם ג"כ בפירוש הכתוב ואהבת את ה' אלקיך, שידרוש לאחרים" דברי כבושין עד שיאהב אותו יתברך על בריותיו ויכניס בלבם אהבתו יתברך. וכמו איש נאמן האוהב את המלך, שהוא משתדל בכל כחו להכניע את האומות האחרות להכניסם תחת ממשלת מלכו.

- 1 -

ולפי הנ"ל יבואר המחלוקת בגמ' סנהדרין (דף צ"ט ע"ב) הנזכר לעיל בדברינו (סעיף ד'), דריש לקיש סובר דכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, שנאמר (לך לך יב, ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן, כי הוא בגדר מצוה גדולה, כמאמר הגמרא (סנהדרין ל"ז ע"א) כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא, וכמבואר ברש"י שם".

ובא ר' אלעזר ואמר, כאילו עשאו לדברי תורה, שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. היינו, דלא רק שיש בזה מצוה של הצלת נפש מישראל, כ"א הוא מחויב עפ"י תורה² ללמוד ולקרב את חבירו לקדושה מטעם ערבות, כמ"ש ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. וכמ"ש בתוסי' שם, דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד

(יח) ובספר הקדוש חובת הלבבות שער אהבת ה' פ"ו כתב, וכן מי שאינו מתקן אלא נפשו בלבד, תהי' זכותו מעוטה. ומי שמתקן נפשו ונפשות רבות, תכפל זכותו כפי זכיות כל מי שמתקן לאלוקים, כמו שאמרו חז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ואמרו משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו שנאמר (דברים ל"ג) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, ואומר (משלי כ"ד) ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב וכו', עיי"ש.

(יט) וכמו שנת"ל בארוכה בפרשיות פנחס, דברים ועקב.

(כ) ויש להביא סמוכין לזה ממה שמצאתי במו"נ (שהבאתי לעיל סעיף ד'), שכתב שם, וז"ל: **וכן הדין לעשות, עכ"ל.**

מישראל לתרי"ג מצות קצ"ח ריבוא ריבואות וחי' אלפים ריבואות ותרי"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש מאות אלף ושלוש אלפים וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן, ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלוש אלפים ותקנ"ה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן, ע"כ. ובפרט שהמצוה הזאת של ערבות נוגעת לענין שאחד מוציא את חברו בכמה מצוות, כתקיעת שופר, קריאת המגילה, ברכת המזון ועוד.

ולכן, אם לא נשים לב לקרב את אחינו בני ישראל בהנחת תפילין, שמירת שבת טהרת המשפחה וכיו"ב, הרי בודאי אשר מטעם ערבות הנה בבוא עת הפקודה יגיע לנו על זה עונש גדול ח"ו, כאילו אנו בעצמו לא הנחנו תפילין וחללנו את השבת ח"ו. ולפי זה, אף האדם השלם יכול להיות אשר לעתיד לבוא ידונו אותו על זה שלא הניח תפילין וכו', וכאשר ישאל בתמיה, מנין לי האיסורים הללו וחרף אני מהפשעים האלה, ישיבו לו: האם לא ידעת כי כל ישראל חברים וערבים זה לזה, ואתה עמדת מרחוק ולא ראית להושיעם בהנחת תפילין, שמירת שבת, טהרת המשפחה וכיו"ב, וע"כ בוא וקבל דינך כИАתה לך.

- 2 -

והנה בפרשתנו עה"פ "ובאת אל הכהן אשר יהי בימים ההם ואמרת אליו", פירש רש"י: **שאינך כפוי טובה**. וכן איתא בירושלמי ברכות (דף ט') שהיה פרעה כפוי טובה, "אשר לא ידע את יוסף", והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה, הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר, עיי"ש.

וכן מובא במכילתא בשלח (י"ז) וזת"ד, יבוא עמלק כפוי טובה, ויפרע מן העם כפוי טובה (ועיין עוד ע"ז דף ה' ע"א). ובאבות דר' נתן (פמ"א) אם עשה לך חברך טובה מעט יהא בעיניך הרבה. ובתנא דבי אליהו רבא (י"ח) איתא, כל הסועד

עם חבירו אפילו פת במלח, יחזיק טובה לחבירו.

ועפ"י פירשתי את הפסוק כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שהם היו כפויי טובה, כמעשיהם לא תעשו, רק תחזיקו תודה למי שגמל לכם טובה^{כא}.

והנה היות ואנו ערבאין על כל אחד ואחד מישראל, לכן אני מחויב להכיר תודה להרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, על מעשיו הכבירים שעוזר ותומך תורה ומציל נפשות רבות מישראל. ולדוגמא קטנה שעשה בר מצוה עבור אלף מילדי רוסיא, אשר לדאבונינו הרב אף אחד אינו מתעסק עמהם לקרבם ליהדות, והוא ערך עבורם את הבר מצוה וקנה לכל אחד מהם תפילין וכו'. אשר באמת כולנו אחראין עליהם, כמו שביארתי לעיל.

כא) ואידי דאיתין להכי נעתיק כאן דברי הפלא יועץ, מ"ש בענין כפיית טובה והכרת טובה, וזה לשונו הזהב (באות כי ערך כפוי טובה): "כתיב (משלי יז, יג) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. וחיובא רמיא על האדם שקיבל כל דהוא טובה מחבירו שתהא חקוקה בלבו תמיד כל הימים, שלא לגמול עמו שום רעה, ולשלם לעושה הטובה ככל הבא מידו. אפילו אם עשה לו גם כן רעה, הרעה ישכח והטובה לא ישכח, כי צריך האדם שיהא בו מדעת קונו, וכתיב (ישעי' מט, טו) גם אלה תשכחנה, שהוא מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך, שהוא קבלת התורה. וצא ולמד ממשו רבינו שלא הכה את היאור ואת העפר לפי שקבל טובה מהם, וכן אמרו רז"ל שלא נקם משה נקמת מדין לפי שנתגדל ביניהם, ואמרו רז"ל בשמות רבה (פ"ד, ב) כל הפותח פתח לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ואמו. אתה מוצא באליהו שלא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן הצרפית, ואלישע לא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן השונמית, אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו. ואם כ"כ חייב להחזיק טובה לחבירו על פת לחם, על אחת כמה וכמה אם קבל ממנו טובה הרבה, ועל אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת אם קבל ממנו טובת הנפש, כגון שלמדו חכמה, או הדריכו בדרך טובה, והפרישו מדרך רעה, שזו טובה גדולה שאין למעלה הימנה, כמה וכמה יגדל חובתו להכיר טובתו ולנהוג בו כבוד, ואם לא ינהג בו כבוד כראוי אין לך כפוי טובה גדול מזה. וישא ביום ההוא ק"וו בעצמו כמה וכמה חייב אדם לבורא המרבה להטיב רב טוב לבית ישראל עד אין חקר, כך גדלה חובותינו עד אין חקר", עכ"ל.

אין חכם כבעל הנסיון. כשהייתי ילד קטן, בשנת תשי"ד-ט"ו, כשבאו לארצנו הקדושה אניות מלאות יהודים שומרי תורה ומצוה באמת, ילדים עם פיאות וכו', מאות משפחות ביחד על האניות "ציון" ו"שלום", והלכו כל הארגונים כמו "עלית הנוער", "מזרחי", הקיבוצים ואירגוני המיסיון והשמד למיניהם, שדרכם לחטוף ילדי ישראל ולהכניסם לבתי התיפלות שלהם, וחטפו את הילדים מאביהם ונתנו לאביהם מתנות יפות וכו', ואבי ז"ל תפס ג"כ הרבה ילדים וכך הציל אלפים מילדי ישראל משמד. והיי יכול להציל מאות אלפים ילדים, רק שלא היי לו די ממון להחזיק את הילדים במטה, כסא שולחן וכו'. והלך לכל הרבנים ובתי-הדינים וביקש מהם שיתנו הוראה, שכל משפחה חרדית תכניס לביתה שנים או שלשה ילדים מהעולים. והרבנים אמרו אז, שהיות והאנשים באה"ק אין להם כעת מה לאכול, כי היי אז שנים של רעב ואין די לאכול להילדים שלהם עצמם, עייכ אי אפשר ליתן הוראה כזאת. ואבי ז"ל טען שיקצצו מהאוכל של הילדים שלהם קצת, כי הוא שעת השמד ר"ל כו'.

סוף דבר יצא מכל זה, שהלכו אז לשמד יותר ממיליון ילדי ישראל ר"ל, ואם היו מצילים אותם אז, היי לנו כעת עוד הרבה מיליוני יהודים שומרי תורה ומצוות בלי גוזמא³³.

(כב) ואמרת פעם לידידי - להבחל"ח - הגה"צ מוואידיסלאוו זצ"ל, אחר שאמר דרשה חריפה נגד הציונים כו', שהעבירו מיליון ילדי ישראל לשמד (אז זיי האבן געישמדיט א מיליאן אידישע קינדער) - אמרתי לו אז, שאינו נכון, דהן אמת שהם העבירו את הילדים על הדת, אבער מיר, די חרדישע אידן זענען שולדיג, מיר טראגן די גאנצע אחריות אויף דעם (אבל אנטנו היהודים החרדים אשמים בזה, ואנו נושאים את כל האחריות על זה). עס איז דעמאלט קיינעם נישט אנגעגאנגען מקרב צו זיין די דאזיקע אידן (לאף אחד לא היי איכפת אז לקרב את ילדי ישראל הללו). קיינער האט זיי נישט געוואלט אריינעמען (אף אחד לא רצה להכניסם אליו). אני ראיתי כל זה בעיניי שלי, והרבה בארץ ישראל יכולים להעיד על זה. ועל זה צריכים אנו לומר "אבל אשמים אנטנו" על אחינו ילדי ישראל הנ"ל, אשר ראינו צרת

- ט -

וכמו כן הוא המצב כאן, בארצות הברית, שאין איש שם על לב על זה שחצי מיליון יהודי רוסיא הולכים לטמיון ולמיסיון ר"ל, ודי"ל.

ואספר לדוגמא, לפני עשרים שנה באו אלי כמה מיהודי רוסיא, וטענו, שאין להם היכן לשלוח את הילדים שלהם, כי הישיבות שלנו מבקשים מהם \$400 לחודש עבור כל ילד. ואמרתי להם, שימסרו את הילדים שלהם להתחנך במוסדות ליובאוויטש. ודברתי אז עם כמה עשירים גדולים,

נפשם של הורי הילדים הנ"ל בהתחננם אלינו בדמעות שלישי על זה שאף אחד אינו עוזר להם להציל את ילדיהם ונפשם, וטענו שאם היו יודעים מה שקורה ב"ארץ הקודש", לא היו באים לשם כלל. ושאלו אותי: "הזאת היא ארצנו הקדושה, ארץ ישראל, אשר כל כך זמן השתוקקנו להגיע אליה!"!

עוד סיפרתי אז להגה"צ מוואידיסלאוו, אשר כ"ק אדמו"ר מסאטמאר ז"ייע ה"י אצלנו בבית כמה פעמים כשבא לבקר בארה"ק, ואבי זצ"ל סיפר לו, שאפשר להציל אלפי ילדי ישראל, ומה שנתוץ הם רק בנינים היכן להשכין את הילדים וליתן להם מזון ולבוש, כי הם ילדים חרדים אמיתיים, עם פיאות וכ"י (עכט היימישע אידישע קינדער מיט פיאות וכו'). והאדמו"ר מסאטמאר עשה אז אסיפה עם כמה מהמנהלים שלו, וסיפר להם מה שאבי ז"ל סיפר לו, והחליטו לקנות ג' בנינים גדולים (שהיו אז באמצע הבניי), שעלו אז - בשנת תשט"ו - לסך מאה ושבעים אלף דולר, והבטיח האדמו"ר זצ"ל, שתיכף כשיחזור לארצות הברית, ישלח הכסף, וכך יוכלו להציל כמה אלפים ילדים. אבל כשהאדמו"ר מסאטמאר חזר לארה"ב, החליטה ההנהלה כי אין להם די כסף לנהל את המוסדות שלהם בארה"ב, ואיך יכולים הם לשלוח כסף כדי להקים מוסדות חדשים בארה"ק.

עבודת אבי זצ"ל היתה, שהלך בעצמו לכל מקום שהגיעו לשם היהודים העולים מרומניא ואונגארין (ליד חיפה), ודרש שם דרשות מלהיבות וקירב אותם והציע להחורים היכן לשלוח את הילדים שלהם, וחזק אותם במצות שמירת שבת, והשיג עבורם כיסוי ראש, ציצית, תפילין, מזוזות ואירגן עבורם טהרת המשפחה וכו'.

זכורני היטב איך שאבי זצ"ל שלח אותי בין הזמנים, כשהייתי בן י"ג שנים, לילך מבית לבית ולעורר את היהודים לקיום המצוות ולראות מה הם עושים, והעולים האלו בכו ממש לפני, שגנבו מהם את ילדיהם ומסרו אותם לקיבוצים חילוניים ואין להם תלמוד-תורה, בית המדרש ומקוה וכו'.

ושאלתי אותם, למה לא בונים ישיבות ומוסדות עבור ילדי רוסיא שאלפים ורבבות מהם יוצאים לא-עלינו לתרבות רעה ח"ו, ואנחנו נצטרך ליתן על זה דין וחשבון כו'. והבטיחו לי לעשות דבר, אבל לעת עתה לא ראיתי שיעשו כמו שצריך על פי תורה, וסו"ס שנצטרך ליתן על זה דו"ת. היחידים כמעט שפועלים בענין חינוך ילדי רוסיא הם חסידי ליובאוויטש.

- י -

באמצע אמירתי התורה, בקשני המארח הרב גוטניק שליט"א, לספר את הקשר שהי לי עם - להבחל"ח - כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. ולהיות אשר "כל מה שבעל הבית אומר לך עשה", לכן הפסקתי באמצע אמירת התורה, ומפני קוצר הזמן סיפרתי רק ענין אחד, כדלהלן.

הנה כאשר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע יצא בקריאה אודות מבצעי-הקודש בענין תפילין, מזוזה, "בית מלא ספרים" ועוד, ועיי פעולותיו הקי עשה הרבה בעלי תשובה, נתעוררתי אז מאד מענין הבעלי-תשובה, ונזכרתי מ"ש בעל המאור ושמם בפרשתנו, וז"ל: שמעתי מהרה"ק האלקי האבדק"ק נשחיו זצוק"ל, כי מפני זה יארע לבעלי תשובה שחוזרין לקלקולן, לפי שאינן נזהרין במאכלות אסורות, ואינם נזהרים לאכול בקדושה, ועיי"כ הנצוצים המגולגלים בהמאכלים² הם מושכים אותם אחורנית, עכ"ל.

ישבתי אז לילה שלם וכתבתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש מכתב ארוך (בערך טו"ב עמודים), שהיות וכ"ק האדמו"ר פועל הרבה ועושה הרבה בעלי תשובה ב"ה, והיות ומובא במאור ושמם הנ"ל שבעלי תשובה חוזרין לקלקולן עיי שאינם נזהרים במאכלות אסורות, וכן ידוע המכתב שכתב הרמב"ם לאנשי מדינה אחת³ (והעתקתיו במכתבי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש), שעיי שאכלו מאכלות אסורות נעשו כופרים רח"ל, שלא האמינו בביאת המשיח, וכן הארכתי

(כג) ראה באריכות שער המצוות להאריז"ל פרשת עקב. ובספרנו לעיל פי עקב.

(כד) המובא בסה"ק דגל מחנה אפרים פי עקב ובצפנת פענח פי יתרו.

בגודל מעלת מצות תפילין ומזוזה (עיין ספרי מזוזת ישראל כהלכתה¹) שכן ירבה וכן יפרוץ, סיפורים נוראים על זה, מה שבעיני ראיתי² כו' -

ע"כ הצעתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, שיצא ב"מבצע" חדש, שהבעלי-תשובה יאכלו בכשרות. כמובן שלא כתבתי לו פרטים איך ומה לעשות, רק הצעתי שיעשה מבצע כשרות בדרך כלל. גם הצעתי שיסדרו כתה ללמד שוחטים ובודקים, כי אין אומן בלא כלים, ואם אין שוחטים טובים, אזי אין כשרות. ולדאבונו אין כמעט שוחטים טובים שאפשר לסמוך עליהם כידוע כו'.

עברו כמה שבועות ולא קבלתי תשובה. התקשרתי עם ליובאוויטש ודברתי בטלפון עם הרב חודקוב ואמרתי לו שכתבתי מכתב ארוך לכ"ק אדמו"ר זי"ע, ושאלתיו האם הגיע מכתבי ליעדו. וענה לי, שאכן מכתבי הגיע והרבי ראה את המכתב. על שאלתי למה לא קבלתי תשובה על מכתבי,

(כה) שהעתיקתי שם סיפור בענין מזוזה מכ"ק אדמו"ר זי"ע בלי שם בעל המעשה, כדי לעורר גם את אלה שאינם ידידי חבי"ד, וד"ל.

(כו) בהיותי בגיל 13 שנה הייתי הולך כמה פעמים (בשעות הצהריים כשהילדים היו משחקים) לבקר אדם זקן בן שבעים שנה ששכב במטה הרבה שנים ולא היי יכול ללכת, ונתתי לו לאכול סעודת צהרים. פעם אחת שמעתי מאדמו"ר ז"ל שאמר בדרשה בענין תפילין ומזוזה, שמי שיש לו מזוזה כשרה ניצול מכל פגעי הזמן, והרבה פעמים יכול להיות שרואים אנשים זקנים שהולכים עם מקלות, או שאינם יכולים להלך ברגליהם כלל, ואם היי להם מזוזות כשרות היו יכולים ללכת ולקום מהמטה לבד, בלי עזר של אנשים, כמו שכתוב בתורה "ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", ועורר אז אדמו"ר בענין המזוזות הקטנות שרובם פסולות, שמכרו אז באה"ק מזוזות נדפסות רח"ל בעד חצי לירה (שאו היי זה לערך 15 סענט), ואמר אז אדמו"ר שהמזוזה הזאת אינה שוה כלום וכו'.

והנה פעם בעת ששמשתי את הזקן הזה, נזכרתי בדברי אדמו"ר זצ"ל, שאם המזוזה כשרה יכולים ללכת לבד כו'. רצתי תיכף לאמי תחי' ובקשתי ממנה מזוזה בשביל היהודי הזקן, והסרתי מן המשקוף את המזוזה הישנה של הזקן, ומצאתי שם נייר קטן נדפס עשרת הדברות, ושמתי במקומה מזוזה חדשה כשרה, ועד כמה חדשים התחיל הזקן הזה ללכת לבד והיי בא כל יום לבית המדרש, והיי יכול כבר לקיים "ובלכתך בדרך".

ענה לי: התשובה למכתבך קיבלת כבר בעתון "אלגעמיינער זשורנאל". על תמיהתי מהי כוונתו בזה, סיפר לי, שזה עתה יצא כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש במבצע חדש בקשר עם "מבצע כשרות האכילה ושתיה", והוא, שכל מי שמקבל עליו להכשיר את המטבח שלו, הנה ליובאוויטש תשלם עבורו חצי ממחיר כלים חדשים, שיוכלו לקנות אותם בחצי ממחירם בחנות "G. & SONS". ולאמת דבריו אמר לי, שאני יכול לילך בעצמי לברר בחנות הנ"ל, אשר אנשים כבר קנו שם כלים בעד עשרות אלפי דולר (אשר מחצית המחיר משלמים מליובאוויטש). הלכתי תיכף ומיד ודברתי עם בעל החנות הנ"ל, ואישר לי את כל הנ"ל. ועל הצעת השוחטים אמר לי הרב חודקוב, שאכן בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש המרכזית, ב"770", מתקיים בכל שנה או שנתיים כנה של שוחטים כו'.

- יא -

כעבור זמן מה כתבתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש עוד מכתב, ותוכנו הי', שראיתי שדברי היוצאים מן הלב נכנסו אל לבו כו', וב"ה שרבינו יצא במבצע כשרות הכלים הנ"ל, אך דא עקא, שכאשר מכניסים בכלים חדשים וכשרים, בשר שאינו כשר, אז הכלים נטרפים ביום אחד, והרי אי אפשר לקנות כלים חדשים בכל יום. ולהיות שלדאבוננו היום הרבנים נמכרים בעד בצע כסף כידוע והמכשולות עצומות מאוד, ע"כ לדעתי אין עצה אחרת רק שרבני ליובאוויטש (שאי אפשר לקנות אותם בבצע כסף) יסדרו שחיטה תחת השגחתם, ובמסירות נפש יכולים לסדר כשרות על צד היותר טוב.

כעבור זמן קצר טילפנו אלי - להבחל"ח - הגה"צ ר' זלמן שמעון דווארקין זצ"ל והרב דוב בער ליווי ע"ה, וסידרו תיכף שחיטה וכו', וקראו אותי שאבוא לראות את השחיטה וכו'. ופרסמתי אז, שבזמן שאצל שאר החסידים שחטו 1,200 עופות לשעה ע"י שוחט אחד, הנה בליובאוויטש שוחטים רק 300 עופות לשעה (ועיין בספרי אכילת בשר הלכה למעשה).

- יב -

והנה הבאנו לעיל ממדרש (שמו"ר), וז"ל: משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן כו', אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל, עכ"ל. וכמו כן אפשר לומר על הרב גוטניק, דלהיות שהוא מקדיש את זמנו לקרב צאן קדשים של הקב"ה, ובפרט ילדי ישראל הנדחים כו', "שה פזורה ישראל", לכן ראוי הוא לאותה איצטלא של עשירות במציאת זהב ואבנים טובות ומרגליות, כדי שיוכל לנצל עוד ועוד את כספו וזהבו כדי להציל ולקרב עוד אלפים ורבבות מישראל לאבינו שבשמים, ולהקים עולה של תורה, ולעזור לכל אחד ואחד¹⁷. וכל זה מפני שיש לו אהבת ישראל לכל אחד ואחד מישראל¹⁸, וידוע דג' האהבות (אהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל) חד הן, ומי שיש לו אהבת ישראל יש לו גם אהבת ה'.

ועל הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק אפשר להמליץ את הפסוק (מקץ מב, ו) **"ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ"**, שעם הכסף שלו הוא באמת שולט על הארץ, שהוא מחזיר בתשובה¹⁹ ומכניס ילדי ישראל תחת כנפי השכינה, כה יתן וכה יוסיף, עד בלי די.

כז) ראה זוה"ק פי ויצא (דף קנ"ג), פי ויקהל (דף קצ"ח). ועיין בבראשית רבה פי ט"ז.

כת) עיין שער הפסוקים להארז"ל פי תצוה עה"פ ובהעלות אהרן.

כט) בגדול מעלת "ורבים השיב מעון", ואשר המזכה את הרבים להחזירם בתשובה הוא ה"יחסין" הכי גדול בשמים, כדאי להעתיק מ"ש בספר ישמח משה על תנ"ך בהקדמה (קונטרס תהלה למשה דף י"א ע"ב), וז"ל:

מבואר בזוהר תרומה דף קכ"ח ע"ב, ההוא זכאה בעי למרדף בתר חייבא וכוי בגין דיתחשב עליי כאילו הוא ברא לי, ודאי איהו שבחא דיסתלק בי יקרא דקוב"ה יתיר משבחא אחרא וכוי, ועל דא כתיב באהרן ורבים השיב מעון, וכתיב ברייתי היתה אתו החיים והשלום. ועי"ש בדף קכ"ט ע"א כמה הפליגו שם כמה גדולים זכות הצדיקים שמחזירים רשעים בתשובה.

וכן שמעתי מאדמו"ח ז"ל, אשר סיפר לו מוזל"ה, איך שפעם אחת נפגשו בעולם העליון רש"י ז"ל עם הרב הקדוש ר' איציקל מדראהאביטש, ושאל רש"י ז"ל [מאת] ר' איציקל, איזה זכות ומצוה יש לו לבנו הרב הקדוש ר'

[אלא שחסר להרב גוטניק עוד דבר אחד, והוא המרמוז בפסוק הנ"ל בתיבות "הוא המשביר לכל עם הארץ", היינו שהרב גוטניק יחזיר בתשובה את כל היהודים בארץ-ישראל ובחו"ל, וכאשר השי"ת יעזור לו שיקויים בו "ארץ זבת חלב ודבש", שהארץ תשפיע לו מאוצרותי, שיהי לו שפע בזהב ואבנים טובות ומרגליות, כמו "זבת חלב ודבש", אז יוכל הרב גוטניק לקיים שיהי הוא באמת "השליט על הארץ", על הארציות והגשמיות, ולהעלותם לרוחניות, ואז יהי הוא "המשביר לכל עם הארץ"].

- יג -

ועל הרב גוטניק אפשר לומר (כנאמר בפרשתנו) "עשית ככל אשר צויתני", ועל כן יכולים אנו בצדק לבקש מאת השי"ת "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש", וכמו שמפרש רש"י הק': "עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת (בחוקותי כ"ו ג') אם בחוקותי תלכו [גוי] ונתתי גשמיכם בעתם", שיברך השי"ת את האדמה של הרב גוטניק, שתהי "ארץ זבת חלב ודבש", היינו שתוציא לו זהב ואבנים טובות ומרגליות, און עם זאל זיך גיסן ווי מילך מיט האניג בשפע גדול, וע"י כסף וזהב זה יוכל להציל את כל אחד מישראל.

מיכל המגיד מישרים מזלאטשוב מה ששומע שמרעישין בכל העולמות עם בנו הרב הנ"ל. והשיב לו ר' איציקל הנ"ל, איך שלומד תורה לשמה. ולא נתקררה דעתו של רש"י ז"ל. ואמר לו עוד, שבנו הרבה לסגף את עצמו בתעניתים וסיגופים, וגם בזה לא נתקררה דעתו הקדושה. ואמר לו עוד, אשר הרבה בגמ"ח וצדקה ופיזר נתן לאביונים וכדומה, ועוד לא נתקררה דעתו. **שוב אמר לו שרבים השיב מעון ועשה הרבה בעלי תשובה בעולם, ובה נחה ושקטה דעתו של רש"י ז"ל, ונחה דעתו הקדושה מה שמרעישים אתו כל הפמליא של מעלה, ע"כ.**

מובן, כי מעשה כזאת לא יוכל לספר אשר עיני בשר לו, ואך לאדם אשר עיניו משוטטות בעולמות עליונים שומע ורואה מה שלא ישמע לזולתו יוכל לספר כזאת. עכ"ל.

ועי"ז יקויים סוף הפסוק בהפטורה "אני הוי בעתה אחישנה", כמו שדייק הרב גוטניק בדרשתו בענין "בעתה אחישנה", דלכאורה הם תרתי דסתרי, אלא שאנו מבקשים שהשי"ת יחיש ("אחישנה") את הזמן של "בעתה", שתיכף ומיד ממש, באופן של "אחישנה", יבוא עת וזמן הגאולה שלימה בבי"א.

- יד -

וברוך שכיוון בזה הרב גוטניק לדעת גדולים, דכעין זה מבואר בסי' ערבי נחל (דרוש ג' לשבת הגדול), בפירוש דרשת חז"ל (סנהדרין צ"ח ע"א) עה"פ הנ"ל "אני הוי בעתה אחישנה", שיש שני זמני גאולה, "זכו - אחישנה; לא זכו - בעתה". והקשה, דלכאורה הם ב' הפכים בנושא א', והול"ל בכתוב או "אחישנה" או "בעתה", ואיך אפשר שיתקיימו שניהם כאחד.

ותוכן תירוצו, כי יש עת הגאולה המשומר ובא מששת ימי בראשית, ולעולם אי אפשר להיות קץ הגאולה אם לא בהגיע אותו העת הנשפע מן הכוכב ההוא אשר מאיר בו הצירוף המורה על הגאולה². אלא שהקב"ה ברצונו "מחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו", היינו שבכל עת שהשי"ת רוצה להביא את הגאולה, הוא מעביר את הכוכבים עם הצירופים, ומאיר עתה צירוף הגאולה.

ולפי זה אפשר שיתקיימו שניהם כאחד, שתהיי הגאולה "בעתה" וגם "אחישנה", שכאשר יהי רצון הבורא ית' להחיש את הגאולה, יעתיק ויקדים את העת והזמן המוכן לגאולה, ויקדימונו כפי רצונו. עכת"ד. והיערות דבש מפרש, אשר "בעתה" ו"אחישנה" היינו בזמן אחד, אלא שהשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו יחיש אופני המערכה שיהי בחינת

ל) ראה כע"ז בזהר ח"א קי"ט, וחי"ג רי"ב, ובאור החיים פי בלק בד"ה אראנו, שרמז לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא.

"בעתה" אף שיהי "אחישנה", קודם הזמן (עיינ באריכות בספרנו בדברי תורה על הגש"פ).

- טו -

ולאור כל האמור מתורצים כל הקושיות שהבאנו בריש דברינו:

קושיא א', למה כתיב **"ועשיתם אותם"**, דהי די לומר "ושמרתם את דברי הברית הזאת למען תשכילו את כל אשר תעשון". אך להאמור לעיל יש לומר, דבברית הערבות אין די באמירה בלבד ("דברי הברית") להוכיח אותו, רק צריך להיות "ועשיתם אותם", הלכה למעשה, **עשיה בפועל ממש**, כגון להניח עמו תפילין, לקבוע מזוזה על פתח ביתו, ללמדו אותיות אל"ף בי"ת, קריאת שמע וכו', כמו שמצינו להתנא הקדוש ר' חייא במס' בי"מ (פ"ה ע"ב), עיי"ש.

קושיא ב', מה שאמר "(ועשיתם) **אותם**", **לשון רבים**, והלא ענין הערבות הוא ענין אחד. אך לדברינו יובן, דבאמת תיבת אותם סובב על **כל התרי"ג מצוות**, כיון שהערבות היא על כל התרי"ג מצוות, כמו שהבאנו לעיל מדברי התוס' במס' סוטה (דף ל"ז ע"ב) בד"ה רב משרשיא.

קושיא ג', מדוע דוקא כאן, במצוות ערבות, אמר **"למען תשכילו את כל אשר תעשון"**, שהיא ברכה כזו שלא מצינו דוגמתה בשאר מצוות התורה. ולהנ"ל מובן, דכיון אשר ענין הערבות סובב על **כל תרי"ג מצוות התורה**, וג"כ ערבא דערבא, לכן הברכה על זה היא ג"כ "למען תשכילו את כל אשר תעשון", **כי מדה טובה מרובה ממדת פורענות** (סוטה י"א ע"א)^ל.

קושיא ד', למה דוקא כאן, שמדבר בענין הערבות, הבטיח השי"ת **"למען תשכילו"**, ענין השכר, אף שבכל שאר המצוות אמרינן דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ובפרט שכר באופן

(לא) ובתוס' שם ד"ה מרים המתינה כתב, וז"ל: דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות.

של ההצלחה, ויתירה מזו, "למען תשכילו את כל אשר תעשו", שהשכר וההצלחה יהיו בכל הענינים. אך לפי הנ"ל מובן, דכיון דכאן מיירי בערבות על כל הכלל ישראל, שהיא מצוה דרבים, לכן בא כאן ענין השכר, ושכר גדול ביותר, כנ"ל, וכמבואר בתוס' שבת (ד' ע"א) **דמצוה דרבים שאני**.

קושיא ה', למה דווקא בערבות מבטיח השי"ת **שכר כללי**, דלא כבשאר מצוות, שרק בכמה מהם מצינו סגולות פרטיות. אך לפי הנ"ל יובן, כי שאר המצוות שבהם מצינו סגולה, כגון כיבוד אב ואם, שילוח הקן וכיו"ב, הם מצוות פרטיות ליחיד, שעושה את המצוה לעצמו. משא"כ ענין הערבות סובב על **כלל ישראל**, ועל **כל תרי"ג מצוות** כנ"ל בתוס', ובכל תרי"ג מצוות ישנם כל הסגולות, וממילא ע"י הערבות יצליח בכל אשר יפנה, כמבואר בפסוק **"למען תשכילו את כל אשר תעשו"**.

קושיא ו', ד"למען תשכילו את כל אשר תעשו" נראה **כתנאי קודם למעשה**, דלכאורה למה דוקא במצות ערבות אומר הכתוב תנאי הזה, דמשמע שאם לא יעשו לא יצליחו ח"ו, כמ"ש המפרשים. אך להאמור לעיל יובן, כי רק על ידי מצוות הערבות אנו יכולים לקיים כל מצוות התורה, וע"י ערבות כל אחד ואחד מקיים מה ששייך לכהן לוי וישראל. וכל כלל ישראל חד הוא, וכמו שהאדם שומר את עינו שלא יכנס כלום לעין, כן צריך לשמור את כל אחד מישראל, כי מצד שורש נפשם בה' אחד הרי כל ישראל הם אחים ממש, רק שהגופים מחולקים, כמבואר בס' תניא קדישא (פרק ל"ב), וכן בספרי הבעש"ט. וכמו שכתב בספר חסידים (סימן רל"ג, שהבאנו לעיל) שרק משום שענו יחדיו נעשה ונשמע קיבלו על עצמם ענין הערבות, שאם הי' אחד אומר שאינו מסכים לא היינו מקבלים ח"ו את התורה. ומיושבים כל הדקדוקים.

והנה עפ"י הנ"ל אפשר לקשר בדרך רמז את הפסוק האחרון של פרשתנו, עם הפסוק האחרון של הפטורת

רנח דברי פרשת כי תבוא תורה

פרשתנו (ישעי' ס, כב) "הקטן יהי לאלף והצעיר לגוי עצום, אני הוי' בעתה אחישנה", שהנביא הולך ומגלה כאן סוד מתי יהי זמן הגאולה.

דהנה ענין זה אשר "הקטן יהי לאלף", הנה אף שהוא כתוב בתורה בפירוש, אבל רק זכי הראות רואים את זה ולא תמיד אפשר לראות זה בחוש, אבל בנדו"ד אצל הרב גוטניק יכולים כולם לראות בחוש אשר "הקטן יהי לאלף", שאיש אחד יזכה לאלף אנשים ביחד ובפעם אחת [שאפילו יחיד המקיים מצות תפילין גדול שכרו מאוד, כמו שאמרו רז"ל (קידושין לה, א) "הוקשה כל התורה כולה לתפילין", ובמכל-שכן וק"ו כשמניחים תפילין עם אלף ילדים ביחד, ובפרט לילדים כאלו שהם "יתומים חיים", שלא הי' להם מי שילמד אותם ומי שיקנה להם תפילין], ואז יקיים הקב"ה, אשר זמן הגאולה תהי' לא "בעתה", כי אם באופן של "אחישנה", והגאולה תהי' תיכף ומיד ממש, אמן.

פרשת נצבים

שבת סליחות

א

והי' כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה
אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך

התולדות יעקב יוסף מקשה הלא רק ע"י קללה ותוכחה יבוא לתשובה, והשבת אל לבבך, ומהו הברכה? הוא מתרץ ע"פ מה שאמר הבעש"ט עה"פ קל נקמות ה' קל נקמות הופיע, משל לכפרי שמרד במלך שחירף וגידף אותו ואמר המלך בלבו אם אעשה עמו כדרך שאר מלכים באכזריות להורגו מה מעלה בידי, אלא אלך בדרך אחרת, לא אגזור עליו מיתה אלא אעשה אותו ראש ושר, וכן עשה. כמוכן שמיד שראה הכפרי גדולת המלך נשבר לבו בקרבו, וככל אשר גידלו המלך כן גדל דכדוך נפשו. וע"פ זה אמר הבעש"ט קל נקמות ה' - קל נקמות הופיע בזמן שקל נקמות במדת הרחמנות זו היא הנקמה הכי גדולה, ועפ"ז פי' התולדות הברכה אז והשבת.

ועפ"ז פי' אאמו"ר שליט"א פי' הפסוק [ישעי' ס'] הקטן יהי' לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. ופי' בזה הקטן, היינו מי שהוא קטן במעשים הוא יהי' לאלף, והצעיר ג"כ בעבודת השי"ת, לגוי עצום אני ה', היינו שיהי' אז אני ה' מדת רחמים, אע"פ שהוא בעתה, שעדיין זמן ואריכות הגלות עד העת המוכן לביאת משיחנו, מחמת שאין הדור זכאי, מ"מ אחישנה דכיון שיהי' באופן זה ע"פ המשל הנ"ל אז יחזרו בתשובה שלימה שידעו ויכירו לפני מי חטאו נגד השי"ת.

ועפ"ז פי' מש"כ בהפטורה בפר' זו בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאים כל ימי עולם. באם יש חלילה צער לישראל, הוא צער להקב"ה. לו צר. אז ומלאך, הוא הוי' אד-ני שהוא מדת

הרחמים. פניו, שהקב"ה מראה פנים של רחמים אז הושיעם, כי באהבתו ובחמלתו הוא גאלם, עי"ז יגאלו ישראל מצרתם ויחזרו בתשובה שלימה בראותם לפני מי חטאו. ואז וינטלם וינשאם כל ימי עולם.

יעזור השי"ת שיושפע שפע פרנסה והצלחה בכל עניינים לכל זרע ישראל, ועי"ז בודאי יחזרו ישראל בתשובה שלימה לפניו ע"י שידעו ויכירו כי מאתך הוא השפעתם, וכן יה"ר שיתגדל ויתקדש שמו יתברך בעולם בב"א.

וזהו שאנו מתפללים תיכף ביום א' דסליחות הקטון לאלף גדל רחומנו והצעיר לגוי להעצים בתחומנו כו'.

פרשת האזינו

- א -

אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם (לב, נו).

- א -

ומפרש רבינו עובדיה ספורנו, "אמרתי אפאיהם" אשאר איזה פאה מהם, והמותר אכלה, כמו שאעשה באחרית הימים, אחרי שלא השגתי שלימותם לא במתן תורה, לא בארץ ישראל ולא בגלות, כאמרו: "כי בהר ציון ובירושלים תהיה פליטה כאשר אמר ה', ובשרידים אשר ה' קורא".

ועפ"ז אפשר לומר, דהנה אמרו רז"ל דקודם ביאת המשיח ישאר רק אחד בעיר ושנים במשפחה שיזכו לילך לקראת משיח צדקנו. וי"ל דזהו מה שכתב הספורנו **אשאר איזה פאה מהם**, פי' שישארו אחד בעיר ושנים במשפחה, והביאור בזה מדוע ישארו אחד בעיר ושנים במשפחה, הלא כתיב לבלתי יודח ממנו נידח?

- ב -

ואפשר לומר עפימ"ש בספה"ק חובת הלבבות (שער הכניעה פ"ד) דהרבה אנשים כשבאים לעוה"ב מוצאים שם על חשבונם מצוות שלא קיימו מימיהם, וכן להיפך, מצוות שקיימו אבל אינם עולים על חשבונם. והטעם לזה, כי מצוות אלו קיבלו במתנה מאנשים שדיברו עליהם לשה"ר ורכילות, וכן להיפך, אם הוא דיבר נגד חברו הרי חברו נוטל ממנו כל מצוותיו ועי"כ חסרים מתשבנו כל המצוות שעשה בחייו (וכ"ה בספר חסידים, שלי"ה, מגיד מישרים פי' ויקהל, ועי' מהרש"א עבודה זרה דף י"ט, וישמח משה פרשת תצוה). בהעלות האדם דבר נורא זה על לבבו, רעדה ופלצות יאחזנו, איך שגרם בדיבור פיו שכל המצוות ומעשים טובים שיגע עליהם לקיימם בכל ימי חייו, ניטלו ממנו במשך כמה דקות ע"י איזה דיבורי לשה"ר נגד חברו, וניתנו לחבירו שעליו

רסב דברי פרשת האזינו תורה

דיבר לשה"ר. וע"כ צריך כל אחד ואחד לזיזת מאד בזה, שלא לדבר לשון הרע נגד חבירו.

- ג -

וע"כ ע"י שמדברים לשון הרע על הצדיקים ותלמידי חכמים, ע"יז באים מצוות שעשו הם, על חשבונם של הצדיקים ותלמידי חכמים.

וזהו ענין **אחד בעיר ושנים במשפחה**, שהם לוקחים את המצוות שעשו שאר בני אדם שדיברו עליהם ושלא יהיו ראויים ח"ו להיות נשארים לפליטה.

- ד -

ובזה פירשתי מאמר הגמרא (שבת ל"ב ע"א) מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב. וצ"ב הלשון **מגלגלין**, וגם צ"ב מדוע באמת הוא כן, הלא סוכ"ס לפעמים עושה החייב ג"כ זכות ומדוע לא יתגלגל הזכות הזה ג"כ על ידו.

אך להנ"ל י"ל דקאי על אותם שמדברים לשה"ר על הצדיקים שהם הזכאים, וע"יז **מגלגלין זכות על ידי זכות**, פ"י **שמגלגלין** את הזכות שעשה החייב, שיבא לחשבון הזכאי, אשר החייב דיבר עליו, וכמ"ש החובת הלבבות דהמצוות שעושה המספר לשה"ר באים לחשבון הצדיק שדיבר עליו החייב. והוא ע"ד אמרם ז"ל **גלגל החוזר בעולם**, והבן.

- ה -

ובזה יש לפרש מאמר המשנה (אבות פרק ו' משנה א') רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו. והמפרשים מדייקים באמרו **דברים הרבה**, מאי הכוונה בזה. גם צ"ב מה שאמר ולא עוד אלא שכל העולם כולו **כדאי הוא לו**.

ולהנ"ל יבואר שפיר, דהלומד תורה לשמה אין לו שום פניות ונגיעות עצמיות וממילא מוכיח את בני דורו, כי אינו מתיירא מהם, משא"כ הלומד תורה שלא לשמה, אינו מוכיח

את בני דורו, דהלא יש לו פניות ונגיעות עצמיות ומתיירא להוכיחם פן יתלוצצו ממנו. וידוע מארז"ל האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא. וכן בדורינו, הרבנים הקלים שמקילים לבני אדם כמו שנאמר **ומקלם יגיד להם**, אוהבים אותם ואומרים עליהם שהם הרבנים שאפשר לסמוך עליהם.

- 1 -

וזהו רבי מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה **זוכה לדברים הרבה**, פ"י שבני אדם מדברים עליו ומתלוצצים ממנו כיון שמוכיח אותם שילכו בדרך הטוב, וע"כ כיון שמדברים עליו הרבה, ממילא **זוכה לדברים הרבה**, שבאים אליו מעשיהם הטובים של אותם בני אדם שמדברים עליו, וזהו זוכה לדברים הרבה.

ולזה סיים רבי מאיר, ולא עוד אלא שכל העולם כולו **כדאי הוא**, פ"י שכדאי עבורו, והטעם בזה, **לו**, כי כל מעשיהם של בני אדם שמדברים עליו באים **לו**, שעולים לחשבונו, וע"כ כדאי הוא לו, ודו"ק.

- 2 -

ובזה אמרתי דבר נכון בס"ד בלמדי ברבים רמב"ם הלכות טומאת צרעת (פרק ט"ז הלכה י') שכתב אריכות דברים מענין הצרעת, ואמרתי דיש לדייק מדוע האריך הרמב"ם מהלכות טומאת צרעת, שהיו נוהגים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואינו שייך בימינו אלה.

ושם בהלכה י' האריך הרמב"ם וזה לשון קדשו: וזהו השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם אלא **אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע, שהמספר בלשון הרע משתנות קורות ביתו**, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן, אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו, אם חזר בו יטהרו ואם עמד

ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת זכור את אשר עשה ה' לא למרים בדרך, הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנבואה שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגידלתו על ברכיה וסכנה לעצמו להצילו מן הים והיא לא דיברה בגנותו אלא טעתה שהשוותו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו שנאמר "והאיש משה עניו מאוד", ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת, קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות, לפיכך ראוי למי שרוצה לכוין אורחותיו להתרחק משיבתן ומלדבר עמהן כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם, וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים בתחילה מרבין בדברי הבאי כענין שנאמר וקול כסיל ברוב דברים, ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים כענין שנאמר והיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דברים ומתעתעים בנביאיו²³, ומתוך כך באין לדבר באלקים

(לב) ועיין בספר שפתי צדיקים (בהקדמה, ובפי' תזריע) שכתב וז"ל: מהרב הקדוש האלהי הבעש"ט ז"ל, אלו בני אדם שמדברים על צדיק עתק בגאווה ובוז, עליהם אמר הכתוב (תהלים נ"ה) שלח ידיו בשלומיו חלל בריתו, פירוש מי ששולח ידו בשלומי אמוני ישראל, היינו צדיקים ואנשים כשרים, זהו סימן שבודאי חילל בריתו, והוא מקרה הוא בלתי טהור וכו', ולזה (תהלים נ') אמר אלקים מה לך לספר חקי וגוי, עיי"ש.

אחר כך כתב שם וז"ל: וכבר אמר הרב הצדיק וכו' ר' אלימלך ז"י זה סוד אמרם ז"ל בפסוק והראה והדיה למינה, ואמרו בגמרא למה נקרא שמה ראה וכו', פירוש אלו בני אדם עומדים בבבל היינו בבבל דעתם ומשוקעים בס"א ר"ל, ורואה נבלות ופגם בארץ ישראל אלו הצדיקים וחסידים הדור שהם נקראים ארץ ישראל, ואילו תקנו את עצמם בתשובה הוגנת לא באו לזה, והיו מאמינים באמת בה' וגם במשה עבדו, היינו בהצדיקים וחסידים הדור, עכ"ל.

ובספר ליקוטי אמרים (דף ל"א ע"א, באמצע ד"ה קרין) כי וז"ל, ראה ודיה הכל אחד הוא, ובגמרא עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל, דצדיק נקרא אספקלריא, שכל אדם שרואה בו רואה את עצמו כמו במראה, ולכן אמרו במשה שחשדוהו באשת איש בפסוק והביטו אחרי משה, דבאמת שכל

וכופרין בעיקר כענין שנאמר ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלקיהם, והרי הוא אומר שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ, מי גרם להם לשית בשמים פיהם, לשונם שהלכה תחילה בארץ. זו היא שיחת הרשעים שגורמת להם ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר, אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה, לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידן ומזכה אותן בה, שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, עכלה"ק של הרמב"ם ז"ל. ואחר כך סיים סליקו להו הלכות טומאת צרעת.

ואמרתי בביאור הרמב"ם הזה שהביא בסיום דבריו פסוק זה, אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו', דיש לדייק כפל הלשון, ויקשב ה' וגם וישמע, הלא שניהם ענין אחד הוא.

- ח -

אך יש לפרש עפ"י מה שאמרתי כבר לבאר פסוק זה, אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע. דטרם ביאת המשית לא יוכלו בני אדם לדבר דיבורי קודש למען כבוד שמו ית', רק בצנעה, וכששני בני אדם מדברים ביניהם בסוד ואיש אחר רוצה לשמוע מה שמדברים, צריך לנטות אזנו היטב לשמוע מה שמדברים.

וזה שאמר הכתוב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, שידברו כ"כ בצנעה מחמת גודל הבושה בימים ההם לדבר דיבורים שבקדושה בריש גלי, ויהי כ"כ בצנעה עד שכביכול ויקשב ה' וישמע, שהקב"ה כביכול יטה אזנו לשמוע מה

צדיק יש לו כללות מכל העולם ומכל בני האדם, וכל אחד החלק שלו רואה בצדיק, ולכן חשדהו באשת איש, שהם באמת היו נואפים ערב רב וראו חלקם בצדיק וחשדהו, ובאמת חלקם הוא הרע בטל במציאות אצלו נגד הטוב שבו, וזהו ראה, שרואה נבלה דבר נבל בארציות של ישראל, וזהו מפני שהוא עצמו עובד בבבל לשון בבל, עכ"ל.

שמדברים, להראות דבעוה"ר אין איש שם על לב דיבורים שבקדושה וע"כ מתביישים שניהם ומדברים ע"ז בצנעה.

- ט -

ועל כן הביא הרמב"ם מקרא זה גבי טומאת צרעת, דמקודם לזה מגנה אותן בני אדם **שבאין לספר בגנות הצדיקים** וכו', וממילא ע"ז יבואו מעשיהם הטובים לחשבונם של הצדיקים, וכדברי חובת הלבבות הנ"ל, ועל זה הביא הפסוק אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ולא יטו אזנם למה שבני אדם מדברים נגדם, **ויקשב ה'**, פי' שהקב"ה יקשב אם אותן בני אדם המדברים כעת לשון הרע, עסקו פעם בתורה או עשו איזה מצוה, וכעת **וישמע** מה שמדברים לשון הרע על הצדיקים, כדי לתת לצדיקים את המעשים טובים של הרשעים.

- י -

וזהו שסיים הכתוב **ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו**, פי' דהמעשים טובים שעשו הרשעים באיזה פעם, וכעת מדברים על הצדיקים, אותם המעשים טובים יכתבו כעת לפני השי"ת על חשבון **ליראי ה' ולחושבי שמו**, וכדברי החובת הלבבות הנ"ל.

- יא -

ולזה סיים הרמב"ם במתק לשונו, סליקו להו הלכות טומאת צרעת, פי' דגבי הצדיקים שאין מדברים לשון הרע על בני אדם אחרים רק **כל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה**, להם באמת **סליקו להו הלכות טומאת צרעת**, שלא תבא עליהם הצרעת ח"ו, כי אינם מדברים לשון הרע על בני אדם רק כל שיחתם הוא בדברי תורה וחכמה.

- יב -

ומיושב גם קושייתנו מדוע הזכיר הרמב"ם ענין טומאת צרעת שאינו נוגע לזמנינו. אך להנ"ל מיושב, דהרי הלשון הרע הוא רעה חולה שבני אדם אינם נזהרים בו בעוה"ר,

וע"כ הוא נוגע לכל עת ולכל זמן, ושפיר העתיקו הרמב"ם ביד החזקה, ועוד האריך בזה.

ומענין בזיון הת"ח כתב החיד"א זצ"ל בספרו יוסף תהלות (מזמור י"ד) וז"ל: ה' השקיף על בני אדם לראות היש משכיל דורש וכו'. אפשר דמתאונן על מיעוט הלימוד ועל העשירים שאין מחזיקים ביד לומדי תורה, ובזה אינם יכולים הת"ח ללמוד, דטרידי המה למצוא טרף לביתם. וז"ש לראות היש משכיל שעוסק בתורה, או אם ימצא עשיר מחזיק ביד הת"ח, דורש את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים (פסחים דף כ"ב ע"ב), וראה הכל סר, יחדיו לא משכיל ולא מחזיק אין עושה טוב, אין מי שיעשה טוב שהיא התורה, אין מי שיעשה לתלמיד חכם שילמוד, ומשום הכי אין גם אחד שיעסוק בתורה כי אין מחזיק, ומהתימה כי הלא ידעו כל פועלי און, הם העשירים אשר כל טרחם שבתם וקימתם ומשאם בהבלי העוה"ז, אוכלי עמי, שהם הת"ח כמ"ש בפרק שני דמציעא הגד לעמי פשעם אלו ת"ח, אוכלי עמי אכלו לחם, כלומר יודעים שאם הת"ח אוכלים משלהם, נחשב להם כאילו אכלו לחם, שהם עצמם עסקו בתורה, ועכ"ז ה' לא קראו, ונמצא שכל העון הוא על שאינם מחזיקים, ומפני כך באים ח"ו גזירות רעות, וע"ז תמהים המון העם, כי יש בדור צדיק ולמה אינו נתפס לכפר, והתירוץ הוא כי הצדיק מוכיח ואין שומע, ובזה ניצול, כמ"ש ז"ל גבי נח שהיה מוכיחם ולא שמעו תוכחתו, והם אבדו והוא ניצול, וכתוב ואתה כי הזהרתו את נפשך הצלת. וזה שאמר שם פחדו פחד כי אלהים בדור צדיק, פירוש כי אלהים מדת הדין בגזירה רעה ח"ו בדור שיש בו צדיק, וע"ז פחדו כי מסורת בידינו שהצדיק נתפס לכפר, ועתה אלהים במדת הדין בדור צדיק חיילא בכולל והוא ניצול, לזה אמר עצת עני תבישו, העצה גם התוכחה מן העני הצדיק תבישו, ואין אתם שומעים, ולכן ה' מחסהו והוא לבדו ניצול, לפי שכבר הוכיח ולא נשמע, ומאי קשיא לכו אלהים בדור צדיק עכ"ל.

עוד כתב החיד"א ז"ל ביוסף תהלות (מזמור נ"ג) וז"ל: לראות היש משכיל דורש את וכו' אפשר להסמך מ"ש בעניוטי בדרושים דאמרו ז"ל לא חרבה ירושלים עד שביזו בה לת"ח, והוינן בה הרי היה ע"ז ג"ע וש"ד, וכתבנו דאם היו מכבדים ת"ח לא היו באים לזה, דהת"ח חשוב בעיניהם והיה מוכיחם ושומעים לדבריו, אבל כיון שהת"ח בזוים שומע אין להם, ובאו לידי עבירות גדולות ומשום הכי החמירה התורה בכבוד החכמים, וכתב את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים כי הוא יסוד מיסוד התורה עי"ש באורך. וז"ש לראות היש משכיל שדורש את לרבות תלמידי חכמים, דאם מכבדים הת"ח ויראים מהם היו מוכיחים, ויש מקוה לישראל לשמור התורה עכ"ל עי"ש.

- יג -

ועל פי דרכו בקודש של החיד"א זצ"ל יש לפרש עוד המאמר את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, עפ"י"מ שהבאנו לעיל דברי החובת הלבבות דהמדבר לשון הרע על חבירו נוטל ממנו עוונותיו ונותן לו מצוותיו שעשה. ונמצא דאם מדבר על תלמידי חכמים נותן להם המצוות שעשה, משא"כ אם מתיירא מהם ואינו מדבר נגדם, נשאר עם מצוותיו שאין הולכים על חשבון הת"ח. וזהו את ה' אלקיך תירא, מתי יישארו המצוות וחפצי גבוה שקיימת על חשבונך, שתהא נקרא ירא שמים, על זה אמרו חז"ל לרבות תלמידי חכמים, אם תתיירא מן התלמידי חכמים, ממילא לא תדבר נגדם לשון הרע, וממילא ישארו המצוות שלך ברשותך, ותהי בגדר את ה"א תירא.

ובספר מלין דרבנן (מובא בספר דרך אמונה) כתב וז"ל: אמר ל"י מלך קיסר לגאון, כתוב בתלמוד העובר על דברי חכמים חייב מיתה, והלא העובר על דברי תורה ויש כמה לאוין חייב מלקות ארבעים. וזה הדבר רחוק מן השכל שתעשו דבריכם אתם עבדי השי"ת, יותר מהעובר על דברי תורה שהיא דבר השי"ת.

שתק הגאון לפני המלך ולא ענה דבר מפני כבוד מלכות. אחר חצי שעה שאל לפני המלך זה עבד המלך העומד בחוץ לפני שער המלך, למען שלא יעבור אחד מהמון העם ויכנס להיכל המלך בלתי רשות המלך, אם בא אחד ודחפו לעבד, ורצונו לעבור וליכנס בלתי רשות, מה דינו של האיש הזה שלא שמע מעבד המלך, ודחפו ורץ ליכנס להיכל המלך.

אמר לו המלך, הרשות נתונה ביד העבד להכותו בסייף ולהמיתו, מבלי שידון אותו לפני ב"ד המלך, אלא תיכף מכהו בסייף שבידו, דאי לאו הכי כולם עוברים להיכל המלך, וזה אינו מכבוד המלך שזה העבד שמו לשומר המלך, אמר הגאון כן הוא האמת. נשתומם כשעה ושאל אם אחד מהמון העם הקל בכבוד המלך או עבר על מצותו, כיצד דינו, אם הורגים אותו תיכף ומיד או עד שידינוהו בערכאות, א"ל עד שידינוהו בערכאות.

נמצא עבד המלך השומר כבוד המלך, כבודו גדול מכבוד המלך, שהעובר על דברי העבד הורגין אותו מיד מבלי שידינוהו בערכות, והעובר על דבר המלך אין הורגים אותו מיד עד שידינוהו בערכאות, ויתכן יפטר.

אז אמר המלך די, תשובתך תשובה נצחת, והאמת אתכם שהת"ח עושים משמרת למצות המלך, מלך מלכי המלכים, והיא התורה, אם יעברו על דברי חכמים יעברו על כל התורה ח"ו, ע"כ.

- יד -

ועפ"י הנ"ל מדברי החובת הלבבות אפשר לפרש הגמרא (פסחים דף קי"ח ע"א) כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר בחבירו ראוי להשליכו לכלבים שנאמר (שמות כ"ב) לכלב תשליכון אותו, וכתוב בתריה (שם כ"ג) לא תשא שמע שוא. וצ"ב מדוע עונשו חמור כ"כ עד כדי כך שראוי להשליכו לכלבים.

ואמרתי בזה דהנה אמרו רז"ל דהמאכיל נבילות וטריפות עונשו שהכלבים מלקקין את דמו, ומובא בירושלמי

(תרומות פרק ח' הלכה ג') מעשה בטבח בציפורי שהיה מאכיל לישראל נבילות וטריפות, פעם אחת שתה יין בערב שבת ועלה על הגג ונפל ומת והיו הכלבים מלקקים את דמו, אתו שאלו לר' חנינא א"ל כתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו, וזהו הי' גוזל לכלבים ומאכיל לישראל ארפינון דמן דידהו אכלין, (והובא בילקוט אמור ושם איתא שאירע דבר זה בערב יום הכיפורים), עיי"ש.

וא"כ יש לומר דאם הרב מוכיח את ישראל שלא יאכלו נבילות וטריפות וחלב, ואחר כך בא איש רשע ובליעל ומדבר סרה על הרב שאינו יודע מה שמדבר, נמצא דהמקבל ממנו לשון הרע זה אוכל אח"כ נבילות וטריפות וחלב ח"ו (דהרי אינו שומע בקול הרב כיון ששמע לשון הרע עליו, כמובן), ועי"ז מאכיל ג"כ נבילות וטריפות ח"ו, וכיון שמאכיל נבילות וטריפות לאחרים עונשו שהכלבים מלקקין את דמו, וע"כ גם המקבל לשון הרע על אחרים ראוי להאכילו לכלבים, כי עי"ז יכול לבוא לידי עון החמור להיות מאכיל נבילות וטריפות לאחרים, בעוה"ר.

- טו -

ואפשר להוסיף דזהו מה שהביא הילקוט בפרשת אמור הנ"ל שדבר זה (המוזכר בירושלמי) אירע בערב יום הכיפורים, וטעמא מיבעיא מדוע דוקא בערב יום הכיפורים, הלא הכל בידי שמים. אך כיון דזה יכול לבוא ע"י שישמע לשון הרע מפי אחרים, או שישפר לשון הרע על אחרים, והרי אחז"ל דעבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, אבל עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסו ויתרצה לו, א"כ אף אם יתכפר לו עון שבינו לשמים, אבל מה שדיבר או שמע לשון הרע על חבירו לא נתכפר לו כיון שלא פייסו, ע"כ אירע דבר זה בערב יום הכיפורים דייקא, דכיון דהאכיל את ישראל נבילות וטריפות רח"ל, א"כ החטיא את הרבים בזה והוי חטא בין אדם לחבירו ג"כ.

וגודל העונש של השומע זלזול תלמיד חכם אפילו רק פעם אחת, רואים אנו במסכת בבא מציעא (דף פ"ד) וז"ל: רבי אלעזר (ברשב"י) בטר דנח נפשיה אוגניתיה דביתהו בעליתא (השכיבה אשתו את גופתו בעליה), יומא חד חזת תולעת דקא נפק מאודניה (יוצאת תולעת מאזנו) חלש דעתה, איתחזי לה בחלמא, אמר לה לא מידי הוא - יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדאיבעי ליה, עיי"ש.

וא"כ אם בארזים נפלה שלהבת מה יענו איזובי קיר, דאם רבי אלעזר ברשב"י ששמע רק פעם אחת ועם כל עוצם גדולתו לא ויתרו לו, א"כ אנו מה נאמר שלא נכווה בגחלת החכמים, והרבה פעמים שומעים בני אדם שאומרים "מה הועילו החכמים שיושבים ולומדים" ("קוועטשט א באנק"), או שאומרים "מדוע הרב מתערב בענינים שאין שכלו משיג, גם לנו יש רבנים היודעים ללמוד", אבל האמת הוא שאין מבינים החילוק בין לומדים תורה לשמה ללומדים תורה שלא לשמה רק לשם גאות ופניות, שתורה לשמה יש רק אצל יחידי סגולה שבדור.

- טז -

ועפ"י הגמרא פסחים הנ"ל דהמספר והמקבל לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים, ויליף לה מסמיכות המקראות לכלב תשליכון אותו וסמוך ליה לא תשא שמע שוא, אפשר לבאר עפ"יז גם תחילת הפסוק שם (שמות כ"ב ל') **ואנשי קודש תהיון לי** וגוי' לא תשא שמע שוא, פי' עפ"י החובת הלבבות הנ"ל שהמספר לשון הרע על חבירו, מקבל חבירו מעשים הטובים שעשה הוא. ולזה אמר הכתוב **ואנשי קודש תהיון לי**, שתהיו קודש לה' ולא תאבדו את המצוות שקיימתם, ואם תשאל איך תזכו לזה, על זה אמר העצה בפסוק שלאחריו **לא תשא שמע שוא**, שלא תדבר לשון הרע על חבירך, וממילא לא ילכו המצוות שעשית לחשבונו של חבירך הצדיק.

- יז -

וזהו הענין של אחד בעיר ושנים במשפחה, פ"י דהמצוות ומעשים טובים שעשו אותן שדיברו עליהם לשון הרע, ילך להצדיקים שכל שיחתם הכשרה היתה רק בתורה ויראת שמים.

- יח -

והנה ידוע דיש ד' מדריגות בתואר האדם, (א אדם, ב איש, ג גבר, ד אנוש, ואנוש הוא הפחות שכולם. וזהו כוונת הקרא, אמרתי אפאיהם, שקודם ביאת המשיח ישאר רק פאה מהם, כדברי הספורנו הנ"ל, וזהו שכתב הספורנו והמותר אכלה, אכל"ה מלשון כלתה נפשי, כמובא בספרים דכל"י מלשון כלתה נפשי, היינו שהקב"ה באמת חושק וחומד שגם המותר ישארו לפליטה, אך היות ואינם ראויים לישאר לפליטה כיון שדיברו נגד צדיקי ה' ואוהביו, ע"כ המותר אכלה.

- יט -

וזהו שאמר הכתוב אשביתה מאנוש זכרם, שאשבית מהרשעים שאינם ראויים להיות נקראים יותר מתואר אנוש, אשבית מהם התורה והמצוות שעשו, וזהו זכרם, פ"י התורה והמצוות שנשארים לזכרון אחר פטירת האדם לעולם הבא, את זה אשבית מהאנשים שהם בחינת אנוש, ואתן את זה להצדיקים אשר הרשעים דיברו נגדם, כי בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי (סוטה דף מ"ט ע"א) והרשעים ידברו הרבה על הצדיקים, על כן אשביתה מאנוש זכרם, וזהו ישאר אצל הצדיקים, והם יהיו שארית הפליטה בביאת הגואל בב"א.

- ב -

מכי בננו הי"ב החתן החו"ב כ"ה דוד שליט"א
תשרי שנת תשנ"ו לפ"ק

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי.

(א) צריך להבין א) למה חלק השמים והארץ לשנים, הי' לו לומר האזינו השמים והארץ וכדומה.

(ב) עוד ק' למה לשמים אמר בלשון האזינו ואצל הארץ אמר בלשון ותשמע.

(ג) עוד צ"ב למה אצל השמים אמר לשון דיבור שהוא לשון קשה, ואצל הארץ אמר לשון אמירה שהוא לשון רכה (עיי' רש"י פ' יתרו על פסוק כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל).

(ד) עוד קשה, בפסוק שלאחר זה דכתיב יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי, אצל מטר אמר לקחי ואצל טל אמר אמרתי, וצריך ביאור שינוי הלשונות בפסוק.

וני"ל לפרש על דרך רמז, דהנה בכל אדם יש נשמה וגוף, הנשמה באה מן השמים היא רוחנית כשמים ומשתוקקת תמיד לרוחניות, משא"כ הגוף בא מן האדמה כמש"כ בפרשת בראשית, דבריאת האדם הי' מן עפר האדמה, והוא חומר כהאדמה ומשתוקק תמיד לגשמיות ולכל הבלי עוה"ז. ולשניהם, בין להגוף ובין להנשמה, בא משה רבינו ואמר מוסר היאך לעבוד את השי"ת, ולכן מדבר אל הנשמה לא כמו שמדבר אל הגוף. דלהנשמה יכולין לדבר דברים קשים שהיא רוצה לשמוע היאך לעבוד השי"ת והיא באה בעצמה לקבל מוסר, כי משתוקקת היא לדברים הרוחניים, משא"כ להגוף צריכים לדבר דברים רכים כדי שירצה לשמוע מוסר כי הוא אינו רוצה לשמוע מוסר ובוודאי שלא יבוא לקבל מוסר משום שאינו מבין ומשתוקק לדברים הרוחניים.

וע"כ אמר משה רבינו האזינו השמים, דהנשמה רומזת לשמים שהיא באה משם והוא דבר רוחני כשמים, ואמר לשון האזינו אצל הנשמה.

המפרשים פירשו החילוק בין לשון האזינו ללשון ותשמע, דהאזינו הוא אחד שכבר באלשמוע ואינו צריך אלא דיבור כדי שישמע, משא"כ ותשמע הוא פירושו אחד שלא בא לשמוע והמוכיח צריך לדבר בקול כדי שישמע, ולכך אצל הנשמה שהיא באה בעצמה לשמוע ולקבל מוסר אמר בלשון האזינו, ואמר ואדברה בדיבור שהוא לשון קשה, שהוא יכול לקבל דיבורים קשים כנ"ל, משא"כ להגוף אמר ותשמע הארץ אמרי פי, דהגוף רומז להארץ שהוא בא מן הארץ, ודומה להארץ שהוא חומרי ומשתוקק תמיד לדברים גשמיים, ולהגוף אמר בלשון ותשמע שלא בא לקבל ולשמוע מוסר ודברי תוכחה, וע"כ צריך לדבר בקול כדי שישמע ואמר בלשון רכה אמרי פי, משום שאינו יכול לקבל דברים קשים שלא ירצה בכלל לשמוע המוסר ולכך צריך לומר דברים רכים, ומיושב הפסוק לגמרי כנכון.

וממשיך הפסוק לומר הדברי מוסר שאומרים להנשמה ולהגוף: "יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי", דמטר רומז להתורה דאין מים אלא תורה, לקחי גי"כ רומז לתורה דאין לקח אלא תורה, כמובא בבעל הטורים. וזהו שאמר משה רבינו, שדבר הראשון בעבודת השי"ת הוא לימוד התורה ודביקות בתורה, ומזה אפשר לבא לעבודת השי"ת בשלימות, כמו שמובא בחתם סופר (פרשת בחוקותי) וז"ל שם, כי ידעו חז"ל שידיעת הדברים אלו זהו האושר האמיתי וזהו המביא להאדם שלבו יתלהב ביראת ה' כל היום ויתדבק בשמו הגדול, ובתנאי שתהיי תחלת כוונתו לשם ה' ותל"מ. כי אם יעסוק בתורה וכו' וממילא ידובק בהשי"ת כי הדבק בתורתו דבק בו ית' ע"כ, רואין מזה דע"י התדבקות בתורה באים לעבודת השי"ת האמיתית. וע"ז אמר הפסוק יערוף כמטר, שילמוד תורה.

ולכן מחלק הפסוק בין מטר לטל, דיש שני מיני לימודים בתורה הקדושה, כמו שמפרש החתם סופר על הפסוק

בתהילים (מובא בדרשות חת"ס פי' זו) השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו, פירושו, על אמרת התורה השלוחה משמים ארץ. ושוב אמר לקמן מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, וכשתצרף כוונת ב' המקראות הללו, תוכן כוונתם סדר הלימוד: לגמר איניש, כאשר שולח אמרתו ארץ, כמו שהיא כתובה לפנינו והוא אמירה רכה, והדר לסבור ולעיין ולפרוק, והוא עד מהרה ירוץ דברו, ענין דיבור קשה, מקשה ומפרק ומיישב ההלכות. והיינו מגיד דבריו ליעקב, השקלא וטריא ליעקב - התלמידים, ואח"כ מוציא מזה סולת נקיה היינו חקיו ומשפטיו לישראל הלכות ברורות ע"כ, ועי"ש שהאריך עוד בזה.

ודרכים אלו של לימוד התורה אומר הפסוק כאן. תחילה אמר יערוף כמטר לקחי, דמטר רומז לדרך העיון ועמקות התורה, שהיא עבודה קשה וצריך לזה יגיעה עצומה, כמו מטר, שהוא קשה לבני"א. וע"ז אמר בלשון "לקחי" שדרך העיון ועמקות התורה הקדושה צריך להיות בידו ולא סתם לימוד, ועל זה אמר לקחי שהוא לשון קיחה, שצריך ליקח בידו כל מה שלמד.

ועל הדרך השני אמר תזל כטל אמרתי, שהוא כמו טל שאינו קשה להאדם, וכמו כן לימוד הבקיאות אינו קשה להאדם שאינו צריך לעיין ולהתעמק אלא ללמוד מה שכתוב. וע"ז אמר אמרתי, שלזה אין צריך כי אם אמירה גרידא.

ולזה מסיים הכתוב כשעירים עלי דשא, שהוא רוח שנוח לאדם לקבל והוא טוב לאדם, והוא כמו לימוד הבקיאות, וכרביבים עלי עשב שהוא טיפי מטר כמו שמפרש רש"י שהוא קשה לאדם. וזהו כמו לימוד העיון, ולשניהם צריכים כדי שילמוד כראוי. ולזה אמר משה רבינו ע"ה דיסוד הראשון בעבודת השי"ת הוא לדבק א"ע בתורה הקדושה ובשני הדרכים האלו, ואם יעשה כן יהי כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו, כשיתפלל להשי"ת יהי מזה גודל לאלקינו, שגורם נחת רוח להבורא ית"ש.

עוד אפי"ל דהנה לכאורה צ"ב אמאי אמר הכתוב בתחילה כי שם ה', ובסוף אמר לאלקיננו.

אפשר לומר שיש שמדת הדין אינה מסכמת למדת הרחמים, ולכך אמר הכתוב שאם ידבק האדם בתורה הקדושה ויתפלל לה', אז הבו גודל לאלקיננו, אפילו מדת הדין של שם אלקי"ם תסכים למדת הרחמים, וישמעו לתפילתנו.

עוד אמר הכתוב דע"י לימוד התורה הקדושה יהי הצור תמים פעלו וגוי. ויובן עפ"י המסבר החפץ חיים זצוק"ל. דלכאורה יש להקשות ולהפליא על הדבר שצדיקים עובדי השי"ת אין להם לחם לאכול ובגד ללבוש ומדוכאים ביסורים בעולם הזה, משא"כ הרשעים יש להם הכל בריוח ואין להם יסורים.

ומסביר החפץ חיים במשל. גביר אחד הי' לו בן יחיד שהי' חולה ל"ע שכל הרופאים לא מצאו תרופה למחלתו עד שבא רופא אחד עם רפואה למחלתו, אך הזהיר את אביו להשגיח על בנו יחידו שלא יבא שום מאכל של בשר שמן לתוך פיו שהיא סכנה גדולה עבורו, ויהי היום והאב הי' צריך לנסוע לעיר אחרת לרגל מסחרו, ויצו לאמו להשגיח היטב על הבן שינתהג כפי הוראת הרופא. והנה כשהאם ישבה אצל השלחן לאכול בצהרים עלה ריח הבשר באף הבן וניגש אל השלחן וחטף חתיכת בשר שמן, תחבה אל פיו וינס החוצה.

מובן מאליו שתיכף חלה הבן עוה"פ וכאשר שב אביו מדרכו מצאהו מפרפר בין החיים והמות וירץ אל הרופא ובקול בוכים התחנן לפניו שיציל את בנו יחידו מרדת שחת, וקפץ ונשבע שלא יסע עוד לרגל מסחרו ובעצמו ישגיח על בנו החולה. בעמל רב עלה בידי הרופא להסיר מעל הבן הנחמד סכנת המות, ובהגיע עת דודים ואביו עשה סעודת מרעים לבני משפחתו, גירש את בנו מהאולם הגדול ששם ישבו האורחים על יד שלחנות ערוכים. האורחים שאלו זה אל זה על התמהגותו המוזרה של האב האכזר שאינו שם לב

דברי פרשת האזינו תורה רעז

לתחנוני הילד להרשות לו להסיב אל השולחן יחד עם האורחים, ורק האב היה היחיד שידע טעם הדבר.

כן הוא הענין בהנהגת השי"ת, יש שהוא מגרש מתדר האוכל דוקא את הצדיק לטובתו, ואם כי אין אנו מבינים את הנהגתו של הקב"ה אבל אנו מאמינים בלב שלם שהוא לטובת הצדיק, עכ"ד החפץ חיים.

וזהו שאמר הכתוב כי שם ד' אקרא, עם האדם דבוק בתורה יזכה, לכי שם ד' אקרא, שיתפלל כראוי, ויזכה לראות בעין הישר, שהצור, זה הקב"ה, הוא תמים פעלו וא-ל אמונה ואין בו שום עול אלא צדיק וישר הוא, ודו"ק.

פרשת ברכה

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו, ויאמר ה' מסיני בא וגו' (לג, א-ב)

יש לבאר הכתובים עפ"י מ"ש בספ"ק ברית אברם (בפרשת שלח) בשם הזוהר חדש (שיר השירים) וז"ל, מתחילה היה משה נקרא אלקים, ואח"כ זכה לשם הוי"ה ב"ה ממש, דכתיב ויקרא אליו ה' מן ההר, מצד עליית ההר נקרא בשם הוי"ה, ע"כ עיי"ש.

ואפשר לבאר הענין דהנה מובא בספ"ק דאלהי"ם בגימטריא הטב"ע, ושם הוי"ה הוא למעלה מהטבע. ולפי"ז אפשר להבין דברי הזוהר חדש, דכיון דהתורה הוא למעלה מן הטבע, ע"כ בשעת קבלת התורה נתעלה משה להיות זוכה לשם הוי"ה ב"ה ממש, ולא בכח שם אלקים כמו שהי' מקודם, כיון שקיבל את התורה עבור ישראל, והתורה הוא למעלה מהטבע בגימטריא אלהי"ם, ודו"ק.

וביותר יש לבאר דברי הזוהר חדש הנ"ל, עפ"י מ"ש בספר כתר שם טוב (חלק ב', דף כ"ד ע"ג) על פסוק (תהלים פד, יב) כי שמש ומגן ה' אלקים (בשם הבעל שם טוב הק' זי"ע), וז"ל פי כי שם הוי"ה נקרא שמש, וז"ש שמש ומגן, פי כמו מחיצה המגין בעד אור השמש, הוא הדמיון כמו ה' אלהי"ם, ר"ל כמו שאי אפשר להסתכל בשמש מגודל אור הבהירות שלו, אם לא על ידי מגן ומסך המבדיל, שהוא המגין בעד אור השמש, שיוכלו חלושי הראות ליהנות מאורו, **כך הוא שם הוי"ה ב"ה אורו רב מאוד, מגודל אור בהירותו**, לכך הוצרכו לצמצמו ולהגבילו בתוך שם אלהי"ם גימטריא הטב"ע שהוא המגן.

וכתב שם עוד בכתר שם טוב דזהו שאמרו רבותינו ז"ל (נדרים דף ח' ע"ב) לעתיד לבוא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, שהוא שם אלהי"ם, גימטריא הטב"ע, שעתה הוא מלובש בתוכו, וצדיקים מתרפאין בה שיקויים בהם (ישעי' ל') והיו עיניך רואות את מוריך, ויהיה ההנהגה עמהם

למעלה מהטבע ויוכלו לקבל בהירותו ורחמיו הגדולים, אבל לא כן הרשעים אלא מתלהטין כמו שאמר הנביא (ישעיה מ, ב) ה' כגבור יצא, כלומר אף על פי שהוא הוי"ה מדת הרחמים, עם כל זה כשיוציא שם הוי"ה מנרתיקה ילבוש נקם כגבור וכו', שיתהפך לרשעים מדת הרחמים למדת הדין כמו שכתוב (בפרשת בא) וה' הכה כל בכור, וכתוב (בפרשת בראשית) ויאמר ה' אמחה וגו' עכ"ל.

ולפי זה יבוארו הכתובים כאן, וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו, דלכתחילה היה משה נקרא איש האלקים, ורק ע"י קבלת התורה בהר סיני האיר עליו שם הוי"ה ב"ה, וזהו שאמר אח"כ ויאמר ה' מסיני בא, דהארת שם הוי"ה ב"ה עליו בא מסיני, אבל עד אז הי' נקרא איש האלקים, ודו"ק.

